

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

©COPYRIGHT 2023, ERZURUM
KÜLTÜR EĞİTİM KİTAP KİRTASIYE

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Erzurum Kültür Eğitim Kitap ve Kırtasiye'ye aittir. Yayınevinin izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Erzurum Kültür Eğitim
Kitap Kırtasiye Yay. Elektronik İnş.
Taah. San. Tic. Ltd. Şti.
Cum. Cad. Özel İdare Tic. Sit. No:20
Yakutiye/Erzurum
Tel: (0442) 235 23 23
Fax: (0442) 235 15 15

Bütün Eserleri: 15

Fikir Damlaları
Mehmed Kırkıncı

Editör / Tasarım
Nurgül Dere

Kapak Tasarımı
?????????? ??????????

ISBN
???-???-?????-?-?

1. Baskı
Temmuz 2024

Basım yeri
Zafer Medya Grup
Muratpaşa Mh. Yenikapı Cd.
Yakutiye/Erzurum
0 442 234 22 85
Sertifika No: 49883

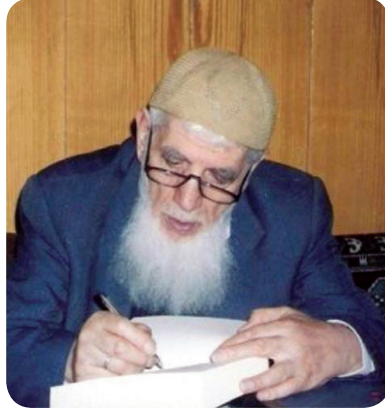
FİKİR DAMLALARI

MEHMED KIRKINCI

kültür eğitim
KİTABEVİ

Erzurum 2024

MEHMED KIRKINCI HOCA EFENDİ

1928 yılında Erzurum ili, Aziziye ilçesinin Güllüce (Eski ismi Paşaki) Köyü'nde doğdu. Babası Celal Efendi, oğullarını okutmak üzere 1940'da Erzurum'a yerleşti. Kardeşi merhum Hacı Musa Efendi ile birlikte baba dostu Serçemeli Mustafa Necati Efendi'den Arabî ilimleri okumaya başladı. 1941'den 1946'ya kadar tedrisatına onun yanında devam etti.

Merhum Mustafa Necati Efendi'nin Medine-i Münevvere'ye hicret etmesi üzerine, Erzurum'un Tifnik Köyü'nden büyük bir mütefekkir olan ve hem ulum-u aklîye hem de ulum-u nakliyyede fevkalade salâhiyet sâhibi bir âlim bulunan Hacı Faruk Bey'in yanında tahsiline devam etti. İlk icazetini bu büyük âlimden aldı.

Hacı Faruk Bey'in 1953'de dâr-ı bekâya irtihal etmesi üzerine, Mısır Ezher Üniversitesi'ne gitmeye karar verdiyse de, bu durumu istişare için mektup yazdığı Mustafa Necati Efendi'nin yönlendirmesi ile Alvarlı Efe Hazretlerini ziyaret etti. Efe Hazretleri kendisini bir mektupla Ağrı'daki hali-fesi, hem dinî ilimlerde, hem de takvâ ve hüsn-ü ahlâkta

mümtaz bir zât olan büyük âlim merhum Molla Nadir Efendi'ye gönderdi. İki seneden fazla Nadir Efendi'den ders aldı.

İkinci icazetini aldığı Molla Nadir Efendi'nin yanında askere gidene kadar kalan Hoca Efendi, askerlik dönüşünde kırk senelik Erzurum müftüsü Solakzâde lakabıyla mâruf M. Sâdık Efendi'den ders almaya başladı. 1955-1960 yılları arasında beş yıl kendisinden Mantık, İlm-i Kelâm ve Usûl-ü Fıkıh dersleri aldı.

İlk defa Hocası Nâdir Efendi'den "Münazarat" isimli eserini edindiği Üstad Bediüzzaman'ı 1955 senesinde Isparta'da ziyaret etti ve duasını aldı. Bu ziyaret kendi ruh dünyasında büyük bir çığır açtı ve bu büyük dâvâ adamının dâvâsı, onun dâvâsı oldu. Kalan bereketli ömrünü bu uğurda bezletti. Birçok insanın îman ve Kur'ân dâvâsını tanımına vesile oldu.

Çarpıcı zekâsı, dehâsal temsilleri, çıkmazları çözen yorumları, insânî tavırları ile üniversite hocaları ve öğrencilerini etkiledi. Etrafında -tâbir-i câizse- bir akademi oluştu.

Dâvâsı için birçok defa çilelere giriftar olan hocamız, 1960 darbesinde ve 1973'de "Medrese-i Yusufiye"ye girdi.

Güçlü mantığıyla getirdiği misallerle birçok îman hakikatinin açılımına vesile olan Hoca Efendi, iktisab ettiği ilmî ölçüler, kazandığı verimli feyizler sebebiyle çok değerli kitaplar yazmış, kıymetli eserleri istifademize sunmuş, en girift ilmî mevzuları inceleyip kaleme almıştır. Zaman zaman dergi ve gazetelerde çeşitli yazıları neşredilmiştir.

Evli olup, çocuğu olmayan Kırkıncı Hocamız, 88 senelik bereketli bir ömür sonrasında böbrek ve akciğerlerindeki rahatsızlıktan dolayı tedavi gördüğü hastanede 24 Şubat 2016 tarihinde dar-ı bekâya irtihal eyledi.

Eserleri

- 1- Hikmet Pırıltıları
- 2- Nükteler
- 3- Kader Nedir?
- 4- Ruh Nedir?
- 5- Nasıl Aldanıyorlar?
- 6- Dâr'ül Harb Nedir?
- 7- İslâm'da Birlik
- 8- Alevilik Nedir?
- 9- Gönül Damlaları
- 10- Fikir Damlaları
- 11- Nasıl Bir Maarif?
- 12- İctihat Nedir?
- 13- İnsan, Millet ve Devlet
- 14- Rahman'ın Misafiri İnsan
- 15- Siyasette Ölçü
- 16- Anadolu'dan Türkistan'a Selam
- 17- Peygamber Efendimiz
- 18- İslâm Birliği ve Yavuz Sultan Selim
- 19- Merak Edilen Sorulara Cevaplar
- 20- Kırk Soru Kırk Cevap
- 21- Bediüzzaman'ı Nasıl Tanıdım?
- 22- İrşad Sahasında Bediüzzaman
- 23- Cihad Sahasında Bediüzzaman
- 24- Bediüzzaman ve Tasavvuf
- 25- Hayatım Hâtıralarım

İçindekiler

Takdim.....	9
Kur’ân	13
Kur’ân’ın İ’câzından Birkaç Pırıltı	27
Kur’ân’ın Belâgati	29
Semâvî Dinlerin En Mükemmeli Kur’ân’dır.....	39
Risale-i Nur’u Niçin Okuyor ve Okutuyoruz?	51
Bediüzzaman ve Risale-i Nur	62
Bahirden Katreler	65
Mehdî-i Âzam.....	92
Hicrî On Dördüncü Asra Girerken... ..	108
Avrupa’ya Bakışımız.....	158
Aydınlar ve Din Hakkında Sorular	176
Hicret ve Hareket	205
Mukaddes Yolculuğun Bahtiyar Yolcuları	218
Ramazan.....	226
Tarih Şuuru ve Ehemmiyeti	232
Yunus ve Anadolu	243
Bibliyografya	253
Konu ve Yer İndeksi	255
Şahıs İndeksi.....	263

Takdim

İnsanın yaratıldığı günden bugüne kadarki hayat yolculuğunu ve macerasını iki kelime ile özetlemek mümkündür sanırım. Gelişim ve değişim. Bu insanlık tarihi boyunca bazen yavaş, bazen süratli ama devamlı uzun bir akış içinde olagelmıştır. Daha iyiye daha güzele doğru. Her insan bu değişim ge gelişimden nasibini aldığı gibi, Mehmed Kırkıncı Hoca Efendi'nin hayatına ve eserlerine baktığımızda bu feyyaz¹ ve bereketli nasibi daha ziyâdece görmekteyiz. İnsanlık tarihinde varlığını hayatı ve eserleriyle sürdürebilen pek çok insan gelip geçmiştir. Kimi kahramanlığı, kimi adaleti, kimi ilmî dirâyeti, kimi Hak yolundaki hizmeti, kimi de engin tefekkür dünyası ile birer yıldız gibi parlamış olan bu şahsiyetler, insanlığın gelişmesi yolunda birer rehber ve kilometre taşı durumundadırlar. En başta Peygamberler ve onları takip eden mâneviyat rehberleri, insanların İlâhi ölçüler ve istikametler doğrultusunda yaşama ihtiyaçları için hayatlarını adayan bu rehberler mukaddes hizmetleriyle onlara doğru yolu

1 Feyyaz: Çok verimli, bereketli, çok feyizli.

göstermişlerdir. Eğer bugün insanlık âleminde hakiki mânâda insanlığı temin eden değerler yaşıyorsa, bu, onların hizmetlerinin neticesidir. Ve biz insanlar tarihin karanlık sayfalarını aydınlatan huzur ve saadet devirlerini onlara borçluyuzdur. Bugün belli bir medeniyet ve bilgi seviyesine ulaşmış durumdayız. Eskilere göre çok daha rahat şartlar içinde yaşıyoruz. Ama bunu birçoğumuzun isimlerini dahi unuttuğumuz bu bilgi ve gayret yolundaki isimsiz kahramanların himmetlerine borçluyuz. Dünya sahnesine çıkan her yeni nesil öncekilerin hazırladığı bilgi ve tecrübe hazinesiyle hayat ve medeniyet için gerekli olan birikimini önünde hazır bulur. Yeni hamlelerini onlara dayanarak yapar. Mehmed Kırkinci Hoca Efendi'nin bir ömür boyu gözyaşıyla yoğurup ortaya koyduğu bu yazılarda ve eserlerde 70 yıllık, 600 yıllık değil, 1400 yıllık geçmişimizden öteye izler, en nâdide örnekler bulacağız. Bu öyle bir ummandır ki, bir damları bile yeri geldiğinde susuzluğumuzu gidermeye yetecek cinstendir. Bereketli bir ömür ve devamlı düşünme, sohbet ve yazı çalışmaları içerisinde geçen bu hayat, insanlığa ışık tutacak eserler vermiştir. Şimdi bu eserlerin toplu hâlde basımının gerçekleşmesiyle bahtıyarız. Hoca Efendi'ye şükran ve dualarımızı arz ediyoruz.

Geçtiğimiz günlerde bi'l-vesile ile hava alanında karşılaştık. Ankara'ya, oradan da İstanbul'a gitmek üzereydi, hem de yalnız ve bu yaşında. O gece ve ertesi günler bu manzara hiç aklımdan çıkmadı. Düşündüm uzun uzun. Biz olsak ne yapardık bu yaşlarda, ne hâlde olurduk Allah bilir. Şefkatli ve vefakâr Hoca Efendi'nin

bilgi ve ilim yönü de her zaman için bizim âlemimide önemli bir boşluğu doldurmuştur. 32 yıla yaklaşan bir sohbet ve istifade halkasının nasiplilerinden olduk. Hiç boşa kaldığına şâhit olmadık. Ya okuyor, ya ders veriyor, ya yazıyor, ya yazdırıyor ya da sohbet ediyordu. Kaç elle, kaç akılla, kaç ruhla çalışıyor diye düşünmeden edemiyor insan. Rabbim istihdam edince böyle oluyormuş. Bu ilham ve gayret kaynağımızza hayran hayran bakıp dualar ediyoruz. Özellikle dünyamı fet-heden ilk eseri Hikmet Pırıltıları olmuştu. Bu eser Risale ders ve sohbetleri sırasında yapılan izah ve açıklamalardan alınan notlardı. Gerçekten hayatımda Risale-i Nur gibi önemli bir eserin anlaşılmasında büyük rol oynamıştır. Allah razı olsun. Bundan sonra, bu eserin ardından Kader Nedir?, Ruh Nedir?, Nasıl Aldanıyor-lar ve bildiğimiz gibi diğer eserleri takip etti. Her biri sahasında önemli ve büyük bir boşluğu doldurdu. Tertemiz kaynaklardan, tertemiz bir sunum ile bize ulaşan bu çalışmalar için emeği geçenleri ve Mehmed Kır-kıncı Hoca Efendi'yi tebrik ediyor, Rabbimden bere-ketli ömürler niyaz ediyorum.

Selim Gündüzalp

Kur'ân

Bir ses... Ezel cânibinden² gelen lâhutî³ bir ses... Bu ses semâlarda cınladı, felek⁴ tabakalarında cevelân⁵ eden melekleri mest etti. Sonra bir Rasûl vasıtasıyla arza aksetti, insanlığa seslendi ve nihayet bir kitap olarak tezâhür⁶ etti, beşeri dalâletten hidâyete, zulûmattan nûra çıkardı. Nefislerini terbiye etti, akıllarına mualim, ruhlarına mürebbî,⁷ gönüllerine kandil oldu. Ebediyete kadar ışıktutarak karanlıkları aydınlattı. Çöller, ülkelere, devletlere, kıtalara fazilet getirdi. Evliyâlar, asfiyâlar⁸ yetiştirdi.

Evet, bu Kitab-ı Mübîn Kur'ân ve Rasûl-i Kerîm ise Muhammed aleyhissalâtü vesselam'dır. Ne lâhutî,

² Cânib: Taraf, yön.

³ Lahutî: İlâhî, Rabbânî.

⁴ Felek: Gökyüzü, semâ.

⁵ Cevalân: Dolaşma.

⁶ Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme, belirti.

⁷ Mürebbî: Eğiten, terbiye eden kimse, eğitici.

⁸ Asfiyâ: Saf ve temiz, hâlis, her türlü kötülükten arınmış kimseler, ermişler.

ne mübeccel⁹ iki isim... İşıtene haz veriyor. Sanki bir perdenin açılmasıyla iki nur zuhur¹⁰ ediyor. Biri ne kadar parlak, ne kadar ulvî ise; diğeri o kadar latif, o kadar nezih... Biri âfitab,¹¹ diğeri mâhitabdır.¹²

Erbâb-ı mârifet,¹³ insaniyet nâmına, bunların aguş-u firdevsine,¹⁴ ezvâk-ı bînihâyesine¹⁵ âşık olup pervane olmuşlardır. Peygamberler Sultanının irşadıyla, uçuşan bulutlar gibi vecde gelerek Kur'ân'ın semâsında faziletten fazilete, mârifetten mârifete seyeran etmişlerdir.

O Kur'ân ki, lafzının âhengindeki kudsiyet, letafet ve şehâmet¹⁶ en belîğ¹⁷ kalemlerle bile bî-tamâmihâ¹⁸ tasvir olunamaz. O'nun ulvî meziyetleri, hayattar prensipleri ihata-i efkârdan¹⁹ muallâdır. O'nun nazmındaki selâset²⁰ ve üslubundaki garabet,²¹ idrak-i beşerin²²

⁹ Mübeccel: Yüceltilmiş, ululanmış, yüce, ulu.

¹⁰ Zuhur: Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.

¹¹ Âfitab: Güneş.

¹² Mâhitab: Dolunay.

¹³ Erbâb-ı mârifet: Mârifet erbabı. İlim, irfan sâhibi.

¹⁴ Aguş-u firdevs: Cennet kucağı.

¹⁵ Ezvâk-ı bînihâye: Sonsuz zevkler.

¹⁶ Şehâmet: Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.

¹⁷ Belîğ: Maksadını noksansız ve güzel sözlerle anlatabilen.

¹⁸ Bî-tamâmihâ: Tamamıyla.

¹⁹ İhata-i efkâr: Fikirlerin kuşatıcılığı.

²⁰ Selâset: Sözün akıcı olma hali; ifadedeki âhenk, açıklık, kolaylık ve akıcılık.

²¹ Garabet: Gariplik; akli şaşırtan durum.

²² İdrak-i beşer: İnsan aklı.

fevkindedir. Beyanındaki letâfet, cezâletindeki²³ celâdet,²⁴ belâgatındaki bedâat²⁵ ediplerin kelâmına benzetmekten muarrâdır.²⁶ Onun ihtiva ettiği esrar ve işaretler, şairlerin evham ve hayallerine münâsebetten müberrâdır.²⁷ O'nun kemâl-i belâgatına²⁸ karşı bütün söz sultanı olan Velidlerin,²⁹ Lebidlerin³⁰ akılları hayrette kaldı ve fehimleri³¹ mebhût³² oldu.

Evet, Kur'ân öyle fasih bir lisandır ki, meydan-ı fesahatta³³ ve belâgatta gururlarından başlarını âsumâna³⁴ vuran o dâhi ediplerin o beliğ lisanları Onun huzurunda kelil³⁵ ve ebkem³⁶ oldular. Neticede âciz parmaklar kendi ağızlarını mühürlediler. Hülâsâ Kur'ân'ı

²³ Cezâlet: Sözde düzgünlük, söyleyişte ve anlamda tutukluk olmaması durumu.

²⁴ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yüreklilik, yiğitlik.

²⁵ Bedâat: Bedî olma, güzel olma durumu, güzellik.

²⁶ Muarrâ: Temizlenmiş, arınmış.

²⁷ Müberrâ: İlgisi, alâkası kalmamış, arınmış, arındırılmış.

²⁸ Kemâl-i belâgat: Hâl neyi gerektiriyorsa tam ona göre, mükemmel bir şekilde konuşma.

²⁹ Velîd b. Mugîre: Güzel konuşması, gelişmiş şiir zevki ile bilinen, Kureyş'in varlıklı ve nüfuzlu kişilerinden olan Velid, Hz. Peygamber'in ve İslâmiyet'in azılı düşmanlarından biri idi.

³⁰ Lebid b. Rebîa: Câhiliye devrinde de yaşamış olan (muhadram) muallaka sâhibi İslâm şairi.

³¹ Fehim: Anlayış, kavrayış.

³² Mebhût: Şaşkınlık içinde kalmış olan.

³³ Meydan-ı fesahat: Sözünün açık ve pürüzsüz olma meydanında.

³⁴ Âsumân: Gökyüzü.

³⁵ Kelil: Körleşmiş.

³⁶ Ebkem: Dilsiz, konuşamayan.

müdekkik³⁷ bir nazar ile tetkik³⁸ eden erbâb-ı hakikat,³⁹ O'nun kudsiyetine bütün veçheleriyle ihtiram⁴⁰ etmeye mecbur kaldılar.

Arş-ı âzamdan⁴¹ gelen bu latif, şerif, zarif hitab-ı Ezeli⁴² o kadar feyizlidir, o kadar bereketlidir ki, bu feyiz ve bereketler bitmez ve tükenmez. Evet, her kimde bir hidâyet, bir nur, bir huzur, bir sürûr, bir tekâmül,⁴³ bir eser-i terakkî⁴⁴ görülmüş ise, bütün bunların membaı ve menşei Kur'ân'dır. Hangi bir millette maddî ve mânevî kemâlâta ait güzel istidat⁴⁵ ve kabiliyetler inkişaf⁴⁶ etmiş, dal budak salıp çiçek açmış, semere vermiş ise, bunların sebebi memba-ı hidâyet⁴⁷ olan Kur'ân'dır.

On dört asırdır milyarlarca insanı terbiye ve idare etmekle insaniyetin en ulvî seviyesine yükselten düstur ve prensipler, âdil kanunlar hep Kur'ân'dan alınmıştır. Beşeriyetin nizam ve intizamı nokta-i nazarından⁴⁸ Kur'ân bir âhenk membaıdır. Huzur ve refahın

³⁷ Müdekkik: Dikkatli, inceden inceye araştıran.

³⁸ Tetkik: İnceleme.

³⁹ Erbâb-ı hakikat: Hakikat erbâbı, hakikat sâhipleri.

⁴⁰ İhtiram: Saygı, hürmet, tâzim.

⁴¹ Arş-ı Âzam: Allah'ın büyüklük ve yüceliğinin ve her şeyi kuşatan sınırsız egemenliğinin tecellî ettiği yer.

⁴² Hitab-ı Ezeli: Ezelden gelen hitap.

⁴³ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

⁴⁴ Eser-i terakkî: Yüksek, yüce eser.

⁴⁵ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

⁴⁶ İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

⁴⁷ Memba-ı hidâyet: Hidâyet kaynağı.

⁴⁸ Nokta-i nazar: Bakış noktası.

kemâli, fazilet-i insaniye⁴⁹ ile dir. Fazilet-i insaniyenin kemâli de Kur'ân ile dir.

Kur'ân, hakperest her kalbi celbedecek bir câzibe-i İlâhiyeyi⁵⁰ haizdir. Hakperest bir insan için Kur'ân, ne feyyaz⁵¹ bir bahşış-i İlâhidir.⁵² Acaba, irşâd-ı İlâhi⁵³ kadar gönülleri cezbeden bir zevk-i rûhanî⁵⁴ bulmak mümkün müdür!

Evet, insaniyete mahsus her feyiz ve faziletin, her kemâl ve saadetin menşei olma şerefi ancak Kur'ân'a aittir. Meselâ, o devr-i cehâletî⁵⁵ devr-i nûra⁵⁶ ve o asr-ı zulûmatı⁵⁷ Asr-ı Saadet'e⁵⁸ inkılâp ettirme şerefi Kur'ân'ındır.

Vahşetin en çirkin şekli olan putperestliği imha edip Vahdaniyet-i İlâhiye⁵⁹ akîdesini⁶⁰ tesis eden ancak ve ancak Kur'ân'dır.

⁴⁹ Fazilet-i insaniye: İnsanın kıymeti, değeri, üstünlüğü.

⁵⁰ Câzibe-i İlâhiye: İlâhi çekim.

⁵¹ Feyyaz: Çok verimli, bereketli, çok feyizli.

⁵² Bahşış-i İlâhi: Allah tarafından sunulan ihsan, lütuf.

⁵³ Irşâd-ı İlâhi: Allah'ın gösterdiği doğru yol, doğru söz.

⁵⁴ Zevk-i rûhanî: Rûhun zevk alması.

⁵⁵ Devr-i cehâlet: Cehâlet devri.

⁵⁶ Devr-i nûr: Nur devri, mânevî aydınlık devri.

⁵⁷ Asr-ı zulûmat: Dinsizliğin hâkim olduğu devir.

⁵⁸ Asr-ı Saadet: Saadet devri. Hz. Peygamberin kendisine peygamberlik verilmesinden itibaren yaşadığı devir, zamân-ı saadet.

⁵⁹ Vahdaniyet-i İlâhiye: Allah'ın birliği, ortağının ve benzerinin olmayışı.

⁶⁰ Akîde: İman, îtikat. Kuvvetle benimsenen görüş tarzı, inanç.

İnsanlığı taşlara, ağaçlara ibâdetten meneden, evlatlarını diri diri toprağa gömmek gibi vahşi âdetlerden halâs⁶¹ eden ancak Kur'ân'dır.

Bütün hurafeleri mahveden, Cenâb-ı Hakk'ın izzet ve celâlini, azamet ve vahdaniyetini harikulâde bayraklaştıran yine Kur'ân'dır.

Arabistan'ın çıplak ve kupkuru çöllerini yeşerten, sümbüllendiren ve onların şair ve hatiplerine meydan okuyan ve onlara ilham kaynağı olan yine Kur'ân'dır.

Evet, o çöle Kur'ân'dan bir nesim-i saba⁶² esti de etrafa feyizler, hidâyetler, nurlar saçtı. Artık basiretleri açıldı. Fikirleri tenevvür,⁶³ hayatları tasaffî,⁶⁴ vicdanları teferrüh⁶⁵ etti. Ruhları inşirah, vücudları zindelik buldu. İdraklerine öyle bir intibah,⁶⁶ hissiyatlarına öyle bir ulviyet⁶⁷ geldi ki, esfel-i sâfilinden⁶⁸ taa a'lâ-ı illiyyîne⁶⁹ uruc⁷⁰ ettiler. O envâr-ı feyiz⁷¹ ve hidâyetler, âheste âheste bütün cihanı şâşaa-i nûruna⁷² gark etti. Âlem zulûmattan sıyrıldı. Nûr-u Hakla⁷³ zail olan o zulûmatlı geceler, yerlerini sürûrlü, neşeli sabahlara terk ettiler.

⁶¹ Halâs: Kurtulma, kurtuluş.

⁶² Nesîm-i sabâ: Güzel ve hoş olan lâtif bahar rüzgârı.

⁶³ Tenevvür: Nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlanma.

⁶⁴ Tasaffî: Saflaşma, saf duruma gelme.

⁶⁵ Teferrüh: İçi açılma, ferahlanma.

⁶⁶ İntibah: Uyanma, uyanış.

⁶⁷ Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

⁶⁸ Esfel-i sâfilin: Aşağıların en aşağısı, cehennemın en aşağı tabakası.

⁶⁹ A'lâ-ı illiyyîn: Gökyüzünün en yüksek yeri, en üst makamı.

⁷⁰ Uruc: Yükselmek.

⁷¹ Envâr-ı feyiz: Bereketli nur.

⁷² Şâşaa-i nûr: Göz alıcı nur.

⁷³ Nûr-u Hak: Cenâb-ı Hakk'ın nûru.

Eskiden beri birbirlerine şiddetle düşman, ahlâk ve iffetten mahrum o vahşi ve bedevi kabileleri istihâleye⁷⁴ tâbi tutarak bir millet hâline getiren ve onların arasında muhabbet, samimiyet, şefkat ve uhuvvet⁷⁵ gibi âli seciyeleri⁷⁶ tesis ederek onları cihanın en medenî milletlerinin fevkine çıkaran yine Kur'ân'dır.

Kur'ân'dan bir bâd-ı sabâ⁷⁷ gibi esen taze bir hayatın nefhedilmesiyle⁷⁸ ihyâ edilen o bahtiyar insanlar, şule-i îmanla⁷⁹ berraklaştılar. Gönülleri muhabbetle Allah'a teveccüh⁸⁰ etti. Vicdanları parladı. Kur'ân'ın mezâyâ-yı âliyesinden⁸¹ hakkıyla istifade ettiler. Öyle ki, her biri bir numune-i insan, bir nefha-i irfan⁸² derecesine çıktılar. Neticede semâ-i insaniyette⁸³ birer hidâyet yıldızı oldular.

İşte, her ihtizazında⁸⁴ bin reng-i letafet⁸⁵ gösteren, her letafetinde binlerce kalbi cûşa⁸⁶ getiren Kur'ân'ın semereleri!

⁷⁴ İstihâle: Bir durumdan başka bir duruma geçme, değişme.

⁷⁵ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

⁷⁶ Seciye: Yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra.

⁷⁷ Bâd-ı sabâ: Serin ve tatlı esen bahar rüzgârı.

⁷⁸ Nefh: Yayılma.

⁷⁹ Şule-i îman: İman pırıltısı.

⁸⁰ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

⁸¹ Mezâyâ-yı âliye: Yüce, yüksek meziyetler, üstünlükler.

⁸² Nefha-i irfan: Mârifet nefesi, esintisi.

⁸³ Semâ-i insaniye: İnsanlığın semâsı.

⁸⁴ İhtizaz: Hafif hafif titreme.

⁸⁵ Reng-i letafet: Hoş ve güzel görünüş.

⁸⁶ Cûş: Coşan, taşan.

Hem sayıları milyonları aşan, başka başka istidat⁸⁷ ve kabiliyetteki evliyâların, âriflerin, mücedditlerin⁸⁸ ve mürşidlerin⁸⁹ tekâmül⁹⁰ ve ilham kaynağı, yalnız Kur'ân'dır. Çünkü Kur'ân'ın hikmetfeşan⁹¹ hitabeti, o kadar parlak, o kadar ulvî, o kadar feyizdardır ki, hüşyar⁹² olan kalplerin en hafî⁹³ noktalarına kadar nüfuz ederek, gönüllerin her köşesinde bir subh-u bahar⁹⁴ uyandırmıştır.

Okuyanın hayalinde, irili ufaklı elmas daneleriyle nakşedilmiş bir atlası tahayyül⁹⁵ ettiren yahut sahife-i semâda⁹⁶ zümrüt ve yakutla mensuc⁹⁷ bir haliçeyi⁹⁸ andıran Kur'ân, yazılışıyla dahi mucizedir.

Zaman ve mekân itibariyle birbirlerinden çok uzak, fikir nokta-i nazarından birbirlerinden çok farklı,

⁸⁷ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

⁸⁸ Müceddit: Dinin temel prensiplerini zedelemeyen, zaman içinde yıpranmış bazı hüküm ve kuralları içtihat, kıyas vb. meşrû usûllerle yaşadığı dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda yenileyen, yeni yorumlar ortaya koyan, müçtehit seviyesinde büyük din âlimlerine verilen isim.

⁸⁹ Mürşid: Rehber, kılavuz, önder. Hak ve hakikate erişme yolunda müritlerine örnek olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse, şeyh.

⁹⁰ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

⁹¹ Hikmetfeşan: Hikmet yayan.

⁹² Hüşyar: Akli başında olan, uyanık.

⁹³ Hafî: Gizli.

⁹⁴ Subh-u bahar: Bahar sabahı.

⁹⁵ Tahayyül: Hayal etmek.

⁹⁶ Sahife-i semâ: Gökyüzü sayfası.

⁹⁷ Mensuc: Örülmüş, dokunan.

⁹⁸ Haliçe: Halı.

milyarlarca insanı harikulâde bir şekilde kendi etrafından toplayarak onlara hidâyet kaynağı olan Kur’ân, bu hâliyle şâyân-ı hayret⁹⁹ bir mucize-i İlâhiyedir.¹⁰⁰

Ezel ve ebediyete ait cihanbaha¹⁰¹ hakikatleri insanın yed-i istifadesine¹⁰² sunan ve her iki hayatın esasatını ihtiva eden en mükemmel mecelle¹⁰³ Kur’ân’dır.

Fahr-i Kâinat Efendimiz (s.a.v) Ceziretü’l Arab’da,¹⁰⁴ ümmî¹⁰⁵ bir kavim içinde bir Nebiy-yi ümmî olarak, bu Kitab-ı Mübin’le öyle bir medeniyet tesis etti ki, o medeniyet ne o zamandan evvel vuku buldu, ne de ondan sonra mümkün oldu. O günden bugüne insanların, akıllarına istinad¹⁰⁶ ederek kurdukları medeniyetler, O’nun (s.a.v) tesis ettiği medeniyete takarrüp¹⁰⁷ edemedi. Çünkü O, vahy-i İlâhi¹⁰⁸ olan Kur’ân’a istinad etmişti.

Evet, Kur’ân-ı Kerîm İslâmiyet’i, beşerin rûhuna, şuuruna, hissiyatına, hayatına, hâl ve etvârına¹⁰⁹ nakşetti ve giydirdi ki, kıyâmete kadar ne eskir, ne solar,

⁹⁹ Şâyân-ı hayret: Hayret verici, şaşırtıcı.

¹⁰⁰ Mucize-i İlâhiye: Allah tarafından gelen mucize.

¹⁰¹ Cihanbaha: Dünyalar kıymetinde.

¹⁰² Yed-i istifade: İstifade eli, faydalanma eli.

¹⁰³ Mecelle: Kitap, dergi.

¹⁰⁴ Ceziretü’l-Arab: Arap Yarımadası.

¹⁰⁵ Ümmî: Okuyup yazması olmayan, okuma yazma bilmeyen.

¹⁰⁶ İstinad: Bir şeye dayanma. Bir şeyi delil sayıp bir meseleyi onun üzerine dayandırma.

¹⁰⁷ Takarrüp: Yaklaşma, yakına gelme.

¹⁰⁸ Vahy-i İlâhi: Allah tarafından vahiy ile gelen emir ve yasaklar.

¹⁰⁹ Etvâr: Hâller, tavırlar.

ne de zamanı geçer. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın kelâmı da âsârı¹¹⁰ gibi her zaman ter ü tazedir.¹¹¹

Evet, bu kadar mükemmel ve esrarengiz hakaiki¹¹² muhtevi, mahzen-i mucizât,¹¹³ bîpâyan¹¹⁴ hazine olan Kur'ân-ı Kerîm'in her meselesi, her mütefekkirin, her muhakkikin tahkik¹¹⁵ ve tetkikine¹¹⁶ açık ve müsaittir. Bu bakımdan, Asr-ı Saadet'ten bu yana milyonlarca mütefekkir¹¹⁷ ve muhakkiki¹¹⁸ cezbederek kendisi hakkında yüz binlerce tefsir yazdıran îcazkâr¹¹⁹ kitap, yalnız ve yalnız Kur'ân-ı Kerîm olmuştur. O Nûr-u ezeliliyi hakkıyla tahkik ve tetkik ettikçe hayretleri artan mütehayyirler,¹²⁰ O'nun sonsuz esrarını bî-tamâmihâ¹²¹ idrakten âciz kaldıklarını, iftiharla itiraf etmişlerdir. Hakikat şu ki, denizler mürekkep, ağaçlar kalem olsa, O'nun ihtiva ettiği hakaiki yazıp bitiremezler. Zira O,

¹¹⁰ Âsâr: Eserler.

¹¹¹ Ter ü taze: Çok taze, pek temiz.

¹¹² Hakaik: Hakikatler.

¹¹³ Mahzen-i mucizât: Mucizeler mahzeni, kaynağı.

¹¹⁴ Bîpâyan: Sonsuz, sınırsız.

¹¹⁵ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

¹¹⁶ Tetkik: İnceleme.

¹¹⁷ Mütefekkir: Tefekkür eden, düşünen.

¹¹⁸ Muhakkik: Gerçekleri araştırın ve delilleriyle bilen âlimler.

¹¹⁹ İ'cazkâr: Mucizeli, benzerini yapmaktan başkalarını âciz ve hayrette bırakan.

¹²⁰ Mütehayyir: Hayrete düşen, kararsız.

¹²¹ Bî-tamâmihâ: Tamamıyla.

semâ-i insaniyete¹²² nihayetsiz ilm-i Ezelî'nin¹²³ miş-kâtından¹²⁴ tulû etmiştir.

Ruhların gıda-yı ebedisi,¹²⁵ akılların nûr-u hakiki-si,¹²⁶ vicdanların sönmez ziyâsı, huzuzat-ı hakikiyenin¹²⁷ membaı, makâsıd-ı âliyenin¹²⁸ esası, korkuların halaskârı,¹²⁹ hazin gönüllerin derûnî¹³⁰ ızdıraplarının medâr-ı tesellisi,¹³¹ dertlerin devâsı, bünye-i saadetin¹³² temeli, kalplerin sürûru, hissiyat-ı âliyenin¹³³ menşei, ferdî ve içtimâî nizâmın müessis-i kayyumu¹³⁴ ancak ve ancak Kur'ân'dır.

Yâ Rab! Bu nûr-u ezelî¹³⁵ nasıl bir feyz-i tecellâdır!¹³⁶ Nedir bundaki melâhat,¹³⁷ taravet¹³⁸ ki,

¹²² Semâ-i insaniye: İnsanlığın semâsı.

¹²³ İlm-i Ezelî: Allah'ın her şeyi ve bütün zamanları kuşatan sonsuz ilmi.

¹²⁴ Mişkât: İçine mum, kandil, lamba gibi şeyler konmak için duvarda açılan oyuk.

¹²⁵ Gıda-yı ebedi: Sonsuz gıda, rızık.

¹²⁶ Nûr-u hakiki: Hakikat nûru, ışıĒı.

¹²⁷ Huzuzat-ı hakikiye: Hakiki zevkler.

¹²⁸ Makâsıd-ı âliye: Yüce gayeler.

¹²⁹ Halaskâr: Kurtarıcı.

¹³⁰ Derûnî: İçle ilgili, içten, derin.

¹³¹ Medâr-ı teselli: Teselli sebebi.

¹³² Bünye-i saadet: Beden sağlığı, mutluluĒu.

¹³³ Hissiyat-ı âliye: Yüce hisler, duygular.

¹³⁴ Müessis-i kayyum: Her şeyi ayakta tutan ve varlıklarını devam ettiren.

¹³⁵ Nûr-u ezelî: Başlangıcı ve sonu olmayan nur.

¹³⁶ Feyz-i tecellâ: Yansımanın bereketi.

¹³⁷ Melâhat: Güzellik, tatlılık.

¹³⁸ Taravet: Tazelik.

okuyanlar fesâhatine,¹³⁹ selâsetine,¹⁴⁰ ulviyetine¹⁴¹ hayran oluyorlar.

Bundaki câzibedar nûr-u hakikatler nedir ki, okuyanların efkârında mârifet goncaları açılıyor. O, bir nüsha-i belâgattır¹⁴² ki îman-ı nazar¹⁴³ ettikçe, nazmındaki¹⁴⁴ letâfet,¹⁴⁵ letâifindeki halâvet,¹⁴⁶ mânâsındaki feyz-i tarâvet¹⁴⁷ gönüllerde bir firdevs-i âlâ¹⁴⁸ tecessüm¹⁴⁹ ettiriyor. Nazmındaki ulviyet, mânâsındaki haz, kudsiyetindeki kuvvet öyle müncezib,¹⁵⁰ öyle şirindir ki, yüzyıllardır milyonlarca hâfızlar, bülbül misâli O’nu terennüm ediyorlar. Hastalar umut ve hürmet ile dinliyorlar. İhtiyar ve çocuklar neşe ve muhabbet ile okuyorlar. Beşer tarihinde bu şan ve şerefe ve bu ulviyete ve kudsiyete Kur’ân’dan başka hiçbir kitap mazhar olmamıştır, olmayacaktır da... Zira Kur’ân makam-ı izzettedir.¹⁵¹

Evet, Kur’ân her sitâyîşe¹⁵² şâyândır. En büyük şanlar, şerefler, hakikatler Kur’ân’a mahsustur. O’nu bütün

139 Fesâhat: Dilin doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

140 Selâset: İfadedeki açıklık ve akıcılık.

141 Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

142 Nüsha-i belâgat: Belâgat örneği.

143 İman-ı nazar: Allah’a hakiki mânâda inanarak bakmak.

144 Nazm: Vezinli, kafiyeli söz dizisi.

145 Letâfet: Hoşluk, güzellik, incelik.

146 Halâvet: Hoşluk, tatlılık, zevk.

147 Feyz-i tarâvet: Tazeliğin bolluğu.

148 Firdevs-i âlâ: Cennetin en üst makamı.

149 Tecessüm: Canlanma, göz önüne gelme, görünme.

150 Müncezib: Tutulmuş.

151 Makam-ı izzet: Şeref, yücelik makamı.

152 Sitâyîş: Övme, övgü, medih.

latîfelerine taç eden, O'nu takdis eden, tâziz¹⁵³ eden, O'na gönül veren, muhabbet eden, O'nu derinden derine tefekkür eden, dilinde vird-i zebân¹⁵⁴ eden insan için Kur'ân son derece câlib-i sürûr¹⁵⁵ ve şereftir.

Elhâsıl o Kur'ân, efkâr-ı âliyyeyi¹⁵⁶ ilham, huzuzat-ı kalbiyyeyi¹⁵⁷ ibdâ¹⁵⁸ ederek insanıyeti zulûmat-ı cehâlet-ten¹⁵⁹ gülzar-ı saadete¹⁶⁰ sevk eder.

Kur'ân, insanıyetin teâlî¹⁶¹ ve tekemmülü¹⁶² için âlem-i kudîsîden¹⁶³ beşeriyet âlemine bahşolmuş lâyetegayyer,¹⁶⁴ ezeli icazıyla temâyüz¹⁶⁵ etmiş ve bütün insanlığı envârıyla¹⁶⁶ tenvir,¹⁶⁷ esrarıyla mesrur¹⁶⁸ etmiş bir kitâb-ı mukaddestir.¹⁶⁹ O'nun muhatabı bir aile, bir kabile, bir kavim veya bir millet değil, bütün insanlıktır.

¹⁵³ Tâziz: Yüceltme, ululama, saygı ile anma.

¹⁵⁴ Vird-i zebân: Devamlı yapılan vird, zikir.

¹⁵⁵ Câlib-i sürûr: Sevinci celbeden, sevinci çeken.

¹⁵⁶ Efkar-ı âliye: Yüksek düşünceler, fikirler.

¹⁵⁷ Huzuzat-ı kalbiye: Kalbî zevkler.

¹⁵⁸ İbdâ: Var etme.

¹⁵⁹ Zulûmat-ı cehâlet: Cehâlet karanlığı.

¹⁶⁰ Gülzar-ı saadet: Mutlu, bahtiyar bir gül bahçesi.

¹⁶¹ Teâlî: Yüceltmek.

¹⁶² Tekemmül: Mükemmelleşme, olgunlaşma.

¹⁶³ Âlem-i kudîsî: Kutsal, mukaddes âlem.

¹⁶⁴ Lâyetegayyer: Değişmez.

¹⁶⁵ Temâyüz: Sivrilme, dikkati çekerek öne çıkma, kendini gösterme.

¹⁶⁶ Envâr: Nurlar, ışıklar.

¹⁶⁷ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁶⁸ Mesrur: Sevinçli, memnun, mutlu.

¹⁶⁹ Kitâb-ı mukaddes: Kutsal kitap.

Evet, “Kâinat mescid-i kebirinde Kur’ân kâinatı okuyor.”¹⁷⁰ Öyle ise, bütün insanlık olarak O’nu dinleyelim! O nur ile nurlanalım. Hidâyetiyle amel edelim. Ve O’nu vird-i zebân¹⁷¹ edelim. Evet, söz O’dur ve O’na derler. Hak olup, Hakk’tan gelip, Hak diyen ve hakikati gösteren ve nûrânî hikmeti neşreden¹⁷² O’dur.

¹⁷⁰ Bediüzzaman Said Nursî, Sözlere, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 35.

¹⁷¹ Vird-i zebân: Devamlı yapılan vird, zikir.

¹⁷² Neşir: Yayma, dağıtma, yayım, yayımlama.

Kur'ân'ın İ'câzından Birkaç Pırıltı

Bütün semâvî¹⁷³ kitapların zübdesi¹⁷⁴ ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) bir ebedî mucizesi olan Kur'ân'ın vücuh-u îcazı¹⁷⁵ o kadar çoktur ki, bunlar inhisar¹⁷⁶ edilemez, sayılmakla bitmez, tükenmez. Güneşin ziyâsı gibi ihtalîdir, bir noktada toplanamaz. Ehl-i tahkik¹⁷⁷ olan umum müfessirler, erbâb-ı belâgat¹⁷⁸ ve fesâhat¹⁷⁹ olan bütün edipler on dört asırdan beri bir gavvas¹⁸⁰ gibi Kur'ân'ın bahr-i bîpâyanına¹⁸¹ dalmışlar, îcazının¹⁸² cevherlerini kendi meşreplerine münâsip ve zevklerine mutâbık bir şekilde çıkarmışlar ve ortaya koymuşlardır. Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri, hakikatleri, sırları

¹⁷³ Semâvî: Allah'tan gelen; ilâhî.

¹⁷⁴ Zübde: En seçkin kısım, öz.

¹⁷⁵ Vücuh-u îcaz: Mucizelik yönleri.

¹⁷⁶ İnhisar: Yalnız bir şeye veya kimseye ait olma, başkası ile alâkası olmayıp, bir yere, birine has olma, ona mahsus bulunma.

¹⁷⁷ Ehl-i tahkik: Gerçeği araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.

¹⁷⁸ Erbâb-ı belâgat: Belagatçılar; sözü düzgün, kusursuz, hâlin ve makamın icabına göre söyleme sanatını bilenler.

¹⁷⁹ Fesâhat: Dilin doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

¹⁸⁰ Gavvas: Dalgıç.

¹⁸¹ Bahr-i bîpâyan: Sonsuz deniz.

¹⁸² İcaz: Sözü kısa ve özlü söyleme, az sözle çok şey anlatma.

binlerce ehl-i tahkik,¹⁸³ ayrı ayrı izhâr edip meydân-ı istifadeye¹⁸⁴ sunmuşlardır. Umum erbâb-ı tahkik O'nun ifadesindeki ulviyetin, mânâsındaki câmiîyetin, üslubundaki bedâatin,¹⁸⁵ esrarındaki halâvetin¹⁸⁶ câzibesine kapılmışlar ve O'nun mahiyetindeki ulviyet ve hakkaniyeti¹⁸⁷ bütün âleme karşı ilân etmeyi en şerefli bir vazife telakkî¹⁸⁸ etmişlerdir.

Bir kısmı nazmının¹⁸⁹ âhenginden, hüsnünün cazibesinden, diğer bir kısmı üslûbunun selâset¹⁹⁰ ve güzelliğinden, başkaları hüsn-ü terkibinden,¹⁹¹ daha başkaları belâgat ve fesâhatinden,¹⁹² kimileri mânâsının derinliğinden, ihatasının zengin ve enginliğinden, bazıları Kur'ân'ın irşadından, metânet¹⁹³ ve kuvvetinin tesirinden bahsetmişler, her biri ayrı ayrı mücevher kutusu hükmünde olan milyonlar kütüb-ü İslâmiye¹⁹⁴ ile Kur'ân'ın bu meziyetlerini ortaya koymuşlar yine de bitirememişlerdir. Biz, o Güneşin nihayetsiz ziyâsından birkaç lem'ayı¹⁹⁵ göstermeye çalışacağız.

¹⁸³ Ehl-i tahkik: Gerçeği araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.

¹⁸⁴ Meydân-ı istifade: İstifade meydana, yararlanma alanı.

¹⁸⁵ Bedâat: Bedî olma, güzel olma durumu, güzellik.

¹⁸⁶ Halâvet: Hoşluk, tatlılık, zevk.

¹⁸⁷ Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

¹⁸⁸ Telakkî: Kabul etme.

¹⁸⁹ Nazm: Vezinli, kafiyeli söz dizisi.

¹⁹⁰ Selâset: İfadedeki açıklık ve akıcılık.

¹⁹¹ Hüsn-ü terkip: Güzelliklerin bir araya gelmesi.

¹⁹² Fesâhat: Dilin doğru, düzgün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

¹⁹³ Metânet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık.

¹⁹⁴ Kütüb-ü İslâmiye: İslâmî kitaplar.

¹⁹⁵ Lem'a: Parıltı, parlaklık.

Kur'ân'ın Belâgati

Şiir ve edebiyat, Arap milletinin istidad-ı fitrîsiydi.¹⁹⁶ Onların âdeta mizaçları belâgat ve fesâhat ile yoğurulmuştu. Fesâhat onların hamurunda mündemiçti,¹⁹⁷ tabiatlarının icâbındandı. Yaşadıkları çöl ikliminin ve konuştukları Arap lisanının da bunda büyük payı vardır. Edebiyat onların hislerinin, ruhlarının lisanı idi. Kadın erkek fesâhate, belâgate, şiire o derece düşkün idiler ki, sanki edebiyat onların mâşûkası¹⁹⁸ olmuştu. Tarihin derinliklerinden beri edebî bir melekeye¹⁹⁹ sâhip olan Araplar, şiir ve belâgatin ihtişamından aldıkları gurur ve zevki, hamur gibi fitratlarında yoğurup şahsî ve millî bir terkip içinde ortaya koymuşlardı. Millî mefâhirlerini,²⁰⁰ zafer ve mağlubiyetlerini, hüzn ve sürûrlarını şiir ve belâgat yolu ile nesillerden nesillere intikal ettirirlerdi. İçlerinde tek başına edebî bir devir açabilecek kadar belâgat kanunlarına hâkim edipler vardı. Hatta bunlardan yedisinin şiirleri muallâkât-ı seb'a²⁰¹ nâmıyla iştihar²⁰² etmiş, fesâhatin ve belâgatin incelikleri, son ifadelerini bunlarda bulmuştu.

¹⁹⁶ İstidad-ı fitrî: Yaratılıştaki yetenek.

¹⁹⁷ Mündemiç: Bir şeyin içinde saklı olan, o şeyin içinde var olan, bulunan.

¹⁹⁸ Mâşûka: Aşkla sevilen, âşık olunan.

¹⁹⁹ Meleke: İnsanda idrak, hâfıza, hayal etme, muhâkeme kabiliyeti gibi doğuştan var olan güçlerden her biri.

²⁰⁰ Mefâhir: Övünülecek, iftihar edilecek şeyler.

²⁰¹ Muallâkât-ı Seb'a: Yedi askı, Kur'ân nâzil olmadan önce, meşhur Arap şâirlerinin en beğenilmiş şiirlerinden, Kâbe'nin duvarına asılmış olanları.

²⁰² İштиhar: Meşhur olma, ünü yayılma, nam kazanma, şöhrat, nam.

Bunların tanziri²⁰³ gayr-ı kâbildi.²⁰⁴ Araplar bunlara son derece tâzim²⁰⁵ ve hürmet ederlerdi. Hatta bu şiirleri bir gerdanlık gibi boyunlarında taşıyanlar olurdu. Ama ne yazık ki o edip ve belîğ²⁰⁶ insanlar sefâhat²⁰⁷ ve zevk-ü safânın²⁰⁸ esiri olmuşlar, bütün hissiyatlarıyla mevhum²⁰⁹ bir saadetin takibine çıkmışlardı. Reisler şöhretin câzibesinde, zenginler servetin ihtişamında, şâirler şiirin hayâlâtında,²¹⁰ kâhinler kehânetin serabında, sefiher sefâhatin neşesinde, sefiller sefâletin çamurunda hep o mevhum saadeti aradılar, fakat aradıklarını bulamadılar. Onlar bu vaziyette iken, ezel ufkundan semâ-i insaniyete²¹¹ Kur'ân-ı Azîmüştan tulû²¹² etti. Kendileri ne kadar sefiher ve sefil de olsalar, belâgat ve edebiyata fevkalâde âşinâ olmaları sayesinde o ilâhi fermana muhatap oldular ve ondaki letâif-i ulviyet²¹³ ve mezâyâ-yı haşmeti²¹⁴ lâıykıyla idrâk ettiler. Kendi belâgat ve fesâhatlerinin Kur'ân'a nazaran, güneşe karşı sönük bir mum gibi kaldığını açıkça gördüler. Onun irşadiyle zevk, safâ ve saadet zannettikleri şeylerin birer serap, birer hayal ve gölgeden ibaret

203 Tanzir: Benzemeye çalışma, örnek alma.

204 Gayr-ı kâbil: İmkân dâhilinde bulunmamak, mümkün olmamak.

205 Tâzim: Hürmet etme, saygı gösterme.

206 Belîğ: Maksudını noksanzı ve güzel sözlerle anlatabilen.

207 Sefâhat: Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

208 Zevk-ü safâ: Rahat ve eğlenceli bir şekilde yaşamak.

209 Mevhum: Gerçekte olmadığı hâlde var gibi düşünülen, kuruntuya dayanan, vehmedilen.

210 Hayâlât: Hayaller, tasarlanan ve zihinde canlandırılan şeyler.

211 Semâ-i insaniye: İnsanlığın semâsı.

212 Tulû etmek: Doğmak.

213 Letâif-i ulviyet: Yüksek duygular.

214 Mezâyâ-yı haşmet: Haşmetli meziyetler, özellikler.

olduğunun şuuruna erdiler. Huzur ve refahın, şeref ve haysiyetin bunlarda olmayıp, îman, fazilet, ahlâk gibi muallâ²¹⁵ meziyetlerde olduğunu idrâk ettiler. Artık onlar için süflî²¹⁶ hayâlât bedeline, ulvî seciyeler²¹⁷ gaye oldu. Kur'ân'ın lâtif ve îcazkâr nazmı karşısında vicdan ve hisleri ateşlendi, ruh ve kalpleri zevk ve neşe ile doldu, basiretleri berraklaştı, akılları tenevvür²¹⁸ etti. Artık o güneşe yöneldiler, gölge geride kaldı. Ve anladılar ki, en mümtaz zevk-i âlî²¹⁹ îmanda, mârifette ve fazilettedir. Dünyaya geliş gayelerinin zevk ve safâ değil, ancak mârifetullah²²⁰ ve muhabbetullah olduğunu derk²²¹ ettiler. Ve insanların mâşûkası²²² olan saadetler, zevkler, safâlar îman ve faziletin, ahlâk ve kemâlâtın gölgesidir bildiler. Onlar: Saadet faziletin gölgesi, mârifetullah da faziletin rûhu olduğu şuuru ile birer erbâb-ı fazilet²²³ oldular. Her nevi süflî arzularını terk ettiler. Değil dünya saltanatını, hatta hayatlarını bile Kur'ân uğrunda feda ettiler. Bu bahtiyar insanlar böylece irfan ve kemâlâtın şâhikalarına yükselirken, bazı bedbahtlar da inatlarını sürdürerek, Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğunu bir türlü kabul etmek istemiyorlardı.

²¹⁵ Muallâ: Yüksek, yüce, değeri, derecesi, mertebesi üstün, yüksek seviyeli.

²¹⁶ Süflî: Aşağılık, âdi, bayağı, değersiz.

²¹⁷ Seciye: Yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra.

²¹⁸ Tenevvür: Nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlanma.

²¹⁹ Zevk-i âlî: Büyük zevk.

²²⁰ Mârifetullah: Allah'ı bilme ve tanıma.

²²¹ Derk etmek: Anlamak, kavramak, idrak etmek.

²²² Mâşûka: Aşkla sevilen, âşık olunan.

²²³ Erbâb-ı fazilet: Faziletli, güzel ahlâklı ve erdemli kimseler.

Feyyâz-ı Mutlâk'ın²²⁴ ezel cânibinden²²⁵ Kur'ân lisanıyla, o insanlara Kur'ân'ın bir benzerini getirmeleri için haysiyet ve şereflerine dokundurarak, enaniyetlerini kırarak, burunlarını yere sürtercesine meydan okuyuşunu Üstâd'ımız şu veciz ifadesiyle beyan ediyor:

“Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyan²²⁶ diyor: Ey İns ve cin! Eğer Kur'ân, Kelâm-ı İlâhî²²⁷ olduğunda şüphenez varsa, bir beşer kelâmı olduğunu tevehhüm²²⁸ ediyorsanız, haydi, işte meydan, geliniz! Siz dahi O'na Muhammed-ül Emin dediğiniz zât gibi, okumak yazmak bilmez, kıraat ve kitabet görmemiş bir ümmîden bu Kur'ân gibi bir kitap getiriniz, yaptırınız. Bunu yapamazsanız haydi, ümmî olmasın, en meşhur bir edip, bir âlim olsun. Bunu da yapamazsanız, haydi, bir tek olmasın, bütün bülegânız,²²⁹ hutebânız,²³⁰ belki bütün geçmiş belîğlerin²³¹ güzel eserlerini ve bütün gelecek ediplerin yardımlarını ve ilâhlarınızın himmetlerini beraber alınız. Bütün kuvvetinizle çalışınız, şu Kur'ân'a bir nazîre²³² yapınız. Bunu da yapamazsanız, haydi, kâbil-i

²²⁴ Feyyâz-ı Mutlâk: Pek çok feyiz, bolluk ve bereket veren Allah.

²²⁵ Cânib: Taraf, yön.

²²⁶ Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyan: Açıklamalarıyla benzerini yapmakta akılları âciz bırakan Kur'ân.

²²⁷ Kelâm-ı İlâhî: Allah kelâmı.

²²⁸ Tevehhüm: Asılsız şüpheye düşme, kuruntuya, vehme kapılma, delile dayanmayan ihtimal üzerinde durma.

²²⁹ Bülegâ: Belâğatçiler, edebiyatçılar.

²³⁰ Hutebâ: Hatipler.

²³¹ Belîğ: Maksudını noksansız ve güzel sözlerle anlatabilen.

²³² Nazîre yapmak: Benzeriyle karşılık vermek.

taklid²³³ olmayan Hakâik-i Kur’âniye’den²³⁴ ve mânevî çok mucizatında kat-ı nazar,²³⁵ yalnız nazmındaki belâgatine nazîre olarak bir eser yapınız.

Haydi, sizden mânânın doğruluğunu istemiyorum. Müftereyat²³⁶ ve yalanlar ve bâtl hikâyeler olsun.

Bunu da yapamıyorsunuz. Haydi, bütün Kur’ân kadar olmasın, yalnız on sûresine nazîre getiriniz.

Bunu da yapamıyorsunuz. Haydi, bir tek sûresine nazîre getiriniz.

Bu da çoktur. Haydi, kısa bir sûresine bir nazîre ibraz²³⁷ ediniz. Bunu da yapmazsanız ve yapamazsınız. Hem bu kadar muhtaç olduğunuz hâlde; çünkü: Haysiyet ve namusunuz, izzet ve dininiz, asabiyet ve şerefınız, can ve malınız, dünya ve âhiretiniz, buna nazîre getirmekle kurtulabilir...

Yoksa dünyada haysiyetsiz, namussuz, dinsiz, şerefsiz, zillet içinde, can ve malınız helâkette²³⁸ mahvolup âhirette:

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ²³⁹

²³³ Kâbil-i taklid: Taklidi mümkün.

²³⁴ Hakâik-i Kur’âniye: Kur’ân hakikatleri

²³⁵ Kat-ı nazar: Dikkate almama.

²³⁶ Müftereyat: Uydurmalar.

²³⁷ İbraz etmek: Ortaya koymak, göstermek.

²³⁸ Helâket: Yok oluş.

²³⁹ “Yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden sakının.” (Bakara Sûresi, 2/24.)

işaretiyle cehennemde haps-i ebedî ile mahkûm ve sanemlerinizle²⁴⁰ beraber ateşe odunluk edeceksiniz.

Hem madem sekiz mertebe aczinizi anladınız. Elbette sekiz defa, Kur'ân dahi mucize olduğunu bilmekliğiniz gerektir. Ya îmana geliniz veyahut susunuz, cehenneme gidiniz!”²⁴¹

Evet, Kur'ân öyle bir îcaz ve belâgat göstermiştir ki, o meşhur dâhi edipler kısa bir sûresinin nazîrini²⁴² yapamadılar. Haybet²⁴³ ve hüsrân içerisinde aczlerini itiraf ettiler. Kur'ân'ın elmas kılıncına mağlup oldular. Hâkim olan Kur'ân'ın belâgatine secde ettiler. Kâbe'nin duvarına altın yazılarla yazılan meşhur kasidelerini kendi elleri ile indirirlerken şöyle dediler: Âyâtâ karşı bunların ehemmiyeti kalmadı! O ediplerin en büyük reisleri icmâ ile ittifak²⁴⁴ ettiler ki, Kur'ân'ın belâgatı tâkât-ı beşerin²⁴⁵ fevkindedir. O'na yetişilmez.

Nitekim günümüze kadar milyonlar Arabî kitaplar yazıldığı hâlde hiçbirisi Kur'ân'ın bu îcazkâr belâgatine yanaşamamıştır.

Evet, evet, Kur'ân yıldızlarına perde çekilmez. Dünya durdukça ve Kur'ân okundukça bu böyle devam edip gidecek ve karşısına çıkan düşmanların hepsi

²⁴⁰ Sanem: Put.

²⁴¹ Nursî, Sözler, s. 415-416.

²⁴² Nazîre yapmak: Benzeriyle karşılık vermek.

²⁴³ Haybet: Ümidi boş çıkma, hayal kırınlığına uğrayıp meysus olma, yeis.

²⁴⁴ İttifak: Anlaşma, birlik.

²⁴⁵ Tâkât-ı beşer: İnsan gücü.

O'nun kuvve-i kudsiyesiyle²⁴⁶ mağlup ve makhur²⁴⁷ olacaktırlar. Zirâ Kur'ân, kıyâmete kadar bir mucize olarak devam edecektir. Ve O'nun îcazı gün geçtikçe parlayacak ve bu ulvî hakikat kâfirleri kahrettiği gibi, mü'minleri de şâd²⁴⁸ ve mesrur²⁴⁹ edecektir.

Kur'ân'ın vahy-i ilâhiye istinad²⁵⁰ ettiğinin en büyük delili olan bu îcazı kimse aşamayacaktır. Çünkü îcaz O'nun çelik zırhıdır ve İslâmîyet'in en ehemmiyetli bir esasını teşkil etmektedir. Hatta bu derin hakikati bütün azameti ve ihtişamıyla idrâk eden âlimler, bunun böyle bilinmesinin her Müslüman için vücut²⁵¹ derecesinde îmanî bir vazife olduğuna hükmetmişlerdir.

Evet, Kur'ân'ın gönüllere hâkim olmasındaki sır, ihtiva ettiği cezbedici yüce hakikatler ve hayattar prensiplerin yanında, O'nun fesâhati, belâgati ve üslubundaki îcazın kudretidir. Kur'ân-ı Kerîm'in heyetinde, âyetlerinde, cümlelerinde, kelimelerinde ve hatta harflerinde öyle harikulâde bir nizam ve intizam vardır ki, akl-ı beşer²⁵² o noktada şaşar, durur ve hayran olur... Kur'ân baştan sona bunun misâlidir. Gözümüz önünde şu nihayetsiz kudretin bedâlarını²⁵³ tecelli ettiren Cenâb-ı Hak,

²⁴⁶ Kuvve-i kudsiye: Mukaddes güç, mânevî kuvvet.

²⁴⁷ Makhur: Yenilgiye, bozguna uğramış, mahvolmuş, bitmiş, tükenmiş.

²⁴⁸ Şâd: Sevinçli, memnun, mesrur.

²⁴⁹ Mesrur: Sevinçli, memnun, mutlu.

²⁵⁰ İstinad: Bir şeye dayanma. Bir şeyi delil sayıp bir meseleyi onun üzerine dayandırma.

²⁵¹ Vücut: Yapılması gerekli, lüzumlu ve zarûrî olma, vâcib olma, terk edilmesi câiz ve mümkün olmama.

²⁵² Akl-ı beşer: İnsan aklı.

²⁵³ Bedâ: Yeni ve görülmedik güzel şey.

hilkatin²⁵⁴ hakikat ve esrarını ifham²⁵⁵ için azamet-i îlâhiyeyi²⁵⁶ müş'ir²⁵⁷ ve pek belîğ²⁵⁸ bir üslup ile beşerin aklına hilkatteki sırların kapılarını açıyor. Şöyle ki:

رَتَقَا²⁵⁹”daki “رَتَقَا” kelimesi, tedkikât-ı felsefe²⁶⁰ ile âlûde²⁶¹ olmayan bir âlime, o kelime şöyle ilham eder ki: Semâ berrak, bulutsuz; zemin kuru ve hayatsız, tevellûde²⁶² gayr-ı kâbil²⁶³ bir hâlde iken semâyı yağmurla, zemini hazravatla²⁶⁴ fet-hedip, bir nevi izdivaç ve telkîh²⁶⁵ sûretinde bütün zîhayatları o sudan halk etmek, öyle bir Kâdir-i Zülcelâl’in işidir ki, rûy-i zemin,²⁶⁶ O’nun küçük bir bostanı ve semânın yüz örtüsü olan bulutlar, O’nun bostanına bir süngerdir, anlar, azamet-i kudretine²⁶⁷ secde eder.

Ve muhakkik²⁶⁸ bir hakîme, o kelime şöyle ifhâm²⁶⁹ eder ki: Bidâyet-i hilkatte²⁷⁰ semâ ve arz şekilsiz birer küme ve menfaatsiz birer yaş hamur... veledsiz, mah-

²⁵⁴ Hilkat: Yaratma, yaratılma, yaratılış.

²⁵⁵ İfham: Anlatma, bildirme; anlatılma, bildirilme.

²⁵⁶ Azamet-i îlâhiye: Allah’ın azameti, büyüklüğü.

²⁵⁷ Müş’ir: Bildiren, haber veren.

²⁵⁸ Belîğ: Etkili, güzel ve yerinde söylenmiş söz.

²⁵⁹ Enbiyâ, 21/30.

²⁶⁰ Tedkikât-ı felsefe: Felsefî araştırmalar.

²⁶¹ Âlûde: Dolu. Bulaşmış.

²⁶² Tevellüd: Doğum.

²⁶³ Gayr-ı kâbil: Mümkün olmayan.

²⁶⁴ Hazravat: Yeşillikler.

²⁶⁵ Telkîh: Aşılama.

²⁶⁶ Rûy-i zemin: Yeryüzü.

²⁶⁷ Azamet-i kudret: Kudretin büyüklüğü.

²⁶⁸ Muhakkik: Gerçekleri araştıran ve delilleriyle bilen.

²⁶⁹ İfham: Anlatma, bildirme; anlatılma, bildirilme.

²⁷⁰ Bidâyet-i hilkat: Yaratılışın başlangıcı.

lûkatsız toplu birer madde iken; Fâtır-ı Hakîm, onları feth ve bast²⁷¹ edip güzel bir şekil, menfaattar birer sûret, zînetli ve kesretli²⁷² mahlûkata menşe²⁷³ etmiştir, anlar. Vüs'at-ı hikmetine²⁷⁴ karşı hayran olur.

Yeni zamanın feylesofuna²⁷⁵ şu kelime şöyle ifham eder ki: Manzûme-i Şemsiyyeyi²⁷⁶ teşkil eden küremiz, sair seyyareler,²⁷⁷ bidâyet²⁷⁸ güneşle mümteziç²⁷⁹ olarak açılmamış bir hamur şeklinde iken, Kâdir-i Kayyum²⁸⁰ o hamuru açıp, o seyyareleri birer birer yerlerine yerleştirerek, güneşi orada bırakıp, zeminimizi buraya getirerek, zemine toprak sererek, semâ cânibinden²⁸¹ yağmur yağdırarak, güneşten ziyâ serptirerek dünyayı şenlendirip bizleri içine koymuştur, anlar, başını tabiat bataklığından çıkarır: “Amentü billahi'l vâhidü'l-ehad”²⁸² der.”²⁸³

Kur'ân'ın her kelime ve harfinde pürşâşaa²⁸⁴ bir îcazın pırıltıları harikulade bir şekilde gözlere çarpıyor,

²⁷¹ Bast: Genişletme.

²⁷² Kesretli: Çok sayıda.

²⁷³ Menşe: Kaynak, esas.

²⁷⁴ Vüs'at-ı hikmet: Hikmet genişliği.

²⁷⁵ Feylesof: Felsefeci.

²⁷⁶ Manzûme-i Şemsiyye: Güneş sistemi.

²⁷⁷ Seyyare: Gezegen.

²⁷⁸ Bidâyet: Başlangıç.

²⁷⁹ Mümteziç: Birleşik, kanşık.

²⁸⁰ Kâdir-i Kayyum: Sonsuz kudret sâhibi olan, her şeyi kendi varlığıyla ayakta tutan ve dilediği gibi onları idare eden Allah.

²⁸¹ Cânib: Taraf, yön.

²⁸² Allah'ın birliğine ve tekliğine îman ettim.

²⁸³ Nursî, Sözlür, s. 425.

²⁸⁴ Pürşâşaa: Göz alıcı parlaklıkta, çok gösterişli.

temiz ruhları mânevî neşvelere²⁸⁵ gark ediyor, en latif bir hidâyet nefhası,²⁸⁶ bir nusret²⁸⁷ nesimi²⁸⁸ bütün nezih kalplere, vicdanlara ter û taze²⁸⁹ hayatlar, sürûrlar bahşedip duruyor.

Her ne kadar zaman zaman Hristiyanlık taassubu²⁹⁰ ile mamul Avrupa'nın bazı müsteşrikleri²⁹¹ Kur'ân'ın bu güneş gibi îcazına şüphe ve tereddütlerle perde çekmek istemişlerse de, muvaffak olamamışlar. Şimdi ise bütün insanlığı fevkalâde alâkadar eden bu kitâb-ı İlâhi insanlığı ziyâsı altına âheste âheste almaktadır.

²⁸⁵ Neşve: Neşe, sevinç.

²⁸⁶ Nefha: Güzel koku.

²⁸⁷ Nusret: Allah'ın yardımı.

²⁸⁸ Nesîm: Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr.

²⁸⁹ Ter û taze: Çok taze, pek temiz.

²⁹⁰ Taassub: Bir din ve inanışa, bir fikre aşırı derecede bağlı olup onun dışındakileri düşman gibi görme.

²⁹¹ Müsteşrik: Doğu bilimci, şarkiyatçı, oryantalist.

Semâvî Dinlerin²⁹² En Mükemmeli Kur'ân'dır

Beşeriyet âleminde, dinler tarihinin seyrine dikkatle bakılırsa, edyân-ı semâvîyenin²⁹³ sertâcı²⁹⁴ olan İslâmiyet'in kemâli anlaşılır. Çünkü İslâmiyet, kendinden önceki bütün dinlerin esaslarını ihtiva eden mükemmel bir enmûzeçtir.²⁹⁵ Demek ki O, bir tekâmülün²⁹⁶ neticesidir. Kâinatta her şey tekâmül kanununa dâhil olduğuna göre, elbette semâvî dinler de bundan hâriç kalamazdı. Binaenaleyh Hz. Âdem ile başlayan silsile-i diyânet²⁹⁷ İslâm dini ile nokta-i kemâline erişmiştir. Artık tekâmül kanunu²⁹⁸ İslâm dini içerisinde devam edecektir. Zira her kemâlin kaynağı olan Kur'ân, fevkalâde zenginliği ile buna müsaittir.

²⁹² Semâvî dinler: Vahye dayanan ve insanlara peygamberler vâsıtasıyla tebliğ edilen dinler; Yahûdilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık.

²⁹³ Edyân-ı semâvîye: Vahiyle gelen semavî dinler.

²⁹⁴ Sertâc: Baş tâcı.

²⁹⁵ Enmûzeç: Örnek, numûne, misal.

²⁹⁶ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

²⁹⁷ Silsile-i diyânet: Din zinciri.

²⁹⁸ Tekâmül kanunu: Olgunlaşma, mükelleşme kanunu.

Kur'ân, bütün gelmiş ve gelecek çağların üstündedir. Çünkü O, ezeli olduğu gibi ebedidir de... O eskimez, müddeti geçmez, tağyirden,²⁹⁹ tebdilden³⁰⁰ mahfuzdur.³⁰¹ Evet, Kur'ân'ın ihtiva ettiği düsturlar, her asır için tatbiki kâbil³⁰² hakikatlerdir.

Beşer, bütün dinlerin, doktrinlerin,³⁰³ ahlâk ve sistemlerin hepsini dener. O devirleri geçirdi, artık bugün hak dine rücû³⁰⁴ etmenin karar arefesindedir. Kur'ân'ın eşiğine dayanmıştır. Kur'ân'a dönüş, tevhide dönüş beşerin en son kavuştuğu terakkî³⁰⁵ ve telakkî³⁰⁶ merhalesidir. Aslında beşer, muharref³⁰⁷ ve müddetini bitirmiş, dalâlet ve hurâfat³⁰⁸ ile memlû³⁰⁹ dinler ile hak dini ayırt edebilmenin rüşdüne erişmiştir. Hatta son asırlarda ilim ve teknik sahasında atılan her adım da insanlığı Kur'ân'a, İslâm'a yaklaştırmıştır.

Hak din, beşerin maddî ve mânevî ihtiyaçlarını birlikte tatmin ve temin etmelidir. Aynı zamanda getirdiği ahkâm³¹⁰ beşerin tabiatına, fıtratına uygun olmalıdır.

²⁹⁹ Tağyir: Değiştirme, başka şekle sokma, bozma.

³⁰⁰ Tebdil: Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma.

³⁰¹ Mahfuz: Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş.

³⁰² Kâbil: Kabul eden, alan, olabilir, mümkün.

³⁰³ Doktrin: Felsefî, siyâsî, dinî bir sistemi oluşturan dogma ve kavramların bütünü, öğreti.

³⁰⁴ Rücû: Dönme, geri dönme.

³⁰⁵ Terakkî: İleri gitme, ilerleme, gelişme.

³⁰⁶ Telakkî: Kabul etme, alma.

³⁰⁷ Muharref: Söyleniş, yazılışı veya anlamı değiştirilmiş, gerçek anlamı dışında bir anlam verilmiş, bozulmuş, tahrif edilmiş.

³⁰⁸ Hurâfat: Boş ve bâtıl inançlar, rivâyet ve efsâneler, hurâfeler.

³⁰⁹ Memlû: Dolu, doldurulmuş.

³¹⁰ Ahkâm: Hükümler, kanunlar, emirler, buyruklar.

Bunlar ise yalnız ve yalnız Kur'ân'da ve İslâm'da mevcuttur. Bunu, hakikate âşina olan birçok mütefekkir de tasdik etmiştir. "Fıtrat-ı beşeriye ile Kur'ân'ın hakikatleri arasında çok sıkı bir münasebet ve tevâfuk var olduğunu" itiraf etmişlerdir.

Evet, evet hiçbir şey bu mucize-i ekber³¹¹ olan Kur'ân'ın yerini tutamaz. Beşer, aradığı hak ve hakikati Kur'ân'da bulmuş ve bulacak ve bütün rûh-u canıyla³¹² sarılmış ve sarılacaktır. Bunun emareleri dünyanın dört bir tarafında heyecanla müşahade edilmektedir. İnsanlık âleminde dinsizlik cereyanı ehemmiyetini bütün bütün kaybetmiştir. Birçok acı tecrübelerden sonra dinsiz yaşamının imkânsızlığı anlaşılmıştır.

Bütün bunlarla beraber, dünyada Hıristiyanlık ve Yahudilik de devam etmektedir. Fakat üzerinde dikkatle durulması gereken bir hakikat var. O da: Hıristiyanlığın dünyada devamı kendi mahiyetindeki hakkaniyetle³¹³ değil, kendine mensup devletlerin siyâsi hâkimiyetleri sayesinde.

Yahudilik ise, birtakım gizli cemiyet ve locaların³¹⁴ dessasâne³¹⁵ faaliyeti yanında, müntesiplerinin³¹⁶ ekonomik varlıkları ile dar bir çevrede ayakta tutulmaya çalışılmaktadır. Şurası bir gerçektir ki, hiçbir vakit

³¹¹ Mucize-i ekber: Büyük mucize.

³¹² Rûh-u can: Ruh ve can; bütün içtenlik.

³¹³ Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

³¹⁴ Loca: Masonların toplantı yaptıkları yer ve mason topluluğunun bölümleri.

³¹⁵ Dessasâne: Hile yaparak, aldatarak.

³¹⁶ Müntesip: İlgisi olan, alâka ve ünsiyet peydâ eden.

maddî, siyâsî, ekonomik kuvvetler Kur'ân hakikatlerine meyyal³¹⁷ olan ruhlara devam üzere tahakküm³¹⁸ edip duramaz. Hiçbir hakikat, hile ve desise ile ebediyyen mestur³¹⁹ kalamaz.

Ehl-i insaf³²⁰ ve erbâb-ı fikir³²¹ sair semâvî kitap ve dinlerle Kur'ân-ı Hakîm'in mukayesesini yaparsa şu hakikatler ortaya çıkar:

Kur'ân semâvî kitapların en ekmelidir.³²² Diğerlerinden daha câmi, daha zengin ve daha fâik³²³ olması hikmetin muktezâsıdır.³²⁴ Çünkü nihâî³²⁵ bir din te'sis etmiştir. Kur'ân bütün beşer âlemine gelmiş en büyük kitap ve en son hitaptır. İncil ve Tevrat belli zaman ve milletlere münhasırdır. Tevrat Hz. Mûsâ'nın, İncil ise Hz. İsâ'nın ümmetine nâzil³²⁶ olmuştur. Kur'ân ise, mekân ve zaman kayıtlarının üstündedir. Beşerin ezel-e-bed ihtiyaçlarını tekeffül³²⁷ etmiştir. Kur'ân diğer bütün semâvî dinler ve kitaplardaki îman esaslarını ihtiva etmekle beraber; amel, ahkâm, muamelât³²⁸ ve ahlâk

317 Meyyal: İstekli, arzulu, hevesli.

318 Tahakküm: Baskı yaparak hükmetme, zorbalıkla hüküm sürme.

319 Mestur: Örtülü, kapalı, gizli, saklı.

320 Ehl-i insaf: İnsaf sâhibi kimseler.

321 Erbâb-ı fikir: Fikir sâhibi kimseler.

322 Ekmel: Çok, noksansız.

323 Fâik: Daha üstün, seçkin, yüksek, güzîde.

324 Muktezâ: Bir şeyin gereği olan, gereken, lazım gelen şey, gerek, îcap.

325 Nihâî: Son.

326 Nâzil: İnme, nüzul etmek.

327 Tekeffül: Kefil olma. Sorumluluğunu üstüne alma.

328 Muamelât: Muâmeleler, karşılıklı davranışlar.

gibi cihazlar itibariyle de diğerleriyle kıyas edilmeyecek kadar zenginliklere sâhiptir.

Tevrat ile Kur’ân-ı Azîmüştân’ın tesis ettikleri dinlerin mahiyetleri muvâzene³²⁹ edilirse, şu hakikat tezâhür³³⁰ eder:

Yahudilik, yalnız İsrailoğullarına münhasır ırkî, millî ve mahfî³³¹ bir dindir. Demek ki, cihanşümül³³² bir mahiyeti yoktur. Zira intişar³³³ kabiliyetine haiz olmayan her bir şey nâkısıdır.³³⁴ Yahudiler, hür düşüncenin hâkim olduğu bu asırda bile gayet vahşi, ilkel, ırkçı bir taassupla dinlerini tamim³³⁵ etmekten sakınırlar. Hatta milletlerinden olmayanlara dinlerini tebliğ etmedikleri gibi, üstelik onlara “köle” nazarıyla bakarlar.

İslâmiyet ise, cihanşümül bir dindir. Peygamberimiz O’nu hiçbir vakit bir millete, bir kavme tahsis etmemiştir. Bilakis, bütün âlem-i insaniyete³³⁶ tebliğ etmiş, cihâna sesini duyurmuştur. Hatem-ül Enbiyâ’nın³³⁷ irtihalinden sonra da Müslümanlar bu din-i mübîn-i Ahmediye’yi, Kur’ân’ın emri üzerine bütün insanlığa

329 Muvâzene: Denge.

330 Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme, belirti.

331 Mahfî: Gizlenmiş, saklanmış, saklı, gizli.

332 Cihanşümül: Dünyayı kaplamış, dünya çapında, dünyayı kaplayacak ölçüde, evrensel, âlemşümül, üniversal.

333 İntişar: Yayılma.

334 Nâkıs: Tam olmayan, eksik, noksan.

335 Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

336 Âlem-i insaniyet: İnsanlık âlemi.

337 Hatem-ül Enbiyâ: “Peygamberlerin sonuncusu” anlamında Rasûl-ü Ekrem Efendimizin vasıflarından biri.

ulaştırmayı en büyük şeref ve ulvî bir vazife telakkî³³⁸ etmişlerdir. Tarih boyunca İslâm orduları yalnız i'lâ-yı kelimetullah³³⁹ maksadıyla Acem,³⁴⁰ Rum ve Frenk³⁴¹ ülkelerine doğru seferler düzenlerken, diğer taraftan bugün dahi irşad orduları ilim ve irfan ile gönül iklimlerini tenvir³⁴² etmektedirler. Bu âl-i himmet zâtların gayeleri, uhuvvet-i insaniye³⁴³ ve İslâmiye'yi her şeyin fevkinde te'sis ile cihanda sulh-u umûmîyi³⁴⁴ temin etmektir.

Evet, İslâm dini zuhur ettiği andan itibaren, harika bir sûrette kabul görmüştür. Hatta İslâmiyet'in hâkim olmadığı ülkelerde bile âdetlerine mutaassıp³⁴⁵ birçok kavim kendi din ve âdetlerini bırakıp, pek salâbetli,³⁴⁶ zevâlî³⁴⁷ mümteni³⁴⁸ olan İslâm dininin kuvve-i câzibesine³⁴⁹ tâbi olmuşlardır. Çünkü İslâmiyet en fitrî, en

338 Telakkî: Kabul etme, alma.

339 i'lâ-yı kelimetullah: Allah'ın ismini, dâvâsını yüceltme, yayma; İslâm hakikatlerini yaymaya çalışma.

340 Acem: Arap ırkından olmayanlara Araplar'ın verdiği isim.

341 Frenk: Avrupalı.

342 Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

343 Uhuvvet-i insaniye: İnsanların birbirlerine olan kardeşliği, insanlık kardeşliği.

344 Sulh-u umûmî: Genel barış.

345 Mutaassıp: Benimsediği fikir ve inanışa aşırı derecede bağlı olup başka düşünce ve inanca hak tanımayan, yenilikleri kabul etmeyen, taassup sâhibi kimse, bağnaz, fanatik.

346 Salâbet: İnanç ve ahlâk üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat, sağlamlık, metânet.

347 Zevâl: Bozulma, iyi bir durumdan kötü duruma dönme, düşme, alçalma.

348 Mümteni: Olması veya gerçekleşmesi imkânsız, mümkün olmayan, gayrimümkün.

349 Kuvve-i câzibe: Faydalı şeyleri çeken güç, hücrenin çekim gücü.

musaffâ,³⁵⁰ en mütekâmil³⁵¹ bir dîn-i celildir. Bu bakımdan bütün tabîi ve siyâsî engelleri yıkarak gönülleri fethetmiş, medenî bir inkılâb meydana getirmiştir.

Şu da bir gerçektir ki, Tevrat'ın pek çok âyetleri tahrif edilmiş, İlâhi mahiyetini kaybetmiştir. “Arz-ı mev’ud”³⁵² ideali uğruna zaman içerisinde pek çok tahribe uğramış, asıl safvet³⁵³ ve kudsiyetinden uzaklaşmıştır. Semâvî³⁵⁴ mahiyetini kaybetmiştir. Hatta Yahudiler, Tevrat'ı kendi arzuları doğrultusunda tağyir³⁵⁵ etmek maksadıyla onlara muhalefet eden birçok peygamberini dahi şehid etmişlerdir.

Nasrâniyet³⁵⁶ inceden inceye tahkik³⁵⁷ ve tetkik³⁵⁸ edilirse, muharref³⁵⁹ bir din olduğu anlaşılır. Zira o, hakikatten uzaklaşarak hurafeye müncer³⁶⁰ olmuştur. Hıristiyanlığın îman esasları sonradan uydurulmuştur. Çünkü vahdâniyet³⁶¹ vadisinde i'tina lâzım iken, Hıris-

³⁵⁰ Musaffâ: Arınmış, sâfileşmiş.

³⁵¹ Mütekâmil: Tekâmül eden, gelişip olgunlaşan, olgunlaşmış, gelişmiş.

³⁵² Arz-ı mev’ud: Allah'ın Hz. İbrâhim'e ve onun soyundan gelenlere vermeyi vaad ettiği yer.

³⁵³ Safvet: Sâfilik, pâklık.

³⁵⁴ Semâvî: Allah'tan gelen; ilâhi.

³⁵⁵ Tağyir: Değiştirme, başka şekle sokma, bozma.

³⁵⁶ Nasrâniyet: Hıristiyanlık.

³⁵⁷ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

³⁵⁸ Tetkik: İnceleme.

³⁵⁹ Muharref: Söylenişi, yazılışı veya anlamı değiştirilmiş, gerçek anlamı dışında bir anlam verilmiş, bozulmuş, tahrif edilmiş.

³⁶⁰ Müncer olmak: Çekilip götürülmek, çekilmek, sürüklenmek.

³⁶¹ Vahdâniyet: Allah'ın ortağı ve benzeri bulunmaksızın tek oluşu, varlığının birliği.

tiyanlar Hind ve İran'ın teslis akîdesini ihyâ etmişler, onda karar kılmışlardır. Lâhutiyetle³⁶² nâsûtiyeti³⁶³ karıştırarak dengeyi bozmuşlardır. Hz. Îsâ'yı mâbudluk derecesine çıkarmışlar, Hâlikı mahlûk derecesine indirmişlerdir. Aklı devreden çıkarmışlar, “aklını at, sonra gel” prensibini esas almışlardır.

Kur'ân ise, bütün hakikatlerini akla tespit ettiriyor. Yüzlerce âyetiyle insanları tefekküre, taharrîye³⁶⁴ sevk ediyor. Binaenaleyh her iki din mukayese edilirse görülür ki, biri muntazam hakikatler manzumesi iken, diğeri heyûlâdır.³⁶⁵

Kur'ân, zamanımıza kadar semâvî özelliğini aynen muhafaza etmiştir. Geldiği gibi orijinaldir. Bir harf ve bir kelimesi dahi tebeddül³⁶⁶ ve tağyire³⁶⁷ maruz kalmamıştır. O'nun îcazı zırhı olmuştur. İlk yazmalarından bugüne ulaşmıca kadar bütün nüshaları açıktadır, meydandadır. Cenâb-ı Hakk, O'nun muhafazasını bizâtihi taahhüt etmiştir. Bunun için ebediyete kadar Kur'ân tahrife, tebeddüle uğramayacaktır.

İncil'e gelince; birbirine muhalif birçok nüshalar yazılmıştır. Şu anda bile birbirini nakzeden³⁶⁸ dört ayrı İncil vardır. Şu hâl gösteriyor ki, İncil aslî sâfiyetini ve

³⁶² Lâhûtî: Lâhûta mensup, ilâhî.

³⁶³ Nâsûtî: İnsanlık.

³⁶⁴ Taharrî: Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.

³⁶⁵ Heyûlâ: Ürkütücü hayal, ürkütücü hayalî şey.

³⁶⁶ Tebeddül: Başka şekle girme, değişme, tagayyür.

³⁶⁷ Tağyir: Değiştirme, başka şekle sokma, bozma.

³⁶⁸ Nakzetmek: Bozmak.

semâvî orijinalitesini kaybetmiştir. Hz. Îsâ'nın zamanındaki İncil ile bugünkü İnciller arasında bir münâsebet kalmamıştır.

Alman David Strauss (1808-1874) mevcut İncilleri pek ciddî bir sûrette tetkik³⁶⁹ ve tahkik³⁷⁰ ettikten sonra, bunların gerek kendi aralarında ve gerekse babları arasındaki tenâkuzları³⁷¹ meydana koyarak şu hükme varmıştır:

“Mevcut İnciller asla semâvî bir mahiyete haiz değildir.”

Hristiyanlar için 19. asra kadar Hz. Îsâ'ya “insan” nazarıyla bakmak günah-ı kebâir³⁷² idi. Ernest Renan (1823-1892), Hayat-ı Îsâ nâmıyla yazdığı bir eserinde, O'nu “insan” olarak takdim etmesi Fransa'yı yerinden oynatmış, birçok mutaassıp Hristiyanlar: “Vay! Demek Îsâ ilâh değilmiş” diyerek matemlere gark olmuşlardır. Fânî insanları ilahlaştıran esassız hurafeler, güneşlerden parlak, selsebillerden³⁷³ berrak olan bir Kitâb-ı mübîn³⁷⁴ ile nasıl muvâzene³⁷⁵ edilebilir?

³⁶⁹ Tetkik: İnceleme.

³⁷⁰ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

³⁷¹ Tenâkuz: Bir sözün diğer bir sözle çelişmesi, çelişki.

³⁷² Günah-ı kebâir: En büyük günah.

³⁷³ Selsebil: İçimi çok hoş ve hafif su.

³⁷⁴ Kitâb-ı mübîn: Her şeyin açıkça yazılı olduğu, Allah katındaki kitap.

³⁷⁵ Muvâzene: Denge.

Evet, mâzîye³⁷⁶ atf-ı nazar³⁷⁷ edip, hâli göz önüne alırsak görürüz ki, Hristiyanlığın tevakkuf³⁷⁸ ve sükû-tuna mukâbil, İslâmiyet terakkî ve suuddadır.³⁷⁹ Âlem-i Nasrâniyet³⁸⁰ dehşetli bir tereddî³⁸¹ ile an be an gerilerken, âti,³⁸² İslâmiyet için bir istikbâl hazırlamaktadır.

Şurası göz önünde tutulmalıdır ki, Kur'ân'ın te'sis ettiği İslâmiyet siyâsî hâkimiyetle değil, kendi mahiyetindeki hakkaniyet³⁸³ ve ulviyet³⁸⁴ sayesinde ilerlemektedir. Çünkü O'nun kemâlâtı ve hakkaniyeti izâfî³⁸⁵ ve nisbî³⁸⁶ değil, zâtîdir. Faraza dünyada Kur'ân'ın hiçbir müntesibi³⁸⁷ bulunmasa da, yine O'nun bu galebesi³⁸⁸ ve i'tilâsî³⁸⁹ hadd-i zâtında vâkidir.³⁹⁰ Çünkü O mukaddestir, mükemmeldir, emsalsizdir, âlidir.

Kur'ân'ın ilmî hakkaniyet cihetiyle sair dinlere ve felsefeye üstünlüğü bi-hakkın tahakkuk³⁹¹ etmiştir. Her-

376 Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

377 Atf-ı nazar: Göz atma, dikkatini, bakışını o tarafa çevirme.

378 Tevakkuf: Bekleme, durma.

379 Suud: Yükselme, yukarıya çıkma, yükselme, yücelme.

380 Âlem-i Nasrâniyet: Hristiyanlık âlemi.

381 Tereddî: Soysuzlaşma, yozlaşma.

382 Âti: Gelecek.

383 Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

384 Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

385 İzâfî: Geçerliliği şartlara tâbi olan, göreceli. Varlığı veya tasavvuru bir başka şeyin varlığına bağlı bulunan.

386 Nisbî: Karşılaştırmaya, kıyaslamaya dayanan, mutlak olmayan, bağıntılı, göreceli, izâfî, rölâtif.

387 Müntesip: İlgisi olan, alâka ve ünsiyet peydâ eden.

388 Galebe: Üstün gelme, üstün olma, bastırma.

389 İ'tilâ: Yükselme, yukarı çıkma.

390 Vâki: Olan, vuku bulan.

391 Tahakkuk: Gerçekleşme.

hangi bir munsif³⁹² âlim Kur'ân ile sair dinler arasında ilmî bir mukayese yapacak olsa, şüphe yok ki, bu hakikati itirafa mecbur olur. Nitekim Hıristiyanlığı bütün incelikleri ile yakından tahkik³⁹³ ve tetkik³⁹⁴ ettikten sonra, beşeriyetin rûhî ve mânevî ihtiyaçlarını tatmin eden ancak Kur'ân olduğunu tasdik ve ilan eden yüzlerce hakperest Garb³⁹⁵ mütefekkeri mevcuttur. Bunlardan sadece iki misal vermekle iktifa edeceğiz: Meselâ, İtalyan müverrih³⁹⁶ Leone Caetani (1869-1935) bu hakikati şöyle dile getiriyor:

“Bu öyle bir din ki, mükemmel ve merdâne³⁹⁷ sadeliği ile muzlim³⁹⁸ sisleri bir sadmede³⁹⁹ silip götürdü.”

Lord Headley (ö. 1935) ise şöyle diyor:

“İslâmiyet'in sade, fakat nûranî ihtişamını idrak ettikten sonra bulutlu ve karanlıklı bir dehlizden gün ışığına çıkan bir adam gibi oldum.”

Şu hakikati de açıklamadan geçmemelidir: Müslüman âlimlerin neşir ve tebliğ hususunda takip ettikleri metod ile Hıristiyan misyonerlerin takip ettikleri hatt-ı hareket⁴⁰⁰ de mukayese edildiğinde aradaki fark,

³⁹² Munsif: Haktan, doğruluk ve adâletten ayrılmayan, vicdan ve insaf sâhibi, insafı.

³⁹³ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

³⁹⁴ Tetkik: İnceleme.

³⁹⁵ Garb: Dört ana yönden güneşin battığı yön, batı, mağrip.

³⁹⁶ Müverrih: Tarih yazan kimse, tarihçi.

³⁹⁷ Merdâne: Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe.

³⁹⁸ Muzlim: Karanlık.

³⁹⁹ Sadme: Hızla vurma, çarpma. Beklenmedik sıkıntı.

⁴⁰⁰ Hatt-ı hareket: Takip edilecek yol.

akılları hayrete düşürüyor. Çünkü birinin sözlerinde ruhları teneffüs ettiren hikmet, kavl-i leyyin,⁴⁰¹ nezâhet,⁴⁰² muhabbet ve müsamaha hâkimdir. Ötekinin sözlerinde ise adavet, kin, öfke, gadap hisleri kaynamaktadır. Hâlbuki hakka dâvet ikrah⁴⁰³ ve icbar⁴⁰⁴ ile değil, irşad ve ikna ile. Kur'ân'ın kalp ve gönülleri cezbe ve celbeden bu kudsî câzibesi ve ulvî hakkaniyeti karşısında taassupla meşbû⁴⁰⁵ misyoner teşkilatının ve sair teşkilatların faaliyetleri akim⁴⁰⁶ kalmaya mahkûmdur.

Binaenaleyh galebe-i kâmile⁴⁰⁷ er veya geç Kur'ân'a mukadderdir.⁴⁰⁸

⁴⁰¹ Kavl-i leyyin: Yumuşak söz.

⁴⁰² Nezâhet: Ahlâk temizliği, temizlik, saflık.

⁴⁰³ İkrâh: Kötü görme.

⁴⁰⁴ İcbar: Zorlama.

⁴⁰⁵ Meşbû: Dopdolu hâle gelmiş, dolmuş, dolu.

⁴⁰⁶ Akim kalmak: Sonuçlanmamak, başarıya ulaşamamak.

⁴⁰⁷ Galebe-i kâmile: Mükemmelliğin üstünlüğü.

⁴⁰⁸ Mukadder: Allah tarafından ezelden belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan.

Risale-i Nur'u Niçin Okuyor ve Okutuyoruz?

Risale-i Nur gerçekten bu asrın bütün mânevî hastalıklarına şifâ olacak fevkalade meziyet ve hususiyetlere sâhiptir. Risale-i Nur Külliyyatını dikkat, teenni ve tefekkürle okuyanlar, bu hakikati açıkça müşâhede edeceklerdir.

Muhakkik⁴⁰⁹ ve müdekkik⁴¹⁰ ulemâdan İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbânî, Sa'deddin et-Teftâzânî ve emsali zâtlar Kur'ân-ı Kerîm'den mülhem⁴¹¹ birçok eserler yazarak feylesofların ve ehl-i bid'anın⁴¹² savletinden⁴¹³ ehl-i sünnet camiasının akaid-i ulviye⁴¹⁴ ve ahlâk-ı âliyesini⁴¹⁵ muhafaza etmişler ve muasır oldukları insanların kalp ve ruhlarına tesir ederek

⁴⁰⁹ Muhakkik: Gerçekleri araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.

⁴¹⁰ Müdekkik: Dikkatli, inceden inceye araştıran.

⁴¹¹ Mülhem: İlham mazhar olmuş, ilham almış.

⁴¹² Ehl-i bid'a: Asr-ı Saadet'ten sonra ortaya çıkmış, şer'î bir delile dayanmayan bazı inanç ve davranışları benimseyen gruplar.

⁴¹³ Savlet: Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı.

⁴¹⁴ Akaid-i ulviye: Yüce itikat, ulvî inanış.

⁴¹⁵ Ahlâk-ı âliye: Yüksek, üstün ahlâk.

istidatlarını⁴¹⁶ inkişaf⁴¹⁷ ettirmişlerdir. Bu zâtlar zamanlarının rehber ve mürşidi olarak birer müceddit⁴¹⁸ olduklarını bihakkın göstermişlerdir. Lakin o zamanlar telif edilen eserler bu asırdaki insanların zâhir ve bâtın⁴¹⁹ dertlerine tam devâ olamıyor. Malumdur ki, Peygamber (s.a.v) Efendimiz her asırda bir müceddidin geleceğini veciz ve latif bir lisanla beyan buyurmuşlardır. Bediüzzaman Hazretleri de bu mevzuda şu hakikati ifade ediyor:

“Cenâb-ı Hak; kemâl-i rahmetinden, Şeriat-ı İslâmiyenin ebediyetine bir eser-i himayet⁴²⁰ olarak, her bir fesad-ı ümmet⁴²¹ zamanında, bir muslih⁴²² veya bir müceddit veya bir halife-i zîşan⁴²³ veya bir kutb-u âzam⁴²⁴ veya bir mürşid-i ekmel⁴²⁵ veyahud bir nevi Mehdi hükümünde mübarek zâtları göndermiş; fesadı izale edip,

⁴¹⁶ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

⁴¹⁷ İnkişaf: Gelişme, meydana çıkma, zâhir ve âşikâr olma.

⁴¹⁸ Müceddit: Dinin temel prensiplerini zedelemeyen, zaman içinde yıpranmış bazı hüküm ve kuralları içtihat, kıyas vb. meşrû usûllerle yaşadığı dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda yenileyen, yeni yorumlar ortaya koyan, müçtehit seviyesinde büyük din âlimlerine verilen isim.

⁴¹⁹ Zâhir ve Bâtın: Maddî ve mânevî.

⁴²⁰ Eser-i himayet: Koruma, himaye etme eseri, belirtisi.

⁴²¹ Fesad-ı ümmet: Ümmetin fesada girmesi, bozulup iyi özelliklerini kaybetmesi.

⁴²² Muslih: Islah eden, iyileştiren, düzelten.

⁴²³ Halife-i zîşan: Şanlı halife.

⁴²⁴ Kutb-u âzam: En büyük kutup; birçok Müslümanın kendisine bağlandıkları büyük evliyâdan zamanın en büyük yol göstericisi.

⁴²⁵ Mürşid-i ekmel: En mükemmel doğru yol gösterici.

milleti ıslah etmiş; Din-i Ahmedîyeyi⁴²⁶ (s.a.v) muhafaza etmiş. Madem âdeti öyle cereyan ediyor; âhir zamanın⁴²⁷ en büyük fesadı zamanında; elbette en büyük bir müçtehit, hem en büyük bir müceddit, hem hâkim, hem mehdî, hem mürşid,⁴²⁸ hem kutb-u âzam olarak bir zât-ı nûranîyi gönderecek...”⁴²⁹

Malumdur ki her müceddidin nasihat ve irşatlarının muhataba tesirinde zaman ve mekânın ve şeraitin mühim rolü vardır. Zira hastaya göre doktor gönderilir. Eski zamanda dertler az olduğu için, tabipler de ona göre gönderilmişti.

Ruh ve vicdanları titreten, âlem-i İslâm’ı tehdid eden, dolayısıyla bütün mevcudatı sarsan bu inkâr-ı ulûhiyet⁴³⁰ zamanında bilumum maddî ve mânevî, ferdî ve içtimâî emrazları⁴³¹ söküp atacak, kalplerin derinliklerine nüfuz edecek, latif ve nazif⁴³² hissiyatları heycana getirecek, süflî⁴³³ ve âdi ahlâkları imha ve izale etmekle ulvî istidatların inkişafına⁴³⁴ yol açacak, ahlâk-ı âliyeyi tesisle, cevher-i insaniyetten⁴³⁵ kasavet ve gaflet perdelerini kaldıracak, hülâsâ kalp, fikir, ruh, vic-

⁴²⁶ Din-i Ahmedî: Hz. Muhammed’in (s.a.v) dini, İslâmiyet.

⁴²⁷ Âhir zaman: Dünya hayatının kıyâmete yakın son devresi.

⁴²⁸ Mürşid: Doğru yolu gösteren.

⁴²⁹ Nursî, Mektubat, RNK Neşriyat, İstanbul 2018, s. 488-489.

⁴³⁰ İnkâr-ı ulûhiyet: Cenâb-ı Allah’ı inkâr fikri.

⁴³¹ Emraz: Hastalıklar, illetler, marazlar.

⁴³² Nazif: Temiz, pak.

⁴³³ Süflî: Aşağılık, âdi, bayağı, değersiz.

⁴³⁴ İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

⁴³⁵ Cevher-i insaniyet: İnsanlık cevheri, insanı insan yapan hakikat, öz.

dan ve bütün duygulara tesirini icra edecek bir tiryâk-ı sâfi⁴³⁶ lazımdı; Rahmet-i ilâhiye bu tiryak, asrımızın tabib-i hâzıkı⁴³⁷ olan Bediüzzaman Hazretlerinin mübârek eli ile insanlık âlemine ihsan etti.

Evet, cehâlet ve küfür bulutlarının âlem-i İslâm'ı ve bilhassa mukaddes vatanımızı sardığı elim bir zamanda, yani rezaletlerin fazilet, faziletlerin rezalet diye inandırılmaya çalışıldığı, esrarın tâzim,⁴³⁸ ahyarın⁴³⁹ tahkir⁴⁴⁰ gördüğü dehşetli bir asırda yaşıyoruz. Bu felaket karşısında en büyük ve en ehemmiyetli bir vazife; îman-ı billâh⁴⁴¹ ve mârifetullahı⁴⁴² akıl ve kalplere yerleştiren Kur'ân tefsiri Risale-i Nur'u sadakatle okumaktır. Çünkü böyle bir zamanda en âzam ve elzem bir hizmet, bizâtihi tahkikî îman⁴⁴³ dersi veren, İslâmiyet'in esaslarını yepyeni ve orijinal bir tarzda izah eden ve revnakdar⁴⁴⁴ üslubu ile kendisini tekrar tekrar okutturan Nur Risalelerinin tâlim ve tamimine⁴⁴⁵ çalışmaktır. Evvela bu tâlim ve tamimin gayesi; tesadüf, şirk ve tabiatan meydana gelen ifsad şebekelerini âlem-i İslâm'dan ve mübârek vatanımızdan nefiy⁴⁴⁶ ve ihraç etmektir.

436 Tiryâk-ı sâfi: Saf, temiz çare.

437 Tabib-i hâzık: Uzman doktor.

438 Tâzim: Hürmet etme, saygı gösterme.

439 Ahyar: Hayırlı, iyi ve olgun kimseler, fazîlet ve kemal sâhipleri.

440 Tahkir: Küçük görme, aşağılama.

441 İman-ı billâh: Allah'a îman.

442 Mârifetullah: Allah'ı bilme ve tanıma.

443 Tahkikî îman: Sağlam, sarsılmaz bir îman.

444 Revnakdar: Göz alıcı güzellikte.

445 Tamim: Umumileştirme, genelleme; bir hükmü aynı cinsin bütün fertlerine verme.

446 Nefiy: Bir şeyin yokluğunu iddia etme, varlığını inkâr edip reddetme.

Sâniyen:⁴⁴⁷ Müslümanları Risale-i Nur'un ihtiva ettiği cerh⁴⁴⁸ edilmez hüccet ve delil merdiveni ile taklit vadisinden hilkatin⁴⁴⁹ en yüksek gayesi olan mârifetullah ve muhabbetullah mevki-i muallâsına⁴⁵⁰ suud⁴⁵¹ ettirmektedir.

Sâlisen:⁴⁵² Din, ahlâk, iffet ve millî ananeyi kökünden yıkmak emeli ile îmansızlığın simsar⁴⁵³ ve çığırtkanlığını yapan güruhu tenvir⁴⁵⁴ etmektedir.

Râbian:⁴⁵⁵ Akıl ve kalpleri küsufa⁴⁵⁶ uğramış feylesofların ve onların cehâletlerini ilim kabul eden gâfililerin attığı şüpheler ile îmanları zaafa uğramış biçarelerin îmanlarını Risale-i Nur'un yüksek hakikatleri ile kurtarmaktır. Her şeyden evvel vücud ikliminin sultanı olan kalp ve ruhlarını îman ile tenvir ederek âkîbetlerini sermedî⁴⁵⁷ sürûr ve sevince çevirmektedir.

Hâmisen:⁴⁵⁸ Bu mübârek vatanda emniyet ve âsâ-yişi, hürmet ve muhabbeti, uhuvvet⁴⁵⁹ ve şefkati, itti-had ve tesânüdü,⁴⁶⁰ Nur Risalelerini okuyarak tesis

⁴⁴⁷ Sâniyen: İkinci olarak.

⁴⁴⁸ Cerh edilmez: Çürütülmez.

⁴⁴⁹ Hilkat: Yaratma, yaratılma, yaratılış.

⁴⁵⁰ Mevki-i muallâ: Çok yüce mevki ve makam.

⁴⁵¹ Suud: Yükselme, yukarıya çıkma, yükselme, yücelme.

⁴⁵² Sâlisen: Üçüncü olarak.

⁴⁵³ Simsar: Komisyoncu.

⁴⁵⁴ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

⁴⁵⁵ Râbian: Dördüncü olarak.

⁴⁵⁶ Kûsuf: Kararma, tutulma, perdelenme.

⁴⁵⁷ Sermedî: Sonsuz, ölümsüz, ebedî, bâkî.

⁴⁵⁸ Hâmisen: Beşinci olarak.

⁴⁵⁹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

⁴⁶⁰ Tesânüd: Dayanışma.

etmektir. İslâm camiasında ittifak⁴⁶¹ ve ittihadı, birlik ve dirliği Nur Risalelerinin neşir ve tamimi ile te'min etmektir.

Sâdisen:⁴⁶² Risale-i Nur'u her gün mümkün mer-tebe tefekkür ile okuyarak îman ve ubûdiyette azamî ihlâsa, sebata, fedakârlığa mazhar olmaktır. Her akval⁴⁶³ ve ahvalde⁴⁶⁴ yalnız ve yalnız rıza-i ilâhiyi esas mak-sat yapmaktır. Maddî ve mânevî menfaatleri, makam ve rûbeleri kat'îyyen hedef almamaktır.

Sâbian:⁴⁶⁵ İrşad ve tebliğ vazifesini yaparak maden-i mârifet⁴⁶⁶ ve memba-ı feyiz⁴⁶⁷ olan Sıddıklara, Ömerlere, Osmanlara, Haydarlara ve bunların izinden giden Seyyidlere, Saidlere, Gavslara, Aktablara, Fatihlere, Selimlere... Hülâsâ risalet güneşinin umum yıldızlarına vâris olmaktır.

Sâminen:⁴⁶⁸ Kur'ân hakikatlerine perde olan ve Müslümanların idrakine sed çekip medeniyet-i İslâmi-yet'in teâlîsine⁴⁶⁹ mâni olan cehâlet, atalet, nemelâzımcılık ve ye'isten kurtulmaktır.

⁴⁶¹ İttifak: Anlaşma, birlik.

⁴⁶² Sâdisen: Altıncı olarak.

⁴⁶³ Akval: Sözler, lâkırdılar.

⁴⁶⁴ Ahval: Hâller. Hâdiseler, olup bitenler, vak'alar.

⁴⁶⁵ Sâbian: Yedinci olarak.

⁴⁶⁶ Maden-i mârifet: Bilgi kaynağı.

⁴⁶⁷ Memba-ı feyiz: Feyiz kaynağı.

⁴⁶⁸ Sâminen: Sekizinci olarak.

⁴⁶⁹ Teâlî: Yüceltmek.

Tâsian:⁴⁷⁰ Bünyemizi kemiren cebânet⁴⁷¹ ve korkaklık zilletinden milletimizi, cesaret ve şecaatle halâs⁴⁷² etmektir.

Âşiren:⁴⁷³ Kalp ve gönül âlemlerine cihan kitabının her bir satırından mârifetullaha bakan binlerce pencere açarak, kâinat sarayının esrar ve hikmetlerini okutmaktır.

Risale-i Nur'un faydalarından birisi de, tarihimizin ve irfanımızın lisan-ı hâline gelmiş olan Osmanlıcayı nesl-i cedide öğreterek muhafaza etmesidir. Bununla beraber Risale-i Nur'da bütün himmet ve maharet, mânâyâ teveccüh⁴⁷⁴ edilmiş, mânânın sâfî ve berrak olarak ifadesine ehemmiyet verilmiştir. Keza Risale-i Nur'da hakikatler ifade edilirken, lafız ve ibare üzerinde tasannukârâne⁴⁷⁵ bir özentide bulunulmamış, okuyucuların akıl ve kalpleri, bütün hissiyat ve latîfeleri mânâ üzerine temerküz⁴⁷⁶ ettirilmeye çalışılmıştır.

Hem mânâ, hem lafız, hem üslup itibariyle pırıl pırıl parlayan, insanları hakaik-i Kur'âniye⁴⁷⁷ ve îmaniyeye cezbeden ve doğrudan doğruya Allah ve Rasûlüne intisab ettiren Nur Risaleleri, işte bu tarzda telif edilmiştir.

⁴⁷⁰ Tâsian: Dokuzuncu olarak.

⁴⁷¹ Cebânet: Korkaklık, aşırı ürkeklik.

⁴⁷² Halâs: Kurtulma, kurtuluş.

⁴⁷³ Âşiren: Onuncu olarak.

⁴⁷⁴ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

⁴⁷⁵ Tasannukârâne: Yapmacık bir şekilde davranma.

⁴⁷⁶ Temerküz: Bir merkezde toplanma.

⁴⁷⁷ Hakaik-i Kur'âniye: Kur'ân'ın hakikatleri.

Risale-i Nur bundan dolayıdır ki, Nur talebelerinin mânevî bir gıdası hükmüne geçmiş, ruhlarının âb-ı hayatı⁴⁷⁸ olmuştur.

Risale-i Nur, evvela ve bizzat kalpleri tenvir⁴⁷⁹ ve îmanları takviye ve nefisleri ıslah ve okuyucularını bu dehşetli zamanın tehlikelerinden kurtulmaları için ilmiyle âmil⁴⁸⁰ olmaları dersini verir.

Risale-i Nur, talebelerini keskin bir ferâset⁴⁸¹ ve selametli bir muvaffakiyete, isabetli ve emniyetli bir tedbir ve iradeye mâlik⁴⁸² kılarak mânevî mücadelelerinde zafere eriştirir. Risale-i Nur'u çok okuyan kimseler azamî bir fedakârlık ve ferâgata,⁴⁸³ azîmet ve takvâya ve hâlis bir ubûdiyete muvaffak olurlar. Her bir risale bir ırfan⁴⁸⁴ kitabıdır. Ve baştanbaşa mârifetullah ile memlûdur.⁴⁸⁵

Evet, Risale-i Nur, ezel ve ebed sultanını kemâliyle isbat ve ilan eden bâhir⁴⁸⁶ ve nûranî bir levha-i hikmettir.⁴⁸⁷

Kâinattaki her bir mahlûkun Zât-ı Akdes'in esmâsının tecelligâhı⁴⁸⁸ olduğunu, hem mütecessim birer

⁴⁷⁸ Âb-ı hayat: Hayat suyu.

⁴⁷⁹ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

⁴⁸⁰ Âmil: Amel eden, iş gören, davranan.

⁴⁸¹ Ferâset: Anlayışlılık, çabuk sezîş.

⁴⁸² Mâlik: Sâhip.

⁴⁸³ Ferâgat: Hakkından isteyerek vazgeçme, fedakârlık.

⁴⁸⁴ İrfan: Mârifet, bilgi, anlayış.

⁴⁸⁵ Memlû: Dolu, doldurulmuş.

⁴⁸⁶ Bâhir: Parlak, açık.

⁴⁸⁷ Levha-i hikmet: Faydalı bilgi tablosu.

⁴⁸⁸ Tecelligâh: Tecellî yeri, görünme yeri.

âyet, bir levha-i ibret⁴⁸⁹ ve birer sahife-i hayret olduğunu göze gösteren bir Kur’ân rasathânesidir.

Risale-i Nur’un meziyetleri hususunda Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri buyuruyorlar ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْآنَ بِكَلِمَاتِي وَلَكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْآنِ

Yani: Kur’ân’ın hakaik-i îcazını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim; belki Kur’ân’ın güzel hakikatleri benim tabiratlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi.⁴⁹⁰

Risale-i Nur’un bir hususiyetinin izahı ile yazımıza hatime veriyoruz.

Risale-i Nur’da:

“Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak okuyan, bu zamanın hakikatli bir âlimi olabilir. Eğer olmasa da madem Risale-i Nur şakirtlerinin bir şahs-ı mânevîsi var; şüphesiz o şahs-ı mânevî, bu zamanın bir âlimidir.”⁴⁹¹

denilmekte ve Sikke-i Tasdik-i Gaybî’de:

“Medreselerde beş on seneye mukabil –inşaaallah– Nur medreseleri beş on haftada aynı neticeyi temin edecek”⁴⁹² diye beyan olunmaktadır. Bu asra kadar gözlerin görmediği, kulakların işitmediği bu beşâret-i

⁴⁸⁹ Levha-i ibret: İbret tablosu.

⁴⁹⁰ Nursî, Tarihçe-i Hayat, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 185.

⁴⁹¹ Nursî, Lem’alar, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 195.

⁴⁹² Nursî, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 8.

ilmiye,⁴⁹³ ilim ve irfana müştak⁴⁹⁴ kimselerde cennet-âsâ⁴⁹⁵ bir müjde tesiri husûle⁴⁹⁶ getirmektedir.

Risale-i Nur, ihsan-ı ilâhî⁴⁹⁷ ile bütün enbiya ve evliyânın kitaplarını câmi⁴⁹⁸ ve hâvi⁴⁹⁹ olan Kur'ân-ı Kerîm'de öyle bir yol keşfetmiş ki, bu asr-ı acipte⁵⁰⁰ insana en ehemmiyetli, en elzem maksat ve gaye olan îman kurtarmak dâvâ ve şuurunu kazandırır; âlet ilimlerinin⁵⁰¹ tahsiline ihtiyaç bırakmadan hakikate ulaştırır. Bu hakikatin canlı şâhitleri milyonlarca Risale-i Nur talebeleri ve Risale-i Nur'la tenevvür⁵⁰² eden yüzlerce ilmî şahsiyetlerdir.

Bu Nur talebeleri bir sefine-i Kur'âniye olan Risale-i Nur'a ihlâs ve sadakatle, uhuvvet⁵⁰³ ve muhabbetle hizmet ederek, ehl-i dalâlet ve küfrün karşısında kuvvetli bir şahs-ı mânevî⁵⁰⁴ meydana getirmişlerdir.

⁴⁹³ Beşâret-i ilmiye: Müjdelenmiş sınıf.

⁴⁹⁴ Müştak: Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

⁴⁹⁵ Cennet-âsâ: Cennet gibi.

⁴⁹⁶ Husûle getirmek: Olmak, meydana getirmek.

⁴⁹⁷ İhsan-ı ilâhî: Allah'ın ihsanı, ikramı.

⁴⁹⁸ Câmi: Toplayan, kendisinde bulunduran, içine alan, ihtivâ eden, ihâta eden.

⁴⁹⁹ Hâvi: İçine alan.

⁵⁰⁰ Asr-ı acip: Şaşırtıcı, tuhaf asır.

⁵⁰¹ Âlet ilimleri: Tefsir, usûl-ü kelâm, kelâm, usûl-ü hadîs, ilm-i hadîs, usûl-ü fıkıh, fıkıh, ilm-i tasavvuf.

⁵⁰² Tenevvür: Nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlanma.

⁵⁰³ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

⁵⁰⁴ Şahs-ı mânevî: Tüzel kişilik; belli bir kişi olmayıp bir topluluktan meydana gelen mânevî kişilik.

Hülâsâ: Risale-i Nur, Kur'ân-ı Hakîm'in bu asra bakan hakaikini⁵⁰⁵ keşfeden, asrımız insanlarının îmanî ve İslâmî ihtiyacatına cevap veren bir keşşâf-ı bedidir.⁵⁰⁶ Bu itibarla da kelimenin tam mânâ ve şümûlüyle⁵⁰⁷ bir şâheserdir ve uzun bir tahsil külfetinden sonra ancak elde edilebilecek neticeleri kazanmak zamanını, senelerden günlere indiren bir sehl-i mümtenidir.⁵⁰⁸

⁵⁰⁵ Hakaik: Hakikatler.

⁵⁰⁶ Keşşâf-ı bedi: Eşsiz kâşif.

⁵⁰⁷ Şümûl: Kapsamlılık, kuşatıcılık.

⁵⁰⁸ Sehl-i mümteni: Edebiyatta "hem zor, hem kolay" mânâsına gelen bu tâbir, yazılışı ve söylenişi kolay görüldüğü hâlde, yapmaya kaldığı anda taklidi imkânsız olan eserler için kullanılır.

Bediüzzaman ve Risale-i Nur

Bir güneş doğdu...

Asr-ı hâzır⁵⁰⁹ ve gelecek asırları nûruyla ziyâlandıracak bir güneş...

Aktar-ı âlemi⁵¹⁰ kuşatan zulüm ve küfrün burûdetini⁵¹¹ eriten bir güneş...

Nurs Köyü'nün yalçın, geçit vermez, sert ve ihtisamlı kayaları arasından doğan bu güneş, insanların şûristana⁵¹² dönmüş fikir ve kalplerini bağıştan-ı cinâna⁵¹³ çevirdi. İlim ve mârifette, hikmet ve felsefede, tecdid ve mücahedede, irşat ve ikaz sahasında yeni bir çıkır açtı. Kur'ân-ı Azîmüştan'ın bitmez tükenmez hazinesinden istihraç⁵¹⁴ ettiği kudsî hakikatlerden saha-yı istifadeye⁵¹⁵ Risale-i Nur gibi hazine-i irfanı sundu... Bir çağın müessisi⁵¹⁶ oldu.

⁵⁰⁹ Asr-ı hâzır: Şimdiki asır.

⁵¹⁰ Aktar-ı âlem: Âlemin dört bir yanı.

⁵¹¹ Burûdet: Soğukluk.

⁵¹² Şûristan: Çorak yer.

⁵¹³ Bağıştan-ı cinân: Cennet bahçeleri.

⁵¹⁴ İstihraç etmek: Meydana çıkarmak.

⁵¹⁵ Saha-yı istifade: Yararlanma alanı.

⁵¹⁶ Müessis: Tesis edici, kurucu.

Dâvâsının ulviyeti,⁵¹⁷ hamiyetinin yüksekliği, fikrin keskinliği, ilminin derinliği, metin sebatkârlığı, sarılmaz îmanı, tarife sığmayan cehd⁵¹⁸ ve gayreti ile asra ismini nakşettirdi. Dost ve düşmanlarına kemâlâtını tes-cil ettirdi. Rûhundaki ulvî vecd,⁵¹⁹ beyanındaki coşkunkluk, fikirlerindeki kutsiyet yeni bir devir doğurdu. Rûhunda yanan meş'ale, vicdanında doğan ilâhî cezbe asrı çalkaladı. Zulümatta olanları aydınlattı. Selim kalpleri nurlandırdı. Asrın fikir ve mârifet keşşâfı⁵²⁰ olarak âlemi tenvir⁵²¹ etti. Nefsî, rûhî, vicdanî, ferdî, ailevî, içtimâî, siyâsî hayatımızı her cihetle aydınlatacak yüksek esasları, âlî düsturları hâvi,⁵²² bir manzume-i hakikatı⁵²³ telif etti.

Kur'ân'ın zebercedli,⁵²⁴ elmaslı, yakutlu sur ve sütunlarından yeni yeni mârifet ufuklarını keşfetti. Açtığı bu hudutsuz ufuk ve emsalsiz burçlardan, yıldız misâl âlî hakikatler, delil ve hüccetler tulû⁵²⁵ etti. Bunlardan nebean⁵²⁶ eden lem'alar,⁵²⁷ şua'lar,⁵²⁸ katre⁵²⁹ ve

⁵¹⁷ Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

⁵¹⁸ Cehd: Çalışıp çabalama, büyük gayret sarf etme, uğraşma.

⁵¹⁹ Vecd: Bir şey karşısında duyulan hayranlık veya sevgiden dolayı kendinden geçme durumu, istiğrak hâli.

⁵²⁰ Keşşâf: Keşfeden, bilinmeyen şeyleri meydana çıkaran kimse.

⁵²¹ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

⁵²² Hâvi: İçine alan, içinde bulunduran, içeren.

⁵²³ Manzume-i hakikat: Hakikat manzumesi; belli bir düzen içinde yerleşmiş hakikatler.

⁵²⁴ Zeberced: Cam parlaklığında, açık yeşil renkte tabîî magnezyum ve demir silikat, krizolit, olivin, perido.

⁵²⁵ Tulû: Doğma, doğuş.

⁵²⁶ Nebean: Çıkıp fışkırmak, kaynaklanmak, çıkmak.

⁵²⁷ Lem'a: Parlı, parlaklık.

⁵²⁸ Şua: Işın.

⁵²⁹ Katre: Damla.

reşhalar⁵³⁰ ile, Rabbânî esrarlara iştiyak gösteren zâtların vicdanlarını ziyâlandırdı. Sinelerini ısındırdı, sîmâlarını güldürdü.

Barla kürsüsünden, Çam Dağı'nın serir-i tedrisinden,⁵³¹ öyle bir nesim-i sabâ⁵³² esti ki, ruhları şifâlandırdı, gönülleri zevk ve sürûra gark etti. Bu öylesine âheste, öylesine lâtif bir nesim-i seher⁵³³ idi ki, kalplere hidâyet ve sürûr, idraklere ilim ve mârifet, vicdanlara insaf ve basiret getirdi.

Fikirlere ciyadetler,⁵³⁴ şetâretler,⁵³⁵ tarâvetler⁵³⁶ tecellî etmesine vesile oldu. Bu nâzenin mârifetlere münce-zib⁵³⁷ olan gönüllerden, o mütehakkim⁵³⁸ cehâletin izle-rini sökü� çıkardı.

Evet, o burç ve ufuklardan musaffâ,⁵³⁹ hayatla mem-lû,⁵⁴⁰ lâtif bir rüzgâr esti de, fertlere gaye ve dâvâ, cemaatlara hedef ve aksiyon saçtı. Sanki yeni bir kudret ve kuvvet nefhetti.⁵⁴¹ Dağları ve tepeleri harekete, Anadolu'yu ve anavatanı heyecanla vecde, harareti terennüme sevk etti. Evet, O Zât, dünya sarayının, Anadolu

⁵³⁰ Reşha: Sızma, sızıntı, damla.

⁵³¹ Serir-i tedris: Ders kürsüsü, eğitim dîvânı.

⁵³² Nesîm-i sabâ: Güzel ve hoş olan lâtif bahar rüzgârı.

⁵³³ Nesim-i seher: Seher rüzgârı.

⁵³⁴ Ciyadet: Tazelik, yenilik, iyilik, güzellik.

⁵³⁵ Şetâret: Sevinç, neşe, şenlik.

⁵³⁶ Tarâvet: Tazelik, körpelik.

⁵³⁷ Münce-zib: Tutulmuş.

⁵³⁸ Mütehakkim: Zorla, baskıyla hüküm süren, hükmü altına alan, zorbalık eden, zorba.

⁵³⁹ Musaffâ: Arınmış, sâfileşmiş.

⁵⁴⁰ Memlû: Dolu, doldurulmuş.

⁵⁴¹ Nefhetmek: Üflemek.

kürsüsünde Rahmânî ve fikrî bir nutuk okudu. O nutkun aslı ve kökü, ne Şark'ta, ne Garb'ta; ne içeride, ne dışarıdadır. Doğrudan doğruya Kur'ân'a bağlıdır. Bu nutkun sesi Avrupa, Amerika ve Asya'da, hâsılı dört kıtayı ihtizâza⁵⁴² getirip semâ-yı insâniyede⁵⁴³ çınladı. Nutkun mahiyeti ve nâtıkın⁵⁴⁴ maksadı ise; her zerre ve mürekkebatı⁵⁴⁵ bir fonograf⁵⁴⁶ misüllü dile getirerek iki cihanın fahri Hz. Muhammed'in (s.a.v) dâvâsını ilân ve ispat idi.

Elhâsıl, Şark'ı ve Garb'ı kendisine hürmetkâr kılan böyle bir dehâ, bizler için Rabbânî bir ihsan ve ihtisamlı bir bârika-yı zaferdir.⁵⁴⁷

Bahirden Katreler

Risale-i Nur, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın bu asırda aziz ve celil bir tefsiridir. Müstesna ikna sistemi, mükemmel üslûbu, mânâlarının câzibedarlığı, üstün mantığı, cerh⁵⁴⁸ edilmez hüccet ve delilleri, his ve gönülleri üzerinde tesir ve câzibesi, geniş muhtevası, derin mesâîli,⁵⁴⁹ müstakim görüş ve prensipleriyle memleketimizde ve bütün dünyada, fevkalâde bir teveccüh⁵⁵⁰ ve rağbete

⁵⁴² İhtizaz: Hafif hafif titreme.

⁵⁴³ Semâ-yı insâniye: İnsanlık semâsı.

⁵⁴⁴ Nâtık: Konuşan, söz söyleyen.

⁵⁴⁵ Mürekkebat: Mürekkep maddeler, birleşikler.

⁵⁴⁶ Fonograf: Önceden kaydedilen sesleri istendiği zaman tekrarlayan âlet, gramofonun ilk şekli.

⁵⁴⁷ Bârika-yı zafer: Zafer pırıltısı.

⁵⁴⁸ Cerh edilmez: Çürütülmez.

⁵⁴⁹ Mesâîl: Meseleler.

⁵⁵⁰ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

mazhar olan Risale-i Nur Külliyyatı, muhtelif ilim dallarında çalışan, mütehasıs⁵⁵¹ insanlar tarafından ilmî ve mukayeseli bir şekilde incelenmelidir. Bu tefsirler, gerek usûl açısından, gerekse asrın ihtiyaçlarına cevap verme yönü ile, ayrıca pek çok ilim dalını ilgilendirecek derecede, fevkalâde geniş bir muhteva içerisinde mütenevvî⁵⁵² mesâilin izahları olduğundan çok yönlü araştırılabilir.

Görebildiğimiz kadarıyla:

İman hakikatleri, insanın mahiyet ve gayesi, kâinat, ölüm, ebediyet, yaratılış, tasavvuf, hakikat, tarikat, Risale-i Nur'un fikrî muhiti, mevzuu, maksadı, gayesi, fikrî sıhhati, felsefî estetiği, kuvve-i kudsiyesi,⁵⁵³ aksiyon gücü, fikirlerindeki tenâsüp⁵⁵⁴ ve insicam,⁵⁵⁵ edebî estetiği, teceddüd,⁵⁵⁶ cemaat tesis etme gücü, İçtimâî, siyâsî ve iktisadî bakış açısı, hukuk ve adalet anlayışı, Risale-i Nur ekolünün küllî karakteri... gibi meselelerin her biri, başlı başına üzerinde araştırma yapılacak konulardır. Bunları istikbâlde gelecek gayyur,⁵⁵⁷ müdekkik⁵⁵⁸ ve muhakkik Nur talebelerine havale ederek, o

⁵⁵¹ Mütehasıs: Uzman.

⁵⁵² Mütenevvî: Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, değişik.

⁵⁵³ Kuvve-i Kudsiye: Evliyâ kuvveti. Cenâb-ı Hakk'ın yardımına mazhar olan kuvvet. Hakaik-ı îmaniye ve Kur'âniye'yi gayet ince ve derin bir firâset ve dirâyetle anlayabilme kuvveti.

⁵⁵⁴ Tenâsüp: Aralarında uygunluk bulunma, birbirine uyma, yakışma, uygun ve güzel oranda olma.

⁵⁵⁵ İnsicam: Bir bütünlük ve düzgünlük içinde devam etme, birbirine bağlı ve uygun olma, uygunluk, düzgünlük.

⁵⁵⁶ Teceddüd: Yenilenme.

⁵⁵⁷ Gayyur: Gayretli, çalışan.

⁵⁵⁸ Müdekkik: Dikkatle inceleyen, araştıran, tetkik eden.

bâhirden⁵⁵⁹ bir katre, o güneşten bir lem’a, o gülistan-
dan bir güldeste alarak takdim ediyoruz.

1. Fikrî gücü ve tedâî⁵⁶⁰ yönü

Risale-i Nur’ların kısa bir zamanda aktar-ı âleme⁵⁶¹ yayılması, fevkalâde rağbet ve teveccüh görmesi ve bâhusus⁵⁶² mütefennin⁵⁶³ ve münevver⁵⁶⁴ kitleler tarafından takdir edilmesinin başlıca sebebi, evveleminde⁵⁶⁵ onun fikrî gücünde aranmalıdır. Gerçekten Risale-i Nur, fevkalâde belîğ,⁵⁶⁶ nâfiz,⁵⁶⁷ selis⁵⁶⁸ bir tarz-ı edâ içerisinde iblisi dahi ilzam⁵⁶⁹ ve iskat⁵⁷⁰ edecek derecede gayet kuvvetli bir fikir gücüne sâhiptir. Muhatabın anlayışını dikkate alarak, fevkalâde yüksek belâgat ve izah üslubu içerisinde, hakikati de incitmemek kaydı ile, îman ve Kur’ân’a ait en yüksek, en ince ve en derin meseleleri misilsiz bir tarzda, cerh⁵⁷¹ edilmeyecek delil ve hüccetlerle ispat etmekte, akla göstermektedir.

⁵⁵⁹ Bâhir: Deniz, deryâ.

⁵⁶⁰ Tedâî: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi, çağrışım.

⁵⁶¹ Aktar-ı âlem: Âlemin dört bir tarafı.

⁵⁶² Bâhusus: Özellikle.

⁵⁶³ Mütefennin: Bilim adamı.

⁵⁶⁴ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

⁵⁶⁵ Evvelemin: İlk iş olarak, her şeyden evvel, ilk önce, en evvel.

⁵⁶⁶ Belîğ: Maksudını noksansız ve güzel sözlerle anlatabilen.

⁵⁶⁷ Nâfiz: İçerisiyle, çok tesir eden, etkili.

⁵⁶⁸ Selis: Düzgün ve açık ifâdeli, âhenkli ve akıcı.

⁵⁶⁹ İlzam: Bir tartışmada kuvvetli delil ve fikirlerle karşındakini cevap veremez duruma getirme, susturma, susmaya mecbur etme.

⁵⁷⁰ İskat: Susturma.

⁵⁷¹ Cerh edilmez: Çürütülmez.

Kur'ân'dan muktebes⁵⁷² bir kâmus-u hikmet⁵⁷³ ve mârifet olan Risale-i Nur, asrımız ve gelecek asırların kalp, dimağ, nefis ve hissiyatlarını tatmin, tenvir⁵⁷⁴ ve teshir⁵⁷⁵ edecek gayet engin bir umman-ı hüccettir.⁵⁷⁶

Risale-i Nur fikrî yönü ve tedâî⁵⁷⁷ gücü noktasında pek çok cihetlerle değerlendirilebilir. Bunlardan sadece birkaçını nazara vereceğiz:

a) Delil ve istidlâl⁵⁷⁸ gücü:

Risale-i Nur'lar, fennin tekâmülü⁵⁷⁹ hengâmında,⁵⁸⁰ asrın anlayışına mutâbık yeni yeni istidlâl ve izah tarzları getiren; çok yönlü, doyurucu ve tatmin edici misâl ve mukayeselere sâhip, iktidarlı ve muknî⁵⁸¹ eserlerdir. Bu sebeplerle, Risale-i Nur delil ve istidlâl açısından harikadır.

Herhangi bir meseleyi izah ederken mücerred⁵⁸² bir anlayışla, yani tasvir ve iddia ile iktifa etmez. İddiasını mantığın eline verir, fikirle dimağı bir laboratuvar hâline getirip, muhataba konuyu birçok yönleriyle tahlil

⁵⁷² Muktebes: İktibas edilmiş, alıntı yapılmış, aktarılmış, faydalanılan.

⁵⁷³ Kâmus-u hikmet: Hikmet lügati.

⁵⁷⁴ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

⁵⁷⁵ Teshir: Boyun eğdirme.

⁵⁷⁶ Umman-ı hüccet: Kanıt denizi.

⁵⁷⁷ Tedâî: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi, çağırışım.

⁵⁷⁸ İstidlâl: Bir delile dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama.

⁵⁷⁹ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

⁵⁸⁰ Hengâmında: Sırasında, zamanında.

⁵⁸¹ Muknî: İkna edici, doyurucu.

⁵⁸² Mücerred: Soyutlanmış.

ettirir, mukayesesini yaptırır. Mantukî ve müteselsil⁵⁸³ bir fikrî yapıyla hakikate tahşidat⁵⁸⁴ yaparak hedefe yürür. Delilleri çok cihetle birbirleriyle bağlayarak akla tesir icra eder. Fikirde müşterek noktaları, öylesine bir maharetle bir araya getirerek mânâyâ kuvvet kazandırır ki, delillerin kuvveti, fikirlerin şiddet-i mukareneti⁵⁸⁵ ile, hakikati muhatabının gözlerine gösterecek kadar bedîhîleştirir.⁵⁸⁶ Delilin kuvvetiyle hakikatin izahını öylesine tasnif, tahlil ve mukayese ile ele alır ki, fikirlerde manzume-i efkâr⁵⁸⁷ tesis ettirir, hayali zenginleştirir, kalbe itminan verir, fikre ufuk ve derinlik getirir. Hakikatin güzelliği ile delillerin mükemmelliğini, üslûbun kıvamı içerisinde maharetle öylesine yoğurur ve beyana öylesine okşayıcı bir selâset⁵⁸⁸ verir ki, gönüllerde itminan-ı tam⁵⁸⁹ ve huzur-u kâmil⁵⁹⁰ sağlar, safâ-yı vicdanı⁵⁹¹ netice verir.

Risale-i Nur'daki ikna tarzı öylesine mükemmel ve fikir gücü öylesine yüksektir ki, hemen tesirini gösterecek derecede, zihinleri istilâ etmek isteyen muzahref⁵⁹² ve zulmanî⁵⁹³ fikirleri, kalplerdeki pasları, şüphe ve

583 Müteselsil: Zincirleme, peşi peşine gelen, arka arkaya olan.

584 Tahşidat: Öneminden dolayı bir şeyin üzerinde fazla durma.

585 Şiddet-i mukarenet: Fikirlerin yakınlığının şiddeti.

586 Bedîhî: Apaçık.

587 Manzume-i efkâr: Fikir manzumesi, fikir sistemi.

588 Selâset: İfadedeki açıklık ve acıcılık.

589 İtminan-ı tam: Tam kanaat.

590 Huzur-u kâmil: Kemâle ermiş, tamam olmuş huzur.

591 Safâ-yı vicdan: Vicdan rahatlığı.

592 Muzahref: Sahtelik.

593 Zulmanî: Karanlığa ait, karanlıkla ilgili, karanlık.

vesveseleri eritir, ihrak⁵⁹⁴ eder. Beyanındaki sihir ile muhatabına tesir eder, fikrî kaskacına alır, bir bakarsınız ki, Nurları okuyanin rengi, fikri ve âlemi değişmiştir.

Risale-i Nur, metin kalbli ve bükülmeyen bilekli bir mücâhittir. Meydan-ı mübâreze⁵⁹⁵, Rüstempesene⁵⁹⁶ bir celâdetle⁵⁹⁷ şirk ve dalâletin boynunu vurmuş, kafasını uçurmuştur. O, yüzyıllardan beri Kur’ân ve îmana, dinsizlik ve zındıka nâmına yapılmak istenen tecavüzleri, şüphe ve inkâr fikirlerini kökünden kazımış, her türlü hücumları akim⁵⁹⁸ bırakmış, küfr-ü mutlakı⁵⁹⁹ zîr ü zeber⁶⁰⁰ etmiştir.

“Kelâmdan maksad, muhakeme ve muvâzene⁶⁰¹ tarihini göstermektir” kaidesince, Risale-i Nur, sehl-i mümteni⁶⁰² tarzında, kâinat kuvvetinde bir delili bazen bir cümle içerisinde gösterir. Bazen de bir cümle ile binlerce muvâzene ölçüsünü nazara verir. Meselâ, “Bir iğne ustasız olmaz.” cümlesiyle, kâinatta yaratılan her mevcudun bir ustaya muhtaç olduğunu, usta olmadan eser olamayacağını idrake çakar, fikre yerleştirir. Böy-

⁵⁹⁴ Ihrak: Yakmak.

⁵⁹⁵ Meydan-ı mübâreze: Düello meydanı.

⁵⁹⁶ Rüstem: İran’ın efsanevî ünlü kahramanı, Şark edebiyatında kuvvet ve cesaret timsali olarak şöhret bulan Zaloğlu Rüstem.

⁵⁹⁷ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yüreklilik, yiğitlik.

⁵⁹⁸ Akim bırakmak: Sonuçlandırmamak, yarım bırakmak.

⁵⁹⁹ Küfr-ü mutlak: Tam anlamıyla inkâr.

⁶⁰⁰ Zîr ü zeber: Darmadağınık, alt üst.

⁶⁰¹ Muvâzene: Denge.

⁶⁰² Sehl-i mümteni: Edebiyatta “hem zor, hem kolay” mânâsına gelen bu tâbir, yazılışı ve söylenişi kolay görüldüğü hâlde, yapmaya kalkıldığına taklidi imkânsız olan eserler için kullanılır.

lece dimağa güç kazandırır, düşüncüyü kavileştirir,⁶⁰³ muhakemeyi açar. Her mahlûkun âzâsı ve cevâhiriyle, terkibiyle ve hüceyratıyla,⁶⁰⁴ evsâfıyla⁶⁰⁵ ve ahvaliyle, hâsılı binlerce dillerle Sâni-i Âlem'in⁶⁰⁶ varlık ve birliğine şâhit ve bürhan olduğunu akla gösterir. “Bir köy muhtarsız olmaz.” ifadesiyle, şu muhteşem kâinatın hâkimsiz ve sâhipsiz olamayacağını, ancak nihayetsiz kudret, azamet ve ceberut⁶⁰⁷ sâhibi yektâ⁶⁰⁸ ve misilsiz bir yaratıcısının olduğunu muhakemeye havale eder ve iki kere iki dört eder derecesinde akla kabul ettirir.

Risale-i Nur, tedâî⁶⁰⁹ yönü ile de harikadır. Bir taraftan mütecânîs⁶¹⁰ hakikat ve deliller birbirine kuvvet verip biri diğerini takviye ederken, diğer taraftan fikirleri, tasavvur⁶¹¹ ve taakkul⁶¹² dairelerinde tahlil ettirir. Neticede matlûb⁶¹³ olan mükemmel fikir süzülüp ortaya çıkar. Meselâ saadet ve sürûrun yalnız ve yalnız îman ve İslâm dairesinde olduğunu izah ederken, îman ve hidâyetteki güzelliği lâtif ve rakik⁶¹⁴ ifadelerle o kadar

⁶⁰³ Kavi: Güçlü, kuvvetli.

⁶⁰⁴ Hüceyrat: Hücreler.

⁶⁰⁵ Evsâf: Vasıflar, özellikler.

⁶⁰⁶ Sâni-i Âlem: Bütün varlık âlemini sanatlı bir şekilde yaratan Allah.

⁶⁰⁷ Ceberut: Büyüklük ve haşmet.

⁶⁰⁸ Yektâ: Tek, benzersiz.

⁶⁰⁹ Tedâî: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi, çağırışım.

⁶¹⁰ Mütecânîs: Bir cinsten, bir türden olan, türdeş, hemcins. Birbiriyle bağdaşan.

⁶¹¹ Tasavvur: Zihinde canlandırma, tahayyül etme.

⁶¹² Taakkul: Akıl erdirmeye, zihin yorarak anlama.

⁶¹³ Matlûb: İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

⁶¹⁴ Rakik: İnce, nâzik.

net, o kadar selis,⁶¹⁵ o kadar mükemmel izah ve isbat eder ki, ruh ve akılları, gönül ve hissiyatları bu hakikatin câzibesine kaptırır, istidatları⁶¹⁶ ateşlendirir, şevk ve gayretleri coşturur. İmanın zıddı olan küfrün mahiyetindeki çirkeflilik ve muzahrefata⁶¹⁷ karşı da, tedâi⁶¹⁸ ve tezat kanunu ile aynı beyan içerisinde ruhlarda şirk ve küfre karşı şiddetli bir mücânebet⁶¹⁹ ve tenfir⁶²⁰ uyanıdır. Risale-i Nur, ifade ve ibrişimleriyle ve ipleri ve binbir delil çiçekleriyle dokunan bir halı gibi maharetle mantık tezgâhında hakikatleri dokurken; bâtul zihinleri, menfî fikirleri de hallaç pamuğu gibi paramparça eder, dağıtır. Hülâsâ Risale-i Nur, nazirsiz⁶²¹ istidlâl⁶²² gücü, misilsiz hüccet ve bürhanları ve mezkûr⁶²³ kanunlarıyla, Kur'ân'a karşı mübâreze⁶²⁴ etmek isteyen, muannid⁶²⁵ ve mütekebbirlerin⁶²⁶ burnunu, cebbar⁶²⁷ hodfuruşların⁶²⁸ da belini kırmıştır. İşte bu sebeplerle –Lillâhilhamd– Risale-i Nur dağlar gibi teessüm⁶²⁹ etmiş

615 Selis: Düzgün ve açık ifâdeli, âhenkli ve akıcı.

616 İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

617 Muzahref: Sahtelik.

618 Tedâi: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi, çağrışım.

619 Mücânebet: Uzaklaşma, uzak durma, çekinme, sakınma, kaçınma.

620 Tenfir: İğrendirme, tiksindirme, nefret ettirme.

621 Nazirsiz: Benzersiz, eşsiz.

622 İstidlâl: Bir delile dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama.

623 Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

624 Mübâreze: Düello, teke tek çarpışma.

625 Muannid: İnat eden, inatçı.

626 Mütekebbir: Büyüklük taslayan, kibirli.

627 Cebbar: Zorbalık eden, zorba.

628 Hodfuruş: Kendini beğenerek satmaya çalışmak.

629 Teessüm: Günahtan sakınma.

dalâlet ve küfür yığınının tepesine inen müthiş bir mânevî yumruktur.

Evet, Risale-i Nur, haydarâne⁶³⁰ kükreyişi, celâl-dârâne bakışı, hâkimane tahlili, âlimâne⁶³¹ ve edibâne⁶³² izahı ile hadde gelmeyen delil ve hüccetlerinin tesânüd⁶³³ ve teanukundan⁶³⁴ perçinleşmiş, hakikatin kırılmayan bir yumruğudur. O üflemekle söndürülemeyen bir Nur’dur. Bu Nur, zulmanî ve huffaş⁶³⁵ kafaları ihrak⁶³⁶ etmiştir ve ediyor...

Risale-i Nur’daki bir cümle yahut bir hüccet, tek başıyla bir atom bombası güç ve kuvvetindedir. Meselâ, çoğu zaman birbirleriyle mütedâhil hakikatlerin müşterek yönlerini, çeşitli cihetlerini ve nispetlerini gösterek, matlûb⁶³⁷ olan fikirleri müteselsilen⁶³⁸ bir cümlede derc⁶³⁹ eder. Bir tek cümle ile pek çok hakikate kapı açar, fikre derinlik kazandırır, anlayışa inkişaf,⁶⁴⁰ idrake ölçü getirir. Meselâ, “Âlem güzeldir, demek Sâniî Hakîm’dır, abes yaratmaz, israf etmez, istidâdâtı⁶⁴¹ mühmel⁶⁴²

⁶³⁰ Haydarâne: Hz. Ali’ye yakışacak tarzda, yiğitçe, cesurâne.

⁶³¹ Âlimâne: Âlim olana yakışacak şekilde, âlimce.

⁶³² Edibâne: Bir yazara, bir edebiyatçıya yakışır tarzda.

⁶³³ Tesânüd: Dayanışma.

⁶³⁴ Teanuk: Birbirine sarılma.

⁶³⁵ Huffaş: Yarasa.

⁶³⁶ İhrak: Yakmak.

⁶³⁷ Matlûb: İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

⁶³⁸ Müteselsil: Zincirleme, peşi peşine gelen, arka arkaya olan.

⁶³⁹ Derc: Yerleştirmek.

⁶⁴⁰ İnkişaf: Gelişme, meydana çıkma, zâhir ve âşikâr olma.

⁶⁴¹ İstidâdât: Kabiliyetler, yetenekler.

⁶⁴² Mühmel bırakmak: İlmal etmek.

bırakmaz. Demek intizamı daima tekmi⁶⁴³ edecek. Ciğer-şikâf⁶⁴⁴ ve tahammülsüz ve emel öldürücü bütün kemâlâtı zîr ü zeber⁶⁴⁵ eden hicran-ı ebedî⁶⁴⁶ olan ademi, insana musallat etmez. Demek saadet-i ebediye⁶⁴⁷ olacaktır.”⁶⁴⁸ İfadesi, kıyas-ı mürekkep⁶⁴⁹ ile hakikatin muhtelif şube ve kısımlarını âdeta parmağını üzerine basmak sûretiyle tahşid⁶⁵⁰ ederek gösterir. Şöyle ki, âlemin güzelliğinden ustanın hakîm olduğuna, hakîm olan ustanın abes ile işti-gal ve israf etmeyeceğine intikal ettirir. Madem abes yaratmaz, israf etmez; öyle ise kâinatın en mükemmel cevheri olan insanı yokluğa, hiçliğe atmaz, toprağa göme-rek israf ettirmez. Öyleyse insan ebede namzettir. O hâlde saadet-i ebediye olacaktır. Demek saadet sarayları bizi bekliyor. Madem Allah var, öyle ise âhiret vardır,⁶⁵¹ haki-katiyle asıl garazı⁶⁵² beyan eder. Âdeta bir cümle ile mat-lûb neticeye vardırır. Hakikat-i fenniye⁶⁵³ ve fikriyeyi mantık silsilesi içerisinde mezc⁶⁵⁴ ve isbat ile zıddının

⁶⁴³ Tekmil: Tamamlama, mükemmelleştirme.

⁶⁴⁴ Ciğer-şikâf: Ciğer yaralayan.

⁶⁴⁵ Zîr ü zeber: Altüst, karmakarışık, darmadağın

⁶⁴⁶ Hicran-ı ebedî: Sonsuz ayrılık acısı.

⁶⁴⁷ Saadet-i ebediye: Ebedî saadet; sonsuz mutluluk.

⁶⁴⁸ Nursî, Muhakemat, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 85.

⁶⁴⁹ Kıyas-ı mürekkep: Bileşik Kıyas. İki den fazla mukaddeme ve önermeden oluşan kıyas.

⁶⁵⁰ Tahşid: Bir noktaya veya bir merkeze toplama.

⁶⁵¹ Bkz. Nursî, Sözler, Onuncu Söz, Zeylin Birinci Parçası, İkinci Nokta.

⁶⁵² Garaz: Gaye, maksat, arzu.

⁶⁵³ Hakikat-i fenniye: İlim ve teknolojinin esasları.

⁶⁵⁴ Mezc: İki veya daha fazla şeyi birbirine katıp karıştırma.

muhâliyetini⁶⁵⁵ ortaya koyar. Böylece ulûm⁶⁵⁶ ve fûnûna⁶⁵⁷ ait meseleleri meydan-ı cehâletten,⁶⁵⁸ saha-yı fikir⁶⁵⁹ ve irfana naklettirir. Efkâr-ı kâfirane⁶⁶⁰ üzerine müesses⁶⁶¹ olan bâtil felsefeyi esasından, temelinden çökertir, dar-madağın eder.

b) Risale-i Nur kuvve-i kudsiye⁶⁶² itibariyle güçlüdür:

Risale-i Nur, Allah-ı Azîmüştan'ın, hususan teveccüh⁶⁶³ ettiği ve mânen vazifelendirdiği kuvve-i kudsiye sâhibi bir Zâtın dehâsına istinad⁶⁶⁴ ettiğinden dolayı güçlüdür, kuvvetlidir. Risale-i Nur'un hem muallimlik, hem de mürebbîlik yönü vardır. Yani bir taraftan hakikatleri ders verip tâlim ettirirken; diğer taraftan da ruh ve kalbi terbiye ile istifadeye yönelterek iç âlemi düzeltir, nefsi tezkiye eder, mizacı güzelleştirir, ahlâkı ulvîleştirir. Müntesiplerini⁶⁶⁵ mânevî bir merkeze, yani Hablullaha⁶⁶⁶ bağlar, mânen murâkabe⁶⁶⁷ ederek sırat-ı müstakime îsal⁶⁶⁸

⁶⁵⁵ Muhâliyet: İhtimal dışı olma, imkânsızlık.

⁶⁵⁶ Ulûm: İlimler.

⁶⁵⁷ Fûnûn: Fenler, ilimler.

⁶⁵⁸ Meydan-ı cehâlet: Cehâlet meydanı.

⁶⁵⁹ Saha-yı fikir: Fikir sahası.

⁶⁶⁰ Efkâr-ı kâfirane: Kâfirce fikirler.

⁶⁶¹ Müesses: Kurulu, kurulmuş, tesis edilmiş.

⁶⁶² Kuvve-i kudsiye: Mukaddes güç, mânevî kuvvet.

⁶⁶³ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

⁶⁶⁴ İstinad: Bir şeye dayanma. Bir şeyi delil sayıp bir meseleyi onun üzerine dayandırma.

⁶⁶⁵ Müntesip: İlgisi olan, alâka ve ünsiyet peydâ eden.

⁶⁶⁶ Hablullah: Allah'ın sağlam ipi; Kur'ân.

⁶⁶⁷ Murâkabe: Bakıp gözetme, gözetiminde bulundurma, denetleme, denetim, kontrol.

⁶⁶⁸ İsal: Ulaştırma, ulaştırılma, erişirme, eriştirilme.

eder. Bu hâli ile Risale-i Nur, kopmaz bir mânevî zincirdir. Ona elini atan, yapışan necat⁶⁶⁹ bulur.

c) Risale-i Nur memba itibariyle güçlüdür:

Risale-i Nur, Kelâm-ı Ezeli olan Kur’ân-ı Azîmüş-şan’a istinad ettiği ve O ilâhî membaya dayandığı için güçlüdür. O nihayetsiz bahirden⁶⁷⁰ tereşşuh⁶⁷¹ ve O’ndan telemmu⁶⁷² ettiği için feyizlidir, nurludur, bereketlidir. O membadan kaynaklandığından dolayı, beyanında tesir ve güzellik vardır. O kudsî hakikate raptolduğundan⁶⁷³ dolayı gözü açıktır, fikri parlaktır, lisanı fasihtir.

“Risale-i Nur doğrudan doğruya Kur’ân’ın bâhir⁶⁷⁴ bir bürhanı ve kuvvetli bir tefsiri ve parlak bir lemâ-i îcaz-ı mânevîsi⁶⁷⁵ ve O bahrin bir reşhası⁶⁷⁶ ve O güneşin bir şuâi⁶⁷⁷ ve maden-i ilm-i hakikatten⁶⁷⁸ mülhem⁶⁷⁹ ve feyzinden gelen bir tercüme-i mânevîyesidir.^{680”681}

⁶⁶⁹ Necat: Kurtuluş.

⁶⁷⁰ Bahir: Deniz, deryâ.

⁶⁷¹ Tereşşuh: Sızma, sızıntı yapma, ufak damlalar hâlinde çıkma, dışarı vurup varlığını belli etme.

⁶⁷² Telemmu etme: Parıldama, ışıldama.

⁶⁷³ Raptolmak: Bağlanmak.

⁶⁷⁴ Bâhir: Açık, âşikâr.

⁶⁷⁵ Lemâ-i îcaz-ı mânevî: Mânevî mucizelik parıltısı, ışığı.

⁶⁷⁶ Reşha: Sızıntı.

⁶⁷⁷ Şuâ: Işın.

⁶⁷⁸ Mâden-i ilm-i hakikat: Hakikat ilminin kaynağı.

⁶⁷⁹ Mülhem: İlham olunmuş.

⁶⁸⁰ Tercüme-i mânevîye: Mânevî tercüme.

⁶⁸¹ Nursî, Şuâlar, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 577.

d) Risale-i Nur, mevzuu, maksadı ve gayesi itibariyle güçlüdür:

Risale-i Nur, Kur'ân'ın hayattar unsurları hükümünde olan îman hakikatlerini ihtiva ettiğinden dolayı, cidden en büyük ehemmiyeti hâizdir.⁶⁸² İlmin şerefi mevzusuna göre olduğundan, Risale-i Nur'lar bu cihetle harikadır. Zira mârifetin müteaddid⁶⁸³ cihetlerinden, hakikatin mütenevvî⁶⁸⁴ ve muhtelif yönlerinden, meselâ, Mârifet-i İlâhiye⁶⁸⁵ tabakalarından, Zât-ı İlâhiye'den, Esmâ-i İlâhiye'den, Şuunat-ı İlâhiye'den, Ahkâm-ı İlâhiye'den, Mârifetullah'tan,⁶⁸⁶ Muhabbetullah'tan, Mehâfetullah'tan, daire-i asliyesinden,⁶⁸⁷ kâinatın sırr-ı hilkatinden,⁶⁸⁸ yaratılışın ince hikmet ve maslahatlarından,⁶⁸⁹ hayat-ı kalbiyeden,⁶⁹⁰ hayat-ı semâvîye ve rûhanîyeden, âlem-i âhirete ait geniş ve derin mesâilden,⁶⁹¹ mânâ âleminin derinlik ve hususiyetlerinden bahis açar. O mârifet ikliminin engin ve zengin sahalarına doğru insanı çeker. Nazar ve fikirleri, bu derya-yı latîfenin⁶⁹² ceryan-ı şirinine⁶⁹³ kaptırarak vecd, sürûr ve huzur içerisinde azim ve iştîyakın kulaçlarıyla, o enginlere doğru

⁶⁸² Hâiz: Sahip, elde etmiş.

⁶⁸³ Müteaddid: Birçok, çeşitli.

⁶⁸⁴ Mütenevvî: Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, değişik.

⁶⁸⁵ Mârifet-i İlâhiye: Allah'ı bilme ve tanıma.

⁶⁸⁶ Mârifetullah: Allah'ı bilme ve tanıma.

⁶⁸⁷ Daire-i asliye: Esas daire.

⁶⁸⁸ Sırr-ı hilkat: Yaratılış sırrı.

⁶⁸⁹ Maslahat: Fayda, yarar.

⁶⁹⁰ Hayat-ı kalbiye: Kalbî, manevî hayat.

⁶⁹¹ Mesâil: Meseleler.

⁶⁹² Derya-yı latîfe: Hoş, sevimli derya.

⁶⁹³ Ceryan-ı şirin: Tatlı rüzgâr.

yüzdürür, daldırır. İnsan sinesine tabaka tabaka dizilmiş en ince duygu ve hisleri ihtizâza,⁶⁹⁴ ayrı ayrı latîfeleri cûş-u huruşa⁶⁹⁵ getirip, her kalbi, kabiliyeti nisbetinde feyizyâb⁶⁹⁶ eder, irfana mazhariyet ile ilâhi esrâra kavuşturur.

Akıl ve fikir dahi, nazarını o umman-ı mârifetin⁶⁹⁷ seyr ve temâşâsında gezdirdikçe, insan, o gavvas-misal⁶⁹⁸ fikr-i nakkadını,⁶⁹⁹ o deryanın derinliklerine daldırdıkça, Şuun-u Rabbâniye'ye ve esrar-ı ilâhiyeye ait nice nice bîbahâ⁷⁰⁰ ve bîemsal⁷⁰¹ define ve hazineleri keşfeder.

Evet, böylesine geniş bir sahada, engin ve zengin mânâlarla yüklü hakikatleri; her bir latîfenin hakkını verecek, her hissi doyuracak tarzda, zihne derinlik sağlayacak şekilde, fikir ve mantığın tahlil ve teyidi ile her yönü ile mükemmel bir şekilde izah tarzına, ne selefin,⁷⁰² ne halefin,⁷⁰³ ne işrâkiyyun,⁷⁰⁴ ne meşâiyyun,⁷⁰⁵

⁶⁹⁴ İhtizaz: Hafif hafif titreme.

⁶⁹⁵ Cûş-u huruş: Neşe ve âhenk.

⁶⁹⁶ Feyizyâb: Feyiz bulan, gelişen, çoğalan.

⁶⁹⁷ Umman-ı mârifet: Mârifet denizi.

⁶⁹⁸ Gavvas-misal: Dalgıç gibi.

⁶⁹⁹ Fikr-i nakkad: Tenkitçi fikir.

⁷⁰⁰ Bîbahâ: Değer biçilmez.

⁷⁰¹ Bîemsal: Emsalsiz.

⁷⁰² Selef: Bir mevkide daha önce bulunan ve yerine geçilen kimse.

⁷⁰³ Halef: Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse.

⁷⁰⁴ İşrâkiyye: Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin (ö. 587/1191) kurduğu mistik ve teosofik felsefe.

⁷⁰⁵ Meşâiyyun: Sadece akla güvenen Aristo geleneğini izleyen felsefeciler.

ne Endülüs hükemâsının, ne Mâverâünnehir⁷⁰⁶ ulemâsının, ne Belh⁷⁰⁷ âriflerinin ve ne de Irak mutasavvıflarının kitaplarında rastlanamaz.

e) Risale-i Nur'un fikrî sıhhati ve felsefî estetiği:

Dinî, içtimâî, ferdî ve umumî fikirlerin membaı, ehil bir rehber ve mürşide, bir kanun-u küllî⁷⁰⁸ ve muvâzene-i müstakime⁷⁰⁹ dayanmazsa, o fikir ve düşünce, netice ve semere itibarıyla tahripkâr olur. Tarihin yaprakları ders-i ibret ile karıştırılırsa, bir memba-i kudsiyeye⁷¹⁰ istinad etmeyen fikirlerin hüsrarla neticelendiği görülecektir.

Risale-i Nur, Rasûl-ü Ekrem (s.a.v) gibi bir rehber, Kur'ân-ı Azîmüşşan gibi bir mürşid-i ekmele istinad ettiği için fikren sıhhatlidir, müstakimdir.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebinin fikirlerinin bu asırda en kuvvetli ve en ruhlu bir hülâsâsıdır, sanki ana sütü kuvvetinde bir gıda-yı mânevîdir.

Risale-i Nur'un felsefî estetik gücüne gelince; Risale-i Nur bu yönü ile de fevkalâde mükemmel ve orijinaldir. Bu hususta nâfiz⁷¹¹ ve basiretkâr⁷¹² bir

⁷⁰⁶ Mâverâünnehir: Ceyhun nehrinin kuzey ve doğusunda kalan bölgeye İslâm tarihçi ve coğrafyacıları tarafından verilen isim.

⁷⁰⁷ Belh: Afganistan'ın kuzeyinde yer alan eski bir yerleşim yeridir.

⁷⁰⁸ Kanun-u küllî: Genel ve kapsamlı kanun.

⁷⁰⁹ Muvâzene-i müstakim: Doğru, gerçek denge.

⁷¹⁰ Memba-i kudsiye: Kutsal kaynak.

⁷¹¹ Nâfiz: İçerisiyle, çok tesir eden, etkili.

⁷¹² Basiretkâr: Basiret sâhibi, basiretli.

dershâne-i hikmettir.⁷¹³ Meselelerin tahlil ve değerlendirmesini yaparken kışrı⁷¹⁴ çatlatır, lübü⁷¹⁵ gösterir. Her şeyin esasını, özünü izah eder. Temele iner, hâdiseleri membaina bağlar. Kâinattaki tenteneli perdelerin hicaplarını kaldırır. Hakikati, net ve tekellüfsüz⁷¹⁶ gösterir. Kâinattaki güzellik ve tenâsüp,⁷¹⁷ intizam ve nizam, tertip ve tavzif⁷¹⁸ perdelerini açar; yetmiş bin perde arkasındaki Şems-i Ezel ve Ebedi akıl ve kalplere gösterir. Eserden, müessiri⁷¹⁹ nâmına bahis açar. Sanattan, sanatkârını takdir ettirir. Her şeyde Sultan-ı Ezeli'nin saltanatını ilân eder, Vahdaniyet-i İlâhiye'yi⁷²⁰ isbat eder. Kâinatı nazar-ı mütâlaaya serer, bir kitap gibi okur ve okutturur. Lafzı değil, mânâyı esas alır, taşıdığı cevherden dolayı sade⁷²¹ kıymet verir. İnsanı mânâsı için sever, cevherinin bîhemtâ⁷²² olduğunu, ebed için yaratıldığını, ebede namzet olanın büyük olduğunu izah eder.

⁷¹³ Dershâne-i hikmet: Hikmet dershânesi.

⁷¹⁴ Kışr: Kabuk.

⁷¹⁵ Lüb: Öz, iç.

⁷¹⁶ Tekellüfsüz: Zahmetsiz.

⁷¹⁷ Tenâsüp: Aralarında uygunluk bulunma, birbirine uyma, yakışma, uygun ve güzel oranda olma.

⁷¹⁸ Tavzif: Vazîfelendirme, bir görev verme.

⁷¹⁹ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

⁷²⁰ Vahdaniyet-i İlâhiye: Allah'ın birliği, ortağının ve benzerinin olmayışı.

⁷²¹ Sade: Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuklarının iç tarafında teşekkül eden ve süslemelerde, süs eşyalarında kullanılan beyaz menevişli, çok sert, parlak madde.

⁷²² Bîhemtâ: Eşi bulunmaz, eşsiz, benzersiz.

Risale-i Nur okuyucusunun rûhuna, neyi sevmesi lazım geldiğini; yani hakiki mahbub,⁷²³ hakiki matlûb,⁷²⁴ hakiki maksud,⁷²⁵ hakiki mâbudun kim olduğunu ders verir. Dâvâyı öğretir, sevdâyı öğretir, insanın hakiki meşgale ve maksadını tâlim ettirir. İnsandaki kemâlâtın, ancak irfanında, idrâkinde, vicdanında, ibâdetle tecellî edeceğini beyan eder. Nazar-ı iştiyakları⁷²⁶ hakikate celbedip, ruhları cezbeder. Kalplerin temâyülünü⁷²⁷ Hakk'a çevirir. Allah'a dost kılar.

2. Risale-i Nur'un estetik gücü:

Risale-i Nur, âli ve çok yüksek hakikatlerin izahı olduğundan, Bediüzzaman Hazretleri mevzuun ulviyetine⁷²⁸ binaen, ekseriya mukteza-yı makam⁷²⁹ olarak, eserlerinde şiddet, kuvvet ve heybeti tazammun⁷³⁰ eden üslub-u âliye⁷³¹ ihtiyar eder. Bununla beraber konunun mizacına, makamın muktezâsına mutâbık olarak, yer yer üslub-u müzeyyeneyi⁷³² ve üslub-u mücerred⁷³³

⁷²³ Mahbub: Sevilen kimse, sevgili.

⁷²⁴ Matlûb: İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

⁷²⁵ Maksud: Söylenilmek, belirtilmek istenilen; istenilen şey, amaç, gaye, maksat.

⁷²⁶ Nazar-ı iştiyak: Arzulu bakış.

⁷²⁷ Temâyül: Yönelmek, meyletmek.

⁷²⁸ Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

⁷²⁹ Mukteza-yı makam: Makamın gerekleri.

⁷³⁰ Tazammun: İçine alma, kapsama, hâvî ve şâmil olma.

⁷³¹ Üslub-u âliye: Yüksek ifade tarzı.

⁷³² Üslub-u müzeyyen: Süslü, parlak üslûp (Bu üslûp teşvik etme ve sakındırma gibi özellikleri ihtiva eder).

⁷³³ Üslub-u mücerred: Sade, basit üslûp.

de ihmal etmez. Hangi üslubu kullanırsa kullansın, ifadelerinde itidal-i mizacı⁷³⁴ muhafaza eder. Kaydın istihkakını,⁷³⁵ makamın rütbesini dikkate alır. Her kaydın istidadına⁷³⁶ muvâfık taksimat yapar.⁷³⁷ Üslublarında katiyyen muvâzeneyi⁷³⁸ kaybetmez. Makamın istidat⁷³⁹ ve kabiliyeti nisbetinde, teşbih ve temsile yer verir. Hisse cevelân, hayale şâşaa⁷⁴⁰ verirken, hakikati merkezinden inhıraf⁷⁴¹ ettirmez. Mânânın tabiatı ve makamın istidadına uygun olarak lafza ziynet verir.

Meselâ, bazen mukteza-yı makam olarak bakarsınız ki, kelâmda israf ve tekellüften şiddetle kaçınarak, sade ve fitrî bir üslubu ihtiyar eder. Gâh olur, gösteriş ve tasannûdan⁷⁴² arınmış bir ziynet ve parlaklığa sâhip, yer yer tergip⁷⁴³ ve terhibi⁷⁴⁴ de tazammun⁷⁴⁵ eden üslub-u müzeyyenenin eline mânâyı cilvegâh kılar. Gâh

⁷³⁴ İtidal-i mizac: Karakterinin, tabiatının ölçülülü ve aşınılıklardan uzak olması.

⁷³⁵ İstihkak: Hak edilen pay.

⁷³⁶ İstidad: Kabiliyet, yetenek.

⁷³⁷ Bkz. Nursî, Muhakemat, İkinci Makale, Unsuru'l-Belâgat, On İkinci Mesele.

⁷³⁸ Muvâzene: Denge.

⁷³⁹ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

⁷⁴⁰ Şâşaa: Parıltı, parlaklık.

⁷⁴¹ İnhiraf: Bulunduğu yönden başka bir tarafa doğru meyletme, sapma, dönme.

⁷⁴² Tasannû: Bir şeyi olduğundan daha kıymetli göstermek uğruna sunîliğe kaçma, yapmacık.

⁷⁴³ Tergip: İsteklendirme, arzu ettirme, istek verme.

⁷⁴⁴ Terhip: Çok fazla korkutma, yıldırma.

⁷⁴⁵ Tazammun: İçine alma, kapsama, hâvî ve şâmil olma.

olur, makamın iznine muvâfık olarak, mânâyâ haşmet, azamet ve vüs'at verir. Bazen kelâma öylesine bir istidat verir ki, kelâm bir taraftan va'z olunduğu mânâyı kuvvetle beyan ederken, diğer taraftan da, pek çok mânâyâ delâlet edecek şekilde birçok fûruatların tohumlarını tazammun eder. Her biri ayrı ayrı semere verecek fûruatı birbirleriyle irtibatlandırır. Gâh olur, telmihatın⁷⁴⁶ eliyle bir taraftan en ince hayalleri ihtizaza⁷⁴⁷ getirirken, diğer taraftan kalbin en derin köşelerindeki hissiyatı intibaha⁷⁴⁸ getirir.

Bazen lâtif bir üslup ihtiyar eder, kelâmın selâset⁷⁴⁹ ve rakikliği,⁷⁵⁰ letafet ve ahengi, bâd-ı sabânın⁷⁵¹ esişinden daha latiftir. Bu üslubun gönüllerde meydana getirdiği tesir ve sürûr; parlak ve şeffaf olarak akan bir nehrin akış ve temâşâsından daha tatlıdır. O üslup, fezâ-yı lâhutiden⁷⁵² hareketle, Cennet çiçeklerinin üzerinden esip gelerek, ruhlara taze hayat veren bir nesîmin,⁷⁵³ nâmahsur⁷⁵⁴ sumarları⁷⁵⁵ kadar can-fezâdır.⁷⁵⁶

⁷⁴⁶ Telmihat: Söz arasında; bir kıssa, fıkra, atasözü veya tarihî bir hâdiseye işarette bulunmalar.

⁷⁴⁷ İhtizaz: Hafif hafif titreme.

⁷⁴⁸ İntibah: Uyanma, uyanış.

⁷⁴⁹ Selâset: İfadedeki açıklık ve akıcılık.

⁷⁵⁰ Rakik: İnce, nâzik.

⁷⁵¹ Bâd-ı sabâ: Serin ve tatlı esen bahar rüzgârı.

⁷⁵² Fezâ-yı lâhuti: İlâhi alan.

⁷⁵³ Nesîm: Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr.

⁷⁵⁴ Nâmahsur: Sınırsız.

⁷⁵⁵ Sumar: Taze meyve.

⁷⁵⁶ Can-fezâ: Cana can katacak denli ferahlatıcı.

Gâh olur, ifadede öyle sertleşir, elfâz-ı celâdet⁷⁵⁷ ile beyanında, öylesine bir heybet ve iclâl⁷⁵⁸ tezâhür⁷⁵⁹ eder ki, ra'd⁷⁶⁰ misâl sadâsıyla bir taraftan münkir⁷⁶¹ ve zulmanî⁷⁶² kafaları ihrak⁷⁶³ ederken, diğer taraftan da müheyzeb⁷⁶⁴ ve kuvvetli beyanıyla cemaatine kuvvet kazandırır. Onları takviye eder, teskin eder, şuurlarına şeffafiyet getirir.

Gâh olur, beyanındaki coşkunluk, mânâsındaki derinlik, mesâilindeki⁷⁶⁵ ulviyet ve ufuk öylesine genişlenir, muhatabına feyz ve bereket saçar ki, o feyz ve bereket, dimağları kudsî hakikate rapteder.⁷⁶⁶

Mülk ve melekûta ait esrarları, hem hayat-ı şahsiye ve kalbiye,⁷⁶⁷ hem hayat-ı mânevîye⁷⁶⁸ ve içtimâîye esaslarını müdekkikane,⁷⁶⁹ müdebbirâne,⁷⁷⁰ münevvirâne,⁷⁷¹ hâkimane,⁷⁷² ilmî ve mantıkî bir silsile içerisinde izah ederken, veciz ve sevimli teşbihler,⁷⁷³ zarif ve nâze-

⁷⁵⁷ Elfâz-ı celâdet: Celâlli, sert lafızlar.

⁷⁵⁸ İclâl: Büyüklük, ululuk, azamet, kudret.

⁷⁵⁹ Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme, belirti.

⁷⁶⁰ Ra'd: Gök gürlemesi, gök gürültüsü.

⁷⁶¹ Münkir: Reddeden, kabul ve itiraf etmeyen.

⁷⁶² Zulmanî: Karanlık.

⁷⁶³ İhrak: Yakmak.

⁷⁶⁴ Müheyzeb: Heybetli.

⁷⁶⁵ Mesâil: Meseleler.

⁷⁶⁶ Rapt eden: Bağlayan.

⁷⁶⁷ Hayat-ı şahsiye ve kalbiye: Kişisel ve mânevî hayat.

⁷⁶⁸ Hayat-ı mânevîye: Mânevî hayat.

⁷⁶⁹ Müdekkikane: Dikkatlice araştırıp inceleyerek.

⁷⁷⁰ Müdebbirâne: Tedbirli bir şekilde, her şeyi önceden düşünerek.

⁷⁷¹ Münevvirâne: Nurlandıran, aydınlatan.

⁷⁷² Hâkimane: Hükmeder bir şekilde.

⁷⁷³ Teşbih: Benzetme, benzetilme.

nin ibareler, nükteli ifadeler, ihatalı ve mantukî tahliller ile kelâma öylesine bir ihtişam, azamet ve kudret, derinlik ve vüs'at,⁷⁷⁴ selâset⁷⁷⁵ ve letâfet katar ki, akıl temâşâsına hayran kalır.

Elhâsıl, O'nun üslubunun en hâkim unsuru son derece ikna kudretine sâhip olmasıdır. Pek çok ediple-
rin ifadeleri seyyal ve zihinleri seri-ül intikâl⁷⁷⁶ olmadığından, yeknesak⁷⁷⁷ bir üslubun kıskacında kıvranır dururlar. Hâlbuki Bediüzzaman, üslubunda en hâkim unsur olan mantığı kaybetmemek şartıyla mütenevvî⁷⁷⁸ üslup kullanır. Hatta konuya hissî bir akış, rakik⁷⁷⁹ bir ruh, kalbî bir bakış hâkim olsa bile, yine hislerin kontrolü müteselsilen⁷⁸⁰ akıl ve mantığın elindedir. Bediüzzaman Hazretleri hakikatin, ruh ve kalbin üzerindeki mugaddî⁷⁸¹ tesirlerini göz önüne alarak, eserlerinde kalbî daireden tut, taa hayat-ı içtimâîyenin en geniş dairelerine kadar taalluk⁷⁸² eden mesâilî⁷⁸³ muvâzeneli, tenâsübe⁷⁸⁴ muvâfık şekilde içten dışa doğru tanzim eden

⁷⁷⁴ Vüs'at: Genişlik, bolluk.

⁷⁷⁵ Selâset: Sözün akıcı olma hâli; ifadedeki âhenk, açıklık, kolaylık ve akıcılık.

⁷⁷⁶ Seri-ül intikâl: Çabuk anlayan, çok zeki.

⁷⁷⁷ Yeknesak: Hep aynı şekilde, değişmeden devam eden, tek düze, biteviye, monoton.

⁷⁷⁸ Mütenevvî: Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, değişik.

⁷⁷⁹ Rakik: İnce, nâzik.

⁷⁸⁰ Müteselsil: Zincirleme, peşi peşine gelen, arka arkaya olan.

⁷⁸¹ Mugaddî: Besin maddesi fazla olan, besleyici.

⁷⁸² Taalluk etme: İlgili olma, bağlanma, alâkalı olma.

⁷⁸³ Mesâil: Meseleler.

⁷⁸⁴ Tenâsüp: Aralarında uygunluk bulunma, birbirine uyma, yakışma, uygun ve güzel oranda olma.

fevkalâde bir üslup içerisinde muhatabın hâlet-i rûhiye ve idrak kabiliyetine mutâbık ve mevzuun muhteva ve estetiğini kaybetmeyecek bir şekilde dile getirir.

Hâsılı, Bediüzzaman'ın üslup ve mantığı kendisi gibi cidden bedfidir,⁷⁸⁵ gariptir,⁷⁸⁶ aciptir...⁷⁸⁷

3. Akla ölçü ve hayata rehber oluşu:

Risale-i Nur, müntesiplerine⁷⁸⁸ tedbir-i tam⁷⁸⁹ ile iz ve yol gösteren en muazzam ve müstakim bir kıstastır.⁷⁹⁰ Risale-i Nur, her hâdiseye mizan-ı Kur'ân⁷⁹¹ ve ilâhî düsturlar noktasından baktırır. Bunlardan bazılarını nazara verelim: Evvelemirde,⁷⁹² gaye ve vasıtayı birbirinden ayırttırır. Bunun neticesi olarak gayenin, rıza-yı İlâhî⁷⁹³ ve bâkî⁷⁹⁴ âlem için istikâmet ve ihlâs dairesinde çalışmak olduğunu bildirir. Sair dünyevî işlerin ise vesile ve vasıtalar hükmünde olduklarını öğretir. Okumaya ölçü getirir, neyin okunacağını öğretir. Boş ve mâlâyânî işlerle meşgul ettirmez. Hayatın tanzimine taalluk eden meselelerde iş bölümü yaptırır. İbâdet ve itaat ile beraber, meşru çizgide, dünyevî işleri de birlikte yürütmeyi öğretir. Bakışa, duyuşa ölçü

⁷⁸⁵ Bedfî: Eşi görülmemiş, çok güzel.

⁷⁸⁶ Garip: Kolay anlaşılabilen, gizli tarafları bulunan, anlaşılmaz.

⁷⁸⁷ Acip: Hayret verici, şaşırtıcı.

⁷⁸⁸ Müntesip: İlgisi olan, alâka ve ünsiyet peydâ eden.

⁷⁸⁹ Tedbir-i tam: Tam bir tedbir.

⁷⁹⁰ Kıstas: Ölçü.

⁷⁹¹ Mizan-ı Kur'ân: Kur'ân terazisi.

⁷⁹² Evvelemir: İlk iş olarak, her şeyden evvel, ilk önce, en evvel.

⁷⁹³ Rıza-yı İlâhî: Allah rızası.

⁷⁹⁴ Bâkî: Ebedî, ölümsüz, kalımlı.

getirir. Helâl ve haram dairelerini çizer. Nefsin tezkiyesini, kalbin tatminini dikkate alarak, hareket ve amelde itidalî⁷⁹⁵ sağlar. Şefkat ve sevginin hudutlarını tâyin eder. Evvelemirde Allah sevgisini tâlim ettirir.

Fıtrattan gaye, yaratılıştan matlûbun⁷⁹⁶ O olduğunu ve O'na dönüleceğini göz önüne serer. Peygamber sevgisini, bâhusus Sultan-ı Enbiyâ olan Fahr-i Âlem (s.a.v) Efendimizin sevgisini kalplere ilka⁷⁹⁷ eder. Vaktin kıymetini ve ömür sermayesinin ehemmiyetini belirtir. Ebeveyne hürmet, talebe ve hoca münâsebetlerinde ciddiyet, ailede saadet ve muhabbetin tesisine çalışır. Vatan ve millet, ordu ve devlet, bayrak ve sancak sevgisini telkin eder. Kuvvelerde mûtedil⁷⁹⁸ tasarrufu esas aldırıp, mizaç ve ahlâka itidal kazandırır. Eğitimde din ile tecrübî ilimlerin tedrisatta birlikte telkinini derpiş⁷⁹⁹ eder. Siyâsî ölçü kazandırır, mutlak hayrın kâbil-i tatbik⁸⁰⁰ olmadığı zamanlarda, ehven-i şerri⁸⁰¹ ihtiyar eder. Hâdiselerin mâzîyle⁸⁰² mevcut şartlar içerisindeki mukayesesini yaparak istikbâl için ölçü kazandırır.

⁷⁹⁵ İtidal: Aşırı olmama, ne çok fazla ne çok az, tam gerektiği kadar olma, orta hâlde bulunma, ölçülülük.

⁷⁹⁶ Matlûb: İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

⁷⁹⁷ İlka: İlham etme, kalbe yerleştirme.

⁷⁹⁸ Mûtedil: Düşünce ve davranışlarında aşırılık bulunmayan, ölçülü, ılımlı, itidalî.

⁷⁹⁹ Derpiş etmek: Göz önünde bulundurmak, dikkate almak, öngörmek.

⁸⁰⁰ Kâbil-i tatbik: Tatbiki mümkün, uygulanabilir.

⁸⁰¹ Ehven-i şer: İki şerden daha az zararlı olanı.

⁸⁰² Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

4. Aksiyon gücü

Bu külliye-i ilmiyedeki⁸⁰³ manzume-i hakikatin⁸⁰⁴ cezbe⁸⁰⁵ ve cazibesi; ateşin zekâları, temiz fıtratları, âli-cenap ve kahraman ruhları, selim akılları kendine rap-tediyor.⁸⁰⁶ Kalp ve vicdanları Rabbânî ve ilâhî sırların meczubu, âşığı kılıyor. Hissiyattan mânâ iklimine, hakikat âlemine müteveccihen⁸⁰⁷ ateşlendiriyor. Bendini aşarak yatağına sığmayan şeffaf ve berrak ırmaklar misillü,⁸⁰⁸ bu hakikat-i kudsîye;⁸⁰⁹ elfaz,⁸¹⁰ mânâ ve âhengin insicamı⁸¹¹ içerisinde en yüksek, en ulvî mahallere yayılıyor. Tasvire sığmayan birçok hissiyatların süzgeçlerinden geçerek, saf şuurlara damlıyor, bir iksir-i mânevî⁸¹² hâlinde yüksek hisleri sararak ruhları şâha kaldırıyor.

Zaferden zafere, fetihten fethe koşan kahramanlar gibi, talebelerinin ruhlarını coşturuyor. Akıl ve dimağlarını îman ve Kur'ân hakikatlerinin tebliğcisi kılıyor.

⁸⁰³ Külliye-i ilmiye: İlim külliyesi.

⁸⁰⁴ Manzume-i hakikat: Hakikat manzumesi; belli bir düzen içinde yerleşmiş hakikatler.

⁸⁰⁵ Cezbe: Kendinden geçme hâli.

⁸⁰⁶ Rapt eden: Bağlayan.

⁸⁰⁷ Müteveccihen: Yönelerek.

⁸⁰⁸ Misillü: Gibi, benzer, kabîlinden.

⁸⁰⁹ Hakikat-i kudsîye: Kutsal gerçek.

⁸¹⁰ Elfaz: Lafızlar, sözler.

⁸¹¹ İnsicam: Bir bütünlük ve düzgünlük içinde devam etme, birbirine bağlı ve uygun olma, uygunluk, düzgünlük.

⁸¹² İksir-i mânevî: Mânevî ilaç.

Tek kelime ile onları katıksız, hasbî,⁸¹³ lillâh için çalışan dâvâ ve aksiyon adamı yapıyor.

Bu şems-i hakikate⁸¹⁴ gönlünü kaptıran, bu ilâhî feyzin mâkes⁸¹⁵ ve mazharı⁸¹⁶ olan bir ferдин artık birinci vazifesi, belki hayatının gayesi ve vazife-i fıtratı;⁸¹⁷ nef-sini, hayat ve rûhunu, servet ve devletini, fikir ve vak-tini, bu âlî hakikatlerin hizmetine kemâl-i teslimiyetle⁸¹⁸ hasr⁸¹⁹ ve tahsis etmektir, vakfetmektir.

Artık onun tasavvur⁸²⁰ ve mülâhazası, temâyül⁸²¹ ve telakkîsi,⁸²² dimağ ve vicdanı, şevk ve gayreti, arzu ve iştiyakı, hep bu âlî hakikatler ile dir. Şahsî, mevzii ve fânî işler onun fikrini meşgul edemez, ona maksad olamaz. Kemiyetten⁸²³ ziyâde keyfiyeti esas alarak, bu milletin maddî ve mânevî kurtuluşuna yardım edecek, himmeti âlî, gayyur ve fedakâr insanların yetiştirilmesine gayret gösterir. Mâsivâdan⁸²⁴ tecerrüd⁸²⁵ ile insanların fânî

813 Hasbî: Karşılıksız; sırf Allah rızası için.

814 Şems-i hakikat: Hakikat güneşi.

815 Mâkes: Bir şeyin yansıdığı, aksettiği yer, akis yeri.

816 Mazhar: Sâhip olma, erişme.

817 Vazife-i fıtrat: Yaratılış görevi.

818 Kemâl-i teslimiyet: Tam bir teslimiyet.

819 Hasr: Yalnız bir şeye mahsus kılma, bir şey için ayırma ve sarf etme.

820 Tasavvur: Zihinde canlandırma, tahayyül etme.

821 Temâyül: Yönelmek, meyletmek.

822 Telakkî: Kabul etme, alma.

823 Kemiyet: Bir şeyin azalıp çoğalabilen ve sayı ile ifâde edilebilen durumu, nicelik, miktar, adet.

824 Mâsivâ: Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar.

825 Tecerrüd: Soyutlanma, sıyrılma.

teveccühlerine⁸²⁶ bedel, rıza-yı Bârî'yi⁸²⁷ esas ittihaz⁸²⁸ ederek hareket ve hizmetlerini bu gayeye hasreder.

Bir ömür boyu dâvâsı için yaşar, gayesi için çalışır. Şartlar ne olursa olsun maksadını gözetir, hedefini takip eder, cesaret ve celâdetle⁸²⁹ dâvâsını neşreder.⁸³⁰ Coşkun bir vecd, müstakim bir hayat içerisinde, aşk ve şevk ile dâvâsını bir meş'ale gibi gönülden gönle, ferden ferde, devletten devlete, kıtadan kıtaya götürür. Bu uğurda ortaya çıkacak her türlü belâ ve musibetlere, engel ve mânialara karşı bağrını siper eder, bir paratoner⁸³¹ gibi belâ ve musibetleri üzerine çeker, zirveleriyle bulutları delen yüce dağlar misali yerinde durup, dolu ve fırtınanın kendi başına yağmur ve rahmetin ise körpe ve neşv ü nemâya⁸³² müsait ova ve bağlara şevkine gayret gösterir. Taa ki güller ve gülistanlar açıl-sın, âlem devr-i Nur ve devr-i saadete ersin.

Herkesin güç ve iktidarını kaybettiği noktada, o yanardağ misâli bitmeyen ve tükenmeyen, bir cehd ve faaliyet içerisinde, etrafına kemâl-i ümid ve iştîyak neşreder.⁸³³ Herkesin kabuğuna çekildiği ve hizmeti terk

⁸²⁶ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

⁸²⁷ Rıza-yı Bârî: Varlıkları mükemmel bir sûrette yaratan Allah'ın rızası.

⁸²⁸ İttihaz: Kabul etme, öyle sayma.

⁸²⁹ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yürekli, yiğitlik.

⁸³⁰ Neşir: Yayma.

⁸³¹ Paratoner: Yıldırımın kendi üzerine çekerek bulutların taşıdığı elektrik yükünü kalın bir tel vasıtasıyla toprağa ileten, böylece tehlikesini ve zararını önleyen düzenek, yıldırımsavar, siperisâika.

⁸³² Neşv ü nemâ: Gelişip büyümek.

⁸³³ Neşir: Yayma.

ettiği devrelerde, kemâl-i şevk ve gayret içerisinde şule-i hakikati yakar ve yaktırır. Korkusuz tavrıyla, emr-i bi'l-maruf⁸³⁴ pervasızca telkin ve tebliğ eder.

Âlemde her ehl-i takdir⁸³⁵ ve tasvire göre; en mühim, en müşkil sayılmaya şâyân bir şey vardır ki, o da cevher-i aslîsinde⁸³⁶ kâffe-i fezâil-i insaniyeyi⁸³⁷ cem etmiş bir vicdan-ı kâmilin,⁸³⁸ mertebe-i kadrini⁸³⁹ tavazzuh⁸⁴⁰ ettirici, izah ve ibareleri bulmaktır. Bu müşkilatın farkında olarak, kâmet-i kıymetimizin⁸⁴¹ fevkindeki şu teşebbüsümüz; bu zor mesâili,⁸⁴² muhataplarımızın istedikleri mükemmellikte olmamakla birlikte, düşünce-mizin vardıgı kadarıyla kaleme aldık.

Risale-i Nur bahçesinin nûranî gülleriyle, onların rûhanî bülbüllerinin âşıkane müdavele-i hissiyatlarından⁸⁴³ kalplere gelen sürûr ve neşeler mümkün mü ki, şu fakir ve âcizin lisanından rişte-i sutura⁸⁴⁴ dökülsün.

834 Emr-i bi'l-maruf: İyiliği emretmek.

835 Ehl-i takdir: Takdir ehli.

836 Cevher-i aslî: Asıl cevher.

837 Kâffe-i fezâil-i insaniye: İnsanlığın faziletlerinin tamamı.

838 Vicdan-ı kâmil: Tam ve mükemmel vicdan.

839 Mertebe-i kadr: Kıymet derecesi.

840 Tavazzuh: Açıklığa kavuşma, açık duruma gelme, vuzuh peydâ etme.

841 Kâmet-i kıymet: Kıymetin endamı; kıymetin boyu bosu, derecesi.

842 Mesâil: Meseleler.

843 Müdavele-i hissiyat: Duyguların karşılıklı alışverişi.

844 Rişte-i sutur: Satırların telleri.

Mehdî-i Âzam

Sual:

Bazı Risale-i Nur talebeleri Bediüzzaman Hazretlerini, bazıları da: “İstikbalde gelecek ve Risale-i Nur’u kendine program yapacak”⁸⁴⁵ diye haber verdiği zâtı, Mehdî-i Âzam zannediyorlar. Bu mevzuda sizin fikriniz nedir?

Cevap:

Asırlardan beri herkesin hissinde, hayalinde, muhakemesinde, merakında cevelân eden Mehdî-i Âzam’a dair meseleler, Risale-i Nur Külliyyatında makam ve mevzuun hassasiyeti nazara alınarak hâkimane bir üslup içerisinde kâfi derecede izah edilmiştir. İfadeler biraz remizlidir,⁸⁴⁶ îmâlıdır ve perdelidir. Fakat dikkat edilirse şeffaftır, berraktır. Bununla beraber Bediüzzaman Hazretlerine Mehdî demenin yahut dememenin itikadı bakımdan hiçbir mesuliyeti yoktur. Mehdî olmayan bir

⁸⁴⁵ Nursî, Emirdağ Lâhikası, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, I/278.

⁸⁴⁶ Remiz: Merâmı üstü kapalı bir şekilde gizli bir yolla, îmâ ve işâretle anlatma.

zâta Mehdî demek veya Mehdî olan bir zâtın Mehdîliğini kabul etmemek îmanî bir mesele değildir. Bu, peygamber olan bir zâtın peygamberliğini inkâr veya peygamber olmayan bir kimseye peygamberlik izafe⁸⁴⁷ etmek gibi değildir ki, mesuliyeti mûcib⁸⁴⁸ olsun.

Malumdur ki, peygamber olan zât bu vazifesini gizleyemez, ilân etmekle mükelleftir. Hz. Mehdî ise, Mehdîyetini ilânla memur değildir. O, sadece irşad vazifesini îfâ etmekle mükelleftir.

Bu açıklamaların ışığında Bediüzzaman Hazretlerine bakıldığında, O'nun bir asra yakın ömrünü îman ve Kur'ân hakikatlerinin neşir ve ilanına hasrettiği ve bu hakikatleri maddî-mânevî makamata kat'iyen vesile etmemeye azamî derecede itina gösterdiği, mânevî makamını ise mümkün olduğu kadar nazarlardan gizlediği görülür.

Evet, O'nun en büyük gayesi îman hakikatlerini hayata hâkim kılmak, ruhları ve gönülleri Kur'ân'daki zülal-i mârifet⁸⁴⁹ ile ihyâ etmektir. Onun mânevî makamı ne olursa olsun, O başların tâcî, gönüllerin sultanı ve îman ve irfanın kutb-u ekberidir.⁸⁵⁰

Bununla beraber, o mânevî mimarın nezâret-i daimesi⁸⁵¹ altında hizmet eden ve O'nun vücuda getirdiği

⁸⁴⁷ İzafe: Dayandırmak, mâl etmek.

⁸⁴⁸ Mûcib: Sebep olmak, gerektirmek.

⁸⁴⁹ Zülal-i mârifet: Mârifet suyu.

⁸⁵⁰ Kutb-u ekber: Pek büyük kutub.

⁸⁵¹ Nezâret-i daime: Devamlı gözetim.

yüzlerce âsar-ı âliyenin⁸⁵² sahifelerini derinden derine dakik nazarlarıyla tahkik⁸⁵³ eden, nurlara âşık ve onlardaki ulvî hakikatlere meftun; ihlâs ve sadakatte numûne-i misal güzide talebeleri O mürşid-i âzamın rûhündaki müstesna kabiliyeti, vazifesindeki ulviyeti,⁸⁵⁴ dâvâsındaki sırr-ı muvaffakiyeti,⁸⁵⁵ irfanındaki asaleti, fikrindeki isabeti, lisanındaki fesâhati, tavırlarındaki zerâfeti ve daha nice meziyetleri nazara alarak âhir zamanda gelecek olan O rûh-u ulvînin⁸⁵⁶ vazifesini üstadları olan Bediüzzaman Hazretlerinde kemâlîyle görmüşler ve O'nun âhir zamanda beklenen ve Âl-i Beyt'ten gelen Mehdî-i Âzam olduğuna kanaat getirmişlerdir. Kaldı ki, bu bir hüsn-ü zan meselesidir.

Üstâdımızın da buyurduğu gibi ziyâde hüsn-ü zân eskiden beri cereyan ediyor ve itiraz edilmez. Nitekim Bediüzzaman Hazretleri de kendine bu şekilde hüsn-ü zan eden talebelerine ilişmediğini şöyle ifade buyuruyor:

“Ben de kardeşlerimin pek ziyâde hüsnü zanlarını bir nevi dua ve bir temenni ve Nur talebelerinin kemâl-i itikatlarının⁸⁵⁷ bir tereşşuhu⁸⁵⁸ gördüğümünden onlara çok ilişmezdim.”⁸⁵⁹

⁸⁵² Âsar-ı âliye: Yüksek kıymete sâhip olan eserler.

⁸⁵³ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

⁸⁵⁴ Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

⁸⁵⁵ Sırr-ı muvaffakiyet: Başarı sırrı.

⁸⁵⁶ Rûh-u ulvî: Yüce ruh.

⁸⁵⁷ Kemâl-i itikat: Tam bir inanç ve güvenme.

⁸⁵⁸ Tereşşuh: Sızma, sızıntı yapma, ufak damlalar hâlinde çıkma, dışarı vurup varlığını belli etme.

⁸⁵⁹ Nursî, Emirdağ Lâhikası, I/279.

Bediüzzaman Hazretleri kendisinin Mehdîyetine hüsn-ü zan eden talebelerine ilişmezken, bilâkis bunu onların kemâl-i itikatlarının bir delili kabul ederken, kimin haddine düşmüştür ki, O has talebelerin bu hüsn-ü zanlarına karşı çıkabilsin. Kaldı ki hüsn-ü zan ile, dua ile Mehdî olmak muhaldir. Bediüzzaman Hazretleri gibi Hâkim ismine mazhar bir zâtın böyle vakıa mutâbık olmayan bir şeyi temenni etmesi düşünülemez.

Üstâd Hazretleri, bu güzide talebelerinden birinin bu hususta sorduğu bir suali de şöylece nakletmektedir.

“Nûrun ehemmiyetli ve çok hayırlı bir şâkirdi, çocukların nâmına benden sordu ki: Nûrun hâlis ve ehemmiyetli bir kısım şâkirtleri, pek musırrâne⁸⁶⁰ olarak âhir zamanda gelen Âl-i Beyt’in büyük bir mürşidi seni zannediyorlar ve o kadar çekindiğin hâlde onlar ısrar ediyorlar. Sen de bu kadar musırrâne onların fikirlerini kabul etmiyorsun, çekiniyorsun. Elbette onların elinde bir hakikat ve kat’i bir hüccet var ve sen de bir hikmet ve hakikate binaen onlara muvafakat⁸⁶¹ etmiyorsun. Bu ise bir tezattır, herhâlde hâllini istiyoruz.”⁸⁶²

Üstâd’ımız bu suale verdiği cevapta, bu has nurcuların ellerinde bir hakikat var, demekle kendisinin âhir zamanda beklenen zât olduğunu reddetmemiş fakat iki cihette bir tâbir ve tevil⁸⁶³ lâzım geldiğini ifade etmiştir.

⁸⁶⁰ Musırrâne: Israrlı bir şekilde.

⁸⁶¹ Muvafakat etmemek: Razi olmamak, onaylamamak.

⁸⁶² Nursî, a.g.e., I/278.

⁸⁶³ Tevil: Yorum.

Nur talebeleri, Bediüzzaman Hazretleri'nin gerek bu suale verdiği cevapta, gerekse Mehdîyete dair diğer mektuplarında verdiği cevaplarda, sırr-ı ihlâsa binaen ve ehl-i siyâsetin Mehdîyette bir siyâsî gaye ve hâkimiyet mülâhaza etmeleri sebebiyle, kendisini daima mümkün olduğu kadar perdelediği ve nazarları istikbâlde gelecek ve Risale-i Nur'u kendisine program yapacak bir zâta çevirdiği kanaatindedirler. Risale-i Nur'u dikkatle mütâlaa eden zâtlar, Bediüzzaman Hazretleri'nin Mehdî-i Âzam'a dair ifadelerinde bazen tül gibi ince bulutların arkasına girdiğini, bazen de o bulutlardan sıyrılarak kamersîma⁸⁶⁴ veçhesini⁸⁶⁵ bütün beraklığıyla ortaya koyduğunu müşâhede ederler. Nitekim Üstâd'ın aşağıda bir kısmını takdim edeceğimiz cam gibi şeffaf ifadelerine dikkat edilirse, asıl vazife sâhibinin kim olduğu Güneş gibi tezâhür⁸⁶⁶ edecektir.

“Ümmetin beklediği âhir zamanda gelecek zâtın üç vazifesinden en mühimi ve en kıymetli olan îman-ı tahkikîyi⁸⁶⁷ neşr ve ehl-i îmanı dalâletten kurtarmak cihetiyle, o en ehemmiyetli vazifeyi aynen bîtamâmihâ⁸⁶⁸ Risale-i Nur'da görmüşler. İmam-ı Ali ve Gavs-ı Âzam ve Osman-ı Halidî gibi zâtlar, bu nokta içindir ki, o gelecek zâtın makamını Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsinde keşfen görmüşler gibi işaret etmişler. Bazen de

⁸⁶⁴ Kamersîma: Ay yüzü.

⁸⁶⁵ Veçhe: Yön.

⁸⁶⁶ Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme, belirti.

⁸⁶⁷ İman-ı tahkikî: Sağlam, sarsılmaz bir îman; inandığı şeylerin aslını esasını bilerek inanma.

⁸⁶⁸ Bî-tamâmihâ: Tamamıyla.

o şahs-ı mânevî bir hâdimine⁸⁶⁹ vermişler, o hâdime mültefitâne⁸⁷⁰ bakmışlar.”⁸⁷¹

Üstâd’ımız devamla o zâtın ikinci vazifesinin şeriatı icra ve tatbik, üçüncü vazifesinin de ittihad-ı İslâm⁸⁷² olduğunu ifade ederek şöyle buyuruyor:

“Birinci vazife, o iki vazifeden üç-dört derece daha ziyâde kıymettardır, fakat o ikinci, üçüncü vazifeler pek parlak ve çok geniş bir dairede ve şa’şaalı bir tarzda olduğundan, umumun ve avamın nazarında daha ehemmiyetli görünüyorlar. İşte o has Nurcular ve bir kısmı evliyâ olan o kardeşlerimizin tâbire ve teville muhtaç fikirlerini ortaya atmak, ehl-i dünyayı ve ehl-i siyâseti telaşa verir, vermiş... hücumlarına vesile olur. Çünkü birinci vazifenin hakikatini ve kıymetini göremiyorlar; öteki cihetlere hamlederler.”⁸⁷³

Üstâd Hazretleri bu ifadeleriyle hem Mehdî-i Âl-i Rasûlün en mühim vazifesini Risale-i Nur’un icra ettiğini beyan etmekte, hem de mânevî makamını vesveseli nazarlardan saklamasının hikmetini izah buyurmaktadır.

Bediüzzaman Hazretleri, Mehdî’nin üç vazifesine dair bir başka mektubunun sonunda, Mehdîyet vazifesini Risale-i Nur’da gördüğünü şu ifadelerle açık bir şekilde ortaya koyuyor:

⁸⁶⁹ Hâdim: Hizmetçi, hizmet eden.

⁸⁷⁰ Mültefitâne: İltifat ederek.

⁸⁷¹ Nursî, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî, s. 9.

⁸⁷² İttihad-ı İslâm: İslâm Birliği.

⁸⁷³ Nursî, a.g.e., s. 10.

“Şimdi hakikat-i hâl böyle olduğu hâlde en birinci vazifesi ve en yüksek mesleği olan îmanı kurtarmak ve îmanı tahkikî bir sûrette umuma ders vermek, hatta avamın da îmanını tahkikî yapmak vazifesi ise, mânên ve hakikaten hidâyet edici, irşad edici mânâsının tam sarâhatini ifade ettiği için, Nur şakirtleri bu vazifeyi tamamıyla Risale-i Nur’da gördüklerinden, ikinci ve üçüncü vazifeler buna nispeten ikinci ve üçüncü derecededir diye Risale-i Nur’un şahs-ı mânêvîsini haklı olarak bir nevi Mehdî telakkî⁸⁷⁴ ediyorlar.”⁸⁷⁵

Üstâd’ımızın şu ifadeleri aynı mânâyâ hem kuvvet vermekte ve hem de mânêvî makamını perdelemesindeki hikmeti açıkça ve tevilsiz olarak ortaya koymaktadır:

“Bu zamanda öyle fevkalade hâkim cereyanlar var ki, her şeyi kendi hesabına aldığı için, faraza hakiki beklenen o Zât dahi bu zamanda gelse, harekâtını o cereyanlara kaptırmamak için siyâset âlemindeki vaziyetten feragat edecek ve hedefini değiştirecek diye tahmin ediyorum.

Hem üç mesele var:

Biri hayat, biri şeriat, biri îmandır.

Hakikat noktasında en büyüğü ve en a’zamı îman meselesidir. Fakat şimdi umumun nazarında ve hâl-i âlem⁸⁷⁶ ilcâatında⁸⁷⁷ en mühim mesele, hayat ve şeriat

⁸⁷⁴ Telakkî: Kabul etme, alma.

⁸⁷⁵ Nursî, Emirdağ Lâhikası, I/279.

⁸⁷⁶ Hâl-i âlem: İçinde yaşanan dönem.

⁸⁷⁷ İlçât: Gerekliklik, işin gereği.

göründüğünden, O Zât şimdi olsa da, üç meseleyi birden umum rû-yi zeminde⁸⁷⁸ vaziyetlerini değiştirmek nev-i beşerdeki⁸⁷⁹ câri⁸⁸⁰ olan âdetullaha⁸⁸¹ muvâfık⁸⁸² gelmediğinden, herhâlde en azîm meseleyi esas yapıp, öteki meseleleri esas yapmayacak, taa ki îman hizmeti, safvetini⁸⁸³ umumun nazarında bozmasın ve avamın çabuk iğfal⁸⁸⁴ olunabilen akıllarında o hizmet başka maksatlara âlet olmadığı tahakkuk⁸⁸⁵ etsin.”⁸⁸⁶

Nur talebeleri Bediüzzaman Hazretlerinin bu ifadelerini, kendisinin âhir zamanda beklenen o Zât olduğu ve îman hizmetini bu asrın hâkim cereyanlarına kaptırmamak için siyâset âleminde feragat ederek, kendisinin üç büyük vazifesinden en mühimi olan îman hizmetine vakf-ı hayat⁸⁸⁷ ettiği şeklinde anlamaktadırlar.

Bediüzzaman Hazretleri Mehdî'nin üç vazifesine dair bir diğer mektubunda da şöyle buyuruyor:

“Fâni ve çürütülebilir bir şahsiyeti, bazı cihetlerle birinci vazifede pişdarlık⁸⁸⁸ eden Nur şakirtlerinin şahs-ı mânevîsini⁸⁸⁹ temsil eden o âciz kardeşine veriyorlar.

⁸⁷⁸ Rû-yi zemin: Yeryüzü.

⁸⁷⁹ Nev-i beşer: İnsanlar, insanlık.

⁸⁸⁰ Câri: Geçerli, yürürlükte olan.

⁸⁸¹ Âdetullah: Allah'ın tabiata koyduğu kanun ve prensipler.

⁸⁸² Muvâfık: Uygun.

⁸⁸³ Safvet: Sıfık, temizlik.

⁸⁸⁴ İğfal: Gaflete düşürerek kandırma, aldatma.

⁸⁸⁵ Tahakkuk etme: Gerçekleşme.

⁸⁸⁶ Nursî, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî, s. 50.

⁸⁸⁷ Vakf-ı hayat: Hayatını vakfetmek, hayatını adamak.

⁸⁸⁸ Pişdar: Öncü.

⁸⁸⁹ Şahs-ı mânevî: Belli bir kişi olmayıp bir topluluktan meydana gelen tüzel kişilik.

Hâlbuki bu iki iltibas⁸⁹⁰ da Risale-i Nur'un hakikî ihlâsına ve hiçbir şeye, hatta mânevî ve uhrevî makamata dahi âlet olmamasına bir cihette zarar verdiği gibi, ehl-i siyâseti de evhama düşürüp, Risale-i Nur'un neşrine⁸⁹¹ zarar gelir. Bu zaman, şahs-ı mânevî zamanı olduğu için, böyle büyük ve bâkî hakikatler, fânî ve âciz sukut⁸⁹² edebilir şahsiyetlere bina edilmez!

Elhâsıl: O gelecek zâtın ismini vermek, üç vazifesi birden hâtıra geliyor, yanlış olur. Hem hiçbir şeye âlet olmayan Nurdaki ihlâs zedelenir, avâm-ı mü'minin⁸⁹³ nazarında hakikatlerin kuvveti bir derece noksanlaşır, yakîniyet-i bürhaniye⁸⁹⁴ dahi kazâyâ-yı makbûledeki⁸⁹⁵ zann-ı galibe⁸⁹⁶ inkılâb eder, daha muannid⁸⁹⁷ dalâlete ve mütemerrid⁸⁹⁸ zındıkaya tam galebesi,⁸⁹⁹ mütehayyir⁹⁰⁰ ehli imânda görünmemeye başlar; ehli siyâset evhama ve bir kısım hocalar itiraza başlar. Onun için, Nurlara o ismi vermek münasip görülmüyor. Belki müceddittir,⁹⁰¹ onun pişdarıdır, denilebilir.”⁹⁰²

⁸⁹⁰ İltibas: Karıştırma.

⁸⁹¹ Neşir: Yayma, dağıtma, yayım, yayımlama.

⁸⁹² Sukut: Düşme, alçalma.

⁸⁹³ Avâm-ı mü'minin: Mü'minlerin avam tabakası.

⁸⁹⁴ Yakîniyet-i bürhaniye: Kesin delilden çıkan şüphe-sizlik.

⁸⁹⁵ Kazâyâ-yı makbûle: Kabul görmüş olan realite, mevcut durum.

⁸⁹⁶ Zann-ı galib: “Belki budur” şeklindeki kanaat, üstün ihtimal.

⁸⁹⁷ Muannid: İnat eden, inatçı.

⁸⁹⁸ Mütemerrid: Kötülükte veya kötü yolda gitmekte ısrar eden, inatçı, dik kafalı.

⁸⁹⁹ Galebe: Üstün gelme, üstün olma, bastırma.

⁹⁰⁰ Mütehayyir: Hayrete düşen, kararsız.

⁹⁰¹ Müceddid: Yenileyici; hadis-i sahih ile her yüz senede bir geleceği bildirilen, dinin hakikatlerini, asrın ihtiyacına göre ders veren peygamber vârisi olan âlim zât.

⁹⁰² Nursî, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 10.

Üstâd Hazretleri bu mektubunda Nur'daki ihlâsın zedelenmemesi, ehl-i siyâsetin evhama düşmemesi ve bir kısım hocaların itirazına yol açılmaması için Nur talebelerinin kendine Mehdî demek yerine, müceddid yahut Mehdî'nin pişdarı demelerini tavsiye etmiştir. Mektup dikkatle okunursa, bu tavsiyenin bir tedbir için olduğu anlaşılır. Yoksa bu ifadeleri Mehdî'nin daha sonra geleceği şeklinde anlamak doğru olmaz.

Bu mevzuda Üstâd'ımızın şu ifadeleri de şâyân-ı dikkattir:⁹⁰³

“Hazreti Mehdî'nin cemiyet-i nûranîyesi,⁹⁰⁴ süfyan⁹⁰⁵ komitesinin tahribatçı rejim-i bid'akâranesini⁹⁰⁶ tamir edecek, sünnet-i seniyyeyi ihyâ edecek, yâni âlem-i İslâmiyette Risalet-i Ahmediyyeyi (s.a.v) inkâr niyetiyle Şeriat-ı Ahmediyyeyi (s.a.v) tahribe çalışan süfyan komitesi, Hazreti Mehdî cemiyetinin mucizekâr mânevî kılıncıyla öldürülecek ve dağıtılacak.”⁹⁰⁷

Elmas kılınç tâbiri Üstâdımız tarafından Risale-i Nur için kullanılmıştır. Asıl fütuhât⁹⁰⁸ bu mânevî kılınçla, yani hikmet ile, tebliğ ile, irşad ile olacaktır. Risale-i Nur'un geniş dairedeki vazifesini ise, istikbâlde gelecek olan bir Zât icra edecektir.

⁹⁰³ Şâyân-ı dikkat: Dikkate değer.

⁹⁰⁴ Cemiyet-i nûranîye: Nurlu cemiyet, nurânî topluluk.

⁹⁰⁵ Süfyan: Âhir zamanda gelip İslâm dinini yıkmak için çalışacak olan dinsiz ve münâfık şahıs.

⁹⁰⁶ Rejim-i bid'akârane: Bid'aları, dinin aslından olmayan zararlı âdet ve uygulamaları getiren rejim.

⁹⁰⁷ Nursî, Mektubat, s. 490.

⁹⁰⁸ Fütuhât: Fetihler, zaferler.

Mevzuyla yakın alâkasına binaen Hz. Üstâd'ın şu rüya-yı sâdıkasını da nazara arz etmekte fayda mülâhaza ediyorum:

“Eski Harb-i Umumi'den⁹⁰⁹ evvel ve evâilinde⁹¹⁰ bir vakıa-ı sâdıkada⁹¹¹ görüyorum ki: Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları, dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım, merhum validem yanımdadır. Dedim: “Ana korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir; O Rahîm'dir ve Hakîm'dir.” Birden o hâlette iken, baktım ki mühim bir Zât, bana âmirane diyor ki: “İcâz-ı Kur'ân'ı beyan et!” Uyandım, anladım ki: Bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılâbdan sonra, Kur'ân etrafından surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'ân, kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur'ân'a hücum edilecek; icâzı O'nun çelik bir zırhı olacak. Ve şu icâzın bir nev'inin şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet⁹¹² olacak. Ve namzet olduğumu anladım.”⁹¹³

Şimdi insafla mütâlaa edelim. Kur'ân etrafında yıkılan surları tamirle Bediüzzaman Hazretleri bir büyük zât tarafından vazifelendirilsin, bu maksatla Risale-i Nur gibi bir külliyatı telif etsin; dinsizlik şahs-ı

⁹⁰⁹ Harb-i Umumi: Birinci Dünya Savaşı.

⁹¹⁰ Evâil: İlk dönemler, başlangıçlar.

⁹¹¹ Vakıa-ı sâdık: Doğruluğundan şüphe edilmeyen olay, doğru rüya, keşif.

⁹¹² Namzet: Aday.

⁹¹³ Nursî, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 226.

mânevîsiyle,⁹¹⁴ bir ömür boyu, Kur’ân’ın elmas kılıncıyla mânevî cihat yapsın; sürülsün, hapsedilsin, işken celere maruz kalsın; neticede lütf-u ilâhiye⁹¹⁵ ile bir cemaat teşekkül ettirsin de, istikbâlde gelecek bir zât, geniş dairede yapacağı içtimâî hizmetlerle üstâdî geçsin, ondan mânen üstün olsun; acaba akıl buna imkân verebilir mi?

Bediüzzaman Hazretlerinin sâhib-üz zaman⁹¹⁶ olduğunun en önemli bir delili de âlem-i mânâda,⁹¹⁷ İslâm mukadderatı⁹¹⁸ için toplanan meclisin, kendisine son asrın mebusu sıfatıyla seslenmeleri ve onunla müşâvere⁹¹⁹ ve muhaverede⁹²⁰ bulunmalarıdır. Risale-i Nur’da “Rüyada Bir Hitabe” başlığıyla nakledilen bu muhavereden bir kısmı şöyledir:

“1335 senesi Eylöl’ünde, dehrin⁹²¹ hâdisatının verdiği yeis ile şiddetli muzdarip idim. Şu kesif⁹²² zulmet içinde bir nur arıyordum, mânen rüya olan yakazada⁹²³ bulamadım. Hakikaten yakaza olan rüya-yı sâdıkada⁹²⁴

⁹¹⁴ Şahs-ı mânevî: Tüzel kişilik; belli bir kişi olmayıp bir topluluktan meydana gelen mânevî kişilik.

⁹¹⁵ Lütf-u ilâhiye: Allah’ın lütfu, ihsanı, yardımı.

⁹¹⁶ Sâhib-üz zaman: Zamanın sâhibi. Zamanında ind-i İlâhide en makbul insan. Müceddid.

⁹¹⁷ Âlem-i mânâ: Maddî gözle görünmeyen mânevî âlem.

⁹¹⁸ Mukadderat: Allah tarafından takdir olunmuş, ileride meydana gelecek hâller ve olaylar.

⁹¹⁹ Müşâvere: Danışma, fikir alışverişinde bulunma.

⁹²⁰ Muhavere: Karşılıklı konuşma.

⁹²¹ Dehr: Zaman, çağ, devir.

⁹²² Kesif: Yoğun, koyu.

⁹²³ Yakaza: Uyanıklık hâli; uyku ile uyanıklık arası.

⁹²⁴ Rüya-yı sâdika: Doğru olan ve şeytanın karışmadığı rüya.

bir ziyâ gördüm. Tafsilatı terk ile bana söyledirilmiş noktaları kaydedeceğim. Şöyle ki:

Bir Cuma gecesinde, nevm⁹²⁵ ile âlem-i misale⁹²⁶ girdim. Biri geldi dedi:

“Mukadderat-ı İslâm için teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor.”

Gittim... Gördüm ki: Münevver,⁹²⁷ emsalini dünyada görmediğim, selef-i sâlihinden⁹²⁸ ve a’sârın⁹²⁹ mebuslarından⁹³⁰ her asrın mebusları içinde bulunan bir meclis gördüm. Hicab edip kapıda durdum. Onlardan bir zât dedi ki:

“Ey felâket, helâket asrının adamı, senin de reyin var. Fikrini beyan et.”

Ayakta durup dedim:

“Sorun cevap vereyim...”⁹³¹

Hiç mümkün müdür ki, melekût âleminin bu güzide şûrâsı⁹³² Hz. Üstâd’ı asrın vekil-i umumîsi⁹³³ kabul ederek, O’na asrın maddî mânevî en önemli müşküllerine dair sualler sorsun ve O’nun verdiği harika cevapların

⁹²⁵ Nevim: Uyku.

⁹²⁶ Âlem-i misal: Bütün varlıkların ve olayların görüntülerinin yansıdığı madde ötesi âlem.

⁹²⁷ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

⁹²⁸ Selif-i Sâlihîn: İlk devir İslâm büyükleri; Sahabe ve Tabiin gibi.

⁹²⁹ A’sâr: Asırlar, çağlar.

⁹³⁰ Mebus: Gönderilmiş, elçi, peygamber.

⁹³¹ Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 125.

⁹³² Şûrâ: Bir konuyu görüşmek için yapılan toplantı.

⁹³³ Vekil-i umumi: Genel vekil.

sıdkına ve asrın imamı olduğuna, “Evet, ümitvar olunuz. Şu istikbâl inkılâbı içinde en yüksek gür sâda, İslâm’ın sâdası olacaktır!”⁹³⁴ müjdesiyle mühür bassın da, istikbâlde gelecek bir zât O’nun fevkine⁹³⁵ çıksın.

Son olarak Üstâd’ımızın bu meseleye ışık tutan şu ifadelerini de nazar-ı mütâlaaya⁹³⁶ arz ediyoruz:

“Şiddetle ve âmirane denildi ki: “Sen Risale-i Nur’un makbuliyetine dair Hz. Ali (r.a) ve Gavs-ı Âzam (r.a) gibi zâtların kasidelerinden şâhitler gösteriyorsun. Hâlbuki asıl söz sâhibi Kur’ân’dır. Risale-i Nur Kur’ân’ın hakiki bir tefsiri ve hakikatının bir tercümanı ve meselelerinin bürhanıdır.⁹³⁷ Kur’ân ise, sair kelimeler gibi kısırlı,⁹³⁸ kemikli ve şuuru hususî ve cüz’i değildir. Belki Kur’ân, umum işârâtıyla ve eczasıyla ayn-ı şuurdur,⁹³⁹ kışırıksızdır; fuzulî,⁹⁴⁰ lüzumsuz maddeleri yoktur. Âlem-i gaybın⁹⁴¹ tercümanıdır. Sözler hakkında söz O’nundur, görelim O ne diyor.

Elcevap: Risale-i Nur doğrudan doğruya Kur’ân’ın bâhir⁹⁴² bir bürhanı ve kuvvetli bir tefsiri ve parlak bir lem’a-i îcaz-ı mânevîsi⁹⁴³ ve o bahrin bir reşhası⁹⁴⁴ ve

⁹³⁴ Nursî, a.g.e., s. 128.

⁹³⁵ Fevk: Üst, yukarı.

⁹³⁶ Nazar-ı mütâlaa: İnceleyerek bakma.

⁹³⁷ Bürhan: Delil.

⁹³⁸ Kışır: Kabuk.

⁹³⁹ Ayn-ı şuur: Saf bilinç, şuurun ta kendisi.

⁹⁴⁰ Fuzulî: Lüzumsuz, gereksiz.

⁹⁴¹ Âlem-i gayb: Gayb âlemi, görünmeyen âlem.

⁹⁴² Bâhir: Açık, âşikâr.

⁹⁴³ Lem’a-i îcaz-ı mânevî: Mânevî mu’cizelik parıltısı, ışığı.

⁹⁴⁴ Reşha: Sızıntı.

o güneşin bir şua⁹⁴⁵ ve maden-i ilm-i hakikatten⁹⁴⁶ mülhem⁹⁴⁷ ve feyzinden gelen bir tercüme-i mânevîyesi⁹⁴⁸ olduğundan onun kıymetini ve ehemmiyetini beyan etmek Kur'ân'ın şerefine ve hesabına ve senâsına geçtiğinden, elbette Risale-i Nur'un meziyetini beyan etmekliği, hak iktiza⁹⁴⁹ eder ve hakikat ister, Kur'ân izin verir. Benim gibi bir tercümanın hissesi yalnız şükürdür. Hiçbir cihetle fahre,⁹⁵⁰ temeddühe,⁹⁵¹ gurura hakkı yoktur ve olamaz. Gelecek âyetlerin işârâtına bu nokta-i nazarla⁹⁵² bakmak gerektir. Yoksa beni hodbinlik⁹⁵³ ile ittiham edenlere hakkımı helâl etmem. Bu çok ehemmiyetli suale karşı iki-üç saat zarfında birden Kur'ân'ın âyât-ı meşhuresinden⁹⁵⁴ “Sözler” adedince otuz üç âyetin hem mânâsıyla, hem cifr⁹⁵⁵ ile Risale-i Nur'a işaretleri uzaktan uzağa icmalen⁹⁵⁶ görüldü. Aynı tarzlarda otuz üç âyet müttefikan⁹⁵⁷ Risale-i Nur'u remizleriyle gösterdiği hayal meyal görüldü.”⁹⁵⁸

⁹⁴⁵ Şua: Parıltı, ılık.

⁹⁴⁶ Maden-i ilm-i hakikat: Hakikat ilminin kaynağı.

⁹⁴⁷ Mülhem: İlham olunmuş.

⁹⁴⁸ Tercüme-i mânevîye: Mânevî tercüme.

⁹⁴⁹ İktiza etmek: Gerekmek.

⁹⁵⁰ Fahr: Gurur, övünme.

⁹⁵¹ Temeddüh: Gururlanma, övünme.

⁹⁵² Nokta-i nazar: Bakış açısı.

⁹⁵³ Hodbinlik: Bencillik, kibirlilik.

⁹⁵⁴ Âyât-ı meşhure: Meşhur âyetler.

⁹⁵⁵ Cifr ilmi: Harflere verilen sayı değerleri ile âyet, hadis veya evliyalann sözlerinden çeşitli tarihleri çıkarma ilmidir.

⁹⁵⁶ İcmalen: Kısaca, özet olarak.

⁹⁵⁷ Müttefikan: İttifakla, birleşerek.

⁹⁵⁸ Nursî, Şuâlar, s. 576-577.

Nur talebeleri Kur'ân-ı Kerîm'deki 33 âyetin Risale-i Nur'a, müellifine ve Nur talebelerine işaret etmesini nazar-ı itibara alarak âhir zamanda beklenen mürşid-i âzamın Bediüzzaman Hazretleri olduğuna kanaat getirmişlerdir.

Kur'ân'ın bu işaretlerini nazara almayarak, sadece Üstâd'ımızın ihlâs, tevazu ve tedbir esaslarına bina edilen ve tevile⁹⁵⁹ açık ifadelerini öne sürerek, istikbâlde gelecek ve Üstâd'ın vazifesini tekmil⁹⁶⁰ edecek bir zâta Mehdi-i Âzam demenin vâkıa mutâbık olamayacağına ekser Nur talebeleri mutâbıktırlar.⁹⁶¹

⁹⁵⁹ Tevil: Yorum.

⁹⁶⁰ Tekmil: Bitirmek, tamamlamak.

⁹⁶¹ Mutâbık: Uygun.

Hicrî On Dördüncü Asra Girerken...

Sual:

İslâmiyet ve İslâm âleminin durumunu göz önünde bulundurarak hicrî 14. asrın değerlendirmesini yapar mısınız?

Cevap:

Son yüzyıl içerisinde âlem-i İslâm'daki İslâmî gayret ve çalışmalar, dinî hüviyeti yanında kısmen de siyâsetle memzûç⁹⁶² olarak tezâhür⁹⁶³ etmiştir.

Batı'nın tasallutundan⁹⁶⁴ kurtularak, istiklâlini kazanmak gayesiyle verilen mücadeleler netice noktasında başarılı olmuş ve pek çok İslâm devleti istiklâliyetine kavuşmuştur. Daha sonra, Orta Doğu hâkimiyeti, petrol meselesi Avrupa'nın İslâm âleminde ve bilhassa Arap dünyasında tahakkuk⁹⁶⁵ ettirmek istediği iktisadî

⁹⁶² Memzûç: Karışık, karışmış, meczolmuş.

⁹⁶³ Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme, belirti.

⁹⁶⁴ Tasallut: Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma.

⁹⁶⁵ Tahakkuk: Gerçekleşme.

ve siyâsî çıkarlar, Arap âlemini Batı'ya karşı küstürmüş; hatta bu küskünlük kin ve iğbirara,⁹⁶⁶ şiddetli nefrete dönüşmüştür. Bir kısım mevzi⁹⁶⁷ ve ferdî meseleler, Yahudi problemi ve Amerikan siyâseti de zaman zaman bu kin ve buğzu ateşlendirmiştir. “Lâ-lihubbi Aliyyin bel li-buğzi Ömer”⁹⁶⁸ yani Şîâların Hz. Ömer’e buğzlarını Hz. Ali (k.v) sevgisinde göstermeleri gibi, İslâm âlemindeki Batı'ya karşı bu düşmanlık, maalesef sinsi ve kasıtlı ellerce sosyalizm ve komünizm sempatisine dönüştürülmüştür. Böylece Avrupa'ya düşmanlık, maalesef Rusya'ya yanaşmayla neticelenmiştir.

Aslında Kur’ân’ın hakikatlerine sarılıp uhuvvet⁹⁶⁹ ve tesânüdün⁹⁷⁰ tesisiyle maddî ve mânevî bir güç olarak ittihâd-ı İslâm’ı⁹⁷¹ tahakkuk ettirip bir denge unsuru olmaları, dünyada üçüncü bir blok meydana getirerek müstakim bir siyâset ile İslâm’ın izzet ve vakarına yakışır bir tarzda saha-yı siyâsete çıkararak, bir taraftan Kur’ân’ın hakikatleriyle mânevî bir hâkimiyet, diğer taraftan petrol vasıtasıyla maddî bir hâkimiyet tesis edip müessir⁹⁷² bir güç teşkil etmeleri gerekirken, ifrat⁹⁷³ ettiler, Rusya'ya yanaştılar. Yağmurdan kaçtılar doluya tutuldular. Arap dünyasında bidâyette⁹⁷⁴ hak, hukuk ve

⁹⁶⁶ İğbirar: Gücenme, darılma.

⁹⁶⁷ Mevzi: Bir yere ait ve mahsus olan, yaygın olmayan, yöresel.

⁹⁶⁸ “Maksat Hz. Ali’ye sevgi değil, Hz. Ömer’e duyulan kindir.”

⁹⁶⁹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

⁹⁷⁰ Tesânüd: Dayanışma.

⁹⁷¹ İttihâd-ı İslâm: İslâm birliği.

⁹⁷² Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

⁹⁷³ İfrat: Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

⁹⁷⁴ Bidâyet: Başlangıç.

eşitlik tarzında başlayan sloganlar, siyâsî hüviyete bürünerek nihayetinde sosyalizmi netice verdi. Komünizmin kitleleri ezen bir balon olduğunu idrak edemeyen bir kısım kısır muhakemeli yarı aydınlar, sosyalizme kucak açtılar. Nâsır ve Kaddâfi'nin basiretsizliği ve Baas Partisi'nin icraatları, bu meseleye misâl gösterilebilir. Bu içtimâî keşmekeş içerisinde diğer taraftan ırkçılık ve kavmiyetçilik fitnesi de yer yer uyanmaya başladı. Hatta ırkçılık faaliyeti bölgeciliğe inkılâp etti. Nihayet siyâsî vahdetleri⁹⁷⁵ bölündü. Bu ihtilâflar yer yer ihtilâlleri netice verdi. Batı'dan nefret eden fakat fiil ve amel itibariyle Batı'nın kopyası tarzında yaşayan Araplar, Batı kapısıyla giren ifsâdâtâ⁹⁷⁶ kendilerini kaptırdılar. Ahlâk-ı umûmî⁹⁷⁷ kısmen bozulmaya yüz tuttu. Sosyalizmin tesiriyle dinî hissiyat gâh devlet eliyle gâh telkinat ve propagandayla kırıldı. Gittikçe sürat kazanan bu ahval, İslâmî emirlere karşı lâkaydlığı ve lâubaliliği netice verdi.

Ferdî ve mevzîî çalışmalar istisna edilirse, Arap âlemi İslâmiyet'in hakkaniyetini⁹⁷⁸ müdellel⁹⁷⁹ ve müberhen⁹⁸⁰ olarak tebliğ edecek, îman hakikatlerini kalp ve dimağlara, ruh ve latîfelere nakşedecek, siyâsî ve şahsî

⁹⁷⁵ Vahdet: Birlik, bütünlük, yekpârelik.

⁹⁷⁶ İfsâdât: Fitne ve bozgunculuklar.

⁹⁷⁷ Ahlâk-ı umûmî: Genel ahlâk.

⁹⁷⁸ Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

⁹⁷⁹ Müdellel: Hakkında delil bulunan, delille ispatlanmış olan, delilli.

⁹⁸⁰ Müberhen: Delille ispatlanmış olan, delilli ispatlı.

menfaatten ârî,⁹⁸¹ muhtevasında yalnız hasbîlik⁹⁸² olan ilmî ve fikrî bir İslâmî hareketten mahrumdu. Kanaatimce bu tarz bir hizmet, Arap âleminde ihmal edilmişti.

Bu noktada mühim bir sır üzerinde ehemmiyetle durmak isterim.

Cenâb-ı Hakk'ın dünya ve âhiretin saadet ve selâmeti için vazettiği iki küllî kanun vardır: Dünyaya nâzır⁹⁸³ kanunlara “Âdetullah” ve “Sünnetullah”; âhiret saadetine bakanlarına ise “Ahkâm-ı İlâhiye”⁹⁸⁴ tâbir edilir. Beşerin bu kanunlardan istimdâdı,⁹⁸⁵ teveccüh⁹⁸⁶ ve teşebbüsü nisbetindedir. Dünya ve âhiretteki saadet tam bir âhenk içinde ancak bu iki kanunun içtimâından hâsıl olur.

İtiraf edelim ki, âlem-i İslâm bu iki kanunu muvâzene⁹⁸⁷ ile yürütemediği için, kader-i İlâhî belâ ve musibetleri ikaz ve şefkat tokadı olarak muvakkaten⁹⁸⁸ başımıza vuruyor, taa ki intibaha⁹⁸⁹ gelerek kalp ve fikirlerimizi tenvir⁹⁹⁰ ile eksiklerimizi tekmile⁹⁹¹ çalışalım.

⁹⁸¹ Ârî: Bir şeyden kurtulmuş, soyunmuş olan.

⁹⁸² Hasbîlik: Hasbî olma durumu, bir işi karşılık beklemeden Allah rızası için yapma.

⁹⁸³ Nâzır: Bakan, nazar eden, yönü bir yere doğru dönük olan.

⁹⁸⁴ Ahkâm-ı İlâhiye: Allah'ın hükümleri.

⁹⁸⁵ İstimdâd: Yardım isteme.

⁹⁸⁶ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

⁹⁸⁷ Muvâzene: Denge.

⁹⁸⁸ Muvakkaten: Geçici olarak.

⁹⁸⁹ İntibah: Uyanma, uyanış.

⁹⁹⁰ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

⁹⁹¹ Tekmil: Bitirmek, tamamlamak.

Kader cihetinden baktığımızda, “musibet cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddimesidir”, kaidesince, İslâm âlemindeki bu çalkantı da herhâlde ehl-i hakikat⁹⁹² ve hâkimiyetin uyanışını netice verecektir. Hâdiseler, “Kur’ân’ın kal’asına⁹⁹³ tahassun⁹⁹⁴ ediniz, maddî ve mânevî terakkî⁹⁹⁵ veçhelerine⁹⁹⁶ yapışınız, taa ki zirve-i kemâlâta⁹⁹⁷ çıkasınız.” mânâsını telkin ve terennüm etmekte, Müslümanların dâvâ ve aksiyon rûhunu ihtizaza⁹⁹⁸ getirmektedir.

İttihat⁹⁹⁹ arşından âlem üzerine doğacak güneşin şafağını müşâhede etmeye başladık. Evet... İntibah¹⁰⁰⁰ sabahının parıltıları pek yakın. Bediüzzaman Hazretlerinin tebşîratıyla¹⁰⁰¹ “Âlem-i İslâm’daki devletlerin her biri bir kıta başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyet’in bayrağını âfâk-ı kemâlâtta¹⁰⁰² temevvüç¹⁰⁰³ ettirmekle, Kader-i ezeli’nin¹⁰⁰⁴ nazarında

⁹⁹² Ehl-i hakikat: Gerçeği ve doğruyu esas alanlar.

⁹⁹³ Kal’a: Kale.

⁹⁹⁴ Tahassun: Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp bir yere sığınma.

⁹⁹⁵ Terakkî: İleri gitme, ilerleme, gelişme.

⁹⁹⁶ Veçhe: Yön.

⁹⁹⁷ Zirve-i kemâlât: Mânevîyatın en üst mertebesi; olgunluğun, faziletin zirvesi.

⁹⁹⁸ İhtizaz: Hafif hafif titreme.

⁹⁹⁹ İttihat: Bir olma, birleşme.

¹⁰⁰⁰ İntibah: Uyanma, uyanış.

¹⁰⁰¹ Tebşîrat: Müjdelere.

¹⁰⁰² Âfâk-ı kemâlât: Mükemmelliklerin ufukları.

¹⁰⁰³ Temevvüç: Dalgalanmak

¹⁰⁰⁴ Kader-i ezeli: Allah’ın ezeli ilmi ile kâinatta olmuş ve olacak her şeyi bilip takdir etmesi.

feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin¹⁰⁰⁵ sırrını ilân edecektir.”¹⁰⁰⁶ inşaallah.

Şimdi bu intibâhın çeşitli İslâm devletlerindeki ilk hamlelerine kısaca işaret edelim:

Cinnah, Muhammed İkbal ve emsallerinin Pakistan’ın bağımsızlığında basiretle ve âlicenabâne¹⁰⁰⁷ göstermiş oldukları celâdet¹⁰⁰⁸ ve şehâmet¹⁰⁰⁹ Âlem-i İslâm’da nümune-i imtisal¹⁰¹⁰ olmuş, pek çok mücâhitlerin intibâhını netice vermiştir. Bugün de, şuurlu ve fedakâr bir kısım âlimlerin âli himmetleriyle, Pakistan’da İslâmiyet’i geniş halk kitleleri üzerinde müessir¹⁰¹¹ kılacak tarzda İslâmî çalışmalar yapılmaktadır.

İnsan fıtraten müteessirdir; bir fikir ve felsefenin tesiri altında kalmaksızın yaşayamaz. İnsan, hayatının her devresinde menfî fikirlerin telkinatından tesirlenebilir. Bu tehlikeyi bertaraf¹⁰¹² etmek için Pakistan bir intibâh içindedir. Şöyle ki, milleti mâzîsiyle¹⁰¹³

¹⁰⁰⁵ Hikmet-i ezeliye: Allah’ın ezeli hikmeti, her şeyi yerli yerinde ve bir gaye ve faydaya yönelik yapması.

¹⁰⁰⁶ Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 76.

¹⁰⁰⁷ Âlicenabâne: Büyüklere yakışır, yüksek bir tarzda.

¹⁰⁰⁸ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yüreklilik, yiğitlik.

¹⁰⁰⁹ Şehâmet: Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.

¹⁰¹⁰ Nümune-i imtisal: Örnek alınacak model.

¹⁰¹¹ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹⁰¹² Bertaraf etmek: Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.

¹⁰¹³ Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

raptetmek¹⁰¹⁴ ve dinî kültürün tesiri altına alarak menfi cereyanlardan muhafaza etmek için Pakistan'da münevver¹⁰¹⁵ ve mütefekkirler büyük bir gayret içindedirler. Bu teşebbüslere Pakistan hükûmeti de maddî ve mânevî destek olmaktadır. Bu hakikati büyütmek ve mümes-sillerini¹⁰¹⁶ teşvik etmekte devlet adamlarının büyük payı vardır. Bu noktada Pakistan komünizme karşı uyanıktır. Şuurlu devlet adamlarıyla hâkimane tarzda ilim ve irfan vadisinde yürümektedir.

Suudî Arabistan'a gelince; Suudî Arabistan, İslâm dinini devlet politikası olarak benimsemiş, bunun tamim¹⁰¹⁷ ve neşrini¹⁰¹⁸ politikasının gayesi bilmiştir. Özellikle Afrika'daki kabilelerin İslâm'a girmesinde Suudî Arabistan'ın rolü büyüktür. Ayrıca istiklâllerine kavuşan küçük ve maddeten terakkîye muhtaç olan İslâm devletlerinin komünizmin tuzağına düşmemeleri için onlara iktisadî yardım yapmakta, mânevî telkinlerin devamına gayret göstermektedir.

Endonezya ise iç bünyesindeki kurdu sezerek memleketi tefrika¹⁰¹⁹ ve izmihlâl¹⁰²⁰ götüren sebepleri bertaraf etmesini bilmiş ve bu vasfı ile hür dünyaya bir

¹⁰¹⁴ Rapt etmek: Bağlamak.

¹⁰¹⁵ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

¹⁰¹⁶ Mümessil: Benzerlerinin ortak vasfı ve özelliklerini yansıtan, kendi cinsinden olanların örneği durumda olan kimse.

¹⁰¹⁷ Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

¹⁰¹⁸ Neşir: Yayma.

¹⁰¹⁹ Tefrika: Sürekli anlaşmazlık, ayrılık, nifak, ihtilâf.

¹⁰²⁰ İzmihlâl: Yok olma, mahvolma, yok olup bime, yıkılma, çökme.

örnek teşkil etmiştir. “Ordu-Hükümet İttifakı” ile içini yıkamış ve komünizm âfâtını defetmiştir. Tehlikeyi erken hisseden Endonezya, komünizme karşı bu teyak-kuzunu hâlen devam ettirmektedir.

Kanaatimce, mukaddesat ve vatan uğrunda her türlü fedakârlıktan geri kalmayan, içindeki terör, anarşi ve fitneyi söküp atan bir mücâhidin kitlesidir Endonezya...

Fas, Tunus, Cezayir gibi mağrip¹⁰²¹ devletleri ise, Batı’nın tasallutundan büyük mücadele vererek kurtulmuşlardır. Bu devletlerin istiklâllerine kavuşmasında din âlimlerinin büyük payı olmuştur. Bu vadiide İdris-i Sünûsî’nin büyük hizmetlerini şükranla yâd ediyoruz.

Evet, bugün anarşinin bütün vahşet ve dehşetiyle bir veba gibi cihanı sarsarak umum insanî meziyetleri tahkir¹⁰²² ve tezyif¹⁰²³ ile tahrip ettiği bir hengâmda,¹⁰²⁴ hür devletlerin bu âfete karşı müteyakkız¹⁰²⁵ olmamaları gayet düşündürücüdür.

Sual:

Muhterem efendim; rahmetli Seyyid Kutub ve İhvân-ı Müslimîn Hareketi’yle, Pakistan’daki rahmetli Mevdûdî ve Tebliğ Cemaati’nin faaliyetleri âlem-i İslâm’daki ihtiyaçlara cevap verecek bir vasıfta değil midir? Bu husustaki düşünceleriniz?

¹⁰²¹ Mağrip: Batı.

¹⁰²² Tahkir: Küçük görme, aşağılama.

¹⁰²³ Tezyif: Değersiz göstermeye çalışma, aşağılama, küçültme.

¹⁰²⁴ Hengâmda: Sırasında, zamanında.

¹⁰²⁵ Müteyakkız: Dikkatli, gözü açık, uyanık, tetikte.

Cevap:

İhvân-ı Müslimîn, bidâyette¹⁰²⁶ fevkalâde bir rağ-bete mazhar olmakla pek çok hamiyetli insanı bünye-sinde cemetmeye¹⁰²⁷ muvaffak olmuştur. Fakat cema-atlerinin neşv ü nemâsı¹⁰²⁸ için sırf Kur'ân'ın hakikat ve mârifetiyle iktifa etmeyip, siyasî bir yol ile dâvâ ve gayelerini takviye ve tahkim¹⁰²⁹ cihetine gittiklerinden, neticede cemaatlerini vicdansız ve insafsız siyâsîlerin zulmüne maruz bıraktılar. Evet, niyetleri sâfî ve hâlis, dâvâları hak olmakla beraber, seçtikleri metodun siyâsî mizacı, gayelerinin tahakkukunu engelledi. Malûmdur ki, bir dâvânın muzaffer olması için fikir ve nüvesi¹⁰³⁰ gibi, metod ve usûllerinin de hak olması gerekir. Hulûs-u niyet¹⁰³¹ kâfi değildir. Evet, dinî cemaat tesis etmek bir derece kolaydır. Fakat asıl mesele, onu Kur'ân, vatan ve millet aşkı ile neşv ü nemâlandırmaktır. Anarşistlik rûhundan tecrit¹⁰³² ve hissî galeyan,¹⁰³³ heyecan yerine ilmî ve kalbî bir heyecanı ikame¹⁰³⁴ etmek, meşrû ve makul ölçüler içerisinde kalp ve ruhları tenvir ve ter-biye etmektir.

¹⁰²⁶ Bidâyette: Başlangıçta.

¹⁰²⁷ Cemette: Bir araya getirmek, toplamak.

¹⁰²⁸ Neşv ü nemâ: Gelişip büyümek.

¹⁰²⁹ Tahkim: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

¹⁰³⁰ Nüve: Öz, esas.

¹⁰³¹ Hulûs-u niyet: Hâlis, samimi niyet.

¹⁰³² Tecrit: Ayrı tutma, ayırma.

¹⁰³³ Galeyan: Coşma, coşkunkluk, taşkınlık.

¹⁰³⁴ İkame: Bir şeyi diğer bir şeyin yerine koyma, yerine kullanma.

Yani, kalplere uhuvvet¹⁰³⁵ ve muhabbeti, şefkat ve merhameti, rıfk¹⁰³⁶ ve mülâyemeti,¹⁰³⁷ af ve mürüvveti,¹⁰³⁸ dimağlara da ilim ve hikmeti, fikir ve tecessüs¹⁰³⁹ kabiliyetini temyiz¹⁰⁴⁰ ve tefrik¹⁰⁴¹ gücünü nakşederek, müstakim bir caddede Kur'ân'ın tâyin ettiği kemâlâta yürütmektir. İşte bu vazife tedbir işidir, temkin işidir. Selef-i sâlihîn¹⁰⁴² yolu da budur.

Evet, tebliğ ve irşad vazifesini yüklenen fert ve cemaatlerin İslâm'ı kalp ve ruhlara nakşetmesinde en büyük rükünlerden birisi de, fiilî siyâsetten şiddetle içtinaptır.¹⁰⁴³ Nasihatın müessiriyeti¹⁰⁴⁴ hasbîlik ile kâimdir. Dine din için hizmet etmek şarttır. Dâvâ adamının gönlünde, fikrinde, ivazsızlık,¹⁰⁴⁵ garazsızlık¹⁰⁴⁶ ve hasbîlik¹⁰⁴⁷ hâkim olmalıdır. İslâm âleminin medâr-ı iftihar, fazilet ve ilim kutupları olan İmam-ı Gazâlî, Abdülkâdir Geylânî, İmam-ı Rabbânî ve emsali

¹⁰³⁵ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹⁰³⁶ Rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezâketle davranma, yavaşlık, mülâyimlik.

¹⁰³⁷ Mülâyemet: Yumuşak huyluluk, yumuşaklık, mülâyimlik.

¹⁰³⁸ Mürüvvet: İnsanca davranma, insanlık.

¹⁰³⁹ Tecessüs: Araştırma, tahkik, tetkik.

¹⁰⁴⁰ Temyiz: İyiyi kötüden ayırma.

¹⁰⁴¹ Tefrik: Ayırma.

¹⁰⁴² Selef-i Sâlihîn: İlk devir İslâm büyükleri; Sahabe ve Tabiin gibi.

¹⁰⁴³ İçtinap: Kaçınma, sakınma, çekinme.

¹⁰⁴⁴ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹⁰⁴⁵ İvazsız: Bedelsiz, karşılıksız.

¹⁰⁴⁶ Garazsızlık: Gizli bir maksadı olmadan, karşılık beklemeden.

¹⁰⁴⁷ Hasbîlik: Hasbî olma durumu, bir işi karşılık beklemeden Allah rızâsı için yapma.

mücedditlerin, cemaatlerini tenvir¹⁰⁴⁸ edip kalb-i umûmiyi¹⁰⁴⁹ tedavi etmeleri ve hizmetlerinde başarılı olmaları, işte bu azim sırdan neş’et etmiştir. İmam-ı Âzam’ın, hapse girmeyi kadılık makamına tercih ederek o malûm meşakkatlere göğüs germesi yine bu sırdandır.

Bu büyük üstadlarımızın bize ders verdikleri hakikat şudur ki; dine hizmet, ilim ve irfan ile, irşad ve ikaz ile, hürmet ve muhabbetin tesisiyle, şefkat ve merhametin tâlimiyle ve dâhilde âsâyişin teminiyle olur. Maddî hareket, ancak haricî düşmanlara karşı yapılabilir.

Pakistan’daki “Tebliğ” cemaatine gelince; bildiğim kadarıyla bu cemaat İslâmiyet’i fiil ve ahvâliyle Asr-ı Saadet tarzında yaşamayı esas tutan bir cemaattir. Bu cemaat İslâmî hizmette, kendi çapı ve kadrosu nisbetinde başarılı olmuş ve olmaktadır. Bu başarılarının en önemli sebeplerinden biri de, hiç şüphesiz şahsî menfaatleri terk ile siyâsetten içtinap etmeleridir.

Rahmetli Mevdudî hakkında kanaatim şudur: İslâmiyet’i yukarıdan aşağıya, tepeden inme tarzda getirme temâyülünde¹⁰⁵⁰ olan bu zât, siyâsî bir çalışmayla neticeye varmak istediğinden, yol ve metod hatasından dolayı muvaffak olamamıştır.

Netice olarak; Arap âleminde ve Pakistan’da meydana gelen hâdiseler ve tatbikatlardan anlaşılıyor ki, âlem-i İslâm’da uyanışı temin ve tesis etmek ve umûmî

¹⁰⁴⁸ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁰⁴⁹ Kalb-i umûmi: Bütün insanların kalbi, toplumun ortak yüreği.

¹⁰⁵⁰ Temâyül: Yönelmek, meyletmek.

huzuru sağlamak için siyâsetten âzâde fikrî, ilmî ve hasbî¹⁰⁵¹ bir hizmet yüklenecek fedakâr, âlicenap ve hamiyetli insanlar mevcuttur. Bu çekirdek çok yakın bir gelecekte inşaallah inkişaf¹⁰⁵² edecektir.

Sual:

Geçirmiş olduğu safhaları göz önünde bulundurarak, başlangıcından günümüze, tarihimizin –husûsan Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne– devrelerindeki, cemiyete müessir¹⁰⁵³ olmuş hâdiselerin, fikrî ve siyâsî cereyanlar açısından, İslâmî zâviyeden¹⁰⁵⁴ değerlendirmesini yapar mısınız?

Cevap:

Tarihimizin tetkik¹⁰⁵⁵ ve tettebbuundan¹⁰⁵⁶ anlaşılacağı üzere bu din-i mübîn-i İslâm’a en büyük hizmeti ecdâdımız yapmıştır.

İçtimâî ve siyâsî hayatta fıtrat kanununa muvâfık bir çıkış açan ecdâdımız, heybet ve şecaat, celâdet,¹⁰⁵⁷ necâbet,¹⁰⁵⁸ hak ve adâlet gibi hikmet ve maslahatların¹⁰⁵⁹ tahakkukuna medâr olan ve iki cihanın sıhhat ve

¹⁰⁵¹ Hasbî: Karşılıksız; sırf Allah rızası için.

¹⁰⁵² İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

¹⁰⁵³ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹⁰⁵⁴ İslâmî zâviyeden: İslâmî açıdan.

¹⁰⁵⁵ Tetkik: İnceleme.

¹⁰⁵⁶ Tettebbu: Etraflıca inceleyip araştırma.

¹⁰⁵⁷ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yüreklilik, yiğitlik.

¹⁰⁵⁸ Necâbet: İyi ve temiz bir soya mensup olma, soyluluk, soy temizliği, asalet.

¹⁰⁵⁹ Maslahat: Fayda, yarar.

âfiyetini haiz bulunan dîn-i İslâm ile, envâ-ı ilim ve fûnûnu¹⁰⁶⁰ tazammun¹⁰⁶¹ eden maârifin¹⁰⁶² bir noktada ve bir merkezden tezâhür ve tecellisine azamî gayret göstermişlerdir. Bu gaye ve maksadın tahakkuku ile Osmanlılar, milletin ruh cevherinde merkezîleşen Rab-bânî ve lâhutî bir feyz ve fazileti nemâlandırmakla, mevcudiyetlerinin sütun ve rûknünü teşkil eden sınıf ve tabakaları ziyâlandırılmışlar ve haşmetli bir medeniyeti kurmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu i'lâ-yı kelimetullahı¹⁰⁶³ devletin esas gayesi olarak benimsemiş, bu nam ile hareket etmeyi asıl gaye kabul etmiştir. Fitrî celâdet ve harp maharetine sâhip heybetli kumandanlarının eli ile, zaptetmiş oldukları ülkelerde Kur'ân medeniyetini yayarak, etbâlarını¹⁰⁶⁴ bir vahdet¹⁰⁶⁵ sancağı altında toplayıp emniyet ve sürûr içerisinde asırlarca yaşatmışlardır. Osmanlı'nın terakkî ve teâlîsinin¹⁰⁶⁶ en mühim bir esası, 'akl-ı küllî'den¹⁰⁶⁷ istimdat¹⁰⁶⁸ etmeleridir. Medreseleri müderrisler ile, tekke ve zaviyeleri mürşitler ile ihyâ ederken, avam-ı nasın¹⁰⁶⁹ imdadına da onların

¹⁰⁶⁰ Envâ-ı ilim ve fûnûn: İlim ve fennin çeşitleri.

¹⁰⁶¹ Tazammun: İçine alma, kapsama, hâvî ve şâmil olma.

¹⁰⁶² Maârif: İlim ve tekniğin öğrenilmesiyle elde edilip insanlığın yararına kullanılan hüner, sanat ve bilgiler. Eğitim ve öğretim sistemi.

¹⁰⁶³ İ'lâ-yı kelimetullah: İslâm dininin esaslarını ve yüceliğini yaymak için gösterilen gayret, bu yolda yapılan cihat.

¹⁰⁶⁴ Etbâ: Bir kimseye tâbi olanlar, ona uyanlar.

¹⁰⁶⁵ Vahdet: Birlik, bütünlük, yekpârelik.

¹⁰⁶⁶ Teâlî: Yüceltmek.

¹⁰⁶⁷ Akl-ı küllî: Kâinata görülen umumi ahenk. Her şeyi kavrayan akıl.

¹⁰⁶⁸ İstimdat: Yardım isteme, imdâda çağırma.

¹⁰⁶⁹ Avam-ı nas: Sıradan halk tabakası.

hissiyatlarına vâkıf, lisan ve ahvallerine âşinâ imamlarla koşmuşlardır. Askerlerin mânevî güçlerini te'kid¹⁰⁷⁰ ve takviye için o mukaddes ocağa, kazaskerleri, tabur imamlarını, alay müftülerini hâdim¹⁰⁷¹ kılmışlardır. Bu tarz ile memleketi dârü'l emana¹⁰⁷² ve dârü'l irfana¹⁰⁷³ çevirmişlerdir. Bu meyanda her âmir, yanında birçok ulemâ ve fuzalâyı¹⁰⁷⁴ mânevî destekçi ve müşâvir¹⁰⁷⁵ yapmış, onların rey ve kanaatlerine ehemmiyet vermişlerdir.

Kışlayı yaparken mescidini ihmal etmemiş, dârü'l fûnunla medreseyi beraber inşâ eylemişlerdir. İlme ihtiramı¹⁰⁷⁶ ibâdet, istihfâfı¹⁰⁷⁷ günah ve mâsiyet¹⁰⁷⁸ saymış, ilme ve ulemâyâ öyle bir mümtaz mevki ayırmışlardır ki, her asırda birçok âlimleri ilim ve mârifetin sırf hasbî¹⁰⁷⁹ hâdimleri, nâşirleri hâline getirdikleri gibi, nice mücâhit ve namdar¹⁰⁸⁰ komutanlar, adâletli hâkimler, dirâyetli¹⁰⁸¹ ve şefkatli âmirler, itaatkâr memurlar,

¹⁰⁷⁰ Te'kid: Kuvvetlendirme.

¹⁰⁷¹ Hâdim: Hizmet eden, yardımcı olan kimse.

¹⁰⁷² Dârü'l eman: İslâm ordusu tarafından fetholunup, içinde ehl-i zimmet ikamet ettirilen belde.

¹⁰⁷³ Dârü'l irfan: İrfan yurdu.

¹⁰⁷⁴ Fuzalâ: Fâzıllar, ahlâk, ilim ve meziyetçe üstün, fazîletli kimseler.

¹⁰⁷⁵ Müşâvir: Bilgisinden ve fikrinden faydalanılan.

¹⁰⁷⁶ İhtiram: Saygı, hürmet, tâzim.

¹⁰⁷⁷ İstihfâf: Küçük görme, hafif bulma, küçümseme, hor görme.

¹⁰⁷⁸ Mâsiyet: Âsîlik, itaatsizlik.

¹⁰⁷⁹ Hasbî: Karşılıksız; sırf Allah rızası için.

¹⁰⁸⁰ Namdar: Namlı, ünlü, meşhur.

¹⁰⁸¹ Dirâyetli: Kavrayışı kuvvetli, anlayışlı.

edebli edibler, hürmetkâr raiyyetler,¹⁰⁸² celâdetli¹⁰⁸³ ve itaatkâr askerler, çalışkan ve mûnis¹⁰⁸⁴ talebeler yetiştirmişlerdir. Böylece, hariçten gelen tehlikeleri ordunun şecâat ve dirâyetine, dâhilden çıkan anarşi, fitne ve şüpheleri kılıçtan daha keskin Kur'ân'ın bürhan ve hüccetlerine havale edip, maddî ve mânevî düşmanı bertaraf¹⁰⁸⁵ ederek huzuru temin etmişlerdir.

Osmanlılar, medeniyet sahasında büyük bir rol oynamış, maarif, sanat ve ticareti son derece yaygınlaştırmışlardır. Maddî ve mânevî terakkîye gereken ehemmiyeti vermiş, mârifetin kemâlâtı ve fûnûnun ziyâsıyla bütün cihanı tenvir¹⁰⁸⁶ etmişlerdir. Şehâmetli¹⁰⁸⁷ ordularını bir taraftan zaferden zafere koştururken, diğer taraftan da fikir ve mârifeti Anadolu'nun uzak yaylalarından taa Avrupa ve Afrika ülkelerine kadar bütün dünyaya neşretmişlerdir.¹⁰⁸⁸

Malumdur ki, bir devletin devam ve bekâsı üç temel rûkûn¹⁰⁸⁹ ile kâimdir.¹⁰⁹⁰ Bu rûkûnler güzel ahlâk, fikir

¹⁰⁸² Raiyyet: Halk.

¹⁰⁸³ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâret, yüreklilik, yiğitlik.

¹⁰⁸⁴ Mûnis: Kolayca dostluk kurabilen, sokulgan, sıcakkanlı, cana yakın.

¹⁰⁸⁵ Bertaraf etmek: Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.

¹⁰⁸⁶ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁰⁸⁷ Şehâmet: Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.

¹⁰⁸⁸ Neşir: Yayma.

¹⁰⁸⁹ Rûkûn: Bir şeyin temel direği, en sağlam ve kuvvetli tarafı, istinatgâhı.

¹⁰⁹⁰ Kâim: Ayakta kalan.

kudreti ve maddî satvettir.¹⁰⁹¹ Bunlardan birisine gelen ârıza, diğerlerine de sirâyet¹⁰⁹² eder. Birisinin yıkılışı, diğerlerinin de yıkılışını netice verir. Osmanlılar, devlet ve milletin istinadgâhı olan bu rükünlere azamî ihtimam göstermiş, hatta bu üç rüknün takviyesine hususî himmet¹⁰⁹³ sarf etmişlerdir. İşte Osmanlıları yücelten sır budur. Bu rükünlere azamî ihtimam gösterdikleri ve muhafaza ettikleri müddetçe, Osmanlıların haşmet ve satveti, şevket¹⁰⁹⁴ ve medeniyeti devam etmiştir. Bunların ihmalî üzerine, yıkılış ve inkırazlar¹⁰⁹⁵ başlamıştır. Bu yıkılış, tarih itibariyle geriye gitmekte ise de, tezâhür¹⁰⁹⁶ olarak Tanzîmat¹⁰⁹⁷ ile başlamıştır.

O zamanlar, Avrupa sanayi hamlesi yaparken, Osmanlı çöküş ve yıkılışın arefesinde idi. Evveleminde¹⁰⁹⁸ hastalığın teşhisi gerekirdi. Çünkü teşhis yarı tedavi idi. Bahtsızlığımız odur ki; bizdeki yarı münevverler¹⁰⁹⁹ ve hayalperestler, hastalığı tam teşhis edemediler. Avrupa'yı gezen aydınlarımız, Avrupa'daki terakkîye karşı bizdeki gerilemenin dinî zihniyetten kaynaklandığı

¹⁰⁹¹ Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç, kuvve-i kâhire.

¹⁰⁹² Sirâyet: Yayılmak, yaygın duruma gelip etkisi altına almak.

¹⁰⁹³ Himmet: Çalışma, gayret, emek.

¹⁰⁹⁴ Şevket: Büyüklük, ululuk, heybet, haşmet.

¹⁰⁹⁵ İnkıraz: Son bulmak, çökmek, yıkılmak.

¹⁰⁹⁶ Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme, belirti.

¹⁰⁹⁷ Tanzîmat: Osmanlı Devleti'nde 1839 yılında Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu'nun ilânı ile başlayan, yönetimi ıslâh hareketi.

¹⁰⁹⁸ Evveleminir: İlk iş olarak, her şeyden evvel, ilk önce, en evvel.

¹⁰⁹⁹ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

vehmine¹¹⁰⁰ kapıldılar ve dinî telkini kırdılar. Şahsî menfaat temini ve istikbal için Avrupa'ya kaçan muharrir¹¹⁰¹ ve siyâsîlerden sonra; Batı'ya firar moda hâline geldi. Bu ahval ve Avrupa'nın zâhirî endâmı aynen bugünkü Moskova, Pekin hayranlığı gibi, o gün yetişen gençler üzerinde moda bir hayranlık uyandırdı. Zenginler çocuklarını medreseden çekip Avrupa'ya gönderdiler. Fakir ve zekî çocuklar da çeşitli yollarla medreselerden alındı. Böylece medreseler arzu edilen tarzda hizmet göremediler. Önü alınamayan bu firar ve Avrupa'da okuma temâyül ve teşebbüsleri, maalesef vatanımızın izmihlâlinin¹¹⁰² mukaddimesini hazırladı. Zaten içtimâî felâketimizi tahrik eden ve körükleyen ecnebi parmakları da mevcuttu. Birkaç asır evvel Avrupa'da teşekkül eden, gizli icrâ-yı faaliyet¹¹⁰³ yapan cemiyetlerin telkin ve teşebbüsleriyle, dâhilde tahripkâr menfî cemiyetler kuruldu. Devlet idaresinden çeşitli sebeplerle azledilen gayr-ı memnunlar,¹¹⁰⁴ hayal ve hissiyatları okudukları roman ve hikâyelerle dolmuş bir kısım hayalperest edipler ve sermest-i gurur¹¹⁰⁵ olmuş fikirsizler ve mektepliler, bu menfî cemiyetlere kuvvet verdiler. Sonunda bu durum vatanın izmihlâline sebep oldu. Burada esefle ifade edelim ki, şahsî menfaat ve siyâsî ihtiraslar, çoğu zaman vatanperverlik ve hamiyetperverlik maskesi

¹¹⁰⁰ Vehim: Gerçekte var olmayan, fakat var olduğu sanılan, varmış gibi tasarlanan düşünce ve zan.

¹¹⁰¹ Muharrir: Yazar.

¹¹⁰² İzmihlâl: Yok olma, mahvolma, yok olup bitme, yıkılma, çökme.

¹¹⁰³ İcrâ-yı faaliyet: Faaliyette bulunma.

¹¹⁰⁴ Gayr-ı memnun: Memnuniyetsiz.

¹¹⁰⁵ Sermest-i gurur: Gurur sarhoşu.

altında tahakkuk ettirilmiştir. Milletimiz bu gibi hile ve desiselerle sefâlet ve meskenetin, perişanlığın içerisine düşürülmüştür. Bugün de memleketimizin benzer oyunlarla karşı karşıya olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Şu noktayı da belirtelim ki, biz Avrupa ile muvâzeneli¹¹⁰⁶ bir alışveriş yapamadık. Batı, medeniyet harikaları ile gururlanıp, Kur’ân’ın elmas hakikatlerini, güzel seciyelerini¹¹⁰⁷ taassupla reddederken, biz de Avrupa’yı sadece sefâhat¹¹⁰⁸ ve şekil yönüyle taklit edip, ilim ve teknik yönünü ihmal ettik. Avrupa’nın yaka ve paçasına, rezalet ve sefâhatine imrendik. Bu uğurda dinî ve ahlâkî fazilet ve meziyetlerimizden tecerrüd¹¹⁰⁹ edip, vicdan-ı umûmiyi¹¹¹⁰ perişan ettik. Avrupa kâselisleri¹¹¹¹ neticesiz teşebbüslerle devletin servetini zîr ü zeber ettiler. Böylece inleye inleye felâketten sefâlete, sefâletten inkıraza sürüklendik. Millî şehâmetimiz söndü, seciyelerimiz soldu, necâbetimiz¹¹¹² gitti. Şecaatimiz kırıldı. An’ane ve mukaddesâtımız tahkir¹¹¹³ ve tahfif¹¹¹⁴ edildi. Garb’tan ne kadar ahlâk-ı rezile¹¹¹⁵ ve müfside¹¹¹⁶ varsa, hepsi çarşımızda tam bir rağbet ile teşhir edildi.

¹¹⁰⁶ Muvâzene: Denge.

¹¹⁰⁷ Seciye: Yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra.

¹¹⁰⁸ Sefâhat: Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

¹¹⁰⁹ Tecerrüd: Soyutlanma, sıyrılma.

¹¹¹⁰ Vicdan-ı umûmi: Bütün toplumun vicdanı, kamu vicdanı.

¹¹¹¹ Kâselis: Çanak yalayıcı, dalkavuk.

¹¹¹² Necâbet: İyi ve temiz bir soya mensup olma, soyluluk, soy temizliği, asalet.

¹¹¹³ Tahkir: Küçük görme, aşağılama.

¹¹¹⁴ Tahfif: Hafifletme.

¹¹¹⁵ Ahlâk-ı rezile: Kötü ahlâk.

¹¹¹⁶ Müfside: Bozguncu.

Böylece, yüzyıllarca Osmanlıları maddî ve mânevî ayakta tutan, Hilafet ve Saltanat son devirde arzu edilen seviyede hizmet göremediklerinden, inkırâz-ı umûmiyeye¹¹¹⁷ karşı sed olamadılar. Hizmetleri mevziî¹¹¹⁸ kaldı. Sonra medreselerin yerine mektepler ikame¹¹¹⁹ edildi. Mekteplerde dinî tedris tamamen ihmal edildiği gibi, buralarda fûnûn-u cedîde¹¹²⁰ de lâıyk-ı veçhiyle¹¹²¹ okutulmadı. Din adamından kat'ı nazar,¹¹²² fen adamı da yetiştiremedik. Ve nihayet gençlik, dinin muktezası¹¹²³ olan yüksek ahlâktan mahrum bırakıldı, yabancı ideolojiler ve menfî fikirlerin, dimağları istilâsına zemin hazırlandı. Ve günümüzdeki anarşi ve terör ortaya çıktı. Evet, hâl-i âlem¹¹²⁴ buna şâhittir...

Elhâsıl, Osmanlıların izmihlâl¹¹²⁵ tablosunu objektif olarak değerlendirdirsek, karşımıza şu hakikatler çıkar:

Memleketimizin inkırazının asıl sebeplerinden birisi Batı'ya açılan münevverlerimizin¹¹²⁶ keyfiyet itibariyle

¹¹¹⁷ İnkırâz-ı umûmiye: Genel çöküş.

¹¹¹⁸ Mevziî: Bir yere ait ve mahsus olan, yaygın olmayan, yöresel.

¹¹¹⁹ İkame: Bir şeyi diğer bir şeyin yerine koyma, yerine kullanma.

¹¹²⁰ Fûnûn-u cedîde: Çağdaş ilimler.

¹¹²¹ Lâıyk-ı veçhiyle: Uygun bir şekilde.

¹¹²² Kat'ı nazar: Nazarı itibara almama, hesaba katmama.

¹¹²³ Mukteza: Bir şeyin gereği olan, gereken, lâzım gelen şey, gerek, îcap.

¹¹²⁴ Hâl-i âlem: Dünyanın hâli, insanların durumu.

¹¹²⁵ İzmihlâl: Yok olma, mahvolma, yok olup bitme, yıkılma, çökme.

¹¹²⁶ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

kifâyetsiz¹¹²⁷ olmasıdır. Fünûn-ı cedîdenin¹¹²⁸ tahsili için Avrupa'ya giden aydınlarımız, mektebin gayesini idrak edemediler. Aristo: “Eğitimin gayesi, boş vaktin akıllıca kullanılmasını öğretmektir.” der. Aydınlarımız, değil boş vakitlerini, hatta eğitim devrelerini bile gerekli şekilde değerlendiremediler. Netice itibariyle sahalarında otorite olmaları beklenirken, laubali, şarlatan ve dalkavuk oldular. Kürsülerden, menzil¹¹²⁹ ve mahfellerinden¹¹³⁰ memleketi idare etmek mugalatasına¹¹³¹ düştüler. Aldandılar, aldattılar... Teessür ve esefle belirtelim ki, bugün de “Kema kan!” (aynı tas, aynı hamam)... Evet, Osmanlıların inkırazını gerekli kılan sebeplerde şeklen bir başkalık olsa bile, bugün aynı hâdisenin fâilleri şekil değiştirmekle birçok hâricî fikrin tesiri altında faaliyet icra etmektedirler...

Tâlihsizliğimizin diğer bir ciheti de; ıslahatçılarımız, memleketimizi ihata eden umûmî felâketi ittifak,¹¹³² tesânüd,¹¹³³ muhabbet ve muâvenet¹¹³⁴ ile ıslah edip, tamir etmeleri lâzım gelirken, kökten değiştirme ve yıkma tarzında hareket ettiler. Tahrip ile tamir edecek-

¹¹²⁷ Kifâyetsiz: Bir iş için yeter güç ve ehliyet sâhip olmayan, yetersiz, ehliyetsiz.

¹¹²⁸ Fünûn-ı cedîde: Yeni fenler; fizik, kimya, biyoloji gibi modern fen ilimleri.

¹¹²⁹ Menzil: Durak, yer, mekân.

¹¹³⁰ Mahfel: Kapalı bölme, oda.

¹¹³¹ Mugalata: Yanıltacak şekilde söz söyleme.

¹¹³² İttifak: Anlaşma, birlik.

¹¹³³ Tesânüd: Dayanışma.

¹¹³⁴ Muâvenet: Yardımda bulunmak, yardım etmek.

lerini zannettiler. Maalesef, tahrip ile tamirin farkını temyiz¹¹³⁵ edip ayıramadılar. Hatta bu konuda kendilerini ikaz eden kemâl ehlini “medeniyetin düşmanı, mürteci,” diye tezyif¹¹³⁶ ve tahkir¹¹³⁷ ettiler. Evet, bu çok acı tecrübeleri Cenâb-ı Hak şu millete bir daha tattırmasın. Bu memleketi inkılâp ve ihtilâllere sahne olmaktan mahfuz¹¹³⁸ buyursun... Âmin.

Malumdur ki, ağacın meyvesinin bereketi ve kıymeti, kuvvetli ve haşmetli gövdeye ve toprağın derinliklerine nüfuz eden köklerin hayatiyetine bağlıdır. Elli senelik bir ağacın kökü ile altı yüz senelik muhteşem bir ağacın kök ve kudreti, şan ve nâmı, meziyet ve kemâlâtı hiçbir zaman aynı kefedede tartılamaz. Milletlerin kültür bağları birbirleriyle muttasıl¹¹³⁹ zincir halkaları gibidir. Bu halkalar koparsa, milletin sinesinde öyle korkunç gedik ve uçurumlar açılır ki, hayal edilmesi bile insaf ve hakikat ehlinin vicdanlarını kanatır.

Mâzî¹¹⁴⁰ ile âti¹¹⁴¹ arasında gerekli şekilde köprü kuramayan milletlerin âkıbeti, izmihlâlden başka bir şey değildir. Nesilleri birbirine rapteden¹¹⁴² bu köprülerin bir ayağı din ve ahlâk üzerine müesses¹¹⁴³ olan

¹¹³⁵ Temyiz: İyiyi kötüden ayırma.

¹¹³⁶ Tezyif: Değersiz göstermeye çalışma, aşağılama, küçültme.

¹¹³⁷ Tahkir: Küçük görme, aşağılama.

¹¹³⁸ Mahfuz: Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş.

¹¹³⁹ Muttasıl: Yapışık, bitişik.

¹¹⁴⁰ Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

¹¹⁴¹ Âti: Gelecek.

¹¹⁴² Rapt eden: Bağlayan.

¹¹⁴³ Müesses: Kurulu, kurulmuş, tesis edilmiş.

mâzî, diğer ayağı ise zamanın geçmesiyle yenilenen mârifet ve ilim üzerine teessüs¹¹⁴⁴ edecek olan istikbâl-dir. Mâzîsinden kopan ve ona sırt çeviren milletleri sefâhat, sefâlet, rezalet, izmihlâl ve nihayet anarşi gibi acı âkâbetler beklemektedir.

Sual:

Osmanlılarda ve İran'daki dinî faaliyetlerin bir mukayesesini yapar mısınız? Bugünkü İran hâdiselerinin, tarihî hâdiselerle ne gibi alâkası vardır?

Cevap:

Osmanlılar ile İranlıları kıyas edersek, çok farklı bir tablo karşımıza çıkacaktır. İran'ın, tarihî bir hatanın tekerrürü¹¹⁴⁵ içinde mûtedil¹¹⁴⁶ tavrını kaybettiğini, asırlarca çalkantılara maruz kaldığını; Osmanlıların ise müstakim bir hayat ve sağlam bir dayanışma içinde yaşamış olduklarını görmekteyiz. Bu iki millet arasındaki fark, bu büyük tarihî hâdiseden kaynaklanmaktadır. Osmanlılar Ehl-i Sünnet itikadını kabullendiler. Ehl-i Sünnet itikadını bir merkez kabul ederek onun tamim¹¹⁴⁷ ve neşrine¹¹⁴⁸ gayret gösterdiler. Yazılan kitaplar, şerh ve haşiyeler hep bu itikadın izahı ve kuvvet bulması mahiyetinde idi. Ve en önemlisi Osmanlı, dini müesseseseleştirdi. Osmanlı âlimleri dine perde olmayıp

¹¹⁴⁴ Teessüs: Kurulma, oluşma, bina edilme.

¹¹⁴⁵ Tekerrür: Bir daha olma, tekrarlanma.

¹¹⁴⁶ Mûtedil: Düşünce ve davranışlarında aşırılık bulunmayan, ölçülü, ılımlı, itidalli.

¹¹⁴⁷ Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

¹¹⁴⁸ Neşir: Yayma.

âyine oldular. Yani, doğrudan doğruya İslâm'ın güzel-liklerini cemaatlerine aksettirdiler.

İran ise, ehl-i sünnet mezhebini benimsemedi. İran'da ehl-i sünnet mezhebinin kaide ve esasları, düstur ve prensipleri açıklık, kesinlik ve netlik kazanmayınca, dinî anlayış ve alâka şahısların ellerinde kaldı.

Âyetullahlara büyük mevki verildi. Hatta Âyetullah'ın beyanı ile serî deliller karşı karşıya geldiği zaman, Âyetullahların fikri esas alındı. Böylece İran'da İslâmî anlayış, şahısların elinde nüfuz ve dirâyetine göre farklı tarz ve telakkîleri,¹¹⁴⁹ ayrı düşünce ve kanaatleri netice verdi. Neticede şahsî tasarruflar itibar kazanınca, Şîa şeyhleri ve dervişleri İran'da büyük rağbet gördü. Tabii bu arada irşad postundan saltanat tahtına geçmek isteyen açığözler de çıktı. İhtiras peşinde koşan, gizli emellerini dervişlik kisvesi altında saklayan pek çok siyâsî şarlatan, halkı iğfal¹¹⁵⁰ etmek ve tasarrufları altına almak için bu libası pek müsait buldular.

İranlıların bir kısmında da Araplara karşı bir kin ve iğbirar¹¹⁵¹ mevcut idi. “İki bin senelik tarihimizi, taht ve saltanatımızı zîr ü zeber eden çıplak Arapların hükümüne giremeyiz!” tarzında başlayan ifsâdâtlar¹¹⁵² ile avâm-ı nas¹¹⁵³ iğfal edildi. Dervişliği siyâsî

¹¹⁴⁹ Telakkî: Kabul etme, alma.

¹¹⁵⁰ İğfal: Gaflete düşürerek kandırma, aldatma.

¹¹⁵¹ İğbirar: Gücenme, darılma.

¹¹⁵² İfsâdât: Fitne ve bozgunculuklar.

¹¹⁵³ Avâm-ı nas: Sıradan halk tabakası.

ihtiraslarına vesile edinen bu hilebazlar Şûlik taassubunu körüklediler. Şahsî garazları¹¹⁵⁴ ateşlendirdiler, intikam fikirlerini uyandırdılar. Âl-i beyte muhabbet perdesi altında halka siyâsî telkinat yaptılar. Emevîler devrinde bu fitneyi tahrik ettiler. Hz. Ömer ve Hz. Osman'a (r.a) dil uzattılar. Aslında İranlıların en fazla Hz. Ömer'i (r.a) sevmeleri ve muhabbet etmeleri gerekirdi. Zira İran, Hz. Ömer'in {r.a) eliyle Müslüman olmuştur. O'na hürmet ve muhabbet, bir vicdan ve fazilet borçları idi.

İranlılar, Abbasîler devrinde de Abbasoğullarının başa geçmesini bir fırsat olarak değerlendirip, Horasan taraflarında karışıklık çıkardılar. Abbasîlerin başına büyük bir gaile açtılar. Post-u irşaddan,¹¹⁵⁵ taht-ı saltanata¹¹⁵⁶ geçmek isteyen ve büyük siyâsî müfsit olan Mukannen nâmındaki şahsın bu karışıklıklarda büyük rolü olmuştu. Fakat başaramadı ve siyâsî gayesine ulaşamadı.

İslâm tarihinde harîm-i dergâhtan,¹¹⁵⁷ kâşâne-i saltanata,¹¹⁵⁸ post-u irşaddan taht-ı şevkete¹¹⁵⁹ çıkmak isteyenlerin hemen hemen hepsi İran'da zuhur etmiştir. Meselâ, Safevî saltanatının teşekkülü bu tip iğfal¹¹⁶⁰ mah-

¹¹⁵⁴ Garaz: Kötü niyet, gizli düşmanlık, hınç, kin.

¹¹⁵⁵ Post-u irşat: Tarikat şeyhinin oturduğu en üst makam.

¹¹⁵⁶ Taht-ı saltanat: Egemenlik, hükümdarlık tahtı.

¹¹⁵⁷ Harîm-i dergâh: Dergâh sınırları.

¹¹⁵⁸ Kâşâne-i saltanat: Heybetli saltanat.

¹¹⁵⁹ Taht-ı şevket: Büyük taht.

¹¹⁶⁰ İğfal: Gaflete düşürerek kandırma, aldatma.

fellerinden¹¹⁶¹ başlatılmış, Bâtînîlik İran'da yayılmış, Bahâîlik İran'da kuvvet bulmuştu. Hatta Hinduların Hulûl-u ittihat itikadı İran'da rağbet görmüştü. İran'a ifsat¹¹⁶² tohumları eken Abdullah ibni Meymun'un mel'un¹¹⁶³ fikirleri orada uzun müddet intişar¹¹⁶⁴ etmiş, dâhilî hâdiseleri, kargaşalıkları netice vermiştir. Şark'ı senelerce tir tir titreten Bâtînîler, Asya'nın bu korkunç anarşistleri, Hasan Sabbah'ın fedaileri İran'da kuvvet bulmuştur. Elhâsıl: İran, derviş kisvesine bürünüp esas maksatlarını gizleyerek halkı kendine raptedip, sonradan onları ifsat ederek saltanat eşiğine doğru yürüten pek çok insanla doludur.

Sual:

İran'daki hâdiseler ve benzerleri Osmanlılarda da zuhur etmiş midir?

Cevap:

Osmanlılarda bir iki mevziî¹¹⁶⁵ hâdisе olmuşsa da, hiçbir zaman bu mânâda, saltanatı sarsacak derecede bir zelzele zuhur etmemiştir. Osmanlı devletinde müderris ve mürşitler değil tahta göz dikmek, bilakis saltanatın tesis ve devamında, faaliyetlerin adalet ve hakkaniyetle¹¹⁶⁶ yürütülmesinde azamî gayret göstermişlerdir. Saltanat-ı Osmaniye'nin müessis ve mimarı olan Osman

¹¹⁶¹ Mahfel: Kapalı bölme, oda.

¹¹⁶² İfsat: Kargaşalık, fitne çıkarma.

¹¹⁶³ Mel'un: Allah'ın lânetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lânetlenmiş, lânetli.

¹¹⁶⁴ İntişar: Yayılma.

¹¹⁶⁵ Mevziî: Bir yere ait ve mahsus olan, yaygın olmayan, yöresel.

¹¹⁶⁶ Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

Gazi; Edebalı gibi bir mürşidin sohbetinden istifade ve istifaze ederek, ilim ve irfanını geliştirmiştir. Sultan Fatih’e o cevval rûhu, o metâneti,¹¹⁶⁷ o fikir ve metodları telkin edenler Molla Güraniler, Akşemseddinler olmuştur. Sultan Fatih, devletin şevket ve satvetinin¹¹⁶⁸ en sağlam istinatgâhının¹¹⁶⁹ maârif¹¹⁷⁰ olduğunu idrak etmiş, İslâm’ın inkişâfının ulûm¹¹⁷¹ ve fûnûn¹¹⁷² ile mümkün olacağını pek güzel takdir ederek, İstanbul’u alır almaz dârülfünunlar tesis ettirmiştir.

Osmanlıları tarih boyunca dinî değil, daha ziyâde siyâsî mahiyetteki hâdiseler uğraştırmıştır. Beylikler, bâhusus Karamanoğulları, Uzun Hasanlar uzun müddet Osmanlıları meşgul etmiştir. Dinî hüviyetteki bir hâdise Fetret Devri’nde, saltanatın zayıfladığı bir devirde zuhur etmiştir. Simavna Kadısı’nın oğlu Şeyh Bedrettin’in ve Börklüce Mustafa’nın fikirleri yayılmış ise de, kısa devrede halledilmiştir. Zaten Şeyh Bedrettin “İbâhiyye” mesleğini, yani hayalî tarzdaki bir komünistlik fikrini İran’dan getirmiştir. Bir müddet İran’da kalan Şeyh Bedrettin, komünistlik fikrinin ilk mucidi olan İranlı Mezdek’in fikirlerinden istifade etmiş ve bu fikrin telkinatını yapmak istemiştir. Ancak fikirleri

¹¹⁶⁷ Metânet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık.

¹¹⁶⁸ Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç, kuvve-i kâhire.

¹¹⁶⁹ İstinatgâh: Dayanacak, güvenecek yer, dayanak.

¹¹⁷⁰ Maârif: İlim ve tekniğin öğrenilmesiyle elde edilip insanlığın yararına kullanılan hüner, sanat ve bilgiler. Eğitim ve öğretim sistemi.

¹¹⁷¹ Ulûm: İlimler.

¹¹⁷² Fûnûn: Fenler, ilimler.

Müslümanlardan ziyâde Yahudi ve Hıristiyanlarca kabul görmüş, bu iki grup onun etrafını sararak, bu fikrin tamim¹¹⁷³ ve neşrini¹¹⁷⁴ yapmak istemişlerse de muvaffak olamamış ve pek taraftar toplayamamışlardır. Osmanlılar için tehlikeli olan diğer zararlı bir cereyan da, yine kökü İran'da olan Erdebil Şeyhi, yani, Şeyh Cüneyd hâdisesidir.

Erdebil, İran'da Tebriz'in takriben 200 km. doğusunda bir kasabadır. Erdebil şeyhi Safiyüddin'in torunlarından olan Şeyh Cüneyd Erdebil'de irşat postuna oturmuş, kısa müddet sonra pek çok mürit kazanmış ve İran'da kendisi ve müritleri siyâsî bir tehlike arz edince Karakoyunluların 3. meliki olan Mirza Cihan Şah zamanında İran'dan çıkartılmıştır. İran'dan ayrılan Şeyh Cüneyd, Diyarbakır'a gelmiş, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın himayesine sığınmış ve onun teveccühünü¹¹⁷⁵ kazanmıştır. Uzun Hasan'ın kız kardeşi ile evlenen Şeyh Cüneyd'in bu evliliğinden Şeyh Haydar doğmuştur. Bu zât Şah İsmail'in babasıdır. Şeyh Cüneyd'in tahrikiyle Akkoyunlular Azerbaycan'a savaş açmış ve Azerbaycan Uzun Hasan'ın eline geçmiştir. Azerbaycan'ın alınmasından sonra tekrar Erdebil'e dönen Şeyh Cüneyd irşad postuna oturarak dinî perde altında siyâsî faaliyetlere başlamıştır. Şeyh Cüneyd'in

¹¹⁷³ Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

¹¹⁷⁴ Neşir: Yayma, dağıtma, yayım, yayımlama.

¹¹⁷⁵ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

müritleri sadece İranlılara inhisar¹¹⁷⁶ etmemiş, Osmanlılardan da pek çok sûfîleri kendine celbetmiştir.¹¹⁷⁷

Şeyh Cüneyd, adamlarını Anadolu'ya salıyor, bu adamlar gittikleri yerlerde çeşitli desise ve hilelerle câhil insanları kendilerine raptediyorlardı.¹¹⁷⁸ Aslında sünnî olan Osmanlı sûfîleri, yapılan telkinlerin tesiriyle, bilahere Şîiler gibi düşünmeye başlıyorlardı. Hatta öyle ki, birbirlerini tanıyabilmek, ülfet ve ünsiyet etmek için aynı tarzda konuşuyorlar, aynı tip ve şekilde elbise giiyorlardı. Böylece merkezi dışarıda olan bir cereyan Anadolu'da sür'atle yayılıyordu. Nasıl ki bugün Rusya ve Çin dışındaki komünistler Moskova ve Pekin'e, faşistler İtalya'ya, naziler Almanya'ya bağlı ise, o günkü bazı Osmanlı sûfîleri de bir kukla gibi Şeyh Cüneyd'e bağlı idiler. Tarih tekerrürden¹¹⁷⁹ ibarettir. Kökü dışarıda olan yabancı ideolojilere müsamaha etmek ve onları barındırmak, tarih boyunca birçok devletleri felaketten felakete götürmüştür.

Şeyhlikten Şahlığa yönelen Şah İsmail, Şeyh Cüneyd'in ölümünden sonra, dedesinin nüfuzunu tamamen siyâsî bir mecraya çevirerek, Anadolu'da büyük ve muhteşem bir Şîa devleti kurmak gaye ve emelini taşıyordu. Evet, daha önce yapılan Otlukbeli Savaşı ile kaybedilen Şîa nüfuzunu tekrar kazandırmak için yoğun gayretler sarf ediyor, adamlarını Anadolu içlerine

¹¹⁷⁶ İnhisar: Yalnız bir şeye veya kimseye ait olma, başkası ile alâkası olmayıp, bir yere, birine has olma, ona mahsus bulunma.

¹¹⁷⁷ Celbetmek: Kendine doğru çekmek, çağırtmak, dâvet etmek.

¹¹⁷⁸ Rapt eden: Bağlayan.

¹¹⁷⁹ Tekerrür: Bir daha olma, tekrarlanma.

sokarak ifsat şebekelerini çalıştırıyordu. Şah İsmail'in adamları, Anadolu'ya yer yer taarruzlar¹¹⁸⁰ yapıyor, şehirleri yağmalıyor, halkı huzursuz ediyorlardı. Osmanlı sûfîleri ise, İran'daki tekkeye maddeten yardım yapıyor, Şah İsmail'in adamlarına imreniyor, onlar gibi düşünüyor ve yaşıyorlardı. Sûfîlerin Ehl-i Sünnete muhalefetleri, kin ve iğbirarları¹¹⁸¹ öyle bir hâle gelmişti ki, Şah İsmail'in adamlarına kuvvet veriyor, yağma işlerine onlar da katılıyorlardı. Anadolu sûfîleri üzerindeki nüfuzuna güvenen Şah İsmail, Nurettin isimindeki bir halifesini Anadolu'ya gönderdi. Bu dessâsın¹¹⁸² teşviki ile Osmanlı sûfîleri Şah İsmail taraftarları ile birlikte Amasya ve Tokat'ı vurdular.

O gün şehzade Yavuz Sultan Selim bu tehlikeyi sezmiş ve Anadolu'da hızla yayılan bu fitneyi bertaraf¹¹⁸³ etmek için babasını bir Şark seferine teşvik etmiş ve maalesef ikna edememişti. Nihayet Yavuz Sultan Selim padişahlığı zamanında şarka yürümüş ve Çaldıran Savaşı ile Şah İsmail'in saltanatına son vermiştir. Fakat Şah İsmail'in atmış olduğu menfî fikirler uzun müddet devam etmiştir.

Bugünkü İran hâdiseleri ve Humeyni meselesi de, aynı ruh ve yapının asırlar sonra bugünün şartları içerisinde tezâhüründen başka bir şey değildir. Ruh, aynı ruhtur. Asırlar önce İran'ı çalkalayan bu rûhun bugün

¹¹⁸⁰ Taarruz: Saldırmak. Sataşma, ilişme, takılma, tecâvüz etme.

¹¹⁸¹ İğbirar: Gücenme, darılma.

¹¹⁸² Dessâs: Karşısındakini hile ve düzenle aldatmaya çalışan (kimse), hilekâr, entrikacı, desîsekâr.

¹¹⁸³ Bertaraf etmek: Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.

de İran'ı çalkantı ve belâlara atacağını, belki de felâketlere sürükleyeceğini söylemek herhâlde kehanet olmasa gerektir.

Şeyh Cüneyd'in adamlarının, o gün Anadolu'da fikirlerini telkin etmeleri misali, bugün de aynı rûhun fakat biraz değişik bir libas içinde aynı telkinler ve aynı "Nureddinler" ile icra-i faaliyette¹¹⁸⁴ bulunduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

Sual:

İttihâd-ı İslâm¹¹⁸⁵ hakkında görüşleriniz?

Cevap:

Günümüzde devletlerin iç politika ve istikrarlarının sağlam ve sürekliliği kadar, dış politikalarının da müstakim ve itibarlı olması gerekmektedir. Bir devlet dış politikada münferit¹¹⁸⁶ kalmakla bir fayda temin edememekte ve diğer bloklaşmış devletlerin tasallut¹¹⁸⁷ ve tahakkümüne hedef olmakla, itibarını gerektiği şekilde koruyamamaktadır. Sadece iyi niyet temâyülleri yahut barışçı olma arzuları netice noktasından bir fayda temin etmemektedir.

Bağımsızlıklarını koruyabilmek, itibar ve güvenlerini kazanmak için devletler birbirleriyle çok yönlü dayanışmaya muhtaçtır. Bugün artık bu dayanışmaların altında

¹¹⁸⁴ İcra-i faaliyet: Faaliyette bulunma.

¹¹⁸⁵ İttihâd-ı İslâm: İslâm birliği.

¹¹⁸⁶ Münferit: Başka kimse veya şeylerden ayrı olan, tek, yalnız, müstakil.

¹¹⁸⁷ Tasallut: Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma.

ideolojik gaye ve stratejiler, müşterek siyâsî unsurlar yatmaktadır. Meselâ, Doğu Sosyalist Bloku, Rusya'nın riyâseti¹¹⁸⁸ altında komünizmi yayma, sosyalist devletlerin hür dünya ve Müslüman devletler üzerindeki tahakküm¹¹⁸⁹ ve baskısıyla siyâsî ve iktisadî menfaatlerini devam ettirme emelindedir. Diğer taraftan Amerika ve hür dünya devletlerinin Komünist Bloka karşı bir araya geldikleri bir gerçektir. Bu şartlar altında Müslüman devletlerin; dış güçlerin baskısından kurtulmak, menfî ve tahripkâr cereyanların karşısında birbirlerine maddî ve mânevî destek olmak, teceddüd¹¹⁹⁰ ve medeniyet arzusu ile geri kalmışlıktan kurtulmak için bir araya gelmeleri ve fikir birliğine varmaları zamanı gelmiştir, hatta geçmektedir... Aslında ne Doğu, ne Batı Blokunda Müslüman devletlerde olduğu kadar muhabbet ve uhuvveti¹¹⁹¹ tesis edecek, ittifad¹¹⁹² ve ittifakı¹¹⁹³ netice verecek âmiller¹¹⁹⁴ yoktur. Meselâ, komünist devletlerin politikaları, fıtrat kanunlarına muhalif olduğu için ittifaklarının yıkılacağı muhakkaktır. Çünkü onun felsefesi menfî esaslar üzerine bina edilmiştir. İnsan fıtratı tahakküm ve terörü kaldıramaz. Beşerin temel hak ve hürriyetlerini zîr ü zeber ettiğinden ve içtimâî hayatta daima huzursuzluğun

¹¹⁸⁸ Riyâset: Reislik, başkanlık.

¹¹⁸⁹ Tahakküm: Baskı yaparak hükmetme, zorbalıkla hüküm sürme.

¹¹⁹⁰ Teceddüd: Yenilenme.

¹¹⁹¹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹¹⁹² İttihad: Birleşme.

¹¹⁹³ İttifak: Anlaşma, birlik.

¹¹⁹⁴ Âmil: Bir şeyin meydana gelmesine sebep olan, tesir eden şey, etken, müessir, faktör.

kaynağı olduğundan, komünizmin felsefe ve düsturları kendisini inkıraz¹¹⁹⁵ mahkûm etmiştir.

İslâm dini fitrî olduğu için, beşerin dünyevî ve uhrevî saadetini hedef almıştır. İslâm; fikir ve düşünce, hayat ve felsefe olarak Hukukullah¹¹⁹⁶ ve Hukuk-u ibâd'a¹¹⁹⁷ riayeti¹¹⁹⁸ esas alıp, hak, adalet, rıza-i İlâhi ve fazilet için çalışmayı emreder. Bu prensipler içtimâî hayatta istikâmet, tesânüd,¹¹⁹⁹ teavün,¹²⁰⁰ ittifak ve muhabbeti hâsıl edip İttihâd-ı İslâm'ı¹²⁰¹ netice verecektir. Hem de bu düsturlar ittifakın devamlılığını sağlamaya kâfi sebeplerdir. Müslüman devletlerin üzerinde ittifak edecekleri temel maksat birdir. Allah'ımız birdir, dinimiz birdir, peygamberimiz birdir, kitabımız birdir, kiblemiz birdir. Dinî düşünce noktasından müşterek olan devletlerin maksatta ittifak etmeleri ve sıkı bir dayanışma içinde bulunmaları kendilerine çok şey kazandıracaktır.

Evvelâ, dış dünyada Müslüman devletlerin ittifak etmesi siyâsî bir güç olacak ve bu gücü diğer devletlere karşı bir diplomatik baskı unsuru olarak kullanabileceklerdir.

Ayrıca, dünya barışının korunmasında, beşerin hak ve hukukunun korunmasında bu blok bir denge unsuru

¹¹⁹⁵ İnkıraz: Son bulmak, çökmek, yıkılmak.

¹¹⁹⁶ Hukukullah: Allah'ın hakkı, kamu hakları.

¹¹⁹⁷ Hukuk-u ibâd: Kul hakları, bireyin hakları.

¹¹⁹⁸ Riayet: Uyuma, itaat etme.

¹¹⁹⁹ Tesânüd: Dayanışma.

¹²⁰⁰ Teavün: Karşılıklı yardımlaşma, birbirine yardım etme.

¹²⁰¹ İttihâd-ı İslâm: İslâm birliği.

olacaktır. Bu ahval âlem-i İslâm'da kardeşlik fikrini inkişaf¹²⁰² ettirecek, karşılıklı münasebetler neticesinde maddî ve mânevî terakkîlerini teşvik edecek, onları kemâlâta sevk edici bir kamçı rolünü oynayacaktır. Bu bloklaşma harekâtı, Müslüman devletlerin birbirleriyle münâsebetlerini kolaylaştıracak, karşılıklı bilgi, teknoloji ve eleman teminine vasıta olacak ve kısa devrede İslâm devletlerinin maddî ve mânevî terakkîlerini hızlandıracaktır. Sanayinin kanı hükmünde olan yahut kalkınmanın temelini teşkil eden petrol unsurunun kendi ellerinde bulunması da, diğer taraftan İslâm Blokunun itibar ve kıymetini artıracaktır.

Bu blok, mezkûr¹²⁰³ nimeti, beşeriyetin maddî ve mânevî saadetlerine hizmet eden faydalı bir vesile hâline getirmekle, kapitalistlerin tefrit¹²⁰⁴ edip bir kısım masumları ezmesi, diğer taraftan işçi sınıfını insafsız bir tahakküm altında çalıştırarak, bütün sermayeyi eline geçiren ve her bakımdan en büyük kapitalist olan komünist devletlerin ifratı,¹²⁰⁵ zulüm ve baskısı karşısında insanları sefâlete değil, servet ve refaha nail etmeyi gaye edinen bir “İslâm Birliği”ni kurarak, insan hak ve hukukuna riayetkâr¹²⁰⁶ ve dünyayı kendine meclûb¹²⁰⁷ eden bir blok hâline gelecektir. Bediüzzaman Hazretlerinin ifade ettiği gibi: İttihad-ı İslâm fikrini tahakkuk

¹²⁰² İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

¹²⁰³ Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

¹²⁰⁴ Tefrit: Tersine aşırılık, normalden aşağı olma.

¹²⁰⁵ İfrat: Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

¹²⁰⁶ Riayetkâr: Emir dinleyen.

¹²⁰⁷ Meclûb etme: Celbetme, çekme.

ettirecek sebepler de mevcuttur. Eskiden Şark husu-
meti ittihad-ı İslâm'a¹²⁰⁸ mâni ve ayak bağı iken, bu
husumet zail oldu ve olacak, bu hâl de İslâm devletle-
rinin intibah¹²⁰⁹ ve teyakkuzunu netice verecektir.¹²¹⁰

İttihad-ı İslâm'ı hızlandıracak diğer bir cihet de
İslâm devletlerinin karşılıklı, ilmî, ticarî ve sinâî, dinî
ve ahlâkî münasebetlerinin kuvvet kazanmasıdır. Yapı-
lan konferans ve seminerler, tesis edilen meşveret¹²¹¹ ve
şûrâ¹²¹² meclisleri de bu yakınlaşmayı gün geçtikçe
kuvvetlendirmektedir. Nitekim İslâm devletlerinin son
zamanlarda akdetmeye¹²¹³ başladıkları muhtelif kongre
ve toplantılar bu hakikatin tahakkuku için atılmış ümit
veren adımlardır.

Bu arada gazeteci ve yazarların, hamiyetli insan-
ların ve bâhusus devlet adamları ve politikacıların müs-
bet hareket ve gayretlerinin de bu ittifakın tahakkukuna
büyük yardımı olacaktır. Hatta bu vazife diplomat ve
devlet adamlarımız için millî bir vecibedir.

Bilindiği gibi, yeni bağımsızlığına kavuşan İslâm
devletleri dış dünyada gerçek yerlerini tâyin edememiş
ve bir kısmında zaruretlar ve fukaralık hükmettiği için,
komünist fikirlerin üremesine ve gelişmesine müsait bir
zemin hâsıl olmuştur. Bunun neticesi olarak, mezkûr

¹²⁰⁸ İttihad-ı İslâm: İslâm Birliği.

¹²⁰⁹ İntibah: Uyanma, uyanış.

¹²¹⁰ Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 128.

¹²¹¹ Meşveret: Bir konu hakkında tecrübeli kimselere, o konuyla ilgili
olanlara danışma, fikir alma, müşâvere etme.

¹²¹² Şûrâ: Bir konuyu görüşmek için yapılan toplantı.

¹²¹³ Akdetmek: Yapmak, düzenlemek, tertip etmek.

devletler hür dünya karşısında Komünist Bloka mey-letmiş ve sosyalist model tarzlarını benimseme temâyülünde bulunarak, korkunç canavarın ağzına girmeyi netice verecek dengesiz bir dış politika izlemişlerdir. İşte bu açıdan, biz İslâm devletlerini komünizmin pençesinden kurtarmak ve onlara haysiyetli bir dış politika kazandırmanın da ancak ittihad-ı İslâm ile gerçekleşeceği kanaatindeyiz. Hem, ittihad-ı İslâm Rusya ve Çin'e karşı dünya barışının teminatı olacak ve husûmeti kaldırıp sulh-u umûmîyi¹²¹⁴ tesis edecektir.

Sual:

İslâm'ın inkişâfına hariç ve dâhildeki mâniler nelerdir?

Cevap:

İslâm'ın inkişâfına dâhildeki mâniler: Ahlâksızlık, yer yer tahakkuk eden istibdat,¹²¹⁵ zulüm ve tahakküm, taassup, cehâlet ve yeis gibi zulmânî sebepler idi. Bu mâniler izale olacaktır. İslâmî intibah ve uyanış gittikçe büyüyecektir.

Mârifet ve şevk ile terakkî ve teâlî¹²¹⁶ yolunda gün be gün Allah'ın yardımıyla mesafe almakla, vatanımızı ilim ve maarifin nakış ve çiçekleriyle tezyin¹²¹⁷ ederek cennet yapma gayretleri ve genç dimağların

¹²¹⁴ Sulh-u umûmî: Herkesi içine alan barış, barış hâli.

¹²¹⁵ İstibdat: Baskı, diktatörlük.

¹²¹⁶ Teâlî: Yüceltmek.

¹²¹⁷ Tezyin: Süsleme, süslenme.

istikâmetleri, hayat ve yaşayışları, dinî telkin ve hasbî¹²¹⁸ hizmetleri ümidimizi kuvvetlendirmektedir.

İslâm'ın inkişâfına hariçteki mâniler ise; başta Hıristiyanlık taassubu idi. Kaynağını inat ve gafletten alan bu taassupla papazların riyaset ve azizliklerinin yıkılma tevehhümü¹²¹⁹ ve Hıristiyanların onları körü körüne taklit teşebbüsleri İslâm'ın Batı'ya açılmasına mâni oluyordu. Fakat bugün dünyanın yüzde kırkını yutan ve bütün beşeriyeti tehdit eden komünizm ve anarşi tehlikesine karşı Avrupa ister istemez âlem-i İslâm ile dost olmaya, bu düşmana karşı müşterek hareket etmeye mecburdur. Zira bu düşmana karşı en kuvvetli sed ancak ve ancak hakâik-i îmaniye ve Kur'âniyedir.¹²²⁰ Demek ki İslâm'ın hariçteki mânileri eskiden bize düşman iken şimdi dost oluyorlar. Hatta onların rûhanî reislerinin¹²²¹ dostluğu tebeyyün¹²²² etti ve etmektedir. Hadîs-i şeriflerin ihbarı ve onların rûhanî reislerinin gayret ve taharrîleri¹²²³ bu kanaate kuvvet vermektedir. Avrupa'da saadet kapısı açılmıştır. Bütün hakâik-i ulviyeyi¹²²⁴ ihtiva eden Kur'ân-ı Kerîm'in câzibesine takılmakla dünyevî ve uhrevî saadetlerle ferahyâb¹²²⁵ olacaktır. İnşaallah...

¹²¹⁸ Hasbî: Bir karşılık beklemeden gönüllü olarak yapılan, Allah rızâsı için olan, karşılıksız.

¹²¹⁹ Tevehhüm: Asılsız şüpheye düşme, kuruntuya, vehme kapılma, delile dayanmayan ihtimal üzerinde durma.

¹²²⁰ Hakâik-i îmaniye ve Kur'âniye: İman ve Kur'ân hakikatleri, esasları.

¹²²¹ Rûhanî reis: Dinî lider; dinî konularda otorite sâhibi kimse.

¹²²² Tebeyyün etmek: Görünmek, açığa çıkmak.

¹²²³ Taharrî: Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.

¹²²⁴ Hakâik-i ulviye: Yüce hakikatler.

¹²²⁵ Ferahyâb: Ferah bulan, ferahlayan.

Vicdanımızın ziyâsı, aklımızın nûru, gönlümüzün sürûru olan Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın şanlı ve azametli hizmeti Amerika ve Avrupa'nın âfakını istila eden cehâlet ve taassup bulutlarını izale edecektir.

Cenâb-ı Hak, Müslümanların bu vadideki gayret ve ihlâslarını Avrupa'nın necat¹²²⁶ ve halâsına¹²²⁷ inşaallah vesile ittihaz¹²²⁸ ederek, o bahtı kara kıtayı Nûr-u Tevhid¹²²⁹ ile ışıklandırarak ve mârifetin şuaları,¹²³⁰ lem'aları,¹²³¹ katreleriyle¹²³² baharına kavuşturacaktır. Bu büyük hizmetin tahakkukunda büyük pay, âlicenap ve nümune-i imtisal¹²³³ Nur talebelerinin olacaktır.

Sual:

Bu ittihad-ı İslâm'ın¹²³⁴ mânileri hakkında fikriniz nedir?

Cevap:

Kanaatimce İttihad-ı İslâm'a en büyük engel kendi içimizdir. Hicap ve perde nefsimiz, ırkçılık ve bölgecilik gibi sûrî¹²³⁵ arzularımız, dinî emirlere karşı laubali ve lâkayd ahvâlimiz, cehâlet, taassup ve keş-

¹²²⁶ Necat: Kurtulma, kurtuluş, halâs.

¹²²⁷ Halâs: Kurtulma, kurtuluş.

¹²²⁸ İttihaz: Kabul etme, öyle sayma.

¹²²⁹ Nûr-u Tevhid: Her şeyin bir olan Allah'a ait olduğuna ve O'nun yaptığına inanmaktan doğan nur.

¹²³⁰ Şuâ: Işık hüzmesi, parlıltı.

¹²³¹ Lem'a: Parlıltı, parlaklık.

¹²³² Katre: Damla.

¹²³³ Nümune-i imtisal: Örnek alınacak model.

¹²³⁴ İttihad-ı İslâm: İslâm Birliği.

¹²³⁵ Sûrî: Gösterişte, şeklen.

mekeşliğimizdir. İttihad-ı İslâm'ın kalbi râbıta-i diniye'dir.¹²³⁶ Eğer biz İslâm'ı bihakkın yaşar, ef'âl¹²³⁷ ve ahvâlimizle ona âyine¹²³⁸ olur, hayat ve himmetimizi Kur'ân'ın neşrine¹²³⁹ ve tamimine¹²⁴⁰ hasredersek,¹²⁴¹ ittihâd-ı İslâm'a¹²⁴² mûmânaat¹²⁴³ edenler, değil engel olmak, belki bu feyzi kabullenip, ondan tefeyyüz¹²⁴⁴ edeceklerdir. Fıtratı bozulmayan insanlar bu hakikati kabulleneceklerdir.

“İslâmiyet güneş gibidir, üflemeyle sönmez, gündüz gibidir, göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan yalnız kendisine gece yapar.”¹²⁴⁵ Esası tevhid, fazilet ve ahlâk olan İslâm dininin derinliğini, inceliğini takdir edip intisap¹²⁴⁶ edenleri feyizdâr kılarak saadete ve saadetten kemâlâta isal¹²⁴⁷ eder. İslâmiyet güzel ahlâktan ibaret olduğu cihetle, meziyet ve seciye-i âliyesini¹²⁴⁸ tettebbu¹²⁴⁹ ile takdir edenler için bir cadde-i kübrâdır.¹²⁵⁰

¹²³⁶ Râbıta-i diniye: Din bağı, aynı dinden olmaktan kaynaklanan bağ.

¹²³⁷ Ef'âl: Fiiller, yapılan işler, eylemler.

¹²³⁸ Âyine: Ayna.

¹²³⁹ Neşir: Yayma, dağıtma, yayım, yayımlama.

¹²⁴⁰ Tamim etmek: Umûma yaymak, genel duruma getirmek.

¹²⁴¹ Hasretmek: Ayırmak, ona tahsis etmek.

¹²⁴² İttihâd-ı İslâm: İslâm birliği.

¹²⁴³ Mûmânaat: Karşı çıkma, engelleme, mâni olma, muhâlefet.

¹²⁴⁴ Tefeyyüz: Feyiz bulma, ilerleme, yükselme.

¹²⁴⁵ Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 77.

¹²⁴⁶ İntisap: Bağlanma.

¹²⁴⁷ İsal: Ulaştırmak.

¹²⁴⁸ Seciye-i âliye: Yüksek karakter.

¹²⁴⁹ Tettebbu: Etraflıca inceleyip araştırma.

¹²⁵⁰ Cadde-i kübrâ: Büyük ve geniş cadde.

İnsanlığın küllî vicdanı bu hakikate muhtaçtır. Lâyıkı vechi ile gösterilse müşteri olacaktır. Kaldı ki İslâm devletleri uhuvvetin¹²⁵¹ temini ile tesânüd¹²⁵² ve ittifakla¹²⁵³ bir araya gelseler, ittihad-ı İslâm'ın mânâ ve önemini derk etseler,¹²⁵⁴ emin olunuz o menfî güçler, dış mihraklar¹²⁵⁵ mâni olmak isteseler de buna muvafak olamayacaklardır. O ittihad güneşinin karşısında küfür, kin ve taassup buzları eriyecek, çözülüp dağılmaya mahkûm olacaktır. Onun haşmet-i mânevîsi¹²⁵⁶ önünde mağlûp olacaklardır. Tarih buna şâhittir.

Şu da bir hakikattir ki, kâinatta mübâreze kanunu¹²⁵⁷ mevcuttur. Firavunlar olmalı ve olacaktır ki, taa Mûsâ'lar çıkabilsin... Saltanat ve debdebesi, ordu ve kuvveti ile Firavun, Hz. Mûsâ'nın (a.s) hak dâvâsının karşısında helâk olup suda boğulmamış mıdır? Nemrut zâlimi, Hz. İbrahim'i (a.s) mancınığa bağlayıp ateşe attığı zaman haliliyet¹²⁵⁸ gömleğini giyen Hz. İbrahim'e o ateş gül ve gülistanlık olmamış mıdır? Evet, ittihad ve ittifak tevfik-i İlâhiyenin¹²⁵⁹ sebebidir. Va'd-i İlâhî¹²⁶⁰ haktır. Cenâb-ı Hakk'ın inayet ve yardımı cemaat ve ittifak üzerinedir.

1251 Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

1252 Tesânüd: Dayanışma.

1253 İttifak: Anlaşma, birlik.

1254 Derk etmek: Anlamak, kavramak, idrak etmek.

1255 Dış mihraklar: Dış güçler.

1256 Haşmet-i mânevî: Mânevî büyüklük.

1257 Mübâreze kanunu: Mücadele ve dövüşme kanunu.

1258 Haliliyet makamı: Allah dostu olma unvanı.

1259 Tevfik-i İlâhiye: Allah'ın yardımı.

1260 Va'd-i İlâhî: Allah'ın vaadi, sözü.

Zaten îman birliğinin kalp birliğini, onun da hareket beraberliğini icab ettirdiği bir gerçektir. Siyâset de hareket beraberliği içinde mütâlaa edilir. Nitekim bazı müfessirler, âyet-i kerimede sınımsız sarılmamız emredilen *Hablullah*'ı,¹²⁶¹ *tâat*¹²⁶² ve cemaat olarak tefsir etmişlerdir.

Îman tezkeresi ile Kâdir-i Kayyûm'a¹²⁶³ iltica eden bir cemaati, Cenâb-ı Hak hıfzedecektir.¹²⁶⁴ Hz. Peygamber'in (s.a.v) mağarada Sıddık-ı Ekber'e beyan buyurduğu: "Korkma, Allah (c.c) bizimle beraberdir!" sırrı tahakkuk¹²⁶⁵ edecektir.

Eskiden Avrupa medeniyetinin rûhu menfaat ve hasis¹²⁶⁶ ihtiraslar¹²⁶⁷ üzerine müesses¹²⁶⁸ idi. Bu ruh, Âlem-i İslâm'a hile ve desiseyle musallat oluyordu. Lawrens hâdisesi¹²⁶⁹ bunun açık bir misâlidir. Artık bugün Avrupa'nın bu hile yoluna başvurmaması komünizm belâsını def için aklın gereğidir. Zaten, Avrupa'yı korkunç tehlikeler sarmıştır. Sefâlet ve ahlâksızlık ateşi bugün biraz daha büyümektedir. Bu ateşi söndürmekte

¹²⁶¹ *Hablullah*: Allah'ın sağlam ipi; Kur'ân.

¹²⁶² *Tâat*: Allah'ın emirlerine uyma, yasaklarından kaçınma.

¹²⁶³ *Kâdir-i Kayyûm*: Sonsuz kudret sâhibi olan, her şeyi kendi varlığıyla ayakta tutan ve dilediği gibi onları idare eden Allah.

¹²⁶⁴ *Hıfzetmek*: Korumak, saklamak, muhâfaza etmek.

¹²⁶⁵ *Tahakkuk*: Gerçekleşme.

¹²⁶⁶ *Hasis*: Kıymetsiz, âdi, bayağı.

¹²⁶⁷ *İhtiras*: Çok şiddetli arzu, hadden aşırı hırs derecesindeki istek.

¹²⁶⁸ *Müesses*: Kurulu, kurulmuş, tesis edilmiş.

¹²⁶⁹ Thomas Edward Lawrence, 16 Ağustos 1888 tarihinde İngiltere'nin Kuzey Galler bölgesinde dünyaya geldi. Oxford Üniversitesi mezunu bir arkeologdur. 1916-1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yürütülen Arap isyanında, İngiliz irtibat subayı olarak görev yaptı. Bu dönemde Arabistanlı Lawrence adıyla tanındı.

Hristiyanlık dini, “ehl-i sâlib”¹²⁷⁰ felsefesi müessir¹²⁷¹ olamaz. Bu sebeple, Hristiyanlık dini ile içtimâî hayatını tedavi edemeyen Avrupa’nın, İslâm’a dost olması ve hatta İslâm dinini kabullenmesi; mantık, ilim ve zaruretlerin bir gereğidir. Bu meseleyi istikbal açısından değerlendirecek olursak, Avrupa ister istemez İslâm âlemi ile dost olmaya ve iyi geçinmeye, hatta komünizm veba ve taununa karşı ittihad-ı İslâm’a¹²⁷² taraf-tar olmaya mecburdur.

İslâm âleminin en büyük düşmanı şüphesiz komünizm âfatıdır.¹²⁷³ Âlem-i İslâm sosyalizm ve komünizm illetlerinden yakasını kurtardığı gün, Müslüman devletlerin ayağına köstek olan bağ izale olmuş olacaktır. Bu tasalluttan¹²⁷⁴ kurtuluş âlem-i İslâm’ın tesânüdünü hızlandıracak ve âlemde yeni bir güç ve haysiyetli ve istikametli bir blok tesis edilmekle, insaniyette yeni bir mecra, yeni bir çığır açılmış olacaktır. İttihâd-ı İslâm gibi bir hayr-ı azîme¹²⁷⁵ teşebbüs, mevhum¹²⁷⁶ mâni-lerle geri bırakılmamalıdır.

Evet, Bediüzzaman Hazretlerinin beyan buyurduğu gibi: “Vehham¹²⁷⁷ olmamalıyız. Korkmakla din rüşvet verilmez. Dinin za’fiyeti bahanesine olan müzahref¹²⁷⁸

¹²⁷⁰ Ehl-i sâlib: Ehl-i Kitap’tan Hristiyanlar, Haçlılar.

¹²⁷¹ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹²⁷² İttihad-ı İslâm: İslâm Birliği.

¹²⁷³ Âfat: Âfetler, musibetler, belâlar.

¹²⁷⁴ Tasallut: Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma.

¹²⁷⁵ Hayr-ı azîm: Büyük hayır, sevap.

¹²⁷⁶ Mevhum: Gerçekte olmadığı hâlde var gibi düşünülen, kuruntuya dayanan, vehmedilen.

¹²⁷⁷ Vehham: Aşırı derecede vehimli, kuruntulu.

¹²⁷⁸ Müzahref: Kof, işe yaramaz.

medeniyete lânet... Havf¹²⁷⁹ ve za'f,¹²⁸⁰ te'sirât-ı hariciyeyi¹²⁸¹ teşcî¹²⁸² eder. Muhakkak maslahat¹²⁸³ mevhum¹²⁸⁴ mazarrata¹²⁸⁵ feda edilmez. ¹²⁸⁶وَمِنْ اللَّهِ التَّوْفِيقُ¹²⁸⁷

Sual:

Dinî cemaatlar niçin ihtilâf ediyorlar?

Cevap:

Evvelâ ihtilâflar mevzuunda dinî cemaatlar ile siyâsî cemaatları ayırmak icab eder. Dinî cemaatlarla siyâsî cemaatların terkip¹²⁸⁸ ve hususiyetleri bir değildir. Siyâsî cemaatlarda siyâsî tercih ve temâyüller ağır bastığından alâküllihâl,¹²⁸⁹ her meselede ifrat¹²⁹⁰ ve tefrite¹²⁹¹ düşerler. Siyâsî bir cemaat, vassettiğini olduğundan fazla abartır. Yapamayacağı şeyler vaat eder. Vaat ettiği şeyi mübalâğa ile büyütür. Tenkit ettiği şeyi habbe iken kubbe¹²⁹² gösterir. Ayrıca, teveccüh-ü âmmeyi¹²⁹³ kazanmak için hayal ile hakikati karıştırır. Hatta hakikati siyâsî menfaat nâmına kirleterek istismar etme gibi

¹²⁷⁹ Havf: Korku.

¹²⁸⁰ Za'f: Zayıflık.

¹²⁸¹ Te'sirât-ı hariciye: Dış etkenler.

¹²⁸² Teşcî: Cesaretlendirme.

¹²⁸³ Maslahat: Fayda, yarar.

¹²⁸⁴ Mevhum: Öyle olmadığı hâlde öyle sayılan.

¹²⁸⁵ Mazarrat: Zararlar, ziyanlar.

¹²⁸⁶ Tefrik, başarı sadece Allah'tandır.

¹²⁸⁷ Nursî, Âsâr-ı Bedîiyye, RNK Neşriyat, İstanbul, s. 145.

¹²⁸⁸ Terkip: Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme.

¹²⁸⁹ Alâküllihâl: İster istemez.

¹²⁹⁰ İfrat: Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

¹²⁹¹ Tefrit: Tersine aşırılık, normalden aşağı olma.

¹²⁹² Habbeyi kubbe yapma: Küçük bir şeyi büyütme, abartma.

¹²⁹³ Teveccüh-ü âmme: Herkesin ilgisi ve sevgisi.

azim bir tehlikeye düşer. Bu sebeple söz konusu cemaatler bahsimizden hariçtir.

Dinî cemaatlere gelince, bunlar maksatta ve gayede ittifak etmelidirler. Yoksa meşrep ve meslekte ittifak caiz olmadığı gibi, lâzım da değildir. Ehl-i sünnetin şemsiyesi altındaki farklı meşrepler, meslekler aslında değişik temâyül,¹²⁹⁴ istidat,¹²⁹⁵ kabiliyet, his ve mizaçlara bir cevaptır. Bu bakımdan hak meşrep ve mesleklerinin ayrı olması rahmettir. Farklı meşrepler, kara, hava veya deniz yoluyla hacca gitmeye benzer.

“Mesleğimiz haktır, diyebiliriz. Fakat hak yalnız bizim mesleğimizdir, dememeliyiz!” düsturunu ihtilâfların izalesinde müessir¹²⁹⁶ bir iksir olarak benimsemelidirler. Dinî cemaatler inhisarcılık¹²⁹⁷ temâyülünden kurtuldukları nisbette ihtilâflar hallolunacaktır. İhtilâfları körükleyen diğer bir saik de cehâlet ve taassuptur. Bazı insanların hakikatleri kendi anlayış ve kavrayışlarına göre yorumlamaları ihtilâfa sebep olmaktadır. İslâmî telkinat ve tedrisat asıl kaynaklara dönük yapıldığı nisbette, bu durum da izale olacaktır.

Her dinî cemaatin müntesipleri¹²⁹⁸ içinde alâkûl-lihâl, meselelere sathî¹²⁹⁹ nazar ile bakan, dar

¹²⁹⁴ Temâyül: Yönelmek, meyletmek.

¹²⁹⁵ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

¹²⁹⁶ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹²⁹⁷ İnhisar: Yalnız bir şeye veya kimseye ait olma, başkası ile alâkası olmayıp, bir yere, birine has olma, ona mahsus bulunma.

¹²⁹⁸ Müntesip: İlgisi olan, alâka ve ünsiyet peydâ eden.

¹²⁹⁹ Sathî: Sığ, yüzeysel.

düşünceli ve Müslümanlar mâbeynindeki¹³⁰⁰ muhabbet ve uhuvvetin¹³⁰¹ ehemmiyetini idrak edemeyen kimse-ler mevcuttur.

Kanaatimce, farklı meşrep ve meslek sâhiplerinin zaman ve mekânın durumunu da dikkate alarak bir araya gelip, asrın şartları içerisinde hangi metod geçerli, hangi eserlerin daha faydalı ve hangi hizmet metodunun daha müessir olduğunu müzakere etmeleri ve bir noktaya varmaları şüphesiz en güzel bir matlûptur.¹³⁰² Fakat bu yapılamazsa dahi, hiç olmazsa aralarındaki çok küçük ve mevzî¹³⁰³ olan ihtilâfları kavga ve münazara şeklinden çıkartıp, hizmet yapısı şekline dönüştürmeleri icap eder. Dinî cemaatlerin müntesipleri ne derece ihlâsla hareket eder, gıybet ve tezyiften¹³⁰⁴ kaçınır, ne nisbette irfan ve kemâlâtla dolu olurlarsa, o nisbette de ihtilâflar azalır.

Sual:

Bugünkü İslâmî faaliyetler içerisinde Bediüzzaman Hazretlerinin yeri nedir?

Cevap:

Bugün ruh ve vicdanları titreten, âlem-i İslâm'ı tehdit eden, dolayısıyla bütün insanıyeti sarsan bu inkâr-ı ulûhiyet zamanında, bilumum maddî ve mânevî, ferdî ve içtimâî hastalıkları kökünden halledecek, kalplerin

¹³⁰⁰ Mâbeyninde: Arasında.

¹³⁰¹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹³⁰² Matlûb: İstenilen, aranan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

¹³⁰³ Mevzî: Bir yere ait ve mahsus olan, yaygın olmayan, yöresel.

¹³⁰⁴ Tezyif: Değersiz göstermeye çalışma, aşağılama, küçültme.

derinliklerine nüfuz edip, lâtif ve nezih hissiyatları heyecan ve ihtizaza¹³⁰⁵ getirecek, süflî¹³⁰⁶ ve âdi arzuları ‘izale etmekle, ulvî istidatların¹³⁰⁷ inkişâfına yol açacak, ahlâk-ı âliyeyi tesiste cevher-i insaniyetten¹³⁰⁸ kesâfet¹³⁰⁹ ve gaflet perdelerini yırtacak, hülâsa; kalp, fikir, ruh, vicdan ve bütün duygulara tesirini icra edecek öyle bir tiryâk-ı şâfi¹³¹⁰ lâzımdır ki, milletin kurtuluş, salâh¹³¹¹ ve saadetine vesile olsun. Cenâb-ı Hakk’a nihayetsiz şükürler olsun ki, Bediüzzaman’ın dest-i efkâr¹³¹² ile, Eczaâne-i Kur’âniye’den¹³¹³ bu mânevî tiryakları bizlere içirmiştir.

Zira Türkiye’de ve Âlem-i İslâm’da dinî müessese ve esasların tahrip edildiği, dinî hissiyatın söndürülmek istendiği devrelerde, ifsat¹³¹⁴ ve mânevî inkıza karşı celâdet-i fikriyesiyle¹³¹⁵ tek başına duran, aktar-ı âlemi¹³¹⁶ kaplayan bu korkunç âfet ve küfür bulutlarını yırtıp dağıtarak, gençliğe ve gelecek nesillere mukaddes ufuklar gösteren Bediüzzaman Said Nursî Hazretleridir.

¹³⁰⁵ İhtizaz: Hafif hafif titreme.

¹³⁰⁶ Süflî: Aşağılık, âdi, bayağı, değersiz.

¹³⁰⁷ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

¹³⁰⁸ Cevher-i insaniyet: İnsanlık cevheri, insanı insan yapan hakikat, öz.

¹³⁰⁹ Kesâfet: Bulanıklık, duru olmama. Pis olma durumu, pislik.

¹³¹⁰ Tiryâk-ı şâfi: Şifâlı, şifâ verici güçlü ilaç.

¹³¹¹ Salâh: İyileşme, düzelme.

¹³¹² Dest-i efkâr: Fikirlerinin eli.

¹³¹³ Eczaâne-i Kur’âniye: Kur’ân’ın bütün maddî ve mânevî dertlere devâ olan eczaânesi.

¹³¹⁴ İfsat: Kargaşalık, fitne çıkarma.

¹³¹⁵ Celâdet-i fikriye: Yiğitçe fikirler.

¹³¹⁶ Aktar-ı âlem: Âlemin dört bir yanı.

Asrımızda irşad sahasında bir müceddid-i Âzam¹³¹⁷ ve mürşid-i Ekber¹³¹⁸ olan Bediüzzaman Hazretleri dalâlet ve küfür zulümâtını dağıtacak metod ve kaideleri asrımızın idrak ve fehmine uygun bir tefekkür sistemi içinde vaz'ederek, insanlığın kemâlât ve saadetine vesile olacak birçok Kur'ânî ve îmanî hakikatleri hâvi¹³¹⁹ eser külliyyatıyla irşad sahasında yeni bir çığır açmıştır. Bugün dünyada küfre karşı ilmî bir hizmetin gelişmesinde Bediüzzaman Hazretlerinin rolü büyüktür.

Muhakkik¹³²⁰ ve müdekkik¹³²¹ ulemâdan İmam-ı Gazâlî, Sa'deddin et-Teftâzânî ve emsali birçok zâtlardan her biri feylesofların ve ehl-i bid'anın¹³²² hücumundan ehl-i sünnet camiasının akîde ve ahlâkını muhafaza için kendi zamanının insanlarının kalp ve ruhlarına tesir eden ve istidatlarını inkişaf¹³²³ ettiren eserleri Kur'ân-ı Hakîm'den mülhem¹³²⁴ olarak yazmışlardır. Böylece kendi asrındaki insanların kabiliyet seviyelerine göre hakikatleri ifade etmişlerdir. Çünkü her müceddidin nasihat ve irşatlarının muhataba tesirinde mekânın ve zamanın mühim rolü vardır. Zira dertlere göre derman gönderilir. Eski zamanda dertler az olduğu için,

¹³¹⁷ Müceddid-i Âzam: En büyük müceddid, yenileyici; sahih hadîs ile her yüz senede bir geleceği bildirilen, dinin hakikatlerini, asrın ihtiyacına göre ders veren peygamber vârisi olan en büyük âlim zât.

¹³¹⁸ Mürşid-i Ekber: En büyük mürşid, doğru yolu gösteren.

¹³¹⁹ Hâvi: İçine alan.

¹³²⁰ Muhakkik: Gerçekleri araştıran ve delilleriyle bilen âlimler.

¹³²¹ Müdekkik: Dikkatli, inceden inceye araştıran.

¹³²² Ehl-i bid'a: Kitap ve Sünnet'e ve ümmetin, ashabın yolunu ve metodunu izleyen selefin anlayışına aykırı görüşler ortaya koyan.

¹³²³ İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

¹³²⁴ Mülhem: İlhamla mazhar olmuş, ilham almış.

tabibler de ona göre gönderilmişti. İşte Bediüzzaman da bu asrımızın mânevî bir tabîb-i hâzıkıdır.¹³²⁵

Sual:

Risale-i Nur külliyatı, mensup ve okuyucularına hedef ve gaye olarak neleri göstermektedir?

Cevap:

Risale-i Nur, hak ve hakikati fikre hedef olarak göstermiştir. Bu ilim külliyesinde fikrin hedefi, hak ve hakikattir. Heva ve heves değildir. Risale-i Nur, hakikatleri, naklin riyâseti¹³²⁶ altında, aklî delillerle araştırır. Risale-i Nur, fikri cüz’îlikten¹³²⁷ kurtarıp küllîleştirerek¹³²⁸ umûma mal eder. Ferdin nazarını istikamete, ebedî hayata, hasbîliğe, adalet ve hakikate çevirir. İç murâkibesini¹³²⁹ olgunlaştırır. “Mahkeme-i Kübrâ’yı¹³³⁰ intizar¹³³¹ et, hesaba hazır ol!” mânâsını kalp ve vicdanlara nakşettirir.

Risale-i Nur ferdi, tefekküre sevk eder. Risale-i Nur’dan tam istifade eden bir insanın nazarında kâinat, bir mütâlâa kitabı, hâdiseler ise birer ders-i ibret olur.

¹³²⁵ Tabîb-i hâzık: Uzman tabip.

¹³²⁶ Riyâset: Reislik, başkanlık.

¹³²⁷ Cüz’î: Küçük, az, parça.

¹³²⁸ Küllî: Bütün.

¹³²⁹ Murâkabe: Bakıp gözetme, gözetiminde bulundurma, denetleme, denetim, kontrol.

¹³³⁰ Mahkeme-i Kübrâ: Âhirette Allah’ın huzurunda kurulacak olan büyük mahkeme.

¹³³¹ İntizar: Bekleme.

Risale-i Nur, yaradılışın ulvî gaye ve sırlarını öğretir. Hayatın mahiyet ve sırrını derk ettirir.¹³³² Risale-i Nur, rıza-i Bâri¹³³³ için çalıştırır, liveçillah¹³³⁴ ameli öğretir. Cenneti bile ibâdete gaye olarak göstermez.

Risale-i Nur, bütün beşerî faziletlerin mihrak¹³³⁵ noktasının, mârifet-i İlâhiye¹³³⁶ olduğunu idrak ettirir.

Risale-i Nur, amelinizde rıza-i İlâhî olmalı düsturunun temel prensip kabul eder. İhlâsın, ibâdetin rûhu olduğunu bildirir. Riya ve gururdan sakındırır. Kibir ve ucubdan¹³³⁷ kurtarır.

Risale-i Nur, mü'mine her an mârifet ve muhabbet tabakalarında terakkî etmeyi gaye edinmesini öğretir. Bu gayeye mazhar olmanın, hâlis bir niyete, metin bir iradeye, istikametli bir hayata mütevakkıf¹³³⁸ olduğunu izah eder.

Risale-i Nur, tevekkül ve teslimiyeti, sabır ve tahammülü, rıza ve kanaati, temkin ve tedbiri ders verir. Tehâcüm¹³³⁹ eden hâdisâta karşı mukavemet kazandırır. Belâ ve musibetler karşısında şecaat ve dirâyetle tahammülü telkin eder.

¹³³² Derk etmek: Anlamak, kavramak, idrak etmek.

¹³³³ Rıza-i Bâri: Allah'ın rızası.

¹³³⁴ Liveçillah: Allah için.

¹³³⁵ Mihrak: Odak noktası, merkez.

¹³³⁶ Mârifet-i İlâhiye: Allah'ı bilme ve tanıma.

¹³³⁷ Ucub: Kendini beğenme, kendini büyük görme, kibir, gurur.

¹³³⁸ Mütevakkıf: Olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan, bağlı.

¹³³⁹ Tehâcüm: Bir yere üşüşme, toplanma, hücum etme.

Risale-i Nur, akıl ve iradeyi, heva ve hevese sultan kılmayı esas alır. Rûhu, nefsin tasallutundan,¹³⁴⁰ evhamın tahakkümünden kurtaracak metotları gösterir.

Risale-i Nur, iki cihanın saadet ve selâmeti için istikamet ve takvâyı esas kabul eder, her şeyde hadd-i itidalî¹³⁴¹ tavsiye eder.

Risale-i Nur, muamelede hukukullah¹³⁴² mahz¹³⁴³ ve hukuk-u ibâda¹³⁴⁴ bihakkın riayeti¹³⁴⁵ emreder.

Risale-i Nur, dünya maişetini teminde meşru kazancı teşvik eder. Kazançların bir kısmının liveçhillah tasaddukuna azim tahşidat¹³⁴⁶ yapar. Fakir ve mazlumu gözetmeyi, onların dertleriyle dertlenmeyi öğretir.

Risale-i Nur, Müslümanların aralarındaki muamelelerini rıfk¹³⁴⁷ ve şefkatle, hak ve adaletle, istikâmet ve izzetle yürütmelerini tavsiye eder.

Risale-i Nur, beşerin saadetini selbeden,¹³⁴⁸ medeniyet-i beşeriyeyi zîr ü zeber eden her türlü tahakküm ve teröre, fitne ve fesada, anarşi ve bozgunculuğa şiddetle karşı çıkar.

¹³⁴⁰ Tasallut: Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma.

¹³⁴¹ Hadd-i itidal: İtidal çizgisi, itidal sınırı.

¹³⁴² Hukukullah: Allah'ın hakkı, kamu hakları.

¹³⁴³ Mahz: Saf, sırf, hâlis.

¹³⁴⁴ Hukuk-u ibâd: Kul hakları, bireyin hakları.

¹³⁴⁵ Riayet: Uyma, itaat etme.

¹³⁴⁶ Tahşidat: Öneminden dolayı bir şeyin üzerinde fazla durma.

¹³⁴⁷ Rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezâketle davranma, yavaşlık, mülâyimlik.

¹³⁴⁸ Selbetmek: Olumsuz duruma getirmek, menfileştirmek.

Risale-i Nur, uhuvvet¹³⁴⁹ ve muhabbetin umûma tamim¹³⁵⁰ ve tesisini hedef alır. İçtimâî hayatın teavünle¹³⁵¹ kaim¹³⁵² olduğunu bildirir. Adaletin herkese şümûlünü¹³⁵³ istihsan¹³⁵⁴ eder.

Risale-i Nur, ahlâk-ı umûmiyenin¹³⁵⁵ ve âsâyîşin koruyucusudur. İçtimâî hayattaki huzursuzluk ve hastalığın tedavisine reçetedir. Anarşi ve fitnenin ıslahını hedef kabul eder. Cidal ve münakaşa yerine; ilmin, hak ve hakikatin muktezasını¹³⁵⁶ telkin eder. İrşada ehemmiyet verip cemiyetin huzurunu bozan, ahlâk-ı umûmiyeyi ifsat¹³⁵⁷ eden her türlü menfî hareketle ilmen mücadeleleyi esas alır.

Risale-i Nur, Cenâb-ı Hakk'ın insana bahşetmiş olduğu âzâları yerli yerinde kullanmayı öğretir. Risale-i Nur, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak, yüksek ve müstesna bir tefsiridir. İslâmî ve îmanî hakikatler manzumesidir. Kelimenin tam mânâ ve şümûlü ile yektâ¹³⁵⁸ bir şâheserdir.

¹³⁴⁹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹³⁵⁰ Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

¹³⁵¹ Teavün: Karşılıklı yardımlaşma, birbirine yardım etme.

¹³⁵² Kaim: Devam eden, sürüp giden, var olan.

¹³⁵³ Şümûl: Kapsamlılık, kuşatıcılık.

¹³⁵⁴ İstihsan: Beğenme, güzel bulma, güzel sayma.

¹³⁵⁵ Ahlâk-ı umûmiye: Genel ahlâk.

¹³⁵⁶ Mukteza: Bir şeyin gereği olan, gereken, lâzım gelen şey, gerek, îcap.

¹³⁵⁷ İfsat: Kargaşalık, fitne çıkarma.

¹³⁵⁸ Yektâ: Tek, eşsiz, benzersiz.

Avrupa'ya Bakışımız

Bir hakikati ilmî bir sûrette tahkik¹³⁵⁹ ve tetkik¹³⁶⁰ ederek, noktası noktasına ortaya koymak hikmetin muktezası olduğu gibi, elde edilecek neticelerin vâkıa mutâbık olması için de hissiyattan tecerrüd¹³⁶¹ edilmesi vicdanın gereğidir. Taa ki hataya düşülmesin. Binaenaleyh bir insanı, bir milleti, bir devleti veya bir medeniyeti değerlendirirken de, menfî ve müsbet yönlerini, faydalı ve zararlı cihetlerini hesaba katarak değerlendirmek icab eder. Bizim Garb medeniyetine ve onun bir sembolü hâline gelmiş Avrupa'ya bakışımızda da bu esas hâkim olmalıdır. Biz ne Tanzîmat¹³⁶² kahramanları gibi şuursuzca bir Avrupa hayranı, ne de mutaassıp bir Batı düşmanı olabiliriz. Bunlardan biri ifrat,¹³⁶³ diğeri tefrittir.¹³⁶⁴ İkisi de felâkettir. Avrupa'yı ne tama-

¹³⁵⁹ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

¹³⁶⁰ Tetkik: İnceleme.

¹³⁶¹ Tecerrüd: Soyutlanma, sıyrılma.

¹³⁶² Tanzîmat: Osmanlı Devleti'nde 1839 yılında Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu'nun ilânı ile başlayan, yönetimi ıslâh hareketi.

¹³⁶³ İfrat: Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

¹³⁶⁴ Tefrit: Tersine aşırılık, normalden aşağı olma.

men kabul, ne de tamamen reddetmek akıl kârı değildir. Çünkü onun nefret edilecek cihetleri olduğu gibi, takdire şâyân, imrenilecek güzellikleri de mevcuttur; fen ve tekniği gibi.

Evet, bizim Avrupa medeniyetinden istifademiz bir gerçek olmakla beraber, asıl olan, bizim onlara vereceğimiz mânevî değerlerdir. Bizim en büyük idealimiz ilim ile mânevîyatı, Şark ile Garb'ı telif ve terkip etmek olmalıdır. Çünkü insanlığın, hatta dünyanın hayır ve salâhı,¹³⁶⁵ huzur ve saadeti, sulh ve selâmeti buna vâbes-
tedir.¹³⁶⁶ Bu hem dinin, hem de aklın muktezâsıdır. Ancak bunu yaparken dengeli ve muvâzeneli¹³⁶⁷ bir yol takip etmeye mecburuz.

Bediüzzaman Hazretleri: “Kesb-i medeniyette¹³⁶⁸ Japonlara iktida etmek bize lâzımdır ki, onlar Avrupa'dan mehâsin-i medeniyeti¹³⁶⁹ almakla beraber her kavmin mâye-i bekâsı¹³⁷⁰ olan âdât-ı millîyelerini¹³⁷¹ muhafaza ettiler.”¹³⁷² demekle bize bu hakikati ders vermiştir.

Hatta bu hususta Osmanlı dostu bazı Batılı fikir adamları bile “Avrupa'nın size uymayan kanunlarını almayınız. Hayat tarzınıza uymayan yeni usûllere

¹³⁶⁵ Salâh: İyi duruma gelme, düzelme, iyileşme, iyi olma.

¹³⁶⁶ Vâbeste: Bağlı.

¹³⁶⁷ Muvâzene: Denge.

¹³⁶⁸ Kesb-i medeniyet: Medeniyet kazanma.

¹³⁶⁹ Mehâsin-i medeniyet: Medeniyetin güzellikleri.

¹³⁷⁰ Mâye-i bekâ: Devamlılığın mayası, temeli.

¹³⁷¹ Âdât-ı millîye: Millî âdetler.

¹³⁷² Nursî, Âsâr-ı Bediyye, s. 458.

iltifat etmeyiniz. Örf ve âdetlerinizden tâviz vererek, Batı'yı körü körüne kopya etmeyiniz.” gibi tavsiyelerle o devrin idarecilerini ikaz etmişlerdir.

Avrupa'ya yahut Garb medeniyetine bu nazarla baktığımızda şu hususlar hemen nazarımıza çarpar. Madde sahasında muvaffak olan Avrupa, mânevî âlemde tedennî¹³⁷³ etmiştir. Bu bakımdan Avrupa hastadır. Çünkü insanlığın rûhî ve mânevî ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır. Beşerin ızdıraplarını dindirememiştir. Bunun da en büyük sebebi; Hak din olan İslâm'dan yüz çevirmeleri, tahrif olmuş bir dine körü körüne bağlanarak kendi insanlarına hidâyet kapısını kapamaları ve onları tevhidden uzaklaşturmalarıdır. Bugün Avrupalıların en büyük hataları kendilerini kayıtsız, sorumsuz zannetmeleri, ubûdiyetten uzak kalmaları ve bunun hâsıl ettiği mânevî boşluğu doldurmak için de saadeti sefâhatte¹³⁷⁴ ve her neviyle gayr-ı meşru lezzetlerde aramalarıdır. Bu ise onlara kul olduklarını unutturan ve insaniyetlerinin sukutuna¹³⁷⁵ vesile olan bir âfât-ı uzmâdır.¹³⁷⁶ Ve bu hal; fertlerin îmanının, ahlâkının ve mânevîyatının imhâsını hedef alan bir felakettir.

İşte nefret edilecek Avrupa bu Avrupa'dır. Medeniyet perdesi altında küfür ve dalâleti terviç¹³⁷⁷ ederek bütün insanlığın ebedî saadetine ve hidâyetine engel olan Avrupa'dır.

¹³⁷³ Tedennî: Alçalma, gerileme.

¹³⁷⁴ Sefâhat: Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

¹³⁷⁵ Sukut: Düşüş, alçama.

¹³⁷⁶ Âfât-ı uzmâ: Büyük âfet.

¹³⁷⁷ Terviç: Değerini arttırma, revaç verme.

Her sahada sefâhat ve husumeti körükleyen Avrupa'dır.

Akıl almaz teslis akîdesi¹³⁷⁸ ile tevhid hakikatini perdeleyen Avrupa'dır.

Şunun bunun tarafından yazılmış bulunan ve birbirini nakz¹³⁷⁹ ve tekzip¹³⁸⁰ eden İncilleri körü körüne taklit ederek istediği şeyi helâl, istediğini haram kılan, dilediğini affedip dilediğini cezalandıran, kilisenin verdiği hükümlerle insanlığın hak dine giden yolunu kesen Avrupa'dır.

İnsanları nefis-i emmârelerine¹³⁸¹ mahkûm ve esir eden bir hürriyet anlayışıyla insanın haysiyet ve şerefini zedeleyen Avrupa'dır.

Neticede sosyalizm, komünizm ve kapitalizm gibi zehirli meyveleri vermesiyle; iffeti, namusu, fazileti, ahlâkı söküp atarak her sınıfta, her dinde, her millette mukaddes sayılan aile mefhumunu¹³⁸² zîr ü zeber eden Avrupa'dır.

Âlem-i İslâm ve hususan bizim için binbir çeşit tuzak ve hileler kurarak gençlerimizi dininden,

¹³⁷⁸ Teslis akîdesi: Hıristiyanlık'ta Tanrı'nın üç unsurdan (baba, Hz. İsa ve Rûhü'l-Kudüs'ten) meydana geldiğine inanma şeklindeki üçlü Tanrı inancı.

¹³⁷⁹ Nakz: Bozmak.

¹³⁸⁰ Tekzip: Yalanlama, doğru olmadığını açıklama.

¹³⁸¹ Nefs-i emmâre: Nefsin yedi mertebesinden en alt derecesi. Bu mertebede nefis, insana kötülükleri, günâhı, şehveti emreder ve kişi her türlü günâhı pişmanlık duymadan işleyebilir.

¹³⁸² Mefhum: Bir sözün veya kelimenin taşıdığı, ifâde ettiği mânâ, anlam, kavram.

ahlâkından, tarihinden, örf ve âdetlerinden alıkoyup, şeair-i millîyeyi¹³⁸³ tahrip eden; küfür ve dalâleti neşreden¹³⁸⁴ bedbaht Avrupa'dır.

Eski haçlı zihniyetini daha değişik ve bir bakıma daha zararlı bir biçimde sürdüren derras Avrupa'dır.

İşte size bir Avrupa ki nefret etmemek mümkün değildir. Bizim kin ve nefretimiz bu Avrupa'ya olmalıdır. Bu kin ve iğbirar¹³⁸⁵ canlı tutmanın, bir mukaddes cihad ve ulvî bir vazife olduğunu Bediüzzaman Hazretleri şöyle ifade ediyor:

“Şark husumeti İslâm inkişafını¹³⁸⁶ boğuyordu. Zâil¹³⁸⁷ oldu ve olmalı. Garb husumeti İslâm ittihadına,¹³⁸⁸ uhuvvetine,¹³⁸⁹ inkişafına en müessir¹³⁹⁰ sebeptir, bâki¹³⁹¹ kalmalı.”¹³⁹²

Evet, faziletten mahrum olan Avrupa'nın düştüğü ahlâksızlık çirkefine karşı tavrımız, elbette kelimenin tam mânâsıyla nefret olmalıdır. Bu nefret şahıslara değil zihniyete, hastalara değil hastalığadır.

¹³⁸³ Şeair-i millîye: Milletin sembolü âdetler.

¹³⁸⁴ Neşir: Yayma.

¹³⁸⁵ İğbirar: Gücenme, darılma.

¹³⁸⁶ İnkişaf: Gelişme, ilerleme.

¹³⁸⁷ Zâil olmak: Geçip gitmek, yok olmak.

¹³⁸⁸ İttihad: Birlik, birleşme.

¹³⁸⁹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹³⁹⁰ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹³⁹¹ Bâki kalma: Devam etme, kalıcı olma.

¹³⁹² Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 128.

Evet, biz Avrupa'nın bütün insanlığı mahveden bu sefih¹³⁹³ medeniyetine karşı elbette husumetle mükellefiz. Bu husumetimiz, değil İslâmiyetimizin, insaniyetimizin de icabıdır. Nitekim bugün, bu âfâtın tahribi karşısında Avrupa içtimâiyatçıları da büyük bir infial içindedirler ve bu hâle karşı kurtuluş çareleri aramaktadırlar. Onların ne dinlerinde, ne felsefelerinde, ne de fûnun ve medeniyetlerinde bulamadıkları ve bulamayacakları kurtuluş reçetesi, Kur'ân'ın engin ve ulvî hakikatlerinde mevcuttur. İşte onların bizden alacakları, bizim onlara vereceğimiz ancak bu hakikatlerdir.

Binaenaleyh biz bir taraftan Garb'ın sefih medeniyetine husumet ederken, öte yandan bu medeniyetin kurbanı olan insanlara îmanı, Kur'ân'ı, İslâm'ı, tek kelimeyle hidâyeti ulaştırmakla vazifeliyiz.

İşte, Osmanlı'yı Viyana kapılarına kadar götüren bu ruhtu, bu şuurdu ve bu hedefti.

Bugün Avrupa'nın mânevî kurtuluşunda Müslümanlara çok büyük vazifeler düşmektedir. Bu büyük vazife ise, Kur'ân'ın şuuruyla mücehhez,¹³⁹⁴ fedakâr, gayretli ve seviyeli mücâhitler ister.

Avrupa'nın yukarıda muhtasaran¹³⁹⁵ ifade ettiğimiz menfî cihetleri yanında gıpta edilecek güzellikleri, ilim ve fûnuna ait imrenilecek bed'âları,¹³⁹⁶ akıllara hayret

¹³⁹³ Sefih: Basit, bayağı, âdi.

¹³⁹⁴ Mücehhez: Yapacağı iş için gerekli her türlü malzeme ile donanmış, hazır duruma getirilmiş, donatılmış, techiz edilmiş.

¹³⁹⁵ Muhtasaran: Kısaca, muhtasar olarak.

¹³⁹⁶ Bed'â: Yeni ve görülmedik güzel şey.

veren eserleri de vardır. Bunlara tâlip olmak, fen ve teknolojisini almak bizim için zaruridir, vâciptir. Zira biz, terakkiyât-ı maddîyi,¹³⁹⁷ sanatı, fûnun-u cedîdeyi,¹³⁹⁸ velev diyar-ı küfür olan Çin’de de olsa, almamızı emreden bir Peygamberin (s.a.v) ümmetiyiz.

Şu hâle göre bize düşen vazife; Avrupa’yı topyekûn kabul etmek veya reddetmek yerine, onun sanat ve terakkiyâtından istifade etmek, millî ve mânevî bünyemizi tahrip eden ve bizi benliğimizden uzaklaştıran sefâhat¹³⁹⁹ ve rezaletinden uzak kalmaktır. Maalesef yakın tarihimizde bu ölçü muhafaza edilememiş, şuur-suz bir şekilde Avrupa’yı her şeyiyle kabul etme hatasına düşülmüş, neticede ferdî ve içtimâî hayatımızda tedavisi gayr-ı kâbil¹⁴⁰⁰ cerîhalar¹⁴⁰¹ açılmıştır.

Bu tarihî hataya karşı vaktiyle en büyük hassasiyeti Bediüzzaman Hazretlerinin gösterdiğini ve devrin idarecilerini şöyle ikaz ettiğini görüyoruz:

“Umûr-u diniyede¹⁴⁰² müsamaha ve teşebbühle¹⁴⁰³ medenîlere yanaşmayınız. Zira aramızdaki dere pek derindir. Doldurup hatt-ı muvâsalayı¹⁴⁰⁴ temin edemezsiniz. Ya siz de onlara iltihak edersiniz veya dalâlete düşer boğulursunuz.”¹⁴⁰⁵

¹³⁹⁷ Terakkiyât-ı maddî: Maddî ilerlemeler.

¹³⁹⁸ Fûnun-u cedîde: Yeni fenler, bilimler.

¹³⁹⁹ Sefâhat: Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

¹⁴⁰⁰ Gayr-ı kâbil: Mümkün olmayan.

¹⁴⁰¹ Cerîha: Yara.

¹⁴⁰² Umûr-u diniye: Dine ait işler.

¹⁴⁰³ Teşebbüh: Zorla benzemeye çalışma, kendini benzetmeye özenme.

¹⁴⁰⁴ Hatt-ı muvâsala: Birleşme çizgisi, ortak çizgi, ortak yol.

¹⁴⁰⁵ Nursî, Mesnevî-i Nuriye, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 126.

Bediüzzaman Hazretlerinin bu hususta gençliğe verdiği mesaj şudur:

“Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız. Âyâ, Avrupa’nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten¹⁴⁰⁶ sonra, hangi akıl ile onların sefâhat¹⁴⁰⁷ ve bâtlı efkârlarına ittiba edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne¹⁴⁰⁸ taklid edenler, ittiba¹⁴⁰⁹ değil, belki şuursuz olarak onların safına iltihak¹⁴¹⁰ edip, kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Agâh olunuz ki! Siz ahlâksızcasına ittiba ettikçe, hamiyet¹⁴¹¹ dâvâsında yalancılık ediyorsunuz! Çünkü şu sûrette ittibanız, milliyetine karşı bir istihfaftır¹⁴¹² ve millete bir istihzâdır.^{1413”1414}

Bediüzzaman Hazretleri de Avrupa’nın her iki cihe-tini birlikte nazara almış, müsbet tarafını takdir ederken, menfîsine tokadını vurmuştur. Şöyle diyor:

“Avrupa ikidir:

Birisi, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâîye-i beşeriye¹⁴¹⁵ nâfi¹⁴¹⁶ sanatları ve adalet ve

¹⁴⁰⁶ Adâvet: Düşmanlık.

¹⁴⁰⁷ Sefâhat: Aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün olma.

¹⁴⁰⁸ Sefihâne: Zevk ve yasak şeylere düşkün olarak.

¹⁴⁰⁹ İttiba etmek: Tâbi olmak, uymak.

¹⁴¹⁰ İltihak etmek: Katılmak.

¹⁴¹¹ Hamiyet: Din ve vatan gibi mukaddes değerleri koruma gayreti.

¹⁴¹² İstihfaf: Hafife alma.

¹⁴¹³ İstihzâ: Alay etme.

¹⁴¹⁴ Nursî, Lem’alar, s. 140.

¹⁴¹⁵ Hayat-ı içtimâîye-i beşeriye: İnsanların sosyal hayatı.

¹⁴¹⁶ Nâfi: Faydalı.

hakkaniyete¹⁴¹⁷ hizmet eden fûnunları¹⁴¹⁸ takip eden bu
birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin¹⁴¹⁹ zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını¹⁴²⁰ mehâsin¹⁴²¹ zannederek, beşeri sefâhate ve dalâlete sevk eden bozulmuş ikinci Avrupa'ya hitap ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-ı rûhiyede,¹⁴²² mehâsin-i medeniyet¹⁴²³ ve fûnûn-u nâfiadan¹⁴²⁴ başka olan mâlâyânî¹⁴²⁵ ve muzır¹⁴²⁶ felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine¹⁴²⁷ karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm¹⁴²⁸ ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinde sefih¹⁴²⁹ ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saadeti bu ikisi ileddir. Senin bu iki elin kırılınsın ve şu iki pis hediye senin başını yesin ve yiyecek.”¹⁴³⁰

Malumdur ki; Bediüzzaman Hazretlerinin bu tokadı, sanat ve kuvvetini beşerin huzur ve saadetinin

¹⁴¹⁷ Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

¹⁴¹⁸ Fûnun: İlimler.

¹⁴¹⁹ Felsefe-i tabiiye: Her şeyi tabiata dayandıran felsefe.

¹⁴²⁰ Seyyiât: Günahlar, kötülükler.

¹⁴²¹ Mehâsin: Güzellikler.

¹⁴²² Seyahat-ı rûhiye: Ruhla yapılan mânevî yolculuk.

¹⁴²³ Mehâsin-i medeniyet: Modern medeniyetin insanlığa sunduğu güzellikleri.

¹⁴²⁴ Fûnûn-u nâfia: Faydalı ilimler.

¹⁴²⁵ Mâlâyânî: Anlamsız, faydasız.

¹⁴²⁶ Muzır: Zararlı.

¹⁴²⁷ Şahs-ı mânevî: Belli bir kişi olmayıp, bir topluluktan meydana gelen mânevî kişilik.

¹⁴²⁸ Sakîm: Hastalıklı, bozuk.

¹⁴²⁹ Sefih: Yasak zevk ve eğlencelere aşırı düşkün olan.

¹⁴³⁰ Nursî, Lem'alar, s. 134.

aleyhinde istimal¹⁴³¹ eden, sefâhat ve dalâletiyile haysiyet-i insaniyeyi¹⁴³² tahrip eden, zulüm ve cevr¹⁴³³ ile hukuk-u insaniyeye¹⁴³⁴ tecavüz eden, rezalet ve denâete¹⁴³⁵ medeniyet nâmı veren ve hakiki medeniyetin ulvî ve harika güzelliklerini takdir edemeyen, nefret ve teessüfü mucib hâlâta¹⁴³⁶ hürriyet perdesi altında mehâsin¹⁴³⁷ süsü veren, ahlâkı ifsat¹⁴³⁸ ve hayatı mahvetmekle insaniyette kapanması gayr-ı kâbil¹⁴³⁹ gedikler açan Avrupa'ya karşıdır. Bediüzzaman gibi mütehasıs¹⁴⁴⁰ bir vicdan, âlicenap¹⁴⁴¹ bir ruh, insaniyetin bu sukutu¹⁴⁴² karşısında elbette lâkayd kalamazdı. Nitekim kalmamış, hakikatleri olanca gücüyle haykırmıştır.

Üstâd'ımızın yukarıdaki tahlilinin ışığında Avrupa'ya baktığımızda şunu müşâhede ediyoruz.

Avrupa kâinatta mündemiç¹⁴⁴³ kanunlardan istifade ederek çeşitli sahalarda büyük merhaleler katetmiş; tıp,

¹⁴³¹ İstimal: Kullanma.

¹⁴³² Haysiyet-i insaniye: İnsanların haysiyet ve şerefi.

¹⁴³³ Cevr: Haksızlık edip incitme, eziyet, cefâ, gadr, zulüm.

¹⁴³⁴ Hukuk-u insaniye: İnsan hakları.

¹⁴³⁵ Denâet: Alçaklık, âdîlik, aşağılık, zillet.

¹⁴³⁶ Hâlât: Hâller.

¹⁴³⁷ Mehâsin: Güzellikler.

¹⁴³⁸ İfsat: Kargaşalık, fitne çıkarma.

¹⁴³⁹ Gayr-ı kâbil: İmkân dâhilinde bulunmamak, mümkün olmamak.

¹⁴⁴⁰ Mütehasıs: İhtisas sâhibi, uzman.

¹⁴⁴¹ Âlicenap: Haysiyetli, şerefli, yüksek ruhlu, düşmanına bile iyilik edecek yaratılıştaki olan.

¹⁴⁴² Sukut: Düşüş.

¹⁴⁴³ Mündemiç: Bir şeyin içinde saklı olan, o şeyin içinde var olan, bulunan.

teknik gibi mûsbet ilimlerde geçmişe nazaran harika sayılacak baş döndürücü keşifler yapmıştır.

Acaba bütün bunlar Batı âlemine saadet iksirini sunabilmiş midir? Bugün Batı'nın insanına mesut denilebilir mi? Bugünün teknolojisi insanın akıl, kalp ve vicdan gibi ulvî latîfelerini tatmin edebiliyor mu? Gurur duyduğu medeniyet ve felsefesiyle insanın kafasındaki istifhamları¹⁴⁴⁴ bertaraf^{f1445} edebilmiş midir? Bu sorulara verilebilecek cevap ancak korkunç bir "Hayır!" olacaktır.

Bugün Batı insanı ne hânesinde, ne şehrinde, ne ülkesinde, aradığı gönül rahatlığını bulamamıştır. Bu mimsiz medeniyet,¹⁴⁴⁶ Batı insanına bedbahtlık, korku ve buhrandan başka bir şey getirememiş, hatta onu ahlâkça, mânevîyatça tedennî¹⁴⁴⁷ ettirmiştir.

Bugün Batı insanı rûhî buhranlar, asabî krizler içerisinde günbegün bunalıma doğru gitmektedir. Çünkü en ehemmiyetli varlık olan insanı dikkate almamıştır. Onun rûhunun derinliklerine inememiş, istidatlarını¹⁴⁴⁸ tahlil, meziyetlerini takdir, latîfelerini tedkik edememiş, hülâsâ onun yaratılışındaki hikmet ve gâyeyi anlayamamıştır.

¹⁴⁴⁴ İstifham: Sorup anlama.

¹⁴⁴⁵ Bertaraf etmek: Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.

¹⁴⁴⁶ Mimsiz medeniyet: Alçak medeniyet.

¹⁴⁴⁷ Tedennî: Alçalma, gerileme.

¹⁴⁴⁸ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

Binaenaleyh bugün Batı insanının kalbi muzdarip, rûhu bitkindir. Çünkü yaradılış hedefini şaşırması; huzurunu ve saadetini sefâhatte ve sefalette aramaya başlamıştır.

Batı'nın bu hâle düşmesinin sebebi, her şeyin hakikatini gösteren Kur'ân'ın ziyâsı altına girmemesidir. Onun tesis ettiği İslâm dinine karşı müstağni¹⁴⁴⁹ davranmasıdır. Hayatın saadet ve istikametinin mihveri olan îmandan mahrum kalmasıdır. Ferdî ve içtimâî hayata sadece beşerî fikirlerle ve hislerle yön vermeye kalkışmasıdır. Hâlbuki yalnız fikre dayalı olan hikmet ve felsefe hiçbir vakit mahdut¹⁴⁵⁰ bir dairenin haricine çıkamamış, fert ve cemiyeti hakkıyla terbiye edememiş, refah ve salaha kavuşturamamış, bilakis beşeriyeti keşmekeş içerisinde bırakmıştır. Himmetini sadece maddeye hasredip, ruh ve kalbi işletmediği için istidad-ı beşeriyeyi¹⁴⁵¹ çürütmüş, neticede insanların bir kısmını ahlâksız ve sefih, bir kısmını da gaddar ve zâlim yapmıştır. Mesela, Pisagor, Eflatun gibi meşhur filozoflar Yunanlıları, Cicero gibi dâhi edipler de Romalıları saadete kavuşturacak örnek bir sistem tesis edememişlerdir. İnsanlığın kalp âlemine, his dünyasına nüfuz edememiş, onlara örnek bir ahlâk modeli çizememişlerdir. Maddeyi mâbud telakkî¹⁴⁵² eden Avrupa'ya hakikî mâbudu tanıttıramamışlardır. Bir sâhip ve

¹⁴⁴⁹ Müstağni: İhtiyaç ve eksiklik duymayan, muhtaç olmayan.

¹⁴⁵⁰ Mahdut: Sınırlı.

¹⁴⁵¹ İstidad-ı beşeriyeye: İnsandaki kabiliyetler, yetenekler.

¹⁴⁵² Telakkî: Kabul etme, alma.

hâmileri¹⁴⁵³ bulunduğunun zevkini tadamayan, bu dünyaya bir imtihan için geldiklerini bilemeyen, önlerinde ebedî bir saadetin olduğunu göremeyen başıboş Avrupa'ya rehber olamamışlardır.

İlmin hududunun ötesinde bir ebedler âleminin var olduğunu anlayamamışlar, çok güvendikleri akılları ve dünyalarının ışığı karşısında âciz kaldığı hâlde, insaf edip bunu itiraf etme faziletini de göstermemişlerdir.

Bugün Avrupa her ne kadar maddeten bir refah içerisinde görünse de; hakikatte sefildir, perişandır. Cismi zâhirî bir Cennet içerisinde bulunsun da, rûhu muzdariptir, cehennemî bir azab içindedir. O şimdi yolunu şaşırmış ve yeis¹⁴⁵⁴ içinde çırpınır bir hâldedir. Denediği bütün doktrinler¹⁴⁵⁵ ve ahlâk sistemleri Onun derdine deva olamamıştır. Muharref,¹⁴⁵⁶ müddetini bitirmiş ve mensuh¹⁴⁵⁷ bir din de ona bu vadide necat¹⁴⁵⁸ verememiştir.

Bütün bu menfî vaziyetlerine rağmen, onun ümit veren bir ciheti varsa, o da bu hasta hâlini şimdi hissetmeye başlamış olmasıdır.

¹⁴⁵³ Hâmi: Korumacı.

¹⁴⁵⁴ Yeis: Ümitsizlik.

¹⁴⁵⁵ Doktrin: Felsefî, siyâsî, dinî bir sistemi oluşturan dogma ve kavramların bütünü, öğreti, meslek.

¹⁴⁵⁶ Muharref: Söyleniş, yazılışı veya anlamı değiştirilmiş, gerçek anlamı dışında bir anlam verilmiş, bozulmuş, tahrif edilmiş.

¹⁴⁵⁷ Mensuh: Geçersiz kılınmış, hükümsüz bırakılmış, hükmü ortadan kaldırılmış, iptal edilmiş, neshedilmiş.

¹⁴⁵⁸ Necat: Kurtulma, kurtuluş, halâs.

Son zamanlarda hak dini seçen ilim ve fikir adamları ondaki bu uyanışın ilk habercileridir. Bu ilim ve fikir adamları Batı'nın bir hak dine muhtaç olduğunu ve insan fıtratına uygun kanunların yalnız ve yalnız Kur'ân'da ve İslâm'da bulunduğunu sezmişlerdir. Yazımın başında atıfta bulunduğum gibi, gerçekten Avrupa bugün bir silkinmenin, yenileşmenin ve mânevî susuzluğunu giderecek gerçek pınarı aramanın arefesindedir. Bu arayış, onu yakın bir zamanda İslâm dinine kavuşturacaktır. Çünkü beşer için fıtrî ve umumî din ancak İslâm'dır. O'nun getirdiği ahkâmı, itikadda, ubûdiyette insan fıtratına muhalif hiçbir şey yoktur. O, her türlü ilim ve irfanın, ahlâk ve faziletin membaıdır. Onda kin, nefret, gadab ve şiddet gibi insanı hayvanlaştıran menfî hisler yerine, onu aziz ve mükerrem eden, ulvî, temiz ve asil duygular mevcuttur.

Kanaatim şudur ki, Feyyaz-ı Mutlak,¹⁴⁵⁹ nihayetsiz Rahmet ve inayetiyle bazen bir habbeyi¹⁴⁶⁰ ona ihsan ettiği feyz ve bereketle bağ ve bostan eyler, Cennet'e çevirir. Bereket kanunuyla biri bine, belki de yüz bine baliğ¹⁴⁶¹ eder. Madem hikmet ve inayeti böyle cereyan ediyor, öyleyse bizler de Kur'ân'a ait o hakikat çekirdeklerini ve habbelerini, hidâyete muhtaç ve İslâm'ı kabule müheyyâ¹⁴⁶² olan Batı dünyasının zekâ

¹⁴⁵⁹ Feyyaz-ı Mutlak: Pek çok feyz, bolluk ve bereket veren Allah.

¹⁴⁶⁰ Habbe: Küçük tane, buğday, arpa vb. tahıl tanesi.

¹⁴⁶¹ Baliğ: Olgunluğa, kemâle eren, kâmil.

¹⁴⁶² Müheyyâ: Hazır, âmâde.

tarlalarına ekerek, neşv ü nemâsını¹⁴⁶³ yed-i Rahmet'e¹⁴⁶⁴ tevdi¹⁴⁶⁵ etmeliyiz. Bu kudsî vazife yerine getirildiği takdirde görülecektir ki, o koca, mağrur ve mütekebbir Batı âleminde asırlardan beri nice mütefenninlerin, nice sosyolog ve pedagogların açamadıkları kapının açılmasını Rabb-ı Cemîl, Nûr-u Kur'ân ile açacaktır. İnşaallah Batı âlemi kemâlât-ı medeniyetini¹⁴⁶⁶ ve derece-i mârifetini¹⁴⁶⁷ ikmal¹⁴⁶⁸ edecek ve neticede Avrupa ve Amerika âfâkında, şu âlem-i insaniyetin mürebbîsi, insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'in mâ¹⁴⁶⁹ ve ziyâsı ve nev-i beşerin¹⁴⁷⁰ hikmet-i hakikiyesi¹⁴⁷¹ olan Kur'ân-ı Azîmüştan hükmetmekle bir bâb-ı saadet¹⁴⁷² açılmış olacaktır.

Asırlardan beri, Kur'ân'ın hakikatlerine kulak tıkayan ruhsuz ve gıdasız, bîmecal¹⁴⁷³ Avrupa, İslâm mücâhitlerinin teşebbüs ve gayretleriyle hidâyete kavuşacaktır. Üzerlerine çöken zulmanî bulutların altında nâçar¹⁴⁷⁴ kalan o ülkeler, bir bâd-ı sabâ¹⁴⁷⁵ ile o zulmetli

¹⁴⁶³ Neşv-ü nemâ: Gelişme, büyüme, gelişim.

¹⁴⁶⁴ Yed-i Rahmet: Alah'ın rahmet eli.

¹⁴⁶⁵ Tevdi: Teslim etme, emânet etme, verme.

¹⁴⁶⁶ Kemâlât-ı medeniyet: Medeniyetin mükemmellikleri, üstünlükleri.

¹⁴⁶⁷ Derece-i mârifet: Allah'ı tanıma ve bilme derecesi.

¹⁴⁶⁸ İkmal: Eksikliklerini tamamlayıp tam hâle getirme, tamamlama.

¹⁴⁶⁹ Mâ: Tatlı su.

¹⁴⁷⁰ Nev-i beşer: İnsanlar.

¹⁴⁷¹ Hikmet-i hakiki: Felsefenin karşısında Kur'ân'ın koyduğu gerçek hikmet.

¹⁴⁷² Bâb-ı saadet: Saadet kapısı.

¹⁴⁷³ Bîmecal: Mecalsiz, dermansız, güçsüz, takatsiz.

¹⁴⁷⁴ Nâçar: Çaresiz.

¹⁴⁷⁵ Bâd-ı sabâ: Serin ve tatlı esen bahar rüzgârı.

bulutlardan sıyrılacak, Kur’ân’ın nûruna kavuşacak ve Bediüzzaman Hazretlerinin şu ihbarı biiznillah tahakkuk¹⁴⁷⁶ edecektir.

“Nasrâniyet ya intifâ¹⁴⁷⁷ ya istifâ¹⁴⁷⁸ bulacak. İslâm’a karşı teslim olup terk-i silâh¹⁴⁷⁹ edecek.

Mükerreren¹⁴⁸⁰ yırtıldı, Purutluğa¹⁴⁸¹ taa geldi, Purutlukta görmedi ona salâh¹⁴⁸² verecek.

Perde yine yırtıldı, mutlak dalâle¹⁴⁸³ düştü. Bir kısmı lâkin bazı yakınlaştı tevhide; onda felah görecek.

Hazırlanın şimdiden yırtılmaya başlıyor. Sönmezse safvet¹⁴⁸⁴ bulup İslâm’a mal olacak.

Bu bir sır-ı azimdir,¹⁴⁸⁵ ona remz¹⁴⁸⁶ u işaret: Fahr-i Rasûl demiştir: “İsâ şer’im¹⁴⁸⁷ ile amel edip, ümmetimden olacak.”¹⁴⁸⁸

Bediüzzaman Hazretleri bu müjdesinin tahakkukunu şu şarta bağlamıştır:

¹⁴⁷⁶ Tahakkuk: Gerçekleşme.

¹⁴⁷⁷ İntifâ: Sönmek.

¹⁴⁷⁸ İstifâ: Sıfılaşma, arınma.

¹⁴⁷⁹ Terk-i silâh: Silah bırakma, teslim olma.

¹⁴⁸⁰ Mükerreren: Defalarca, tekrarlar.

¹⁴⁸¹ Purutluk: Protestanlık.

¹⁴⁸² Salâh: İyileşme, düzelme.

¹⁴⁸³ Dalâl: Hak yoldan sapkılık, inançsızlık.

¹⁴⁸⁴ Safvet: Sıfıllık, pâklık.

¹⁴⁸⁵ Sır-ı azim: Büyük sır.

¹⁴⁸⁶ Remz: İşaret.

¹⁴⁸⁷ Şer’: Şeriat, Allah tarafından bildirilen İlâhî emir ve yasaklara dayanan hükümlerin hepsi.

¹⁴⁸⁸ Nursî, Sözler, s. 772.

“Eğer biz ahlâk-ı İslâmiye’nin¹⁴⁸⁹ ve hakaik-i îmanîyenin¹⁴⁹⁰ kemâlâtını ef’âlimizle¹⁴⁹¹ izhar¹⁴⁹² etsek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle İslâmiyet’e girecekler, belki küre-i arzın¹⁴⁹³ bazı kıt’aları ve devletleri de İslâmiyet’e dehâlet¹⁴⁹⁴ edecekler.”¹⁴⁹⁵

Evet, bizler, insanları fazilete, irfana, ilme, güzel ahlâka, saadet ve selâmete kavuşturacak bütün esasları ihtiva eden İslâm dinini hayatımıza tam hâkim kıldığımız takdirde, Batı bizi kabul edecek ve İslâm’la müşerref olacaktır.

Bu vazifeyi îfâ ettiğimizde hem onların ebedî saadetlerine vesile olmuş, hem de kendimizi mes’uliyetten kurtarmış olacağız.

Avrupa’nın bizi örnek alması için İslâmiyet’i kemâliyle yaşamanın yanında, maddeten de terâkki etmemiz lâzım ve zaruridir. Bu hususta Bediüzzaman Hazretleri: “Bu zamanda i’lâ-yı kelimetullah¹⁴⁹⁶ maddeten terakkîye mütevakkıftır¹⁴⁹⁷”¹⁴⁹⁸ mesajını vermiştir.

Maalesef biz şimdiye kadar zelil, fakir ve miskin kaldığımızdan, Kur’ân’ın o yüksek hakikatlerini onlara

¹⁴⁸⁹ Ahlâk-ı İslâmiye: İslâm ahlâkı.

¹⁴⁹⁰ Hakaik-i îmaniye: İman hakikatleri, esasları.

¹⁴⁹¹ Ef’âl: Fiiller, hareketler.

¹⁴⁹² İzhar: Gösterme.

¹⁴⁹³ Küre-i arz: Yerküre, dünya.

¹⁴⁹⁴ Dehâlet etmek: Dâhil olmak, tâbi olmak, girmek.

¹⁴⁹⁵ Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 87.

¹⁴⁹⁶ İ’lâ-yı kelimetullah: Allah’ın ismini, dâvâsını yüceltme, yayma; İslâm hakikatlerini yaymaya çalışma.

¹⁴⁹⁷ Mütevakkıf: Bağlı.

¹⁴⁹⁸ Nursî, Hutbe-i Şâmiye, RNK Neşriyat, İstanbul, s. 33.

karşı perdeledik. Allah’a hamd olsun ki, şimdi Batı âlemine örnek bir model takdim etmek için kalbini Kur’ân ziyâsıyla, aklını fûnun-u cedîde¹⁴⁹⁹ ile nurlandıran, salâhat ve mahareti kendinde cem eden bir nesl-i cedid¹⁵⁰⁰ gelmektedir.

Büznillah, gelen nesil İslâm’ı bütün müesseseleriyle yaşamakla, Şark’ın ve Garb’ın medeniyetini barıştıracak ve “şu istikbâl inkılâbâtı içerisinde en yüksek gür sadâ İslâm’ın sadâsı olacaktır”¹⁵⁰¹ müjdesi tahakkuk edecektir.

¹⁴⁹⁹ Fûnun-u cedîde: Yeni fenler, bilimler.

¹⁵⁰⁰ Nesl-i cedid: Yeni nesil.

¹⁵⁰¹ Nursî, Hizmet Rehberi, RNK Neşriyat, İstanbul, s. 259.

Aydınlar ve Din Hakkında Sorular

Sual:

Yakın tarihimiz içinde aydınlarımızın dine karşı tutum ve davranışını nasıl buluyorsunuz?

Cevap:

Yakın tarihimizde münevverimiz¹⁵⁰² kalp ve akıl imtizacında¹⁵⁰³ mütecânis¹⁵⁰⁴ olamamış, dinin ferdî ve içtimâî hayattaki ehemmiyetini yeterli ölçüde kavrayamamıştır. Dine karşı lâubali ve lâkayd kalmıştır. Dini-mizin itikat, amel, ahlâk, fazilet ve adalet gibi insan-lığı bütün cepheleri ile kuşatan fevkalâde müessir¹⁵⁰⁵ ve muvâzeneli¹⁵⁰⁶ emir ve yasaklarını dikkatle inceleme külfetini –maalesef– kendilerinde göstermemişlerdir. Çalışmaya büyük önem veren, ilimde, teknikte en ileri

¹⁵⁰² Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

¹⁵⁰³ İmtizaç: Karışıp, kaynaşma.

¹⁵⁰⁴ Mütecânis: Bir cinsten, bir türden olan, türdeş, hemcins. Birbiriyle bağdaşan.

¹⁵⁰⁵ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

¹⁵⁰⁶ Muvâzene: Denge.

merhaleler katetmeyi emreden Din-i İslâm'ı, yanlış fikirler, bâtil hurafeler ve bid'atler ile iltibas¹⁵⁰⁷ etmiş, aldanmışlardır.

Yakın tarihimizde münevverimiz, fikirde, tecessüs-de,¹⁵⁰⁸ intikalde, tedbirde, dirâyette, ahlâkta, fazilette yetersiz ve kıvamsız idi. Biraz Fransızca bilen, salon kültürüne sâhip, zevk ve eğlence partilerinin mahkûm ve müşevviki¹⁵⁰⁹ olan herkes kendisini gerçek bir münevver telakkî¹⁵¹⁰ ediyordu.

Münevverlik şekilde, kalıpta ve isimde idi, kabukta ve kısırdı idi, lüb¹⁵¹¹ ve özde değildi. Giyimde Batı'yı eksiksiz taklit eden ve Frenk edebiyatının en ince noktalarına kadar nüfuz eden münevverimiz maalesef din-i hakın¹⁵¹² rûhunu kavramak ve derinliğini anlamakta çok lâkayd kalmıştır. Devrimizin münevverlerinin çoğu, nazarlarını fânî ve kısa dünya hayatına hasretmişler, kabir ve ötesini görememiş, hayat-ı ebediyyenin gâfilî kalmışlardır. Bir cemiyet, terbiye birliğini, telkin birliğini ve tedris birliğini terk eder veya kırarsa yahut da ahlâk, tedris ve telkinler ile mevcut yapısından inhıraf^{f1513} ederse, o cemiyetin rûhu ölür. Hayatı söner. Cemiyet artık mütecânis bir bütün olmaktan çıkar, bir yığın olur. Tâbir-i câizse cemiyet, içini boşaltmış, kurumaya

¹⁵⁰⁷ İltibas etmek: birbirine benzeyen şeyleri karıştırma, birisini öteki zannetme.

¹⁵⁰⁸ Tecessüs: Araştırma, tahkik, tetkik.

¹⁵⁰⁹ Müşevvik: Teşvik eden.

¹⁵¹⁰ Telakkî: Kabul etme, alma.

¹⁵¹¹ Lüb: Öz, iç.

¹⁵¹² Din-i hak: Hak din İslâm.

¹⁵¹³ İnhiraf: Sapmak, dönmek, meyletmek.

müheyyâ¹⁵¹⁴ asırlık bir çınar ağacına döner. Yakın tarihimizdeki münevverlere bu açıdan baktığımızda, münevverlerimizin farklı terbiye, telkin ve tedris sebebiyle mütecânis bir hayat ve fikir görüşüne sâhip olmadıklarını görürüz. Münevverlerimizin bir kısmı dinden uzaklaşmakla tekâmül¹⁵¹⁵ edeceklerini sanmışlardır.

Diğer bir kısmı da, mânevîyat ağırlığını hissettirmekle birlikte, “Dinde mutaassıb,¹⁵¹⁶ muhakeme-i akli-yede¹⁵¹⁷ noksan” hükmüne mâsadak¹⁵¹⁸ idiler.

Diğer bir kısım münevverimiz ise, hem mânevîyattan hem de memleketimizin problemlerini çözecek bir idrakten mahrum idiler. Bunlar Batı’nın hayat ve prensiplerini ruhlarına sindirmiş, meşreben derbeder, sefih, şahsî menfaatlerini umurun fevkinde tutan mes’u-liyetsiz ve silik şahsiyetlerdi.

Diğer bir kısmı ise, dinden tamamen mahrum, materyalist, inançsız, itikatsiz ve istikametsiz bir güruh-tur. Bunlar azınlıklar, dönmeler, menfî zihniyetlerin maşası olmuş vatan ve mukaddesat düşmanları ve bir kısım komiteciler idi. Bunların aksiyonları yıkım ve tahrip üzerine müessesti.¹⁵¹⁹ Gayeleri bulanık, hedefleri bozuktı.

¹⁵¹⁴ Müheyyâ: Hazır, âmâde.

¹⁵¹⁵ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

¹⁵¹⁶ Mutaassıb: Benimsediği fikir ve inanaşa aşırı derecede bağlı olup, başka düşünce ve inanca hak tanımayan, yenilikleri kabul etmeyen, taassup sâhibi.

¹⁵¹⁷ Muhakeme-i akliye: Akıl yürütüp düşünme, değerlendirme.

¹⁵¹⁸ Mâsadak: Doğrulayıcı.

¹⁵¹⁹ Müesses: Kurulu, kurulmuş, tesis edilmiş.

Bu gruplardan başka –az da olsa– dinin kudsiyetini müdrik,¹⁵²⁰ salâhat¹⁵²¹ ile mahareti cem eden, şuurlu, fedakâr, vatanperver, ehl-i hamiyet¹⁵²² münevverlerimiz de mevcuttu.

Ancak, bunlar içtimâî hayata hâkim olacak ve cemiyete yön verecek sayıdan ve imkândan mahrum idiler.

Elhâsıl, farklı fikirler ve zıt felsefelerin arenası olan o günkü cemiyette münevverimiz mütecânis¹⁵²³ olmadı, akıl ve kalp imtizacını tesis edemedi. Milletimizin rûhî temâyülüne, an’ane-i örfiyesine¹⁵²⁴ âyine olmadı. Halktan koptu, vicdan-ı umumînin murâkibesinden¹⁵²⁵ çıktı. Batı’dan gelen oyunlara âlet oldu. Ve Garb kültürünün nüfuzu altına girdi.

Her devirde değerini muhafaza eden ve hükümlerferma olan içtimâî bir ferman vardır: “Hayat-ı içtimâîye-i beşeriyede¹⁵²⁶ bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvâfık hareket etmezse, hayırlı işlerde ve terakkîde muvaffak olamaz.”¹⁵²⁷ Zira her milletin kâmeti ayrı bir libas ister. Münevverlerimiz ferdî ve içtimâî bünyede yapılacak köklü ıslahatlar için Batı dünyası

¹⁵²⁰ Müdrik: Anlayan, kavrayan, akli eren, idrâk eden.

¹⁵²¹ Salâhat: Dindarlıkta çok ileri olma hâli.

¹⁵²² Ehl-i hamiyet: Din, millet gibi mukaddes değerleri koruma gayreti içinde olan kimseler.

¹⁵²³ Mütecânis: Bir cinsten, bir türden olan, türdeş, hemcins. Birbiriyle bağdaşan.

¹⁵²⁴ An’ane-i örfiye: Nesilden nesile geçerek gelen âdet, gelenek.

¹⁵²⁵ Murâkabe: Bakıp gözetme, gözetiminde bulundurma, denetleme, denetim, kontrol.

¹⁵²⁶ Hayat-ı içtimâîye-i beşeriye: İnsanların sosyal hayatı.

¹⁵²⁷ Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 174-175.

ile olan ittifad ve imtiyaz noktalarını gerçek cepheleri ile tespit edemedi. Şark ve Garb dünyasını aynı terazide tarttı. Bizi, Batı dünyasından ayıran yapı farklarını temyiz¹⁵²⁸ edemedi. Elbette onlarla müşterek cihazlarımız olacağı gibi, onlardan ayrı ve müstakil cihazlarımız de olacaktı, bunu idrâk edemediler. Neticede, “Müteharrik-i bizzat”¹⁵²⁹ değil, “Müteharrik-i bi’l vâsita”¹⁵³⁰ oldular. Mânevîyattan, örf ve an’anelerimizden kopmalar başladı. Vicdanlar perdelendi. Bu arada din aleyhine yapılan kasdî ve yoğun propagandalar, ahlâksızlığı terviç¹⁵³¹ etmek için kurulan komiteler, kasıtlı ve pespaye yayınlar, menfî telkinatlar da bu kopuşu hızlandırdılar. Mâzî¹⁵³² ile aramızda korkunç uçurumlar açıldı. Dinimizin hikmet ve hakikatlerinin eğitim kademelerinde ihmal edilmesi de neticede aydınlarımızın kısır ve kabukta kalmasına, dine karşı nisbeten gabîleşmesine¹⁵³³ sebep oldu.

Dün ile bugünü kıyaslarsanız, aydınlarımızın dine karşı tutum ve tavrında bir yenilik ve değişme var mıdır?

Bugün münevverimizde gözle görülebilir, vicdanla hissedilebilir ölçüde dine karşı müsbet bir teveccüh¹⁵³⁴ vardır. Dini şuuren idrâk edip, amelen yaşayan

¹⁵²⁸ Temyiz: İyiyi kötüden ayırma.

¹⁵²⁹ Müteharrik-i bizzat: Hareket kabiliyeti kendinde olan.

¹⁵³⁰ Müteharrik-i bi’l vâsita: Bir başka unsur aracılığıyla harekete geçen.

¹⁵³¹ Terviç: Değerini arttırma, revaç verme.

¹⁵³² Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

¹⁵³³ Gabî: Anlayışı kıt olan, kalın kafalı kimse, bön, ahmak.

¹⁵³⁴ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

münevverlerimiz gün geçtikçe çoğalmaktadır. Tefes-süh¹⁵³⁵ etmiş materyalist ve sefih bir kısım aydınımız hariç tutulursa, münevverimizde dine karşı alâkanın her gün biraz daha arttığını müşâhede etmekteyiz. Bugün ülkemizde mâbedlerin alabildiğine artması, cemaatinin ekseriyetinin gençlerle dolup taşması, yapı-lan hayır ve hasenatlar, Kur'ân'ın hikmet ve hakikat cephesini muknî¹⁵³⁶ ve müdellel¹⁵³⁷ bir şekilde izah eden tefsir ve eserlere gösterilen teveccüh ve itibar bu kana-atimizi te'kid¹⁵³⁸ ve te'yid¹⁵³⁹ etmektedir.

Memleketimizdeki münevverlerin bir kısmı dini; amel ve hayat olarak yaşamasa bile, dinin fert ve içtimâî hayattaki ehemmiyetine inanmakta, gelecek nesillerin, özellikle evlatlarının mütedeyyin¹⁵⁴⁰ ve ahlâklî olmalarını samimî olarak arzu etmektedirler. Günümüz insanı, artık sefâhatten bezdiği gibi, eskisi kadar günümüzdeki muhayyel¹⁵⁴¹ doktrinlere, kan ve kin üzerine inşâ edilen ideolojilere de itibar etmemektedirler. Komünizm ve faşizm gibi ruhsuz ve despot sistemler beşerin dünyasını hercümerc ettiği gibi, ebediyet ihtiyacına da cevap verememiştir. Polonya ve Afganistan'da işlenen cinayetler, komünizmin tahripten başka bir gayesinin olmadığını kör gözlere de göstermiştir. Hiçbir beşerî

¹⁵³⁵ Tefessüh: Bozulma, çürüyüp dökülme, çürüyüp kokma.

¹⁵³⁶ Muknî: İkna edici, doyurucu.

¹⁵³⁷ Müdellel: Hakkında delil bulunan, delille ispatlanmış olan, delilli.

¹⁵³⁸ Te'kid: Sağlamaştırma, pekiştirme.

¹⁵³⁹ Te'yid: Sağlamaştırma, kuvvetlendirme.

¹⁵⁴⁰ Mütedeyyin: Dinine bağlı kimse, dindar.

¹⁵⁴¹ Muhayyel: Zihinde canlandırılan, hayal edilen, hayal ürünü olan.

doktrinin, din-i hakkın¹⁵⁴² yerini dolduramayacağı, beşer âlemine şifâ bahşedemeyeceği vak’a ve müşâhedelerle açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Mücerred¹⁵⁴³ beşer fikrinin mahsulü olan ideolojilerin, gün geçtikçe yarılıp çatladığını, dağılıp parçalandığını keskin ferâset sâhibi münevverlerimiz hissetmektedirler.

Ayrıca ülkemizde yaşanan o korkunç anarşi dönemleri, ödenen ağır faturalar, bir kısım münevverimizin ister istemez dine karşı ilgilerini artırmıştır. Ehl-i ihtisasın¹⁵⁴⁴ ve içtimâiyatçılarımızın tespitlerine göre, anarşinin temelde kaynağı “Dinî terbiye ve telkinin kifâyetsizliği”dir. Bu milletin içtimâî yapısını tanzim, terbiyesini tekeffül¹⁵⁴⁵ ve rehberliğini deruhte¹⁵⁴⁶ edenler, bu kifâyetsizliği¹⁵⁴⁷ geç de olsa hissetmişlerdir ve hissetmektedirler. Nitekim bu müsbet temâyülün yönetim kadrolarına da in’ikas ettiğini memnuniyetle görmekteyiz. Öte yandan, bugün birçok münevverimiz, beşeri dinden sıyrıp ayırmanın mümkün olamayacağını akıl ve vicdanlarıyla tasdik etmektedirler. Çünkü inanç beşeriyetin en derin, en esaslı bir ihtiyacıdır. Din hissi insan fıtratının ezelî bir vasfı, zarurî bir sıfatıdır. Ortadan kaldırılamaz, yok edilemez. Başka bir his ile ikâmesi¹⁵⁴⁸ mümkün değildir. Bu fıtrat kanunu beşerle

¹⁵⁴² Din-i hak: Hak din İslâm.

¹⁵⁴³ Mücerred: Soyutlanmış.

¹⁵⁴⁴ Ehl-i ihtisas: Sahasında uzman olan kişiler.

¹⁵⁴⁵ Tekeffül: Kefil olma. Sorumluluğunu üstüne alma.

¹⁵⁴⁶ Deruhte etmek: Üzerine almak, üstlenmek, yüklenmek.

¹⁵⁴⁷ Kifâyetsiz: Bir iş için yeter güç ve ehliyet sâhip olmayan, yetersiz, ehliyetsiz.

¹⁵⁴⁸ İkâme: Bir şeyi diğer bir şeyin yerine koyma.

başlamış, beşerle devam edecektir. İnsanın olduğu yerde inanç olacaktır. Bu hakikat ve hükümlerin, günümüz münevverinin akıl ve kalbinde gün geçtikçe mekân tuttuğunu, mayalanarak neşv ü nemalandığını¹⁵⁴⁹ görmekteyiz. Nitekim 40-50 yıl önceki münevverler ile bugünkü münevverlerimiz itikat, ibâdet ve İslâmî fazilet açılarından mukayese edilirse, bu müsbet temâyülün, dün ile kıyas edilemeyecek ölçüde tekâmül¹⁵⁵⁰ ettiği açıkça görülür. Özellikle, hayatlarının en taşkın devrelerini yaşayan bir kısım gençlerimizin, bu asırda her türlü sefâhat ve gayr-ı meşru hevesatın hücumuna rağmen kemâl-i şuur¹⁵⁵¹ ve huşû ile dine teveccühleri, dinin hakikat ve kudsiyetine teslim olmaları, istikbâl hakkında fevkalâde ümid vericidir. “Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. Hakikat-i İslâmiye’nin¹⁵⁵² güneşi ile, sulh-u umûmî¹⁵⁵³ dairesinde hakiki medeniyeti görmeyi Rahmet-i İlâhiye’den bekleyebilirsiniz.”

“Akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette bürhan-ı aklîye¹⁵⁵⁴ istinad¹⁵⁵⁵ eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur’ân hükmedecek.”¹⁵⁵⁶

¹⁵⁴⁹ Neşv ü nemâ: Gelişip büyümek.

¹⁵⁵⁰ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

¹⁵⁵¹ Kemâl-i şuur: Kusursuz bilinç.

¹⁵⁵² Hakikat-i İslâmiye: İslâmiyet’in hakikatleri, esasları.

¹⁵⁵³ Sulh-u umûmî: Genel barış.

¹⁵⁵⁴ Bürhan-ı aklî: Akla dayalı delil.

¹⁵⁵⁵ İstinad: Bir şeye dayanma. Bir şeyi delil sayıp bir meseleyi onun üzerine dayandırma.

¹⁵⁵⁶ Nursî, Emirdağ Lâhikası, II/148.

Ufuklarda bu müjdelerin pırıltılarını görüyoruz.

Sual:

Zaman zaman; “Dindar olmak çağdaş olmayı engeller,” diyenler olduğu gibi; “Dindar olmak çağdaş olmanın gereğidir,” diyenler de bulunmaktadır... Bu konuda ne dersiniz?

Cevap:

“Dindar olmak çağdaş olmanın gereğidir,” görüşüne katılıyorum. Çünkü yirminci yüzyıl beşer tarihinin en bunalımlı, en boğucu bir çağdır. Cemiyet hayatı keşmekeşliklerle doludur. Dinî ve ahlâkî değerler çözülmüştür. Ferd, teknoloji ve ruhsuz refah dünyasında sefâhat ve gayr-i meşru hevesat ile kalbini söndürmüş, rûhunu kirletmiştir. Sefâhat deryasına düşen günümüz insanı, vicdanen muzdariptir, bir çırpınış içindedir. Zaman zaman asrın çok yönlü bunalımlarından sıyrılmak istemekte, lâkin tek başına gıdasız ve kuvvetsiz kalan iradesi ile bu işi başaramamaktadır. Bu bakımdan fert, iç dünyasında şaşkın, kimsesiz, yalnız ve gariptir. Bir merci aramakta, bir halaskâr¹⁵⁵⁷ taharrî¹⁵⁵⁸ etmektedir. Kendisine ruh verecek bir ideale bağlanmak istemektedir.

İşte, beşeri bu ahvalden kurtaracak en azim bir rehber, en metîn bir halaskâr, en büyük bir nokta-i

¹⁵⁵⁷ Halaskâr: Kurtarıcı.

¹⁵⁵⁸ Taharrî: Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.

istinad,¹⁵⁵⁹ en ehemmiyetli bir nokta-i istimdad¹⁵⁶⁰ din-i haktır. En metin istinadgâh Din-i İslâm'dır.

Her cephesiyle muzdarip olan çağdaş dünya çok yakın bir gelecekte ızdıraplarından kurtulabilmek, kanayan bağrını tedavi etmek için Eczahane-i Kur'âniyyeye müracaat edecektir. İstikamet ve hayatını, sürûr ve saadetini, aşk ve idealini Kur'ân'dan alacaktır. Bu satırların altını çizerek beyan ediyorum ki, çağdaş dünya dinsiz yaşayamayacaktır. İhtiyaçların ilcaati,¹⁵⁶¹ zaruretlerin tahriki ile –ister istemez– din-i hakkı arayacak ve hakikatlerine tam teslim olacaktır. Çağdaş dünyaya din; hava ve sudan daha ziyâde zaruridir, elzemdir. Gerçekten, dinden uzak bir çağdaş dünya tahayyül¹⁵⁶² edemiyorum.

Çağdaş dünyada, ızdıraplar çok yönlü ve çok boyutludur. Fert muzdariptir, aile muzdariptir, yöneticiler muzdariptir, hâsılı bütün bir cemiyet muzdariptir. Yukarıdaki sorunun cevabını bulmak için çağdaş dünyanın maruz kaldığı problemlere atf-ı nazar¹⁵⁶³ etmeye ihtiyaç vardır. Bu problemlerin başlıcaları şunlardır:

a) Çağdaş dünya, âsâyişin teminine, emniyetin tesisine muhtaçtır. Serkeş bir gençliğin, menfî ideolojilerin maşası olan gözü dönmüş câni ve anarşistlerin

¹⁵⁵⁹ Nokta-i istinad: Dayanak noktası.

¹⁵⁶⁰ Nokta-i istimdad: Yardım isteme noktası.

¹⁵⁶¹ İlcaat: Gerekler, mecbur etmeler.

¹⁵⁶² Tahayyül: Hayal etmek.

¹⁵⁶³ Atf-ı nazar: Göz atma, dikkatini, bakışını o tarafa çevirme.

sürekli tasallutuna¹⁵⁶⁴ maruz kalan çağımızda, huzur ve güvenin sağlanabilmesi için dinî, ahlâkî, vicdanî ve nihayet hukukî bir disipline ihtiyaç vardır. Bir cemiyyette, kanun hâkimiyetiyle –muvakkat¹⁵⁶⁵ bir zaman için– şeklî ve surî¹⁵⁶⁶ bir disiplin sağlanabilir. Ama uzun dönemlerde hukukî ve zecrî tedbirlerin yetersiz kalacağı açıktır.

Çağdaş dünya, emniyeti tesis etmek için ferдин nef-sine, kalbine, ruh ve idrâkine yön verebilecek çareleri arayacak ve neticede din-i hakkın kapısını çalacaktır. Ferdî ve içtimâî bünyeyi maddî ve mânevî doyuracak tek İlâhî mâide ve Rabbânî sofrâ Kur’ân-ı Azîmüş-şân’dır, O’nun hakikatleri ve beyanlarıdır. Bir cemiyyette köklü bir âsâyîş, sürekli bir sükûn ancak din ile sağlanabilir. Çünkü insan fıtratına en ziyâde müessir¹⁵⁶⁷ olan telkinler ilâhî ve semâvî telkinlerdir. Modern çağdaş dünya, âsâyîşi sağlamak ve emniyeti tesis etmek ve kaybettiği huzuru bulabilmek için elbette bu reçeteyi kullanmaya mecburdur.

b) Çağdaş dünyada ferd –bilhassa gençlik– rûhî depresyon ve bunalımlara giriftardır. Bilindiği gibi genç nesillerin ıslah ve terbiyesi, bir cemiyyetin en birinci ve temel meselesidir.

¹⁵⁶⁴ Tasallut: Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma.

¹⁵⁶⁵ Muvakkat: Belirli bir zamâna mahsus olan, az süren, sürekli ve devamlı olmayan, geçici.

¹⁵⁶⁶ Surî: Görünüşte, şeklen.

¹⁵⁶⁷ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

Gençliğini düşünmeyen, insan unsuruna gerekli yatırımı yapmayan cemiyetler yıkılmaya mahkûmdur. Çağdaş dünya, gençliğin bunalımlarına çözüm getirebilmek için onları tedavi ve ıslah etmek mecburiyetindedir. Bu ise, kalp ve dimağlara, ancak ve ancak din-i mübîn¹⁵⁶⁸ ter ü taze hakikatlerinin verilmesiyle mümkündür.

c) Çağdaş dünyada “refah” vardır. Ama gerçek “huzur” yoktur. Bilindiği üzere refah, maddî imkânlarla sağlanır. Ferdin dış dünyasındadır. Bir adam, maddeten her türlü imkânlarla sâhip olabilir. Ama sâhip olduğu bu imkânlar rûhuna huzur bahsedemez. Meselâ, köşkünün ve bahçesinin güzelliğine imrenebilir, bir müddet sonra sâhip olduğu o mutantan¹⁵⁶⁹ köşke, müzeyyen¹⁵⁷⁰ bağ ve bahçeye ülfet¹⁵⁷¹ eder, aradığı huzuru orada bulamaz. Hâlbuki huzur ve sürûr, sadece maddede değildir. Rûhî, kalbî ve vicdanîdir; ilâhî bir membadan, lâhutî bir mecradan, semâvî bir sofradan alınması gerektir. Çağdaş dünyanın aradığı huzur, sükûn ve refah, ancak din-i haktır.

Bir cemiyet çocuklardan, gençlerden, ihtiyarlardan, mazlum ve hastalardan teşekkül eder. Çocukları teskin edecek, gençlerin tecâvüzlerini durduracak, ihtiyar ve hastalara moral ve güç verecek, mazlumların hukukunu koruyacak en müessir güç dindir. Çocukları tarafından

¹⁵⁶⁸ Din-i mübîn: Hak ve hakikati açıklayan din, İslâm.

¹⁵⁶⁹ Mutantan: Gösterişli, görkemli, şatafatlı.

¹⁵⁷⁰ Müzeyyen: Süslenmiş, bezenmiş, süslü, zînetli.

¹⁵⁷¹ Ülfet: Alışma, kaynaşma, ünsiyet.

itilmiş, terk edilmiş olup, merhamet ve muâvenete¹⁵⁷² en ziyâde muhtaç olan bir ihtiyara veya hastalıklara, belâ ve musibetlere giriftar¹⁵⁷³ olup teselliye muhtaç olan bir hastaya yahut bir mazluma şifâ ve teselli bahşedecek yalnız ve yalnız din hissidir. Cemiyetin her tabakasına bu derece medet veren semâvî ve nûranî bir gücü, cemiyetin tedavisinde kullanmak çağdaş dünya için en elzem bir ihtiyaçtır. Çağdaş dünya, ölümü öldürüp, kabir kapısını kapayamadığına göre, yegâne çare, insanların mânevîyatlarını tekml¹⁵⁷⁴ etmek, yeislerini hayat-ı ebediye¹⁵⁷⁵ ile ümide çevirmek mecburiyetindedir. Hülâsâ çağdaş dünya din ile iç içe yaşamaya mecburdur. Çağdaş dünyada hayatı dinden ayırmak mümkün olamayacaktır.

e) Çağdaş dünya içtimâî hayatta insanları birbirleriyle bağlayacak, maddî ve mânevî râbitaları tesis ve tahkime¹⁵⁷⁶ muhtaçtır. Çağımızda zengin ve fakir kavimler arasında korkunç uçurumlar mevcuttur. Bu uçurumlar kapatılamayıp hatt-ı muvâsala¹⁵⁷⁷ tesis edilemezse, içtimâî bünye ihtilâflar, inşikaklar,¹⁵⁷⁸ ihtilâller ile çatlar, darmadağın olur.

Çağdaş dünya tabakalar arasındaki uçurumu kapatacak, hatt-ı muvâsalayı temin edecek bir köprüye

¹⁵⁷² Muâvenet: Yardımda bulunmak, yardım etmek.

¹⁵⁷³ Giriftar: Tutulmuş, yakalanmış.

¹⁵⁷⁴ Tekmil: Bitirmek, tamamlamak.

¹⁵⁷⁵ Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat.

¹⁵⁷⁶ Tahkim: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

¹⁵⁷⁷ Hatt-ı muvâsala: Birleşme çizgisi, ortak çizgi, ortak yol.

¹⁵⁷⁸ İnşikak: İkiye ayrılma.

muhtaçtır. Bu köprü, İslâm'ın hayata bahşettiği muhabbet, uhuvvet,¹⁵⁷⁹ şefkat, merhamet, hürmet, zekât ve sadaka gibi esaslardır. Bu muâvenet¹⁵⁸⁰ ile tabakalar arasındaki tahakküm, tahkir,¹⁵⁸¹ kin ve nefret, hased ve iğbirar¹⁵⁸² bulutları dağılır. Bunlara bedel içtimâî bünyede şefkat, merhamet, hürmet, sadakat gibi esaslar hâkim olur. Bu esasları din ile tesis ve tahkim etmek aklın ve tedbirin gereğidir.

f) Çağdaş dünya akılları kendine celbedecek, ruhları doyuracak, hisleri tatmin ve teskin edecek, kalpleri mutmain kılacak bir ideale muhtaçtır. Bu ideal, sadece mücerred¹⁵⁸³ aklın mahsulü olan felsefe olamaz. Zira felsefî düşüncenin bakış ve değerlendirme kritiği sathîdir. Hakikatlere tereddüt ve şüphe ile yaklaşır. Bu ideal; despot ve ruhsuz, sadece tahakküm ve teröre dayalı bir doktrin de olamaz. Artık çağdaş dünyada cemiyetler sokak ve sloganlar ile de idare edilmekten çıkmıştır. Artık, boş hülyalar ve bâtil hayallere itibar etmenin zamanı geçmiştir.

Öyle ise, çağdaş dünyanın teveccüh¹⁵⁸⁴ edeceği idealin, beşerin dünyevî uhrevî bütün ihtiyaçlarını doyuracak, arzularına cevap verecek, kalbî, rûhî, vicdanî arzularını tatmin edebilecek dirâyette olması elzemdir. Bu ideal canlara can katmalı. Beşerin ebediyet arzu-

¹⁵⁷⁹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹⁵⁸⁰ Muâvenet: Yardımda bulunmak, yardım etmek.

¹⁵⁸¹ Tahkir: Küçük görme, aşağılama.

¹⁵⁸² İğbirar: Gücenme, darılma.

¹⁵⁸³ Mücerred: Soyutlanmış.

¹⁵⁸⁴ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

sunu doyurmalıdır. Bu ideal; beşeri, nefsi, rûhu, kalp ve vicdanı, maddî ve mânevî hayatı, dünyası ve âhireti ile kuşatabilecek bir muhteva taşımalıdır. İşte, böyle bir ideal, engin bir mânâ, böyle bir muhit muhteva ancak ve ancak din-i hakta¹⁵⁸⁵ mevcuttur. Dinin bu kudsiyet ve ehemmiyeti, bu muhteva ve ulviyeti,¹⁵⁸⁶ çağdaş dünyada her şeyin iyisini intihap¹⁵⁸⁷ ve taharrî¹⁵⁸⁸ eden beşerin nazarında elbette gizli kalmayacaktır. Beşer bu âb-ı hayatı¹⁵⁸⁹ içecektir. Çünkü din-i İslâm, insan rûhunun en derinliklerine nüfuz etmekte ve beşerin maddî ve mânevî hayatını tatmin etmektedir.

Evet, İslâm; ilim ve irfan, hüccet ve bürhan dinidir. İslâm, beşer âlemini hayır ve saadete dâvet eden bir din-i umumîdir. Muhabbet ve uhuvvet, ihsan ve ikram dinidir. Adaleti umuma teşmil¹⁵⁹⁰ eyleyen ve herkesi hukukta müsâvî¹⁵⁹¹ tutan bir din-i hak ve hakikattir. Beşeri irfana, ümrana¹⁵⁹² sevk eden, nefisleri teziye, kalpleri mutmain, ruhları selim kılan bir din-i mübîndir.¹⁵⁹³ Beşer âlemine şifâ bahşeden bir din-i muazzamdır.¹⁵⁹⁴

¹⁵⁸⁵ Din-i hak: Hak din İslâm.

¹⁵⁸⁶ Ulviyet: Yücelik, yükseklik, büyüklük.

¹⁵⁸⁷ İntihap: Seçmek.

¹⁵⁸⁸ Taharrî: Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.

¹⁵⁸⁹ Âb-ı hayat: Hayat suyu.

¹⁵⁹⁰ Teşmil: Bir şeyi kapsamı içine alma, yayma.

¹⁵⁹¹ Müsâvî: Eşit.

¹⁵⁹² Ümran: Medeniyet, ilerleme.

¹⁵⁹³ Din-i mübîn: Hak ve hakikati açıklayan din, İslâm.

¹⁵⁹⁴ Din-i muazzam: Pek yüce din.

Cenâb-ı Hakk'ın vazettiği bütün kanunlar her zaman ter ü tazedir.¹⁵⁹⁵ Meselâ, bu âlemde suyun kaldırma kanunu, yerçekimi kanunu, kâinatın kuruluşundan beri ter ü tazedir. Hükmünü ve geçerliliğini hiç yitirmez. Beşer bu kanunlardan hiçbir zaman müstağni¹⁵⁹⁶ olamaz. Asırlar önce teneffüs edilen havaya, alınan gıdalara, meyve ve sebzelere bugün de aynı ölçüde ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç kıyâmete kadar geçerli kalacaktır. Demek ki, Cenâb-ı Hakk'ın kanunları hiçbir asırda tazeliğini, letafetini, ehemmiyetini ve mânâsını kaybetmez. Evet, zaman ihtiyarlar, asırlar çöker, medeniyetler yıkılır, Hakîm-i Ezel ve Ebed'in kâinat kitabındaki ve Kur'ân-ı Mu'cizül-Beyan'daki kanun ve hakikatler hiç eskimez, tazeliğini muhafaza eder, hatta gün geçtikçe gençleşir. Dünyadan milyonlarca sene yaşlı olan güneş için: "Artık çağın ihtiyaçlarına cevap veremez, çünkü ziyâsı eskimiş, kendisi yaşlanmışır" denilemeyeceği gibi, Kelâm-ı Ezelî olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hakikat ve hikmet ziyâları da bu asırda beşeri terbiye ve tenvir¹⁵⁹⁷ edemeyeceği iddia edilemez.

Bu noktada bir hakikati belirtmeden geçemeyeceğim. Maddeten 60-70 kilo gelen bir insanın cismanî ve fizikî ihtiyaçları için bu muhteşem kâinat teshir¹⁵⁹⁸ edilmiştir. İnsan, kâinattaki sayısız nimetlerin yardım, destek ve kuvveti ile ancak ayakta durabilmektedir. Öyleyse, insanın kalp, ruh gibi mânevî cephesinin de kâinatın

¹⁵⁹⁵ Ter ü taze: Çok taze, pek temiz.

¹⁵⁹⁶ Müstağni: İhtiyaç ve eksiklik duymayan, muhtaç olmayan.

¹⁵⁹⁷ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁵⁹⁸ Teshir: Boyun eğdirme.

fevkinde bir mânâ âlemi ile beslenmesi gerekmektedir. Onun için, çağdaş dünyanın mânen cılız ve çelimsiz insanına, iksir-i mânevî, hayat-ı ebedî, şifâ-i daimî, Kur'ân'ın eczahânesinden alınabilir. Ve tiryâk-i nâfi¹⁵⁹⁹ ancak ve ancak Kur'ân-ı Mübin'in beyan ve hakikatleridir. Çağdaş dünyada beşerin terbiyesi, mânevî takviyesi, terakkî ve teâlîsi ancak ferman-ı ezeli'nin¹⁶⁰⁰ hakikat ve düsturları ile olabilir.

Evet, “Mariz¹⁶⁰¹ bir asrın, hasta bir unsurun, alil¹⁶⁰² bir uzvun reçetesi ittiba-ı Kur'ân'dır.^{1603”}¹⁶⁰⁴ Beşer âhir ömründe müşevveş felsefeye teslim olmayacak, maddî ve mânevî sıhhati için bu reçeteye sarılacaktır; felsefî düşünce kemâlini dinde bulacak, dinin hakikatlerine teslim olacaktır. Zira dinden ırak bir hayat, beşeri tatmin edemeyeceği gibi, dinden uzak bir felsefe de fikirleri tereddütten, şüphe ve zandan kurtaramaz. Demek çağdaş dünyada felsefenin kemâli din-i hakla kaim¹⁶⁰⁵ ve daim olacaktır.

“Elbette ve elbette hiç şüphe yok ki: Şimal'de, Garb'ta, Amerika'da emareleri görüldüğüne binaen nev'i beşerin mâşuk-u mecâzisi¹⁶⁰⁶ olan hayat-ı

¹⁵⁹⁹ Tiryâk-i nâfi: Faydalı, tedavi edici ilaç.

¹⁶⁰⁰ Ferman-ı Ezeli: Zamanlar üstü buyruk, kelime-i şehâdet.

¹⁶⁰¹ Mariz: Hasta, hastalıklı, marazlı.

¹⁶⁰² Alil: Hasta, hastalıklı, mariz, illetli.

¹⁶⁰³ İttiba-ı Kur'ân: Kur'ân'a uymak.

¹⁶⁰⁴ Nursî, Mektubat, s. 522.

¹⁶⁰⁵ Kaim: Devam eden, sürüp giden, var olan.

¹⁶⁰⁶ Mâşuk-u mecâzi: Gerçek sevgiye layık olmadığı hâlde âşık olunan şeyler.

dünyeviye¹⁶⁰⁷ böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtrat-ı beşerin¹⁶⁰⁸ hakikî sevdiği, aradığı hayat-ı bâkiyeyi¹⁶⁰⁹ bütün kuvvetiyle arayacak.”¹⁶¹⁰

“...Elbette nev-i beşer,¹⁶¹¹ bütün bütün aklını kaybetmezse, maddî ve mânevî bir kıyâmet başlarına kopmazsa; İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere’nin Kur’ân’ı kabul etmeye çalışan meşhur hatipleri ve Amerika’nın din-i hakkı arayan ehemmiyetli cemiyeti gibi rûy-i zeminin¹⁶¹² geniş kıt’aları ve büyük hükûmetleri Kur’ân-ı Mu’cizü’l Beyan’ı¹⁶¹³ arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün rûh-u canlarıyla sarılacaklardır.”¹⁶¹⁴

Bu hükmü, derin inceleme ve araştırmalar sonucu İslâm dinini kabul eden mütefekkirler kabul ettikleri gibi, geçmişte ve günümüzde yaşayan feylesoflar da teyid edip, İslâmiyet’in hakkaniyetini¹⁶¹⁵ teslim etmişlerdir. Ezcümle: 1927 senesinde, Avrupa’da, umum hukukçuların toplandığı Külliyyetü’l-Hukuk Kongresi’nde Garb ulemâsı ve feylesofları itiraf ve ikrar¹⁶¹⁶ etmişler ki:

¹⁶⁰⁷ Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

¹⁶⁰⁸ Fıtrat-ı beşeriye: İnsanın yaratılışı, tabiatı.

¹⁶⁰⁹ Hayat-ı bâkiye: Devamlı ve kalıcı hayat.

¹⁶¹⁰ Nursî, Sözler, s. 163.

¹⁶¹¹ Nev-i beşer: İnsanlar, insanlık.

¹⁶¹² Rûy-i zemin: Yeryüzü.

¹⁶¹³ Kur’ân-ı Mu’cizü’l Beyan: Açıklamalarıyla benzerini yapmaktan akılları âciz bırakan Kur’ân-ı Kerim.

¹⁶¹⁴ Nursî, a.g.e., s. 164.

¹⁶¹⁵ Hakkaniyet: Hakka ve adalete uygunluk, doğruluk.

¹⁶¹⁶ İkrar: Kabul etme, tasdik etme.

İslâmiyet'in kanunları yüksek bir tarzda âlemin ıslahına kâfidir.

Hem o kongrenin reisi feylesof üstad Shebol demiş ki: “Muhammed'in (s.a.v) beşeriyete intisabıyla bütün beşeriyet muhakkak iftihar eder. Çünkü o zat, ümmî olmasıyla beraber, on üç asır evvel öyle bir şeriat getirmiş ki, biz Avrupalılar iki bin sene sonra O'nun kıymetine ve hakikatine yetişsek, en mesud, en saadetli oluruz.”¹⁶¹⁷

Bunlardan başka Batı dünyasının pek çok feylesofu ve bazı devlet adamları İslâmiyet'in hakkaniyetini tasdik etmişlerdir. Meselâ, Prens Bismark şöyle demiştir:

“Sana muasır bir vücud olamadığımdan dolayı müteessirim ey Muhammed (s.a.v). Muallimi ve nâşiri¹⁶¹⁸ olduğun bu kitap, senin değildir; O lâhutîdir.¹⁶¹⁹ Bu kitabın lâhutî olduğunu inkâr etmek, mevzu ilimlerin butlanını¹⁶²⁰ ileri sürmek kadar gülünçtür. Bunun için beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra göremeyecektir. Ben huzur-u mehâbetinde¹⁶²¹ kemâl-i hürmetle¹⁶²² eğilirim.”¹⁶²³

¹⁶¹⁷ Nursî, Mektubat, s. 234.

¹⁶¹⁸ Nâşir: Yayan, dağıtan, saçan, neşreden.

¹⁶¹⁹ Lâhutî: Lâhûta mensup, ilâhi.

¹⁶²⁰ Butlan: Bâtıl olma, haktan uzak, boş ve temelsiz olma.

¹⁶²¹ Huzur-u mehâbet: Büyüklük ve ihtişam karşısında.

¹⁶²² Kemâl-i hürmet: Tam bir saygı, hürmet.

¹⁶²³ Nursî, İşârâtü'l İ'caz, RNK Neşriyat, İstanbul 2020, s. 304.

Levazaune de aynı hakikati: “Kur’ân ile kavânin-i tabiiye¹⁶²⁴ arasında tam bir âhenk vardır”¹⁶²⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Öte yandan Gaston Care ise: “Müslümanlık, dünyanın kıvamı olan bir dindir; cihan medeniyetinin istinad¹⁶²⁶ ettiği temelleri muhtevidir”¹⁶²⁷ demektedir.

Prof. Edward Monte da, Peygamberimize olan hayranlığını şu ifadelerle dile getirmektedir: “Rasûl-i Ekrem (s.a.v) idrâk ve şuur timsalidir.”¹⁶²⁸

Dinimizin ulvîliği hususunda, Dr. Maurice’in sözleri gerçekten zikre değer: “En temiz ve en doğru din, Müslümanlıktır. Zamanlar geçtikçe, Kur’ân’ın ulvî sıraları inkişaf¹⁶²⁹ ediyor?”¹⁶³⁰

Marmaduke Pickthall ise şöyle diyor: “Hâlik’ın hukukuyla mahlûkatın hukukunu en mükemmel sûrette ancak Müslümanlık tarif etmiştir.”¹⁶³¹

Bu konuda, Dr. Johnson: “Kur’ân, öyle bir peygamber sesidir ki, onu bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksi saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde

¹⁶²⁴ Kavânin-i tabiiye: Allah’ın kâinata koyduğu tabiat kanunları, kâinattaki kanunlar.

¹⁶²⁵ Nursî, İşârâtü’l İ’caz, s. 309.

¹⁶²⁶ İstinad: Bir şeye dayanma. Bir şeyi delil sayıp bir meseleyi onun üzerine dayandırma.

¹⁶²⁷ Nursî, a.g.e., s. 313.

¹⁶²⁸ Nursî, a.g.e., s. 315.

¹⁶²⁹ İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

¹⁶³⁰ Nursî, a.g.e., s. 304-305.

¹⁶³¹ Nursî, a.g.e., s. 308.

çınlar!”¹⁶³² derken; Bernard Shaw’ın mevzuyla ilgili görüşleri daha da enteresandır: “Hem Muhammed’in (s.a.v) dini öyle bir dindir ki, insanın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine celbedebilir. Ben görüyorum ve itikat ediyorum, beşere vâciptir ki, desin: Muhammed (s.a.v), insaniyetin halâskânıdır¹⁶³³ ve halâskârlık nâmı, O’na verilmek lâzımdır.”¹⁶³⁴

Evet, bunlar gibi daha pek çok feylesofun Kur’ân hakkındaki senâları, İslâmiyet’in çağdaş dünyada insanların gönüllerinde taht kuracağına ve hakkaniyetini idrâklerde tescil ettireceğine kuvvetli bir emare olmaktadır. Nitekim günümüzde kaptan Cousteau’nun, aya ilk ayak basan astronot Neil Armstrong’un, Cat Stevens’in, Fransız mütefekkeri Garaudy’nin... İslâmiyet’i kabul etmeleri, istikbâlde beşerin, inşirah-ı ebedîsinin,¹⁶³⁵ sürûr-u daimîsinin¹⁶³⁶ ve iksir-i mânevîyesinin¹⁶³⁷ ancak ve ancak din-i İslâm olacağına bir beraat-i istihlâldir.¹⁶³⁸

İslâm dini, her asrı tenvir¹⁶³⁹ ve işbâ¹⁶⁴⁰ edecek umdeleri¹⁶⁴¹ hâvidir.¹⁶⁴² Çünkü İslâm ilme açıktır, teknolojik gelişmeleri tenvir eder, cehâlet ve taassubu tard

¹⁶³² Nursî, İşârâtü’l İ’caz, s. 310.

¹⁶³³ Halâskâr: Kurtarıcı.

¹⁶³⁴ Nursî, Mektubat, s. 234.

¹⁶³⁵ İnşirah-ı ebedî: Ebedî refah.

¹⁶³⁶ Sürûr-u daimî: Devamlı sevinç.

¹⁶³⁷ İksir-i mânevî: Mânevî ilaç.

¹⁶³⁸ Beraat-i istihlâl: Güzel başlangıç.

¹⁶³⁹ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁶⁴⁰ İşbâ: Doyurmak, tatmin etmek.

¹⁶⁴¹ Umde: İlke, prensip.

¹⁶⁴² Hâvi: İçine alan.

eder, meskenet ve zilleti değil, sa'y¹⁶⁴³ ve çalışmayı esas kabul eder. Fikre tevhid, hayata istikamet bahşeder. İctimâî tabakalar arasındaki uçurumları; getirdiği hürmet, şefkat, yardım ve müzâheretle¹⁶⁴⁴ kapatır. İnsan fıtratına tam cevap verir, böylece beşeri gerçek sürûr ve sükûna kavuşturur. Nitekim İslâmiyet'in en mükemmel, yani yüzde yüz yaşandığı devre şöyle bir atf-ı nazar¹⁶⁴⁵ edersek görürüz ki, İslâmiyet, âdetlerine mutaassıp, vahşî, ümmî ve inatçı bir kavmi vahşet ve cehâletin en derin çukurlarından alıp, onları insaniyetin en yüksek zirvesine çıkartmıştır. Çocuklarını diri diri toprağa gömecek kadar vahşete sâhip insanları hilm, şefkat, merhamet, fedakârlık ve hamiyet gibi yüksek seciyelerle¹⁶⁴⁶ teçhiz edip, karıncaya bile ayak basamaz bir dereceye yükseltmiştir. Câhil ve gabî¹⁶⁴⁷ insanları, istidatlarını¹⁶⁴⁸ ilim ve irfan ile parlatıp semâ-i insaniyetin¹⁶⁴⁹ yıldızları mesabesine çıkartmıştır. Devlet nedir tahayyül¹⁶⁵⁰ bile edemeyen dağınık bir kavmi, cihanın gıpta ettiği ideal bir devlet çatısı altında toplayıp, namdar kumandanlar, dirâyetli âmirler, âdil hâkimler, faziletli âlimler, gerçek mürşidler ve feyyaz¹⁶⁵¹

¹⁶⁴³ Sa'y: Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarf etme, ceht.

¹⁶⁴⁴ Müzâheret: Arka çıkma, destek olma, yardım etme.

¹⁶⁴⁵ Atf-ı nazar: Göz atma, dikkatini, bakışını o tarafa çevirme.

¹⁶⁴⁶ Seciye: Yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra.

¹⁶⁴⁷ Gabî: Anlayışı kıt olan, kalın kafalı.

¹⁶⁴⁸ İstidat: Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

¹⁶⁴⁹ Semâ-i insaniye: İnsanlığın semâsı.

¹⁶⁵⁰ Tahayyül: Hayal etmek.

¹⁶⁵¹ Feyyaz: Feyiz verici.

mutasavvıflar yetiştirmiştir. O çağa, “Devr-i Nur, Devr-i Saadet” damgasını vurmuştur.

Madem İslâm, mâzînin¹⁶⁵² en karanlık devirlerindeki insanları arş-ı kemâlâta¹⁶⁵³ yükselten ve beşeri her cihette tenvir¹⁶⁵⁴ eden bir din-i mübîndir¹⁶⁵⁵ ve bir din-i muazzamdır,¹⁶⁵⁶ elbette ve elbette din-i İslâm, kuvve-i kudsiyesi¹⁶⁵⁷ ile gelecek asırları da celbedip, feyzi ile tenvir edecek –feleğin rağmına– hakkaniyetini bütün beşerin idrâkine tescil ettirecektir.

Sual:

Mânevî değerler ve dinî inanışlar bakımından, aydın ile halk arasında bir diyalog ve yakınlaşma kurulmalı mıdır? Bu konuda, aydınlara ve din adamlarına düşen görevler neler olabilir?

Cevap:

Aydın ile halk arasında ciddî bir diyalog ve yakınlaşma olmalıdır. Bu hususta şüphesiz, münevverlerimize¹⁶⁵⁸ ve din adamlarımıza büyük vazifeler düşmektedir. Bilindiği gibi, din, ilimden bigâne¹⁶⁵⁹ olamayacağı gibi, ilim de dinden müstağni¹⁶⁶⁰ olamaz. Hakikî terakkî

¹⁶⁵² Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

¹⁶⁵³ Arş-ı kemâlât: Mükemmelliklerin, faziletlerin arşı, zirvesi.

¹⁶⁵⁴ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁶⁵⁵ Din-i mübîn: Hak ve hakikati açıklayan din, İslâm.

¹⁶⁵⁶ Din-i muazzam: Çok büyük din.

¹⁶⁵⁷ Kuvve-i kudsiye: Mukaddes güç, mânevî kuvvet.

¹⁶⁵⁸ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

¹⁶⁵⁹ Bigâne kalmak: Alâkasız kalmak, ilgilenmemek.

¹⁶⁶⁰ Müstağni: İhtiyaç ve eksiklik duymayan, muhtaç olmayan.

ancak her ikisinin imtizacı ile hâsıl olur. Birisinin ihmali, diğeri köklü bir biçimde zedeler. Ve neticede, sine-i millette tamiri müşkil gedikler açar. Cemiyet vahim ve muhrık¹⁶⁶¹ buhranlara sahne olur. Münevverler ve din adamları cemiyetin maddî ve mânevî imarında el ele verip imtizaç¹⁶⁶² ederlerse, arzu edilen gerçek tamir ve tekâmül¹⁶⁶³ ortaya çıkar.

Din adamı içtimâî bünyenin kalbi, münevver aklıdır, biri rûhu ise, diğeri cesedidir. Biri basireti, diğeri basarıdır.¹⁶⁶⁴ Biri mânâsı, diğeri maddesidir. Cemiyet hayatında feyyaz¹⁶⁶⁵ semereler, ancak bu iki zümrenin ittihad ve imtizacına vâbestedir.¹⁶⁶⁶

Din adamı, kendisine terettüp¹⁶⁶⁷ eden hayatî vazifeyi bihakkın yerine getirebilmek için dinin izzetini muhafaza edebilecek bir şahsiyete sâhip olmalıdır. Din adamı, ancak dinin hakikatlerini nefsinde tavizsiz yaşamakla ve hâl, etvâr¹⁶⁶⁸ ve ahvali ile dinin kudsî hakikatlerine âyine olmakla avam ve havas tabakaları üzerine müessir¹⁶⁶⁹ olabilir. Din adamı, dinin hikmet ve

¹⁶⁶¹ Muhrik: Yakıcı.

¹⁶⁶² İmtizaç etme: Uyuşmak.

¹⁶⁶³ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

¹⁶⁶⁴ Basar: Görme, görme hassası.

¹⁶⁶⁵ Feyyaz: Çok verimli, bereketli, çok feyizli.

¹⁶⁶⁶ Vâbeste: Bağlı.

¹⁶⁶⁷ Terettüp etmek: Bir iş, bir sorumluluk. Sonuç olarak ortaya çıkmak, neticelenmek.

¹⁶⁶⁸ Etvâr: Hâller, tavırlar.

¹⁶⁶⁹ Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.

hakikatlerini mantık ve muhakeme süzgecinden geçirerek muknî¹⁶⁷⁰ ve müdellel¹⁶⁷¹ takdim edebilmelidir.

Münevvere gelince; o, kendi sahasında ciddî bir mütehasıs¹⁶⁷² olmalıdır. Âfakî ve teknik malûmatını, dinî ve ahlâkî hakikatlerle takviye ve tahkim¹⁶⁷³ etmelidir. Umumun menfaatini şahsî menfaatine tercih etmeli, vatan ve millete taalluk¹⁶⁷⁴ eden meselelerde azamî derecede feragat ve fedakârlık göstermelidir. Memleketi ve milleti için var olmalı, rüşvet, devlet malını gasb ve sahtekârlık gibi âdi fiillere tevessül¹⁶⁷⁵ ile izzet ve itibarını zedelememelidir. Münevver, halktan kopmamalı, milletin örf ve an'anesinden, din ve ahlâkından bigâne kalmamalıdır. Eğer bir münevver mâbedini ihmal ediyor, ibâdetini kırıyor, halka karşı tefâhur¹⁶⁷⁶ ve tekebbür¹⁶⁷⁷ gösteriyorsa, sahasında ne kadar otoriter olursa olsun, avâm-ı nâs¹⁶⁷⁸ ona itimat etmez. Dehâsına, maharetine, şahsiyetine güvenemez. Onu ciddî ve hasbî¹⁶⁷⁹ sevmez. Ona gerekli itibarı göstermez. İster istemez böyle bir durumda avâm-ı nâs¹⁶⁸⁰ ile münevver arasındaki muhabbet, itaat ve hürmet gibi bağlar,

¹⁶⁷⁰ Muknî: İkna edici, doyurucu.

¹⁶⁷¹ Müdellel: Hakkında delil bulunan, delille ispatlanmış olan, delilli.

¹⁶⁷² Mütehasıs: Uzman.

¹⁶⁷³ Tahkim: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

¹⁶⁷⁴ Taalluk etme: İlgili olma, bağlanma, alâkalı olma.

¹⁶⁷⁵ Tevessül: Başvurma.

¹⁶⁷⁶ Tefâhur: Övünme.

¹⁶⁷⁷ Tekebbür: Kibirlenme, büyüklük satma.

¹⁶⁷⁸ Avâm-ı nâs: Halk tabakası.

¹⁶⁷⁹ Hasbî: Karşılıksız; sırf Allah rızası için.

¹⁶⁸⁰ Avâm-ı nas: Sıradan halk tabakası.

yerlerini riyakârlığa terk eder. Ondan da nifak¹⁶⁸¹ doğar. Hayat-ı içtimâîyenin¹⁶⁸² vahdet¹⁶⁸³ zincirleri kopar.

Elhâsıl, milletimizin birlik ve beraberliği, refah ve saadeti, din adamı ile münevverin imtizacına vâbeste-dir.

Sual:

Bir din adamı olarak, dinî ve mânevî değerlerin, eğitimin her kademesinde verilmesini gerekli bulur musunuz?

Cevap:

Bu suale cevap vermeden önce gayet ehemmiyetli bir noktayı beyan etmek istiyorum: Bilindiği gibi Cenâb-ı Hak, manzûme¹⁶⁸⁴ ve sistemleriyle bu âlemi hep insana göre tertip ve tanzim etmiştir. Bu kâinatta hâsıl olan bütün nimetleri ona teveccüh¹⁶⁸⁵ ettirmiştir. Kısacası, kâinatın yaratılmasından maksat insandır. Kâinatın en büyük neticesi, en ehemmiyetli gayesi insandır. İnsan kâinattan süzülen en latif maya, en kıymetli hakikattir. Öyleyse, en büyük hizmet ve gayret, insan unsurunun ıslahına, terbiyesine, ahlâk ve faziletinin tekmiline¹⁶⁸⁶ sarf edilmelidir. Bu sebeple, dinî eğitim, devletin deruhte¹⁶⁸⁷

¹⁶⁸¹ Nifak: İnsanlar arasında anlaşmazlıktan gelen ayrılık, ikiyüzlülük, münâfıklık.

¹⁶⁸² Hayat-ı içtimâî: Sosyal hayat.

¹⁶⁸³ Vahdet: Birlik, bütünlük, yekpârelik.

¹⁶⁸⁴ Manzûme: Sıra, dizi, takım, sistem.

¹⁶⁸⁵ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

¹⁶⁸⁶ Tekmil: Bitirmek, tamamlamak.

¹⁶⁸⁷ Deruhte etmek: Üzerine almak, üstlenmek, yüklenmek.

ve tekeffülünde¹⁶⁸⁸ olmalı ve eğitimin bütün kademe-lerinde yaygınlaştırılmalıdır. Eğitim müesseselerimiz gayet ciddiyet ve ehemmiyetle bu konu üzerine eğilmeli, genç nesillerin mânevîyata olan ihtiyaç ve iştiyakına tam cevap verebilmelidir. Bozulan ve laçkalaşan bütün içtimâî çarkların yenilenmesi ve hayatiyet kazanabilmesi, tedavinin kalp ve dimağdan başlatılması ile mümkündür. Gençliğin terbiye ve ıslahı, devletin temel bir politikası, eğitimin de en mühim bir meselesi olarak ciddî bir şekilde ele alınmalıdır.

İnsan unsurunun terbiyesinde akıl ile kalbin, ilim ile inancın imtizâcı zaruridir. Taa ki, âlicenap, hassas ruhlar, fâzıl¹⁶⁸⁹ dimağlar, âteşin¹⁶⁹⁰ kalpler, ahlâklî ve necip sîmâlar yetiştirilebilsin. Şurası açıktır ki, eğitim ve öğretimde sadece akıl nazara alınırsa, genç nesiller şüphesiz isyankâr ve anarşist olurlar. Yalnız kalp nazara alınırsa, o zaman da mutaassıp olurlar. Bu bakımdan, eğitim ve öğretimde akıl-kalp muvâzenesi¹⁶⁹¹ dikkate alınmalıdır. Ancak bu muvâzenenin teessüsüyle,¹⁶⁹² milletimizin cevher-i rûhunda¹⁶⁹³ temerküz¹⁶⁹⁴ eden Rab-bânî ve lâhutî bir feyiz ve fazilet, mevcudiyetimizin sütun ve kanunlarını teşkil eden sınıf ve tabakaları

¹⁶⁸⁸ Tekeffül: Sorumluluğunu üstüne alma.

¹⁶⁸⁹ Fâzıl: Ahlâkı, ilmi ve sâhip olduğu meziyetler bakımından üstün, fazîlet sâhibi, erdemli, fazîletli.

¹⁶⁹⁰ Âteşin: Coşkun, heyecanlı.

¹⁶⁹¹ Muvâzene: Denge.

¹⁶⁹² Teessüs: Yerleşme, kökleşme.

¹⁶⁹³ Cevher-i rûh: Ruh cevheri, ruh hakikati.

¹⁶⁹⁴ Temerküz: Bir merkezde toplanma.

ziyâsıyla ihata edip, taht-ı murâkabesinde¹⁶⁹⁵ terbiye etmekle –biiznillâh– saadetli ve şehâmetli¹⁶⁹⁶ bir medeniyeti tevlid¹⁶⁹⁷ edecektir.

Evet, bir milletin mânen aç ve perişan kalması, maddî perişanlığı ile mukayese edilemez. Gençliğe verilen aklî ve fennî bilgiler, mutlaka dinî ve ahlâkî bilgilerle takviye ve tahkim¹⁶⁹⁸ edilmelidir. Eğer bu takviye, eğitimin bütün kademelerinde köklü bir şekilde yaygınlaştırılmazsa, içtimâî disiplin kısa bir sürede çözülebilir, cemiyet hayatı çok yönlü bunalım ve yıkılışlara sahne olabilir. Bu sebeble geçirilen acı tecrübeler ve ödenen ağır faturaların ders ve ikazıyla, milletin birlik, bütünlük, uhuvvet¹⁶⁹⁹ ve muhabbet gibi temel umdelerini¹⁷⁰⁰ perçinleyen, ferdî ve içtimâî hayatımızın kayyumu olan dinî terbiyenin köklü bir biçimde ele alınmasında zaruret vardır. Dinin mânâ ve hakikati gençlerin ruhlarına nakşedilmelidir. Dinin şahsiyete etkisi, hayata tesiri, gençliğe müdellel¹⁷⁰¹ ve müberhen¹⁷⁰² bir metod, bir eğitim tarzı içinde enjekte edilmelidir. Yoksa dini; şeklî, sathî, zâhiri bir malûmat olarak takdim etmek, gençliğin rûhî kıvamına yetmeyeceği gibi, böyle bir tarz, gençliğin bunalımlardan kurtulmasını da

¹⁶⁹⁵ Taht-ı murâkabe: Gözetim altında.

¹⁶⁹⁶ Şehâmet: Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.

¹⁶⁹⁷ Tevlid: Meydana getirme, sebep olma, yol açma, doğurma.

¹⁶⁹⁸ Tahkim: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

¹⁶⁹⁹ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

¹⁷⁰⁰ Umde: İlke, prensip.

¹⁷⁰¹ Müdellel: Hakkında delil bulunan, delille ispatlanmış olan, delilli.

¹⁷⁰² Müberhen: Delille ispatlanmış olan, delilli ispatlı.

önleyemez. Bu sebeble din, eğitimin her kademesinde gelenek, örf ve âdet tarzında değil; şuur, hayat ve ideal tarzında verilmelidir.

Kanaatimce, bu şu hâlde ve istikbâlde, devlet yönetim kadrosu ve münevverlerden beklenen en büyük tarihî görev, yeni nesilleri inançlı, faziletli, itikatlı ve müstakim¹⁷⁰³ kılacak lüzumlu çarkları kurmak ve bunları süratle çalıştırmaktır. Bu tarihî vecibe de şüphesiz, devletin bu konuya atfedeceği önem ve bu şuurunu yerleştirmedeki gayret ve başarısı ile tahakkuk¹⁷⁰⁴ edecektir.

¹⁷⁰³ Müstakim: Doğru, düz.

¹⁷⁰⁴ Tahakkuk: Gerçekleşme.

Hicret ve Hareket

Hicret, taa ezelden ebede, âlem-i vücubdan¹⁷⁰⁵ âlem-i imkâna,¹⁷⁰⁶ daire-i ilimden¹⁷⁰⁷ daire-i kudrete,¹⁷⁰⁸ taa Cennetten Dünya'ya, Dünya'dan Cennetlere kadar hicret. Ne muhteşem tablo! Kimin hayali bunu tespit edebilir? Haritası Levh-i mahfuz¹⁷⁰⁹ olan bu hicret âlemleri nasıl tahayyül¹⁷¹⁰ edilebilir?

Bir an mükevvenatta¹⁷¹¹ meydana gelen hareket ve bereketleri düşündüm. Kâinatın tedbir, tavzif¹⁷¹² ve teshir¹⁷¹³ ile bir gayeye müteveccihen¹⁷¹⁴ azim bir neticeyi

¹⁷⁰⁵ Âlem-i vücub: Allah'ın zât, sıfat ve isimlerini ifade eden âlem.

¹⁷⁰⁶ Âlem-i imkân: Dünya, ihtimaller âlemi. Varlığı da yokluğu da eşit olan varlıklar dünyası.

¹⁷⁰⁷ Daire-i ilim: İlim dairesi, alanı.

¹⁷⁰⁸ Daire-i kudret: Kudret dairesi, alanı.

¹⁷⁰⁹ Levh-i mahfuz: Her şeyin bütün ayrıntılarıyla yazıldığı kader levhası, Allah'ın ilminin bir adı.

¹⁷¹⁰ Tahayyül: Hayal etmek.

¹⁷¹¹ Mükevvenat: Yaratılmış şeylerin tamamı, varlıklar, mahlûkat, mevcûdat.

¹⁷¹² Tavzif: Vazifelendirme, bir görev verme.

¹⁷¹³ Teshir: Boyun eğdirme.

¹⁷¹⁴ Müteveccihen: Yönelerek.

tahakkuk nâmına nizam ve hikmetle yürüyüşü, muhteşem bir insicam,¹⁷¹⁵ mükemmel bir âhenk, binbir renkler içerisinde sonsuzluğa uzanan bir âlem. Muazzam cirimlerin,¹⁷¹⁶ semâ denizinde kemâl-i inkıyad¹⁷¹⁷ ve teslimiyetle mevleviler gibi cûş u hurûşları...¹⁷¹⁸ Birbiri içerisinde, birbirini tamamlayan hadsiz hareket ve bereketler...

Ziyâ veren güneşin, nur saçan kamerin, esen rüzgârların, tebessüm eden baharın, yağan yağmurların, akan suların, çözülen bulutların hareketleri...

Huveynâtın,¹⁷¹⁹ zerratin,¹⁷²⁰ latif mahlûkatın, ışığın ve esir maddesinin hareketleri...

Ervah-ı âliyenin,¹⁷²¹ meleklerin, cünudullah'ın¹⁷²² hareketleri ve bunlardan tezâhür eden bereketler...

Her hareketin kıymet ve bahası, içinde taşıdığı ve arkasına taktığı bereketle anlaşılır. Bu hakikatin ışığında hicretteki hareket ve saadetleri tefekkür ettim: “Aman Yâ Rabbi! Hicret ne kadar saadetli ve bereketli bir şeydir!” dedim.

¹⁷¹⁵ İnsicam: Bir bütünlük ve düzgünlük içinde devam etme, birbirine bağlı ve uygun olma, uygunluk, düzgünlük.

¹⁷¹⁶ Cirim: Cisim.

¹⁷¹⁷ Kemâl-i inkıyad: Tam ve mükemmel boyun eğme.

¹⁷¹⁸ Cûş u hurûş: Coşup taşma; neşe ve âhenk.

¹⁷¹⁹ Huveynât: Mikroplar.

¹⁷²⁰ Zerrat: Zereler.

¹⁷²¹ Ervah-ı âliye: Yüce ruhlar.

¹⁷²² Cünudullah: Allah'ın askerleri.

Yolları ızdırıplı da olsa hicret güzeldir. Denizin altından veya üstünden, kuyunun dibinden de olsa, hicret kârlıdır, harlıdır.¹⁷²³

Sonra, Hz. Âdem'in (a.s) Kudüs'e hicretine, Hacer validemizin Mekke-i Mükerrreme'ye hicretine, Hz. Mûsâ'nın (a.s) Mısır'dan hicretine, Hz. Yûsuf'un (a.s) Mısır'a hicretine, âhir zaman Peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.v) Medine'ye hicretine, Hz. Mevlânâ ve pederi Sultan-ül Ulemâ'nın Orta Anadolu'ya hicretine, Osmanoğullarının Anadolu yaylalarına hicretine ve nihayet Bediüzzaman'ın Van'dan Isparta'ya hicretine binâ edilen ulvî gayeler bir derece hayalimin önüne serildi.

Fakat bir hicret, bir hareket var... O başka. Hiçbir hareket o hareketin dâmen-i muallâsına¹⁷²⁴ yetişemez. Hiçbir hareket O'nun bereketiyle kâbil-i kıyas¹⁷²⁵ olamaz.

Âlemdeki bütün nurlar, O sâhib-i hicretin nûrundan muktebes¹⁷²⁶ ve O'nun etrafında dönüyor. Bütün mükevvenat, bütün eflâk¹⁷²⁷ O'nun hatırı için arz-ı endamda,¹⁷²⁸ O Sidret-ül Müntehâ'yı¹⁷²⁹ aşan, Kab-ı

¹⁷²³ Harlı: Harıl harıl yanan, kuvvetli.

¹⁷²⁴ Dâmen-i muallâ: Yüksek namus sâhibi.

¹⁷²⁵ Kâbil-i kıyas: Kıyası mümkün.

¹⁷²⁶ Muktebes: Kendine ait olmayıp birinden veya bir yerden faydalanmak üzere alınan, faydalanılan.

¹⁷²⁷ Eflâk: Felekler, gökler.

¹⁷²⁸ Arz-ı endam: Boy göstermek, görünmek, ortaya çıkmak.

¹⁷²⁹ Sidret-ül Müntehâ: Yedinci kat gökte olduğu rivâyet edilen ve Peygamberimizin (s.a.v) ulaştığı en son makam, son zirve.

Kavseyn'e¹⁷³⁰ yetişen tek yolcu ve elçi, yetmiş bin perdeyi geride bırakan O Seyyid-ül-Enbiya ve Evliyâ, Cilve-i Ehadiyet¹⁷³¹ ve Tecelli-i Samedaniyet'e¹⁷³² tam bir âyine, elbette O'nun hareketi ve bereketi başka olacak...

“El bereketu fil hareketi” (Bereket harekettedir) sırrına âşinâ olmak isteyenler; O'nun (s.a.v) hareketine baksınlar...

Evet, O'nun hicreti meşakkat ve ızdıraplar içerisinde Allah'a giden yol.

O'nun hicreti, kıraç arazilerden, dikenli gül bitkilerinden, humuslu ve bereketli topraklara intikal,¹⁷³³ gülistanlara geçiş...

O'nun hicreti, istikbalde intişar¹⁷³⁴ edecek İslâm'ın kemâlât ve füyuzatının çekirdeği ve esası...

O hicretin esası muhabbet-i İlâhiye¹⁷³⁵ için kavruş, Allah uğrunda candan cânandan geçiş...

O hicretin gayesi Rabbin rızasına ilticâ...¹⁷³⁶ Azim bir gaye için yürüyüş...

¹⁷³⁰ Kab-ı Kavseyn: Cenâb-ı Hakk'a en yakın olan makam; Peygamberimiz Miraç'ta bu makamda bizzat Cenâb-ı Hak ile görüşmüştür.

¹⁷³¹ Cilve-i Ehadiyet: Allah'ın birliğinin her bir şeyde görünmesi.

¹⁷³² Tecelli-i Samedaniyet: Her şey kendisine muhtaç olduğu hâlde, hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın zuhur etmesi.

¹⁷³³ İntikal: Geçme, sirâyet etme.

¹⁷³⁴ İntişar: Yayılma.

¹⁷³⁵ Muhabbet-i İlâhiye: Allah sevgisi.

¹⁷³⁶ İlticâ: Sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme.

Evet, o hicret, küfrün bel kemiğini kıran teşebbüs...
Çerağ-ı hakikat¹⁷³⁷ yakan, âleme feyz ve nur saçan bir
meşale...

Hicri on beşinci asra girerken, hayalimde canlanan
bu muhteşem tabloyu fikren tespit etmek ve bu tahay-
yülatımı kaleme dökmek için teşebbüs ettimse de, o
hissiyata yakışır bir libas giydiremedim. O âli hakikat
ve hissiyatın yanında ifadem gayet sönük kaldı. İfade-i
meramımın¹⁷³⁸ perişanlığıyla beraber yine de yazdım.

İlk Hicret, Hz. Âdem'in (a.s):

Cennet'ten tek hâne olarak çıkış... Azim bir teksir¹⁷³⁹
ve muazzam bir bereketle Enbiyalar, Evliyâlar, Asfiyâ-
lar pederi olarak dönüş...

O, Rabbânî göçün hâne reisinin, Cennet'ten çık-
mış olduğu zaman duyduğu elem esef¹⁷⁴⁰ nerede, Cen-
net'e bu azim kervana peder olarak göç etmekten aldığı
zevk ve sürûr nerede?

Kuyu dibi ile başlayan, Mısır azizliği ile neticele-
nen bir hicret de Hz. Yûsuf'un (a.s)... İçinde şefkat ve
firak,¹⁷⁴¹ zindan ve zulüm, aşk ve iftira, tevekkül ve
teslimiyet, izzet ve ihtişam mânâlarını taşıyan, çok
yönlü ve çok ibretli bir hicret...

¹⁷³⁷ Çerağ-ı hakikat: Hakikat kandili.

¹⁷³⁸ İfade-i meram: Maksudı ifade etme, anlatma.

¹⁷³⁹ Teksir: Çoğaltma, çoğaltılma.

¹⁷⁴⁰ Esef: Olmaması, yapılmaması gereken veya kaybedilen bir şey için
duyulan üzüntü, acınma, yerinme.

¹⁷⁴¹ Firak: Ayrılık.

Hız. Mûsâ'nın (a.s) hicreti... Mısır'dan kopuş... Asâ sâhibi Mûsâ'nın (a.s) ibret-âmiz¹⁷⁴² vaka ve hâdiselerle dolu olan hicretinin her mahsulünü, her safhasını, her hâlini beyandan kat-ı nazar,¹⁷⁴³ sadece O'nun ilticasıyla âdetini değiştiren deniz manzarası ki; birbiri içinde, birbirinden güzel sürûr ve lezzetlerle memlûdur.¹⁷⁴⁴

Hız. Mûsâ (a.s) ve ashâbının deryadan geçişte, hayali bile Cennetlere değen bir manzarayı fevkalbeşerin¹⁷⁴⁵ temâşâsından duydukları heyecanlı şevk ve lezzetler, tarif ve tavsife sığmaz. Zaten hakiki lezzet ve neşeler; elem ve ızdırapların, meşakkat ve musibetlerin arkasındadır.

Bir deryayı letafetin, gümüş renkli dalgaları üzerinde ziyânın aksinin letafet ve zerafeti misüllü, zafer neşesinden, Hız. Mûsâ'nın (a.s) yüzünde hâsıl olan beşüşiyet¹⁷⁴⁶ ve tebessümler...

Firavun'un mağlubiyetinden gelen zevk ve şevklerin denize muvazi¹⁷⁴⁷ olarak O'nun gönül dalgalarını cûş u hurûşa getirmesi...

Beşer tarihinde pek çok hâdisatın planını hazırlayan büyük ve yaşlı Feriştah'ın tavsifine gücümüzün yetmeyeceği sürûr ve zevkleri...

¹⁷⁴² İbret-âmiz: Ders verici, ibret veren.

¹⁷⁴³ Kat-ı nazar: Dikkate almama.

¹⁷⁴⁴ Memlû: Dolu, doldurulmuş.

¹⁷⁴⁵ Fevkalbeşer: İnsanüstü.

¹⁷⁴⁶ Beşûş: Güler yüzlü, şen.

¹⁷⁴⁷ Muvazi: Paralel.

O muî¹⁷⁴⁸ ve itaatkâr denizin ise, her tarafı serâpâ¹⁷⁴⁹ celâdet¹⁷⁵⁰ kesilerek celâldârâne¹⁷⁵¹ duran dağlar gibi dalgalarıyla Firavun ordularının yüzüne tokatlar aşketmekten almış olduğu zevk ve lezzetler...

Hem, Hz. Mûsâ (a.s) ve kfilesini sahile kavuştur-maktan duymuş olduğu neşe ile birlikte, vazifesini yap-manın sevinç ve sürûru içerisinde dalgaların şakırtı ve çırpınışlarıyla: “Ey bahtlı kervan, ey şanlı Rasûl ve heybetli Nebi, haydi uğur ola” mânâsını terennüm ede-rek, tebessümkârane bir tavır içerisinde onlara yol ver-mesindeki zevk ve lezzeti...

Hicretlerin en büyüğü ve müstesnası ve en ulvîsi Hz. Muhammed’in (s.a.v) hicreti... O’nun hicreti ile âlem yeni yeni feyizlere, tarif ve tasvire sığmayan kemâlât ve seciyelere¹⁷⁵² mazhar oldu. Kâinattaki bu harikulâdelik, nasıl ki O’nun gelişiyile hâsıl oldu. O’nun nûru, âlemi ihata edip, küfür ve dalâleti ihrak¹⁷⁵³ etti. Bu doğuş, Kisra sarayının sütunlarını yıktı. Mecûsîle-rin bin seneden beri taptığı ateşlerini söndürdü. Sava Nehri’ni yere batırdı. Kâbe’deki putları yüzüstü düşürdü. Âlem O’nun ile nefes aldı, beşer O’nun ile evc-i kemâlâta¹⁷⁵⁴ yükseldi.

¹⁷⁴⁸ Muî: İtâat eden.

¹⁷⁴⁹ Serâpâ: Baştan ayağa kadar, baştan başa, bütün, tamamen.

¹⁷⁵⁰ Celâdet: Boyun eğilmemesi gereken yerde gösterilen şuurlu cesâ-ret, yüreklilik, yiğitlik.

¹⁷⁵¹ Celâldârâne: Haşmetlice, büyüklük gösterircesine.

¹⁷⁵² Seciye: Yaratılış, tabiat, tynet, karakter, ıra.

¹⁷⁵³ İhrak: Yakmak.

¹⁷⁵⁴ Evc-i kemâlât: Mükemmelliklerin en üst derecesi.

Seyyid-ül Enbiya'nın (s.a.v) doğuşu ile kâinatın nasıl şekli değişti ise, O'nun hicreti ile âlemde kudsi bir hareket ve bereket başladı. Bu müstesna hareket ve feyz ile bütün kapılar O'na açıldı. O'nun ümmeti öylesine maddî ve mânevî kemâlâta mazhar oldu ki, temâşâsı akılları kamaştırır. Hicretin bereketi ile İran'ın saltanat ve ihtişamı, Bizans'ın satvet¹⁷⁵⁵ ve devleti çöktü, dünyadaki küfür ve ilhad ateşi söndü. Putperestliğin tahakkümü, Zerdüştlüğün kuvveti, Hristiyanlık dininin bârid¹⁷⁵⁶ taassubu yerle bir oldu. Bu feyz ve bereketle, tevhid sancağı alemler¹⁷⁵⁷ sâyesi¹⁷⁵⁸ altına aldı. Ukûl-ü beşere¹⁷⁵⁹ saadet saraylarının kapılarını açtı. Hidâyet güneşi âlemi nûra ve sürûra kavuşturdu, benî âdemî¹⁷⁶⁰ insanlık arşına yükseltti.

Dünya da O'nun himmet-i kudsiyesi¹⁷⁶¹ altına girdi. O'nun o mübârek ve mukaddes ayaklarını öpen topraklar nasıl şeref kazandırsa, O'na teveccüh¹⁷⁶² eden kalpler, O'nu gören gözler dahi semâ-yı insaniyette¹⁷⁶³ hidâyet yıldızları seviyesine yükseldiler.

¹⁷⁵⁵ Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç.

¹⁷⁵⁶ Bârid: Hoş olmayan, sevimsiz, insanın üzerinde soğuk bir etki bırakan, nâhoş.

¹⁷⁵⁷ Alem: Sancak, bayrak; işaret, alâmet, nişan, sembol.

¹⁷⁵⁸ Sâye: Gölge.

¹⁷⁵⁹ Ukûl-ü beşer: İnsanların akılları.

¹⁷⁶⁰ Benî âdem: İnsanoğlu, insan türü.

¹⁷⁶¹ Himmet-i kudsiye: Kutsal yardım.

¹⁷⁶² Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

¹⁷⁶³ Semâ-yı insaniyet: İnsanlık semâsı.

Âleme feyz ve şeref bahşeden O zâtın Medine'ye teşrif edişi üzerine, semâvat ve arzın ferîştahları,¹⁷⁶⁴ O'na muntazır¹⁷⁶⁵ ruh ve kalpler, lütf-u Bâri'ye¹⁷⁶⁶ şükredip, senâhan¹⁷⁶⁷ oldular. Sadâ-yı saadeti terennüm eden O zât-ı muallâ, Medine minberinden aktar-ı âleme¹⁷⁶⁸ hakikatleri tebliğ ve tamim¹⁷⁶⁹ etti. O nur, huffaş¹⁷⁷⁰ kafaları ihrak¹⁷⁷¹ etti, küfür baykuşlarını susturdu. Hamd olsun, o devr-i câhiliyet çöktü, gitti.

Bugün artık öyle bir gündür ki, sürûr ve saadet hazineleri herkese açıktır. Âlem şâşaa-pâş¹⁷⁷² feyzlerle doludur. Ceyb-i kalbine¹⁷⁷³ feyz ve bereket doldurmak isteyenler, O hakikate koşmaktadırlar. Sükûn ve sürûr arayan kalpler, ızdırap ve musibetlerden bîzar¹⁷⁷⁴ olanlar, O'nun reçetesine başvurmaktadırlar.

Şevk ve gayretlerini tezyid¹⁷⁷⁵ etmek isteyenler, fikir ve gayelerine istikamet arayanlar, O'nun getirdiği hakikatlere teslim olmaktadır.

¹⁷⁶⁴ Ferîştah: Bir işi en iyi bilen, en iyi yapan kimse, üstat.

¹⁷⁶⁵ Muntazır: Bekleyen, gözleyen, intizar eden.

¹⁷⁶⁶ Lütf-u Bâri: Varlıklardaki organ ve donanımı gayelere uygun yaratan Allah'ın lütfu, ihsanı.

¹⁷⁶⁷ Senâhan: Senâ eden, öven.

¹⁷⁶⁸ Aktar-ı âlem: Âlemin dört bir yanı.

¹⁷⁶⁹ Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

¹⁷⁷⁰ Huffaş: Yarasa.

¹⁷⁷¹ İhrak: Yakmak.

¹⁷⁷² Şâşaa-pâş: Parlaklık, canlılık yayan.

¹⁷⁷³ Ceyb-i kalp: Kalp cebi, gözü.

¹⁷⁷⁴ Bîzar: Bezmiş, usanmış.

¹⁷⁷⁵ Tezyid: Artırma.

Evet, bütün kapılar O'na intisapla¹⁷⁷⁶ açılır. Bütün müşküller O'na teslimiyetle çözülür. Bütün kalpler O'nun getirdiği hakikatlerin zikri ile mutmain¹⁷⁷⁷ olur. Bütün gönülleri O'na itaat ile huzur bulur. Bütün ruhlar O'nun getirdiği esaslar üzerine tasaffi¹⁷⁷⁸ eder. Bütün nefisler O'nun getirdiği ahkâma riayet¹⁷⁷⁹ ile tezkiye¹⁷⁸⁰ olur. Bütün hayat-ı şahsiye ve içtimâîye O'nun getirdiği düsturlar ile sükûn bulur, sürûra kavuşur.

İslâm dünyasının inhitata¹⁷⁸¹ gittiği bir hengâmda,¹⁷⁸² cebel-i Rahmet'ten¹⁷⁸³ Anka-misâl¹⁷⁸⁴ gönderilip, Anadolu yaylalarını cenâh-ı himâyesine¹⁷⁸⁵ alan şanlı Osmanogullarının hicretine gelince; bu hicretin hadsiz güzelliklerini âyine-misâl bir iki cümle ile gösterelim:

Bir kasabaya mâlik olmayı bile tahayyül¹⁷⁸⁶ edemezlerken, Kâdir-i Hakîm onlara cihangir bir devlet, İstanbul gibi nâdir-ül vücut¹⁷⁸⁷ bir şehir lütfetti. Hâsılı; bir çadıra bedel binler beldeleri ihsan etti, bir havuza

¹⁷⁷⁶ İntisap: Bağlanma.

¹⁷⁷⁷ Mutmain: Şüphe, korku ve endişelerden kurtulup rahatlamış, gönül huzuruna kavuşmuş, emniyete ermiş.

¹⁷⁷⁸ Tasaffi: Saflaşma, saf duruma gelme.

¹⁷⁷⁹ Riayet: Uyuma, itaat etme.

¹⁷⁸⁰ Tezkiye: Kusurlardan arııp temiz duruma getirme, aklama.

¹⁷⁸¹ İnhitat: Gerileme, çöküş, çöküntü.

¹⁷⁸² Hengâmda: Sırasında, zamanında.

¹⁷⁸³ Cebel-i Rahmet: Rahmet dağı.

¹⁷⁸⁴ Anka-misâl: Anka gibi. Anka, Kaf dağında bulunduğu inanılan, ismi olup cismi olmayan efsanevî kuş, zümrüdüanka, simurg.

¹⁷⁸⁵ Cenâh-ı himâye: Koruyucu kanat.

¹⁷⁸⁶ Tahayyül: Hayal etmek.

¹⁷⁸⁷ Nâdir-ül vücut: Varlığı nâdir bulunan.

hasret iken, deryalara mâlik kıldı, zaman ve mekânı hareketlendirdi ve bereketlendirdi.

Osmanoğulları altı yüz hânelik bir göç ile İslâm'ın haşmet ve velâdetini¹⁷⁸⁸ bütün güzelliği ile âleme teşhir edip, i'lâ-yı Kelimetullah'ı hedef alarak, beşeriyet tarihine şan ve şeref kazandıran altı yüz senelik bir imparatorluk tesis ettiler.

Tarih, hayat-ı beşeriyede¹⁷⁸⁹ Sahabe'den sonra İslâmiyet ve insaniyete hizmet eden böyle bir devlet-i muazzama kayıt ve tespit etmemiştir. Hayat-ı beşeriyede misli ender görülen ve bir hareket ile cihana İslâmiyet'i kemâliyle tamim¹⁷⁹⁰ ve O'nun neşrini¹⁷⁹¹ bihak-kin deruhte ettiler. Vatanı baştanbaşa, dehâları ile tedbir, siyâsetleriyle tanzim, ilimleriyle tenvir,¹⁷⁹² medreseleriyle tahkim,¹⁷⁹³ ordularıyla teçhiz ve mâbetlerle tezyin¹⁷⁹⁴ ettiler.

Bu kadar maddî ve mânevî hazineleri bize bahşeden bu Halife ve Sultanların, muin¹⁷⁹⁵ ve müzâhirlerinin,¹⁷⁹⁶ âbâ¹⁷⁹⁷ ve ecdatlarının kabr-i şeriflerine felek çarklarını durduruncaya kadar, Allah'ın rahmeti yağmurlar gibi yağsın.

¹⁷⁸⁸ Velâdet: Dünyaya gelme, doğma, doğum, doğuş.

¹⁷⁸⁹ Hayat-ı beşeriye: İnsan hayatı.

¹⁷⁹⁰ Tamim: Umûma yayma, genel duruma getirme.

¹⁷⁹¹ Neşir: Yayma.

¹⁷⁹² Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁷⁹³ Tahkim: Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

¹⁷⁹⁴ Tezyin: Süsleme, süslenme.

¹⁷⁹⁵ Muin: Yardım eden, yardımda bulunan, destek olan.

¹⁷⁹⁶ Müzâhir: Arka çıkan, destek olan, yardım eden.

¹⁷⁹⁷ Atalar, cetler: Atalar, cetler.

Yazımıza beşeri, saadet-i ebediye ile mesud kılmak gayesiyle Van'dan Barla'ya göç eden Bediüzzaman'ın hicretiyle son verelim.

Sermedî¹⁷⁹⁸ bir nûr-u hakikatin tahakkuku nâmına, her insanın dayanamayacağı bir hâl-i teessür¹⁷⁹⁹ içinde en şiddetli ızdıraplara göğüs gererek, kaderin tensibiyle¹⁸⁰⁰ Barla'ya giriş...

Şahsında izzet ve celâdet, fikrinde isabet ve fetânet,¹⁸⁰¹ kalbinde muhabbet ve füyûzat,¹⁸⁰² lisanında hakikat ve hikmet olan; vatanından tek başına çıkıp, bütün âlemi tufan gibi çalkalayan dehşetli hâdisatın müthiş dalgaları içerisinde bu asrın müşkilatını halletmek gayesiyle sefere çıkan tek adam: Bediüzzaman. Bu hicretin bereketi: İşte, Nur talebeleri. O meşalenin etrafında pervane olan, kandil gibi, kalplerini nûr-u mârifet ile tenvir¹⁸⁰³ ederek bu lâhutî kutbun câzibesiyile, saadet-i ebediyeye müteveccihen,¹⁸⁰⁴ saadet ve metânet,¹⁸⁰⁵ uhuvvet¹⁸⁰⁶ ve muhabbet, itidal ve temkin içerisinde yürüten bir cemaat.

¹⁷⁹⁸ Sermedî: Sonsuz, ölümsüz, ebedî, bâki.

¹⁷⁹⁹ Hâl-i teessür: Üzüntü hâli.

¹⁸⁰⁰ Tensip: Uygun bulma, münasip görme.

¹⁸⁰¹ Fetânet: Yaratılıştan gelen çabuk anlama yeteneği, zihin açıklığı, anlayış, kavrayış.

¹⁸⁰² Füyûzat: Feyizler, füyuz.

¹⁸⁰³ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁸⁰⁴ Müteveccihen: Yönelerek.

¹⁸⁰⁵ Metânet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık.

¹⁸⁰⁶ Uhuvvet: Kardeşlik, dostluk, bağlılık.

Her gün itibarı artan, efkâra hâkimiyetini tasdik ettiren, şuur ve basiretle yürüyen azim bir kadro.

Meziyet-i insaniyeyi¹⁸⁰⁷ kendisinde cem eden ve Yezdânî¹⁸⁰⁸ bir tevfik-i mukaddesin¹⁸⁰⁹ refakatiyle, yıldız misal, Rıza-yı İlâhî'nin semâlarına koşan bir cemaat.

İşte Bediüzzaman'ın hicreti ve bu hicretin bereketi...

¹⁸⁰⁷ Meziyet-i insaniye: İnsanların üstün vasıfları.

¹⁸⁰⁸ Yezdânî: Allah'a ait, Allah'la ilgili.

¹⁸⁰⁹ Tevfik-i mukaddes: Allah'ın kutsal yardımı.

Mukaddes Yolculuğun Bahtiyar Yolcuları

Salam size mukaddes beldelerin bahtiyar misafirleri... Artık siz, taşıyla toprağıyla mübârek olan, korku ve endişenin olmadığı emin bir beldedesiniz. Şeair-i İslâmiye'nin âzâlarından hacc gibi bir ibâdeti Cenâb-ı Hakk sizlere nasip etti. Bahtiyarsınız... Evet, Cenâb-ı Hakk'ın böyle bir dâvetine icabet ne ebedî bir saadet, ne tükenmez bir sürûrdur! Şimdi, sizi dünyaya bağlayan bütün ağırlıklardan sıyrılıp melekler gibi hafifleyerek kemâl-i huzur ile Mescid-i Haram denilen o ulu mâbede giriniz. Arşı ferşe bağlayan o Amûd-u Nurânînin¹⁸¹⁰ etrafındaki halkalara dâhil olduğunuzda mâsivâdan¹⁸¹¹ tecerrüd¹⁸¹² ediniz, iki cihandan geçiniz. Ve sizler tavafta dönerken niyaz ve tazarrularınız o Amûd-u Nûrânîye bürünerek taa Arş-ı Rahman'a yükselsin.

¹⁸¹⁰ Amûd-u Nurânî: Nurlu sütun.

¹⁸¹¹ Mâsivâ: Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar.

¹⁸¹² Tecerrüd: Soyutlanma, sıyrılma.

Ulûhiyette şerîki, saltanatta veziri olmayan o Mâbud-u Lemyezel,¹⁸¹³ o Mahbub-u Lâyezal'in¹⁸¹⁴ huzurunda Kâbe-i Şerif'in mübârek örtüsüne yapışınız, ağlayınız... Eşiğini öpünüz, iltica ediniz... Yüzünüzü yerlere sürünüz, istiğfar ediniz... Bezm-i ezelde¹⁸¹⁵ Rabbinize vermiş olduğunuz o ahd-i mukaddesi¹⁸¹⁶ hatırlayarak Hacer-ül Esved'i istilâm ediniz, biatinizi tazeleyiniz. Makam-ı İbrahim'de kılacağınız namazla şu fâni dünyada ve şu karanlık istikbâlde bir Bâki-i Sermedî¹⁸¹⁷ ile münacaat edip dünyanıza nur serpecek, istikbâlinizi ışıklandıracak bir sohbet ediniz. O Rahmân-ı Rahîm'in iltifatını görünüz. Nûr-u hidâyetini isteyiniz. Dertlerinizi kalbin ağlamasıyla dergâh-ı Ehadiyete¹⁸¹⁸ dökünüz.

Nihayetsiz kusur ve fakrınızı düşünerek arz-ı hacet¹⁸¹⁹ ediniz ve deyiniz ki: Ey Rabb-i Rahîm'imiz, eğer biz Sana itaat etmiş ve Seni tanımış ve Seni tevhîd etmiş isek, bu Senin ikramın iledir. Ey Hâlık-ı Kerîm'imiz, eğer biz Seni sevmiş ve Senin rızan uğruna bu mukad-

¹⁸¹³ Mâbud-u Lemyezel: Varlığı asla son bulmayan ve ibâdete lâyık tek ilâh olan Allah.

¹⁸¹⁴ Mahbub-u Lâyezal: Asla kaybolup gitmeyecek yegâne sevgili olan Allah.

¹⁸¹⁵ Bezm-i ezel-i elestü: Cenâb-ı Hak ezelde ruhları yarattığında: "Ben Rabbiniz değil miyim?" şeklindeki soruya bütün ruhların: "Evet Sen Rabbinizsin" diye söz vermeleri âni; "Elest meclisi" veya "Bezm-i elest" şeklinde de ifade edilir.

¹⁸¹⁶ Ahd-i mukaddes: Kutsal yemin.

¹⁸¹⁷ Bâki-i Sermedî: Varlığı sonsuz ve sürekli olan Allah.

¹⁸¹⁸ Dergâh-ı Ehadiyet: Allah'ın birliğinin ve isimlerinin her bir varlıkta tecellî ettiği yer.

¹⁸¹⁹ Arz-ı hacet: İhtiyacımı bildirme.

des diyarlara gelmiş isek, bu yalnız Senin ihsanının iledir. Eğer Sana karşı kusur etmiş, günah işlemiş isek, o nefsimizin isyanındandır.

Ve yine deyiniz ki: Yâ Rab, şu nihayetsiz kusur ve cehlimizle beraber Senin bize nihayetsiz inayetlerin ne şâyân-ı taaccüb¹⁸²⁰ bir lütuftur ve bu zillet ve hakaretimizle beraber bize bu merhametkâr ihsanların ne şâyân-ı hayret¹⁸²¹ bir temâşâdır.

Yâ Rab, günahkâr, isyankâr ve âsi kullarına her hâlûkârda melce¹⁸²² ve mence¹⁸²³ yalnız Senin derya-yı rahmetindir. Binaenaleyh, yalnız Sana ibâdet eder ve yalnız Senden yardım dileriz.

Yâ Rab, biz Seni hakkıyla tanımaktan, Sana hakkıyla ibâdet etmekten, Seni kemâliyle zikirden ve şükürden âciziz. Fakat Sana hasr-ı muhabbetimizi,¹⁸²⁴ tahsis-i taabbüddeki¹⁸²⁵ ciddi azmimizi ve samimi niyetimizi bilirsın.

Yâ Rab, bizi rahmetinle kendine karib¹⁸²⁶ eyle ve bizi câzibe-i ihsanıyla¹⁸²⁷ da cânib-i kudsiyetine¹⁸²⁸

¹⁸²⁰ Şâyân-ı taaccüb: Şaşılacak, hayret edilecek nitelikte olan.

¹⁸²¹ Şâyân-ı hayret: Hayrete değer, şaşırtıcı.

¹⁸²² Melce: Sığınak.

¹⁸²³ Mence: Kurtaracak yer.

¹⁸²⁴ Hasr-ı muhabbet: Sevgiyi bir şeye odaklama.

¹⁸²⁵ Tahsis-i taabbüd: İbadeti ve kulluğu sadece Allah için yapma.

¹⁸²⁶ Karib: Yakın.

¹⁸²⁷ Câzibe-i ihsan: Lütfedilen bir câzibe ile, bir çekimle.

¹⁸²⁸ Cânib-i kudsiye: Rıza-yı İlâhi. Kutsal kat.

cezbeyle ki, rızana nâiliyetle Sana vâsıl¹⁸²⁹ olmak müyesser¹⁸³⁰ olsun.

Ey azıp sapanlara hidâyet eden Rabbimiz, bizleri hidâyette, sırat-ı müstakimde sâbit kıl.

Ey yardım isteyenlerin yardımcısı olan Rabbimiz, bizlere yardım eyle.

Ey ümitleri kesilenlerin ümidi olan Rabbimiz, ümitlerimizi kesme.

Ey âsilere rahmeyleyen Rabbimiz, bizlere merhamet buyur.

Yâ İlâhi; bizleri ve bütün ehl-i îmanı belâlardan, borçlardan, musibetlerden, hastalıklardan, şerlerden ve şerlilerin şerlerinden muhafaza buyur. Beldemizi ve sair bilâd-ı müslimini¹⁸³¹ her türlü âfat-ı arziye¹⁸³² ve semâviyeden¹⁸³³ koru, din ve mukaddesat düşmanlarını kendi dertlerine düşürerek kötü emellerine muvaffak eyleme, bizleri ashâb-ı yeminden¹⁸³⁴ eyle, kitaplarımızı sağımızdan verdir, bütün yolculara selametler, fâriza-i Haccı yapmak isteyenlere kolaylıklar, tekrar hac yapmak isteyenlere hayırlı ziyaretler nasip eyle.

Yâ Erhamerrâhimîn; sonsuz rahmetin, ism-i âzamın, Kur'ân'ı Hâkim'in, Habib-i Ekrem'in, makbul

¹⁸²⁹ Vâsıl: Ulaşma, kavuşma.

¹⁸³⁰ Müyesser: Nasip olan.

¹⁸³¹ Bilâd-ı müslimin: Müslümanların beldesi.

¹⁸³² Âfât-ı arziye: Zelzele, yangın, heyelân, sel gibi yeryüzü âfetleri.

¹⁸³³ Âfât-ı semâviye: Şimşek, yıldırım, dolu gibi gökten gelen âfetler.

¹⁸³⁴ Ashâb-ı yemin: Ahid ve yeminlerinde sebât eden, uğurlu kimse-ler.

kulların, Leyle-i Kadrin ve diğer mübârek gecelerin hürmetine dualarımızı kabul buyur. Âmin.

Ey günahkârların günahlarını mağfiret buyuran Rabbimiz, günahlarımıza mağfiret buyur, her türlü kötülüklerimizi ört. Sâdık dindarlardan olduğumuz hâlde, hayatımıza ve ol mübârek kelime-i şehâdet ile nefeslerimize son vermek nasip eyle. Kalplerimizi Seninle ve Senin razı olacağın muhabbetle doldur ve nurlandır. Sadrımızı¹⁸³⁵ aç, ayıplarımızı ört, işlerimizi kolaylaştır, yüzlerin ak ve kara olarak görüneceği günde yüzlerimizi ak eyle, kalblerimizi pâk eyle, kabirlerimizi nurlandır, Cennet bahçelerinden bir bahçe eyle, günahlarımızı mağfiret buyur, kalblerimize Senin sevginden başka sevgilerin girmesine imkân verme, muratlarımızı ve maksudlarımızı¹⁸³⁶ ihsan buyur.

Ey gizli lütufların sâhibi Rabbimiz, bizleri korktuklarımızdan emin ve umduklarımıza nâil eyle. Yâ İlâhi! Bizleri, analarımızı, babalarımızı ve onların ana ve babalarını, üstadlarımızı, sevdiklerimizi, akraba ve taallukatımızı,¹⁸³⁷ komşularımızı, bütün din kardeşlerimizi, bize iyilik edenleri, hayır dua edenleri ve bizden hayır dua isteyenleri ve bizde hakları olanları ve bütün Ümmet-i Muhammedi mağfiret buyur.

Safâ'dan Merve'ye, Merve'den Safâ'ya; Arafat'tan Mina'ya, Mina'dan Arafat'a koşuşturan hacılar!

¹⁸³⁵ Sadr: Göğüs, sîne.

¹⁸³⁶ Maksud: İstenilen şey, amaç, gâye, maksat.

¹⁸³⁷ Taallukat: Akrabalar, yakınlar.

Safa ve Merve tepeleri arasında sa'y ederken, Hz. Hacer validemizi hatırlayınız. Ki sa'yinizin zevkine varasınız. Arafat'ta vakfeye durduğunuzda Hz. Âdem babanızla Havvâ ananızın döktükleri gözyaşları neticesinde affolmalarını hatırlayınız ki, vakfenin hazzını alasınız. Mina'da şeytanı taşlarken peygamberleri ve onların izinde gidenlerin cihatlarını hatırlayınız ve kendinizi nefis, şeytan ve şeytan gibi din düşmanlarına karşı cihada hazırlayınız. Kurban keserken de Allah'a karşı olan aşkıyla canı gibi sevdiği peygamber namzedi evladı İsmail'in boğazına bıçak çeken Hz. İbrahim'in îmanını düşününüz.

Ey ruhları rûhumdan daha şeffaf, kalpleri kalbimden daha hüşyar¹⁸³⁸ bahtiyar misafirler! Sizler, kâinatın kemâlâtını keşfeden, saadet düsturlarını beyan eden, nihayetsiz rahmet-i İlâhiyeyi ilân eden, saltanat-ı Rubûbiyetin¹⁸³⁹ mehâsinini¹⁸⁴⁰ bildiren Rasûl-i Kibriya'nın mânevî huzuruna gidiyorsunuz.

O mârifet ve hidâyet âleminin merkezi, menzil-i mukaddesi¹⁸⁴¹ olan Medine-i Tâhire'ye gittiğinizde hâk-i pâyi¹⁸⁴² olduğum Dergâh-ı Bâlâ'ya¹⁸⁴³ gidip, o dergâhta hazin gönüllerinizden nebean¹⁸⁴⁴ eden niyaz ve tazar-

¹⁸³⁸ Hüşyar: Akli başında olan.

¹⁸³⁹ Saltanat-ı Rubûbiyet: Rablik saltanatı; Allah'ın her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması.

¹⁸⁴⁰ Mehâsin: İyilikler, mânevî güzellikler, iyi ve güzel davranışlar.

¹⁸⁴¹ Menzil-i mukaddes: Kutsal durak.

¹⁸⁴² Hâk-i pâyi: Ayağının tozu.

¹⁸⁴³ Dergâh-ı Bâlâ: Yüksek yer.

¹⁸⁴⁴ Nebean: Çıkıp fıskırmak, kaynaklanmak, çıkmak.

rularınızı rikkatlı¹⁸⁴⁵ kalbinize koyarak inci misali göz-yaşlarıyla dökünüz. O bârigâhta¹⁸⁴⁶ tâzim-i tam¹⁸⁴⁷ ile durunuz ve deyiniz ki:

Ey risalet burcunun mâhı!¹⁸⁴⁸ Sen nasıl ezeli bir ziyâ-yı rahmetin¹⁸⁴⁹ evc-i bâlâsındasın¹⁸⁵⁰ ki, Senin fezâ-yı feyzinde¹⁸⁵¹ nice hidâyet pırıltıları pırlanta yıldızlar vücûdpezir¹⁸⁵² oldular. Demek Sen, öyle bir feyz-i ezelinin¹⁸⁵³ mazharısın ki, o feyz ile cihanın bağ ve baharında pembe çehreli, yasemin râyihalı, gül letafe-tinde, lâle misal sıddıklar, fâruklar, zinnurlar, haydarlar yetiştiler.

Ey semâ-i esrarın güneşi! Ey celâl medârının merkezi. Ey cemel eflâkinin¹⁸⁵⁴ kutbu!¹⁸⁵⁵ Demek Sen Rahimiyeti ihata-i idrakten¹⁸⁵⁶ mukaddes bir Zât-ı Kerîm'in öyle Rauf bir Rasûlüsün ki, âfiyet ve sıhhatlere sürûr ve saadetlere ancak Senin vesilenle gidilir. Bütün düğümler Seninle çözülür. Âleme nurlar Seninle parlar. Bütün kederler, meşakkatler, ihtiyaçlar Seninle geçilir. Cennete Seninle gidilir. Rü'yetle seninle vâsıl olunur...

¹⁸⁴⁵ Rikkat: İncelik, rakik olma.

¹⁸⁴⁶ Bârigâh: İzinle girilebilecek yüce makam.

¹⁸⁴⁷ Tâzim-i tam: Allah'ın sonsuz azamet ve büyüklüğünü dile getirme.

¹⁸⁴⁸ Mâh: Aya benzeyen, ay gibi güzel ve parlak.

¹⁸⁴⁹ Ziyâ-yı rahmet: Rahmet ışığı.

¹⁸⁵⁰ Evc-i bâlâ: En zirve.

¹⁸⁵¹ Fezâ-yı feyz: Feyiz sahası, feyiz seması.

¹⁸⁵² Vücûdpezir: Var olma.

¹⁸⁵³ Feyz-i ezeli: Sonsuz bereket.

¹⁸⁵⁴ Eflâk: Felekler, gökler.

¹⁸⁵⁵ Kutb: Merkez nokta.

¹⁸⁵⁶ İhata-i idrak: Etraflı şekilde kavrama ve anlama.

Ey reşat-penah!¹⁸⁵⁷ Ey cihan-penah¹⁸⁵⁸ Efendimiz!
 Bütün korkular Sana biatımızla zâil olur. Şu İslâm âle-
 mini saran, şimalden gelen muzlim¹⁸⁵⁹ zulmet, Garb'tan
 gelen sefih medeniyet, ancak Cenâb-ı Cânibinizden¹⁸⁶⁰
 gelen rahmet rüzgârlarıyla izale olur. Demek çâre-i
 necat¹⁸⁶¹ ve vesilemiz ancak Senin iledir. Öyle ise ölü-
 ceye kadar Seni müdafaa edip, yanından ayrılmamak
 üzere rıdvan ağacının altında Sana biat edenler gibi,
 bizler de Sana öyle biat ettik ki, –Biiznillahi teâlâ– yıl-
 dızlar, şahaplar¹⁸⁶² gülle olarak yağsalar, Sana biatimizi
 kat'iyen bozmayacağız.

Binler selâm sana yâ Rasûlallah!

Ey risalet Şâhı'nın diyâr-ı evrengîsinde,¹⁸⁶³ ey ciha-
 nın Kâbe-i emeli olan Medine şehrinin civarında, o
 hidâyet ikliminde, o mârifet ilinde ve o Nebiler köyünde
 bulunan bahtiyar misafirler!

O icâbetgâhta yapacağınız duaların ind-i İlâhîde
 kabulünü Kâdiyü'l-hâcattan¹⁸⁶⁴ niyaz eder, sizleri Hâfiz-i
 Hâkim'in¹⁸⁶⁵ hıfzına emanet ederim.

¹⁸⁵⁷ Reşat-penah: Kendisine sığınanları koruyan ve doğru hedefe ulaştır-
 tıran.

¹⁸⁵⁸ Cihan-penah: Cihanın koruyucusu olan.

¹⁸⁵⁹ Muzlim: Karanlık.

¹⁸⁶⁰ Cânib: Taraf, yön.

¹⁸⁶¹ Çâre-i necat: Kurtuluş çaresi.

¹⁸⁶² Şahap: Göktaşı, meteor.

¹⁸⁶³ Diyâr-ı evrengî: Taht diyârı.

¹⁸⁶⁴ Kâdiyü'l-hâcat: “Herkesin dileğini yerine getiren” anlamında Cenâb-ı
 Hak için kullanılan terim.

¹⁸⁶⁵ Hâfiz-i Hâkim: Bütün varlıkların hallerinden hareketlerine kadar
 her şeyini kaydeden ve onları her türlü kötülüğe, tehlikeye karşı
 gerçek koruyucu olan ve her şeyi hikmetle yapan Allah.

Ramazan

Ramazan, evvelâ, seksen küsur senelik bir ömr-ü mânevî kazandıran ve bütün hayır ve bereketi, feyiz ve kemâlâtı içine alan en mübârek aydır. Çünkü bütün zât ve sıfât-ı İlâhiyenin kemâlâtını ihata eden Kur’ân bu mübârek ayda nâzil olmuştur. Bu bakımdan, bu ay mağ-firet ve rahmet ayı olmuştur. Ramazan, nurefşan¹⁸⁶⁶ bir aydır. Feyzinin serpildiği her hâne yi nâmütenahi¹⁸⁶⁷ envâra¹⁸⁶⁸ gark eder.¹⁸⁶⁹

Orucun sayısız hikmetleri vardır. Nimet-i İlâhiyeye şükretmeye, içtimâî hayata, şahsî hayata, nefsin terbiyesine, intibah¹⁸⁷⁰ ve istiğfara... bakan hikmetleri gibi.

Gündüzün oruçlu olduğundan hiçbir şeye el uza tamayan bir insan: “Bu nimetler benim mülküm değil, benim çok şefkatli ve merhametli Rabbimindir. Ben bunları tasarrufatta hür değilim; demek başkasının

¹⁸⁶⁶ Nurefşan: Nur saçan.

¹⁸⁶⁷ Nâmütenahi: Sonsuz, sonu sınırı olmayan.

¹⁸⁶⁸ Envâr: Nurlar, ışıklar.

¹⁸⁶⁹ Gark olmak: Batırmak.

¹⁸⁷⁰ İntibah: Uyanma, uyanış.

malıdır ve in'âmıdır. O'nun emrini bekliyorum..." diye-
rek nimeti nimet bilir ve bir şükr-ü mânevî¹⁸⁷¹ eder.

Şu hâlde, kendini her şeyi yapmada hür ve müsta-
kil zanneden, her şeyi kendi mülkü sanıp istediği gibi
tasarruf edebileceği vehmine kapılan mağrur¹⁸⁷² bir nef-
sin gururu ancak oruçla kırılır, gafleti ancak açlıkla
dağıtılır. Böylece insan aczini, fakrını, zaafını anlar;
mal sâhibi olmadığını bilir.

Ramazan'da birçok gâfiller de intibâha¹⁸⁷³ gelir.
Tevbe ederek artık günahlardan vazgeçer. Namaz ve
niyâza döner. Dergâh-ı İlâhiyeye teveccüh¹⁸⁷⁴ eder. Sec-
deye huşû ile kapanır, sürûrla başını kaldırır.

Oruç, içtimâî hayat içinde önemli bir yer tutar.
Meselâ, zengin bir insan aç kalmakla fakirin hâlini daha
iyi anlar. Onlara şefkat eder, yardım elini uzatır. Buna
karşılık, fakir de zengine hürmet eder. Derken, zen-
gin-fakir arasında tam bir kardeşlik, muhabbet ve hür-
met tesis olunur. İçtimâî hayat, bir sükûn ve istikrar
içinde cereyan eder, sürekli bir âhenk kazanır.

Orucun, insanın nefis ve iradesini terbiyede çok
mühim ve yüksek bir tesiri vardır. Oruçlu kimse, aczini
bilir, fakrını derk¹⁸⁷⁵ eder, zaafını anlar, her şeyi yap-
mada serbest olamayacağı hakikatini kavrar. Her şeyi
kendi mülkü sanarak istediği gibi tasarruf edemez.

¹⁸⁷¹ Şükr-ü mânevî: Mânevî şükür.

¹⁸⁷² Mağrur: Kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu.

¹⁸⁷³ İntibâh: Uyaniş.

¹⁸⁷⁴ Teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma. Yakınlık duyma.

¹⁸⁷⁵ Derk etmek: Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Nefsinin gururunu ancak oruçla kırar. Bu sayede nefsinin dize getirir, Allah’a teslim olur, tevekkül eder, O’nun hıfzına sığınır, huzur bulur.

Peygamberimiz (s.a.v):

“Oruç, oruçlu ile dünya hırsları arasına çekilen bir perdedir. Bu perde oruçluya kötülük yüzünü göstermez. Onun gönlünü fenâ sarsıntılardan korur.”¹⁸⁷⁶ buyurmuştur. Şu hâlde, hakikî bir oruçlu behîmî¹⁸⁷⁷ arzular dan sıyrılır, kötü sözler sarf etmez. Elini, dilini ve öteki bütün âzâlarını günahlardan korur. Kendisiyle uğraşanlara mukabele-i bilmissilde¹⁸⁷⁸ bulunmaz. “Ben oruçluyum” der, geçer.

Oruç tutanın şahsı, kötü huylardan zamanla temizlenir, hak ve hakikati görmeye mâni olan perdeler önünden kalkar, tedrîcen¹⁸⁷⁹ melekîyet mertebesine doğru yükselir, hem kendisi için, hem de beşerîyet için en hayırlı bir uzuv olur. Oruç, rûhun gıdasıdır. İbâdetle, oruçla ruhlarını kuvvetlendirenler, şüphe yok ki hayvânî hallerden daima uzak kalırlar. Demek oluyor ki, oruç şehveti kırar, nefsi dizginler ve mağlup eder. İnsanı

¹⁸⁷⁶ Bir rivâyette de şöyle geçer: “Oruç perdedir. Birinin bir gün oruç tutacak olursa kötü söz sarf etmesin, bağırıp çağırmasın. Birisi kendisine yakışksız laf edecek veya kavga edecek olursa “ben oruçluyum!” desin (ve ona bulaşmasın).” Buhari, Savm: 2, 9, Libas: 78; Müslim, Sıyâm: 164 (1151); Muvatta, Sıyâm: 58, (1, 310); Ebû Dâvûd, Savm: 25 (2363); Tirmizî, Savm: 55, (764); Nesâî, Sıyâm: 41, (2, 160-161); İbnu Mâce, Sıyam: 1, (1638), Edeb: 58, (3823).

¹⁸⁷⁷ Behîmî: Hayvanca, hayvan gibi, hayvânî.

¹⁸⁷⁸ Mukabele-i bilmissil: Misilleme yaparak karşılık verme.

¹⁸⁷⁹ Tedrîcen: Yavaş yavaş.

serkeşlikten men eder. Süflî¹⁸⁸⁰ arzuların pespâyeliğini, gurur ve kibrin kofluğunu¹⁸⁸¹ gösterir. Hayatın lezzetini tattırır, kalbin Allah’a incizabını¹⁸⁸² arttırır. Oruç-luya melekî bir zevk-ü safâ bahşeyler.

Buna karşılık, oruç tutan mü’minde fazilet hisleri, kendisini hakiki mâbud olan Allah’a bağlayan kulluk unsurları inkişafa¹⁸⁸³ başlar. İşte orucun, ruhlar ve gönüller üzerindeki temizleyici tesiri budur. Böyle berraklaşmış temiz kalplerde, oruçlu bir kimse, hakkı hak, bâtlı bâtlı görmeye başlar. Hayır, şerden tefrik¹⁸⁸⁴ eder. Mukaddes latîfelerin kanalları, yolları oruçla açılır, temizlenir.

Oruçlunun Allah Teâla yanında şerefi çok büyüktür. Peygamberimiz (s.a.v), Hak Teâlâ’nın yüce ismine yemin ederek diyor ki: “Oruçlu ağzın açlık kokusu, Cenâb-ı Mevlâ yanında misk kokusundan daha sevimlidir.”¹⁸⁸⁵

Cenâb-ı Hak, bir hadîs-i kudsîde buyuruyor ki: “Mademki kulum yemesini, içmesini, cinsî arzusunu benim rızamı kazanmak için bırakmıştır. Onun sayısız ecrini doğrudan doğruya kendim veririm.”¹⁸⁸⁶

¹⁸⁸⁰ Süflî: Aşağılık, âdi, bayağı, değersiz.

¹⁸⁸¹ Kof: Boş, değersiz.

¹⁸⁸² İncizab: Bir şeyin câzibesine tutulup ona doğru çekilme, câzibesi sebebiyle ona doğru meyletme, cezbolunma.

¹⁸⁸³ İnkişaf etmek: Gelişmek, meydana çıkmak, âşikâr olmak.

¹⁸⁸⁴ Tefrik: Ayırma.

¹⁸⁸⁵ Buhârî, Savm 9; Müslim, Sıyâm 163.

¹⁸⁸⁶ Buhârî, savm, 2; Müslim, sıyam, 163.

Diğer taraftan Ramazan, millet olarak benliğimize, rûhumuza ve şuurumuza silinmez bir mühür gibi nakşolunmuştur. Gecesiyle gündüzüyle, minarelerdeki mah-yalar ve âsumâna yükselen ezan sesleriyle, câmisi ve coşkun cemaatiyle, Kur’ân’ların gürül gürül tilâvetiyle, sofraların zengin bereketiyle, çocukların benzersiz sevinçleriyle Ramazan âdeti her günü bir bayram sevin-cine çevirmekte ve yıldan yıla gelişen, kökleşen bir millî kültür hâlinde hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmaya devam etmektedir.

Her saati mübârek ve mukaddes olan Ramazan’ın, hele iftar ve sahur zamanları dualarımızın en çok kabul olunduğu vakitlerdir. Peygamber Efendimiz: “Oruçlu-nun iki neşesi vardır. Birisi iftar vaktinde, öbürü kıyâ-met günü Mevlâ’sına kavuştuğundadır.”¹⁸⁸⁷ buyururlar.

İhlâslı her Müslüman, iftar vaktinde kalplere dökü-len mânevî feyzi az çok duyar, kalbinde yüksek bir inşirah¹⁸⁸⁸ hisseder. Bütün varlığıyla dergâh-ı İlâhiye yönelir. Nûra ve feyze müstağrak¹⁸⁸⁹ olur.

İftar vaktinde ehl-i îman birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. Sultan-ı Ezelî’nin ziyafetine dâvet edil-miş bir sûrette akşama yakın, “Buyurunuz” emrini bek-ler gibi bir tavr-ı ubûdiyetkârane¹⁸⁹⁰ gösterir.¹⁸⁹¹

¹⁸⁸⁷ Buhari, Savm, 4/141,1904; Müslim, Siyam, 163.

¹⁸⁸⁸ İnşirah: İç açılması, gönülde duyulan ferahlık.

¹⁸⁸⁹ Müstağrak: Batmış, dalmış, içine gömülmüş, gark olmuş.

¹⁸⁹⁰ Tavr-ı ubûdiyetkârane: Kulluğa yakışır tavır, hareket.

¹⁸⁹¹ Bkz.: Nursî, Mektubat, s. 442.

İftar vakti, gönüllerde, ruhlarda bir cezbe-i lâhutî¹⁸⁹² uyandırır. İftar sofrasının etrafında toplanan herkes şendir, herkes mesrurdur.¹⁸⁹³ Nûr-u îman içinde lemean¹⁸⁹⁴ eden o çehrelere beşâret ve saadet sanki semâdan aksetmiştir. İftar anındaki bu keyfiyet tarifsiz bir şevk ve sürûrdur. Cennet-âsâ¹⁸⁹⁵ bir saadet içinde, günün en bereketli ânı iftarla noktlanır.

¹⁸⁹² Cezbe-i lâhutî: Meleklerle has bir coşku.

¹⁸⁹³ Mesrur: Sevinçli, memnun, mutlu.

¹⁸⁹⁴ Lemean: Parlama, parıldama, parlaklık.

¹⁸⁹⁵ Cennet-âsâ: Cennet gibi.

Tarih Şuuru ve Ehemmiyeti

İnsanlar geçmiş zamanın hâtıratı ile zaman zaman neşeyâb¹⁸⁹⁶ olduğu gibi, milletler de mâzînin¹⁸⁹⁷ irfan ve şehâmetini¹⁸⁹⁸ yâd ederek maddî ve mânevî hayatlarını inkişaf ettirirler. İnsan, milletlerin sergüzeşt-i hayatlarını,¹⁸⁹⁹ beşerî kültür ve medeniyetlerin cereyan ve inkişaf tarzlarını açık bir sûrette tarihin sahifelerinden okuyabilir. Zira zihinler nisyan¹⁹⁰⁰ ile mâlûl¹⁹⁰¹ olsa da, hakikatler tarihin yapraklarındadır. Buna binaen tarihin, her millet için pek büyük bir ehemmiyeti vardır. Hususan mâzîsi derin, ihtişamlı ve insanî meziyetlerle dolu bir millet, tarihinden ayrı düşünülemez. Ebed müddet yaşamak arzu ve gayretinde olan yüksek seviyeli, akl-ı selim sâhibi ve millî şuurla âlûde¹⁹⁰² bir

¹⁸⁹⁶ Neşeyâb: Keyifli, neşeli, sevinçli.

¹⁸⁹⁷ Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

¹⁸⁹⁸ Şehâmet: Zekâ ile beraber olan cesaret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.

¹⁸⁹⁹ Sergüzeşt-i hayat: Hayat serüveni.

¹⁹⁰⁰ Nisyan: Unutma.

¹⁹⁰¹ Mâlûl: Hasta, sakat, illetli.

¹⁹⁰² Âlûde: Dolu.

milletin tarihini yaşatması onun için hayatî bir vecîbedir.¹⁹⁰³ Milletlerin intibah¹⁹⁰⁴ ve inkişafında mâzîlerinin pek büyük bir tesiri olduğu şüpheden vârestedir.¹⁹⁰⁵ Evet, zaman-ı mâzî¹⁹⁰⁶ müstakbel tohumlarının ambarı ve şuunatının asması olduğu gibi, zaman-ı müstakbel¹⁹⁰⁷ dahi mâzînin tarlası ve ahvâlinin aynasıdır. Bu gayet ehemmiyetli bir hakikattir. Binaenaleyh, tarihte güzide eserler meydana getiren bir millet, ebediyyen yaşamaya lâyıktır. Hususan, dehâlarıyla ve himmetleriyle medeniyet ve insaniyet nâmına yüzlerce, binlerce âsâr-ı âliyyeyi¹⁹⁰⁸ vücuda getiren milletimiz, kıyâmete kadar pâyidar¹⁹⁰⁹ olmaya lâyıktır.

Millet olarak, daima teâlî¹⁹¹⁰ ve terakkî etmek için, ecdadımızın sergüzeşt-i hayatını, hususan, mukaddesata hürmet ve muhabbetini inceden inceye araştırıp tahlil etmemiz icap eder. Zira ecdadımız, örf, âdet ve mukaddesatına itina ve itibar göstermekle terakkî etmiştir. Rûhunda sarsılmaz bir îman, bünyesinde lâyemut¹⁹¹¹ bir irade-i hayat taşıyan milletler, hiçbir vakit ve hiçbir sûretle ölmez ve öldürülemez. Evet, en müthiş

¹⁹⁰³ Vecîbe: Yapılması şart olan, borç hükmünde vazife, vâcip olan şey, boyun borcu.

¹⁹⁰⁴ İntibah: Uyanma, uyanış.

¹⁹⁰⁵ Vâreste: Kurtulmuş, halâs olmuş.

¹⁹⁰⁶ Zaman-ı mâzî: Geçmiş zaman.

¹⁹⁰⁷ Zaman-ı müstakbel: Gelecek zaman.

¹⁹⁰⁸ Âsâr-ı âliye: Yüksek kıymete sâhip olan eserler.

¹⁹⁰⁹ Pâyidar: Kalmak, yok olmamak, var olmakta, yaşamakta devam etmek.

¹⁹¹⁰ Teâlî: Yüceltmek.

¹⁹¹¹ Lâyemut: Ölümsüz.

ihanetlere, desîselere,¹⁹¹² adâvetlere¹⁹¹³ ve sadmelere¹⁹¹⁴ rağmen, bu millet lâyemut bir azm ile örfüne, tarihine, mukaddesatına sâhip çıkararak, eğilmez yüce dağlar gibi ayakta kalmayı başarmıştır. Bin seneden beri İslâmiyet ve insaniyete kemâliyle hizmet eden şu asilzâde millet, kolay kolay özünden, cevherinden uzaklaşmamış, aslına bağlılıktan vazgeçmemiş ve geçmez de... Tanzîmat'tan¹⁹¹⁵ bu yana çeşitli hile ve desîselerle milletimizi bu ruhtan, bu cevherden, bu merkezden uzaklaştırmak için büyük gayretler gösterildi. Bu hile ve desîseler neticesinde, bu milleti kısmen de olsa merkezinden uzaklaştırdılar, fakat yörüngesinden çıkaramadılar. Zira bugünkü nesil, bu tehlike ve desîselere karşı çok daha uyanık ve dikkatlidir. Artık yabancı kültürlere peyk¹⁹¹⁶ olmaktan kurtulup, kendi öz mihverinde hareket etme zarureti idrâk etmiştir. Zaten mesele, gençlerimizin hamiyet-i diniye¹⁹¹⁷ ve milliye¹⁹¹⁸ ile intibâhıdır.¹⁹¹⁹ Ancak bu sayede istikbâle endişesiz bakılabilir.

¹⁹¹² Desîse: Düzen, hîle, entrika.

¹⁹¹³ Adâvet: Düşmanlık, hasımlık, husûmet.

¹⁹¹⁴ Sadme: Hızla vurma, çarpma. Beklenmedik sıkıntı.

¹⁹¹⁵ Tanzîmat: Osmanlı Devleti'nde 1839 yılında Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu'nun ilânı ile başlayan, yönetimi ıslâh hareketi.

¹⁹¹⁶ Peyk: Haber ve mektup taşıyan kimse, haberci.

¹⁹¹⁷ Hamiyet-i diniye: Dinden gelen yüce duygularla din uğruna fedakârlıkta bulunma; dinî değerleri korumak ve yüceltmek maksadıyla çalışma, gayret etme.

¹⁹¹⁸ Hamiyet-i milliye: Millet için, millî gayeler uğruna fedakârlıkta bulunma, çalışma ve gayret etme.

¹⁹¹⁹ İntibah: Uyanma, uyanış.

Silkinip kendine dönme, derlenip toparlanma şuuru bu milletin çekirdeğinde mevcuttur. Tarihte Selçuklu hânedanının izmihlâlinin¹⁹²⁰ akabinde Osmanlı hânedanının hemen ihyâsı bunun en bâriz şahididir. Dâhili ve hârici rüzgârların tesiriyle Selçuklu hânedanının âhengi sarsıldı, nizâmı bozuldu ve neticede hânedan çözüldü. Fakat hânelerin aile ocaklarının bünyesi sağlamdı. Âhengi, nizâmı yerinde idi, fertler salâbetliydi,¹⁹²¹ faziletliydi... Ruhlarında cihanşümül bir İslâm İmparatorluğu ideâli hâkimdi. Bu yüzden Selçuklu saltanatı çözülür çözülmez, hemen yerine küçük bir beylikten koca Osmanlı saltanatını çıkardılar ve asırlarca ihtişamlarını sürdürdüler.

Burada ehemmiyetli bir sual akla gelmektedir. Acaba bunların ruhlarına bu şevki, bu enerjiyi kimler üfledi? Belli ki bu iş mahdut¹⁹²² düşüncelerin işi değildi! Bu teşebbüs fikrini nereden aldılar? Yetmiş iki sınıfı bir pota içerisinde eritip, pişirip terbiye eden ve devletler arasında en yüksek seviyeye çıkaran, asırlarca kıtadan kıtaya hüküm-fermâ¹⁹²³ olan bir devlet-i âliye¹⁹²⁴ nasıl ihyâ ettiler?

Cenâb-ı Hakk rahmetinin muktezası¹⁹²⁵ olarak Anadolu'ya; Mevlânalar, Edebâliler, Yunuslar gibi nice nice

¹⁹²⁰ İzmihlâl: Yok olma, mahvolma, yok olup bitme, yıkılma, çökme.

¹⁹²¹ Salâbet: İnanç ve ahlâk üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat, sağlamlık, metânet.

¹⁹²² Mahdut: Sınırları belirlenmiş, sınırı tâyin edilmiş, sınırlı, hudutlu.

¹⁹²³ Hüküm-fermâ: Hüküm süren.

¹⁹²⁴ Devlet-i âliye: Osmanlı Devleti.

¹⁹²⁵ Mukteza: Bir şeyin gereği olan, gereken, lâzım gelen şey, gerek, îcap.

erenler, nice necip sîmâlar, ziyâdar mürşitler, harikulâde zekâyâ sâhip âli himmet gayyûr¹⁹²⁶ mütefekkirler ihsan etti. İşte bu âlicenap zâtlar, milletin mânevî mimarları ve rehberleri oldular. Bunlar, tarihimizin semâsında ufûl¹⁹²⁷ etmeyen fazilet yıldızlarıdır. Tarihimiz, bunlar sayesinde Avrupa ve Amerika gibi milletlerin mâzîsine nasip olmayan seciyeli¹⁹²⁸ ve seviyeli bir şeref kazanmıştır. Amerika henüz keşfedilmemişken, Ruslar canavarlar gibi birbirine saldırırken, Avrupa cehâlet sisi altında, zulüm ve vahşetin cehenneminde kavrulurken, ecdadımız hikmet ve adaletin, ilim ve irfanın, şân ve şerefin şâhikasındaydı...¹⁹²⁹ İftiharımıza vesile olan böyle fazilet âbideleri eğer Avrupa milletlerinin tarihinde olsaydı, emin olunuz ki, onları altın harflerle yazar, yıldızlar kadar levhalar yapar, semâlara kadar yükseltirlerdi. Hamiyet-i diniye ve milliye sâhibi bir edibimiz Avrupalının bu hissiyatına tercüman olma sadedinde: “Bir İngiliz vatandaşına Shakespeare’i İngiliz edebiyatından silmeye karşılık altın kaynağı Hindistan’ın tekrar geri verilmesini teklif etseler, bunun kesinlikle reddedileceğini” ifade ediyor.

Maalesef bizde ise, tarihimizin semâsında celâde-tiyle, irfan ve îmanıyla parıldayan nice fazilet güneşleri nisyan¹⁹³⁰ bulutlarıyla perdelenmiştir. Bu perdeleri kaldırmak, bulutları dağıtmak, bizim için dinî ve millî

¹⁹²⁶ Gayyûr: Gayretli, hamiyetli, çalışan.

¹⁹²⁷ Ufûl: Batmak, gözden kaybolmak, görünmez olmak.

¹⁹²⁸ Seciye: Yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra.

¹⁹²⁹ Şâhika: En yüksek nokta, zirve.

¹⁹³⁰ Nisyan: Unutma.

bir vazifedir. Taa ki mâzînin ihtişamını, meziyetlerini bütün berraklığıyla gösterelim, yaprak yaprak okutalım, nesl-i cedide¹⁹³¹ onu tarihin sâdık lisanıyla anlatalım... Ancak böyle şanlı tarihimizin hakkını yeniden iade etmiş oluruz. Onun hakkını vermeden, onun zevkini tam yaşamadan, yalnız bugünün zevk ve neşesini hissedip duymak milletimizi ebed-müddet yaşatamaz.

Allah (c.c) korusun, şu devlet; milleti millet yapan değerlerden koparsa, mevcudiyet ve bekâsını, vahdet¹⁹³² ve istikrarını muhafaza edemez. Tarih şahittir ki, ecdadımız ne zaman dinine, diline, örf ve âdetlerine temessük¹⁹³³ etmişse terakkî etmiştir. Kendi ruh ve kabiliyetine münasip olmayan kültür, örf ve âdetler bu milletin bünyesini tamirden ziyade tahrip eder, tezelzüle¹⁹³⁴ uğratır.

Milletimiz için diğer bir tehlike, tarihiyle arasında rûhî ve hissî bir uçurumun bulunmasıdır. İstikbâl ancak bu uçurumun süratle doldurulup hatt-ı muvâsalanın¹⁹³⁵ temin edilmesiyle garantiye alınabilir. Bu uçurumun dolması için, hayatını, dinine ve milletine vakfedecek, bütün kıymetli mefhumların¹⁹³⁶ kaynağı olan tahkikî

¹⁹³¹ Nesl-i cedit: Yeni nesil.

¹⁹³² Vahdet: Birlik, bütünlük, yekpârelik.

¹⁹³³ Temessük: Sıkıca sarılmak.

¹⁹³⁴ Tezelzül: Sarsılma.

¹⁹³⁵ Hatt-ı muvâsala: İletişim hattı, iki şey arasındaki bağ.

¹⁹³⁶ Mefhum: Bir sözün veya kelimenin taşıdığı, ifâde ettiği mânâ, anlam, kavram.

îmana sâhip, iradeli, iffetli, âli¹⁹³⁷ seciyeli,¹⁹³⁸ mâzî¹⁹³⁹ ile hâlin muhasebesini yapacak, dirâyetli, münevver¹⁹⁴⁰ bir neslin yetiştirilmesi lâzımdır. Taa ki kaybettiğimiz cevheri, ilmin, irfanın ışığında arayıp bulalım. En sağlam, en emin ve en metin yol bu olsa gerektir. Elbette bir millet için ilimde, irfanda teceddüd¹⁹⁴¹ etmek, medeniyeti geliştirmek zaruridir. Fakat bu teceddüd ihtiyacı o milleti rûhundan koparmamak, ona mâzîsini, tarihini unutturmamak şartıyla fayda verir. Selametli, emniyetli yol, ecdadın rûhunu tahlil, seciyesini tetkik¹⁹⁴² ederek, bunu vicdan-ı milliye maletmek, halkı bu noktada tenvir¹⁹⁴³ ve irşad ederek teceddüde adım atmaktır.

Bir milleti muhafaza eden ve onu diğer milletlerden ayıran, o milletin inancı, örfü ve âdetleridir. Bir Yahudi, bir İngiliz yahut bir Japon dünyanın neresinde olursa olsun kendi milletin inanc, örf ve âdetlerine bağlı olarak yaşar. Milleti gibi düşünür, onun gibi yer, içer, giyinir, kuşanır. Millî ahlâk ve seciyelerini aynen muhafaza eder. Bir millet için en korkunç şey, mağlubiye veya mahkûmiyet değil, kendi mukaddes değerlerinden soyunarak başkasının kültürüne, örf ve an'anesine tâbi olmasıdır. Çünkü mağlubiye, mahkûmiyet

¹⁹³⁷ Âli: Yüce.

¹⁹³⁸ Seciye: Karakter, üstün özellik.

¹⁹³⁹ Mâzî: Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

¹⁹⁴⁰ Münevver: Tahsil, bilgi ve görgü sâhibi olan, fikrî meselelerle uğraşan kültürlü kimse, aydın, entelektüel.

¹⁹⁴¹ Teceddüd: Yenilenme.

¹⁹⁴² Tetkik: İnceleme.

¹⁹⁴³ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

gibi musibetler muvakkattir.¹⁹⁴⁴ Dün, mağlup ve mahkûm olan bir millet, mukaddes değerlerini kaybetmediği takdirde, bugün gâlip ve hâkim olabilir. Bir zaman sukut¹⁹⁴⁵ etse de, daha sonra suud¹⁹⁴⁶ edebilir, inhitat¹⁹⁴⁷ şevkete, zillet izzete döner. Müthiş ve korkunç felaketler içinde inkıraza, inhizama¹⁹⁴⁸ mahkûm olan milletlerin îman ve mukaddesatlarına bağlılıkları sayesinde dirildiği, mağlup iken gâlip, mahkûm iken hâkim olduklarını gösteren birçok misaller tarihte mevcuttur.

Bugün hepimize düşen ortak vazife, cihana nümune-i fazilet¹⁹⁴⁹ olan asil milletimizin tarihine, şahsiyet-i mânevîyesine, irfanına, inancına, örfüne, âdetine hürmet etmek ve onu yaşayıp yaşatmaktır. Buna hem dinen, hem de vicdanen mecburuz. Evet, bu sadece bir vecibe-i îman ve vicdan değil belki bir vecibe-i insaniyedir. Eğer biz dört başı mamur, sağlam, şerefli ve hayşiyetli bir hayatla ebediyyen yaşamak istiyorsak, tarihimizden, ecdadımızdan bize miras kalan şu maddî ve mânevî hazinelerden azamî derecede istifade etmek mecburiyetindeyiz. Cidden şu necip¹⁹⁵⁰ milletin sergüzeşt-i hayatı¹⁹⁵¹ haşmetli, şerefli ve zevkli menkıbelerle

¹⁹⁴⁴ Muvakkat: Belirli bir zamâna mahsus olan, az süren, sürekli ve devamlı olmayan, geçici.

¹⁹⁴⁵ Sukut: Daha aşağı derecelere, mertebelere inme, seviye kaybetme.

¹⁹⁴⁶ Suud: Yukarı çıkmak, yükselmek, yücelmek.

¹⁹⁴⁷ İnhitat: Gerileme, çöküş, çöküntü.

¹⁹⁴⁸ İnhezam: Yenilme, bozulma, hezîmete uğrama.

¹⁹⁴⁹ Nümune-i fazilet: Örnek alınacak erdem.

¹⁹⁵⁰ Necip: Soylu, asil.

¹⁹⁵¹ Sergüzeşt-i hayat: Hayat serüveni.

dolup taşmaktadır. Bunlar kıyâmete kadar söylenip yazılsa bitmez denilse sezâdır.¹⁹⁵² Fakat maalesef bu hazinelerin kapıları kapalıdır, gizlidir, mesturdur.¹⁹⁵³ Bu hazinelere müracaat ve kapılarını açmak şu millet için zarurî bir ihtiyaçtır. Milletin bu zarurî ihtiyacını temin etmek, kapalı kapıları açmak, hazineleri ortaya çıkarmak da bu milletin eğitimcilerinin, idarecilerinin, rehberlerinin vazifesidir. Bu millî ve dinî vazifeyi yerine getirmeyip hamiyetten, âlicenâplıktan, milliyetperverlikten dem vurmamak abestir, mânâsızdır.

Malumdur ki, tarih bir milletin mihengidir, mizanıdır, bir mukayese unsurudur. Hangi sebepler ile yükselip zirveye çıktığımız ve yine hangi sebeplerle gerileyip sukut ettiğimizi fehmetmek¹⁹⁵⁴ için tarihe vukufiyet şarttır. Bu nokta-i nazardan tarihimiz nesl-i cedîde ibretengiz ve ihatalı bir nazarla ders verilmelidir. Tarihin muhakemesi ve felsefesi derinden derine tahkik¹⁹⁵⁵ ve tahlil edilmelidir. Çünkü bir millet ancak tarihin iyi ve kötülüklerini, ibretengiz¹⁹⁵⁶ derslerini unutmamak sayesinde istikbâlini kurtarabilir. Kur'ân-ı Kerîm Peygamber kıssalarını (s.a.v) zikrederek mü'minleri tarihten ders almaya dâvet ettiği gibi, birçok âyet-i celi-lede de:

¹⁹⁵² Sezâ: Yaraşır, uygun, lâıyk, sezâvar.

¹⁹⁵³ Mestur: Örtülü, kapalı, gizli, saklı.

¹⁹⁵⁴ Fehmetmek: Anlamak, idrak etmek.

¹⁹⁵⁵ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

¹⁹⁵⁶ İbretengiz: İbret verici.

فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ

“Yeryüzünde seyahat ediniz! Sizden önce gelip geçen kavimlerin hâline ve yalancıların âkıbetine ibretle bakınız.”¹⁹⁵⁷ emirleriyle onlara, tarihte cereyan eden hâdiselere nazar-ı ibretle¹⁹⁵⁸ bakmalarını, inceden inceye tahkik¹⁹⁵⁹ ve tahlil¹⁹⁶⁰ etmelerini ferman buyurdular.

Şu da ehemmiyetli bir noktadır ki, tarih sadece harplerden, muzafferiyetlerden, mağlubiyetlerden ibaret olmayıp, milleti millet yapan unsurların bir mecmuasıdır. Bu unsurlar din, dil, kültür, örf ve ahlâk gibi mânevî değerlerdir. Bu sebeptendir ki, tarihi bu değerlerle beraber mütâlâa etmek gerekir. Bütün muzafferiyetlerin, terakkîlerin¹⁹⁶¹ temelinde bunlar yatmaktadır. Bu değerler her milletin mânevî hayatının meşaleleridir. Tecrübe edilmiş bir hakikattir ki, mânevî meşaleleri sönen bir milletin hayatı gevşer, kanı kurur, bedeni felce uğrar, belki de izmihlâl¹⁹⁶² ve inkıraza¹⁹⁶³ gider.

Bu hakikat, şuur-u umumiye¹⁹⁶⁴ alâkadar eden en büyük bir hayatî meseledir. İstikbâli nurlu ve saadetli

¹⁹⁵⁷ Âl-i İmrân, 3/137.

¹⁹⁵⁸ Nazar-ı ibret: İbret gözüyle bakış.

¹⁹⁵⁹ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

¹⁹⁶⁰ Tahlil: Bir mesele, fikir, hareket veya sözü öğelerine ayırarak inceleme.

¹⁹⁶¹ Terakkî: İleri gitme, ilerleme, gelişme.

¹⁹⁶² İzmihlâl: Yok olma, mahvolma, yok olup bitme, yıkılma, çökme.

¹⁹⁶³ İnkıraz: Son bulmak, çökmek, yıkılmak.

¹⁹⁶⁴ Şuur-u umumi: Genele dayalı idrak, anlayış.

bir devreye kalbetmek için, mezkûr¹⁹⁶⁵ mânevî değerleri ecdadımız gibi, şuurla kaynaştırıp, lâhûtî bir feyz ile hayata mal etmeliyiz. Böylece, İslâmiyet'le mezcolmuş¹⁹⁶⁶ şu Müslüman Türk milletin şahsiyet-i mânevîyesindeki kabiliyet-i temeddünü¹⁹⁶⁷ enzâr-ı âleme¹⁹⁶⁸ yeniden arz edilecek ve O, eski satvet¹⁹⁶⁹ ve haşmetiyle bütün milletlere rehber olacak bir mevki-i muallâya¹⁹⁷⁰ oturacaktır. İstikbâl buna hâmileler. Evet, millî şuurla âlûde,¹⁹⁷¹ îmanlı, faziletli, gayretli nesl-i cedid bu hakikati, biiznillâh tahakkuk¹⁹⁷² ettirecektir.

¹⁹⁶⁵ Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

¹⁹⁶⁶ Mezc: İki veya daha fazla şeyi birbirine katıp karıştırma.

¹⁹⁶⁷ Kabiliyet-i temeddün: Medenîleşme kabiliyeti.

¹⁹⁶⁸ Enzâr-ı âlem: Dünyadaki bütün insanların nazarları, bakışları, görüşleri.

¹⁹⁶⁹ Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç, kuvve-i kâhire.

¹⁹⁷⁰ Mevki-i muallâ: Çok yüce mevki ve makam.

¹⁹⁷¹ Âlûde: Dolu.

¹⁹⁷² Tahakkuk: Gerçekleşme.

Yunus ve Anadolu

Yunus, Anadolu rûhunun tarz-ı tezâhürüdür.¹⁹⁷³ Evet, Yunus denilince Anadolu, Anadolu denilince Yunus akla gelir. Çünkü biri inci, diğeri sedefidir. Biri meyvesi, diğeri bağıdır. Biri bülbül, diğeri gülistandır. Zira semereler ağaçları, ağaçlar da bağ ve bahçelerin latif manzaralarını tahayyül¹⁹⁷⁴ ettirir. Bülbüllerin şirin teren-nümleri elbette gül bahçelerini tahattur¹⁹⁷⁵ ettirecektir.

Anadolu denilen bu gülistanın nice bülbüllerinden birisidir Yunus... Evet, Anadolu Yunuslarla doludur. Tarihin yapraklarını çevirdiğinizde, Anadolu'nun yetiştirdiği, âlemin gıpta ve hayranlıkla takdir ettiği nice müşidleri, mânevîyat mimar ve rehberlerini seyr ve temâşâ edersiniz.

Anadolu doludur. Hem de baştan başa mâbetler ile, dergâh ve medreseler ile, evliyâ ve asfiyâlar ile, ulu câmi ve ulu kışlalar ile... Hâsılı, Anadolu, İslâm medeniyetinin bir Medine-i münevveresidir. O, bir dârü'l

¹⁹⁷³ Tarz-ı tezâhür: Ortaya çıkma şekli.

¹⁹⁷⁴ Tahayyül: Hayal etmek.

¹⁹⁷⁵ Tahattur: Hatırlama.

hikmettir,¹⁹⁷⁶ bir dârü'l irfan¹⁹⁷⁷ ve bir dârü'l fûnundur.¹⁹⁷⁸ Nazar-ı ibretle¹⁹⁷⁹ mâîye bakılınca, Anadolu'da gûnagûn¹⁹⁸⁰ İslâm medeniyetinin incelikleri,engin ve zengin güzellikleri görülebilir. Cihan, Anadolu'nun âfâkından intişar¹⁹⁸¹ ve tecellî eden mârifet ziyâsıyla aydınlandı denilse sezâdır.¹⁹⁸²

Anadolu feyz ve mârifet envânının intişarına¹⁹⁸³ cidden bir mekteb-i irfan¹⁹⁸⁴ idi. Bu mektepten yetişen nice kâmil insanları cihana hediye etti, yadigâr bıraktı. Anadolu bir terbiyegâh¹⁹⁸⁵ idi; edep ve hikmetin tâlimgâhıydı.¹⁹⁸⁶ Sefâlet ve cehâlet, nifak ve şikakın¹⁹⁸⁷ tehâcümüne¹⁹⁸⁸ dört bir tarafından kapalıydı. O, yalnız ve yalnız iffet, şefkat, merhamet, hamiyet ve fedakârlık gibi mukaddes mefhumların¹⁹⁸⁹ cevelangâhıydı.¹⁹⁹⁰

Anadolu insanları ancak böyle âli ve güzel meziyetlerden, hasletlerden zevk ve lezzet alırlardı. Şerefle

¹⁹⁷⁶ Dârü'l hikmet: Hikmet yurdu.

¹⁹⁷⁷ Dârü'l irfan: İrfan yurdu.

¹⁹⁷⁸ Dârü'l fûnun: Üniversite.

¹⁹⁷⁹ Nazar-ı ibret: İbret gözüyle bakış.

¹⁹⁸⁰ Gûnagûn: Türlü türlü, çeşit çeşit.

¹⁹⁸¹ İntişar: Yayılma.

¹⁹⁸² Sezâ: Yaraşır, uygun, lâyık, sezâvar.

¹⁹⁸³ İntişar: Yayılma.

¹⁹⁸⁴ Mekteb-i irfan: İlim ve irfan okulu, irfan yuvası.

¹⁹⁸⁵ Terbiyegâh: Terbiye yeri.

¹⁹⁸⁶ Tâlimgâh: Öğrenim yeri.

¹⁹⁸⁷ Şikak: Uyuşmazlık, anlaşmazlık, ihtilâf.

¹⁹⁸⁸ Tehâcüm: Bir yere üşüşme, toplanma, hücum etme.

¹⁹⁸⁹ Mefhum: Bir sözün veya kelimenin taşıdığı, ifâde ettiği mânâ, anlam, kavram.

¹⁹⁹⁰ Cevalangâh: Gezip dolaşılacak yer.

oturur izzetle kalkarlardı. Gönülleri müferrah,¹⁹⁹¹ vicdanları mesrur¹⁹⁹² idi. Çünkü Anadolu insanında hassas bir ruh ve ulvî bir şuur teşekkül etmişti. Onlar akılları ile düşünür, vicdanları ile tartar, hayalleri ile dokurlardı. Efkârlarını ulûm-u âliye¹⁹⁹³ ile tenvir,¹⁹⁹⁴ ahlâklarını tasavvuf ile tezhib¹⁹⁹⁵ ederlerdi. Lütfun da hoş kahrın da hoş diyerek, nimetlere karşı şükür ile ihtiram¹⁹⁹⁶ ederlerdi. Müddet-i hayatları¹⁹⁹⁷ müstemirren¹⁹⁹⁸ böyle şevkli idi. Hâsılı, âlem her şeyi ile onlara nûranî görünürdü.

Acaba Anadolu insanına bu ulvî seviye ve meziyetleri bahşeden sır ne idi?

Evet, Anadolu’da yaşayan ecdadımız, her türlü tekâmül¹⁹⁹⁹ ve terakkîye müsait olan İslâmiyet’i hakkıyla tetkik²⁰⁰⁰ ve tahkik²⁰⁰¹ etmişler, kışırda²⁰⁰² kalmayıp mağz²⁰⁰³ ve lübbü²⁰⁰⁴ massetmişlerdir.²⁰⁰⁵ O din-i

¹⁹⁹¹ Müferrah: Ferahlandırma.

¹⁹⁹² Mesrur: Sevinçli, memnun, mutlu.

¹⁹⁹³ Ulûm-u âliye: Âlet ilimleri; gramer, sarf, nahiv, sentaks gibi başka ilim ve bilgilerin öğrenilmesine yardımcı olan ilimler.

¹⁹⁹⁴ Tenvir: Işıklandırma, aydınlatma, bilgilendirme.

¹⁹⁹⁵ Tezhib: Yıldız sürme, yaldızlama.

¹⁹⁹⁶ İhtiram: Saygı, hürmet, tâzim.

¹⁹⁹⁷ Müddet-i hayat: Hayat süresi.

¹⁹⁹⁸ Müstemirren: Sürekli, devamlı olarak.

¹⁹⁹⁹ Tekâmül: Olgunlaşma, olgunluk.

²⁰⁰⁰ Tetkik: İnceleme.

²⁰⁰¹ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

²⁰⁰² Kışır: Kabuk.

²⁰⁰³ Mağz: Öz, cevher.

²⁰⁰⁴ Lüb: Öz, iç.

²⁰⁰⁵ Massetmek: Emmek.

celîli²⁰⁰⁶ ferdî ve içtimâî hayatlarının her şubesine noktası noktasına tatbik etmişler, hakkıyla yaşamışlardır. Bu yüce dinin bahsettiği dünya ve âhiret saadetinden istifade etmişlerdir. Her iki âlemin saadet ve selameti için mukaddes dinimizi esas alan ecdadımız, ibâdetin zevkine ererek, Anadolu'nun her köşe ve bucağında ulu kubbeli mâbetler inşâ ettirmişlerdir. Bu mâbetlerin bir yanına, dârü'l fûnun mahiyetinde medreseler, diğer yanına ise insanları mârifetullaha îsal²⁰⁰⁷ eden mürşitleri yetiştirecek dergâhları tesis etmişlerdir. Taa ki, bu medreseler ve dergâhlar, el ele, gönül gönüle vererek İslâmiyet'in bayrağını Anadolu'nun sinesinde ilelebed pâyidar etsinler.

Evet, bu medreseler, bu dergâhlar milletin ırfan ve tenvirinde, memleketin imar ve ıslahında pek büyük hizmetler görmüşlerdir. İşte tarihimize şeref bahşeden o âriflerin ve mütefekkirlerin her birisi, bu nurlu hücrelerin semeresidirler. Tarihin sahifelerinde ebedî bir iftihar ile pâyidar olan şanlı devrelerimize ait mefâhirlimizin²⁰⁰⁸ birçoğu, buralarda yetişen faziletli ve namdar²⁰⁰⁹ dimağların âsâr-ı feyzidirler.²⁰¹⁰ Anadolu insanının necâbet-i ahlâkiyesi²⁰¹¹ ve hassasiyet-i nâhiyesinin²⁰¹² tekâmülünde bu müesseselerin pek büyük hizmetleri

²⁰⁰⁶ Din-i celîl: Sonsuz derecede haşmet, yücelik ve azamet sâhibi Allah'ın dini.

²⁰⁰⁷ İsal: Ulaştırma, ulaştırılma, eriştirme, eriştirilme.

²⁰⁰⁸ Mefâhir: Övünülecek, iftihar edilecek şeyler.

²⁰⁰⁹ Namdar: Namlı, ünlü, meşhur.

²⁰¹⁰ Âsâr-ı feyz: Mânevî eserler.

²⁰¹¹ Necâbet-i ahlâkiye: Temiz bir soydan gelme, soyluluk.

²⁰¹² Hassasiyet-i nâhiye: Hassas bölge.

olmuştur. Fertlerin irşadına, cemiyetin âhengine ve nizâmına büyük gayret gösteren bu müesseselerden melek gibi melikler, âdil hâkimler, bahadır kumandanlar, basiretli âlimler, âmil mürşidler, celâdetli hatipler ve ince ruhlu şâirler, edipler yetişmiştir. Evet, Anadolu insanı; Hakka riayet,²⁰¹³ fazilete muhabbet, rezâlete adâvet, sefâlete husûmet gibi âli hasletler ve yüksek seciyeleri²⁰¹⁴ bu feyyaz²⁰¹⁵ rehberler sayesinde kazanmıştır. Bu mânevîyat üstadları, vatanın her köşesinde milletimize âdab-ı diniye ve millîyeti, âdab-ı içtimâîye ve ferdiyeyi tâlim ediyorlar.

Yirmi yaşlarındaki bir gence o rûh-u cevvali, o harika metâneti²⁰¹⁶ nefhederek O’nu çağ açıp çağ kapayan Fatih seviyesine çıkaran bu mânevîyat sultanlarıdır.

Nâfiz²⁰¹⁷ bir nazar ile mümtaz olan Yavuz’a İttihâd-ı İslâm²⁰¹⁸ rûhunu aşıl原因 bu rehberler değil midir?

Millet ve memleketini düşünen, hamiyetli ve âlicenap²⁰¹⁹ her bir insanın da, Fatih ve Yavuz’un yaptığı gibi o mânevîyat mimarlarının tavsiyelerini nazar-ı itibara almaları icab eder. Bu milleti mûtedil²⁰²⁰ bir mın-

²⁰¹³ Riayet: Uyuma, itaat etme.

²⁰¹⁴ Seciye: Yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra.

²⁰¹⁵ Feyyaz: Feyiz verici.

²⁰¹⁶ Metânet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık.

²⁰¹⁷ Nâfiz: İçer işleyen, çok tesir eden, etkili.

²⁰¹⁸ İttihâd-ı İslâm: İslâm birliği.

²⁰¹⁹ Âlicenap: Yüksek ahlâklı, şerefli.

²⁰²⁰ Mûtedil: Düşünce ve davranışlarında aşırılık bulunmayan, ölçülü, ılımlı, itidalli.

tıka ve dengeli bir sahaya çekmek için onları dinlemek, onlardan ders almak zaruridir. Aksi takdirde şuradan buradan esen kasırgalarla şaşkına dönüp yönümüzü kaybetmemiz ihtimali vardır. Acaba Yunus ve Mevlânâ gibi müridlerin sadece namlarını, hallerini tahayyül²⁰²¹ ve tahatturla²⁰²² telezzüz²⁰²³ ve iftihar etmek kâfi midir? Doğrusu böyle bir mertebe-i bâlâya²⁰²⁴ mâlik necip²⁰²⁵ ecdadı, ef'âl²⁰²⁶ ve ahvalde²⁰²⁷ de örnek almak, onlar gibi düşünmek, onlar gibi yaşamak icap eder. Evet, güneş kadar parlak ve o nisbette ulvî bir zekâyâ, ilme, irfana ve hamiyete mâlik olan bu zâtların izinden nasıl gidilmez!

Bu yüzlerce güneşlerden birisi de:

*Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;
Toprakta devrilmiş göğe çömelmiş...
Bizim Yunus, Bizim Yunus.
Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş,
Sayıları silmiş BİR'e yönelmiş...
Bizim Yunus, Bizim Yunus²⁰²⁸*

olan bizim Yunus'tur.

²⁰²¹ Tahayyül: Daha önce duyu organları ile idrak edilmiş bir şeyi, o şey karşımızda mevcut olmadığı bir an veya mekânda zihinde şekillendirme, hayalde canlandırma.

²⁰²² Tahattur: Hatırlama.

²⁰²³ Telezzüz: Zevk alma, hoşlanma, hazzetme.

²⁰²⁴ Mertebe-i bâlâ: Yüksek mertebe.

²⁰²⁵ Necip: Soylu, asil.

²⁰²⁶ Ef'âl: Fiiller, hareketler.

²⁰²⁷ Ahval: Haller.

²⁰²⁸ Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2015, s. 382.

Bizim Yunus, ezel²⁰²⁹ dağlarından coşup gelen aşkın şarabından kana kana içti ve o şarabın muhabbetiyle mest oldu. Bir neş'e-i İlâhî, bir cezbe-i Rahmânî ile müstağrak²⁰³⁰ oldu. Kendisine Rabbânî aşk ve şevk veren bütün heyecanları aklen, fikren, hissen ve rûhen yaşadı ve şiirine koydu:

*Haber eylen âşıklara aşka gönül veren benim
Aşk bahrîsi olubanı denizlere dalan benim
Deniz yüzünden su alıp sunuveririm göklere
Bulutların seyrân edip arşa yakın varan benim.
Yıldırım olup şakıyan gökte melaik dokuyan
Bulutlara hüküm süren yağmur olup yağan benim.
Irmak gibi ben çağlarım geh gülerim, geh ağlarım
Nefsin ciğerin dağlarım kibr ü kini yakan benim.*

Yunus bir çınar gibi Anadolu'nun toprağı, ziyâsı ve suyuyla neşv ü nemâ²⁰³¹ buldu, dal budak saldı ve Anadolu'yu gölgesi altına aldı.

Yunus bir âbiddi. Kur'ân'ın ziyâsıyla tenevvür,²⁰³² feyziyle tefeyyüz²⁰³³ etti ve Cenâb-ı Hakk'ın kemâline, cemâline meftun oldu, izzet ve kibriyasına hayran kaldı. O, Allah'ın (c.c) azamet-i Ulûhiyetine karşı hayranlığını ve bu hayretten neş'et eden hararetini tekbirlerle teskin ederdi.

²⁰²⁹ Ezel: Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman.

²⁰³⁰ Müstağrak: Sevgi, heyecan vb. bir duyguyla kendinden geçmiş, kendini bilmeyecek derecede coşku içinde olan.

²⁰³¹ Neşv ü nemâ: Gelişip büyümek.

²⁰³² Tenevvür: Nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlanma.

²⁰³³ Tefeyyüz: Feyiz bulma, ilerleme, yükselme.

Yunus bir Allah (c.c) dostu idi. O'na (c.c) karşı muhabbetini ubûdiyeti ile tezâhür ettirirdi. Allah'a (c.c) olan bu muhabbetinden dolayı mahlûkatı da severdi. Çiçekleri, menekşeleri, şükûfeleri,²⁰³⁴ bağları, dağları, yıldızları hep bu namla severdi. Zira onlar Cenâb-ı Hakk'ın cemâline âyine idiler. Yoksa mâsivâ²⁰³⁵ denilen mahlûkat, hatta Cennet dahi O'nu mesud edecek bir kuvvette değildi. Her şeyde Esmâ-i İlâhiyenin tecellilerini temâşâ eden Yunus, neşve-i vuslatla²⁰³⁶ vecd içinde idi:

*Yunus Emrem kâmil oldu îmanım
Hazreti Hakk'a vâsıl oldu cânım
Lâ mekân şehridir şimdi mekânım
Bekâbillâh²⁰³⁷ oldum elhamdülillah...*

Yunus bir bülbül idi. Kâinat bağ ve bostanında İlâhi hakikatleri, Rabbânî mârifetleri ömür boyu terennüm etti durdu. O'nun bu nağmeli, edâlı terennümleri, mehit-i ilham²⁰³⁸ olan kalbinden kaynayıp coşuyor, şiirinden akıyor ve vicdanlara, gönüllere yayılıyordu. Doğrusu Yunus'un rûhunda kaynayıp parlayan ve etrafını aydınlatan İlâhî bir lav vardır. Onun mısraları, terennümleri bu lavın kıvılcımlarıydı:

*Bülbül olup dost bağında öte gör,
İyi amellerle yükün tuta gör*

²⁰³⁴ Şükûfe: Çiçek.

²⁰³⁵ Mâsivâ: Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar.

²⁰³⁶ Neşve-i vuslat: Kavuşma sevinci.

²⁰³⁷ Bekâbillâh: Allah ile var olmak.

²⁰³⁸ Mehit-i ilham: İlham kaynağı.

*Muhammed'in kervanına yete gör
Göçtü kervan kaldık bağlar başında...*

Yunus, Nil-i mübârek²⁰³⁹ gibi uğradığı çoraklaşmış gönülleri ihyâ etti, yeşillendirdi, sümbüllendirdi. Ve O'nun bu hâli ilânihâye²⁰⁴⁰ devam edecektir.

Yunus bazen şelâle hâlinde beyaz ve şeffaf köpükleri serpen, bazen de kayalara çarpan, dibinde temiz ve beyaz çakıllı taşları görünen berrak bir ırmak idi. Bu mukaddes esrar ve mârifet zülâlinin²⁰⁴¹ membainin ilhâm-ı Rabbânî olduğu hemen anlaşıldı.

Yunus'un sanat ve edebiyattaki mahareti, üslubundaki selâseti, dilindeki berraklığı, tefekküründeki engin ve zenginliği, îmanın derinliği, hâsılı dâvâ ve gayesi birçok edip ve mütehasıslarca²⁰⁴² çok belîğ²⁰⁴³ ve veciz olarak yazılmış, tahkik²⁰⁴⁴ ve tahlil edilmiştir. Bunların bu hizmetlerini takdir etmemek mümkün değildir. Zira Kur'an'a, îmana, tarihe ait hizmetler velev bir cümle ile bir makale ile de olsa pek büyük ve şâyân-ı takdir bir mûcib-i şükrandır.²⁰⁴⁵

Evet, şanlı ecdadımızın üstün meziyetlerini, ulvî seciyelerini²⁰⁴⁶ tarihin derinliklerinden, asırların mâverâ-

²⁰³⁹ Nil-i mübârek: Nil nehri.

²⁰⁴⁰ İlânihâye: Sonuna kadar, sonsuza kadar.

²⁰⁴¹ Zülâl: İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf su.

²⁰⁴² Mütehasıs: Uzman.

²⁰⁴³ Belîğ: Maksadını noksansız ve güzel sözlerle anlatabilen.

²⁰⁴⁴ Tahkik: Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.

²⁰⁴⁵ Mûcib-i şükran: Şükür gerektiren.

²⁰⁴⁶ Seciye: Yaratılış, tabiat, tynet, karakter, ıra.

sından²⁰⁴⁷ çıkarıp yazmak ve bunları yeni nesile anlatmak elbette büyük bir hizmettir. Bununla beraber bu güzel seciyeler, ferdî ve içtimâî hayatımızın kayyumu²⁰⁴⁸ olmalı. Fikirleri fikrimiz, gayeleri gayemiz, ruhları rûhumuz, dâvâları dâvâmız, izleri yolumuz olmalı...

*Rûzgâra bir koku ver ki, hırkandan;
Geleyim, izine doğru arkandan;
Bırakmam, tutmuşum artık yakandan,
Medet ey dervişim, Yunus'um medet!*²⁰⁴⁹

mısralarını, keşke bir millet olarak, topyekûn terennüm edebilsek!

²⁰⁴⁷ Mâverâ: Bir şeyin ötesinde, arkasında, gerisinde bulunan yer, zaman, öte vb.

²⁰⁴⁸ Kayyum: Ayakta tutan ve varlığı devam ettiren.

²⁰⁴⁹ Kısakürek, a.g.e., s. 383.

Bibliyografya

Kur'ân-ı Kerîm

Bediüzzaman Said Nursî, Âsâr-ı Bedîiyye, RNK Neşriyat, İstanbul.

____, Emirdağ Lâhikası, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Hizmet Rehberi, RNK Neşriyat, İstanbul.

____, Hutbe-i Şâmiye, RNK Neşriyat, İstanbul.

____, İşârâtü'l İ'caz, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Lem'alar, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Mektubat, RNK Neşriyat, İstanbul 2018.

____, Mesnevî-i Nuriye, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Muhakemat, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Sözlür, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Şuâlar, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

____, Tarihçe-i Hayat, RNK Neşriyat, İstanbul 2020.

Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2015

Konu ve Yer İndeksi

A

- Abbasîler 131
Âdetullah 99, 111
Afganistan 79, 181
Afrika 114, 122
Ağrı Dağı 102
âhir zaman 207
Ahkâm-ı İlâhiye 77, 111
ahlâk-ı rezile 125
Ahlâk-ı umûmî 110
akaid-i ulviye 51
akide 153
Akkoyunlular 134
Akl-ı beşer 35
akl-ı küllî 120
Aksiyon 88
A'lâ-ı illiyyîn 18
Âlem-i İslâm 112, 113,
147, 148, 152, 161
Âlem-i kudsi 25
Âlet ilimleri 60, 245
Âl-i Beyt 94, 95
Almanya 135
Amasya 136
Amerika 65, 138, 144, 172,
192, 193, 236
Amerikan 109
Amûd-u Nurânî 218
Anadolu 6, 64, 122, 135,
136, 137, 207, 214,
235, 243, 244, 245,
246, 247, 249
anarşi 115, 122, 126, 129,
143, 156, 182
Anka 214
Arabistan 18, 114
Arabistanlı Lawrence 147
Arap 21, 29, 44, 108, 109,
110, 111, 118, 147
Araplar 29, 30, 44, 110
Ararat Dağı 102
arz-ı hacet 219
Arz-ı mev'ud 45
Asr-ı Saadet 17, 22, 51,
118
Asya 65, 132
Avrupa 38, 65, 108, 109,
122, 123, 124, 125, 127,
143, 144, 147, 148, 158,
159, 160, 161, 162, 163,
164, 165, 166, 167, 169,
170, 171, 172, 174, 193,
236
Âyetullah 130
Azamet-i İlâhiye 36
Azerbaycan 134

B

Baas Partisi 110
 bâd-ı sabâ 19, 172
 Bahâilik 132
 Barla 64, 216
 Batı 108, 109, 110, 115,
 124, 125, 126, 138, 143,
 158, 160, 168, 169, 171,
 172, 174, 175, 177, 178,
 179, 180, 194
 Bâtınîlik 132
 bedâat 15
 Bediî 15, 28
 Benî âdem 212
 Beşâret-i ilmiye 60
 Birinci Dünya Savaşı 102
 biyoloji 127
 Bizans 212

C

Çaldıran Savaşı 136
 Çam Dağı 64
 Cehennem 33
 Cennet 14, 60, 62, 83, 170,
 171, 209, 222, 231, 250
 cevalân 13, 82, 92
 Cezayir 115
 Ceziretü'l Arab 21
 cifr 106
 cihanşümûl 43, 235
 Cilve-i Ehadiyet 208
 Çin 135, 142, 164
 cünudullah 206

D

Dârü'l eman 121
 Dergâh 131, 219, 223, 227
 Dergâh-ı Bâlâ 223
 dervişlik 130
 dessayâne 41
 devlet 87, 110, 114, 123,
 137, 141, 194, 197, 200,
 204, 214, 215, 235, 237
 Din-i Ahmedi 53
 din-i mübîn-i İslâm 119
 dinî tedris 126
 diplomat 141
 diplomatik 139
 Diyarbakır 134
 Doğu bilimci 38
 Doğu Sosyalist Bloku 138

E

ebkem 15
 Eczahâne-i Kur'âniye 152
 Edebiyat 29
 Efkâr-ı âliye 25
 Efkâr-ı kâfirane 75
 Eflatun 169
 ehl-i hakikat 112
 ehl-i hamiyet 179
 Ehl-i insaf 42
 Ehl-i Sünnet 79, 129
 ehl-i tahkik 28
 Emevîler 131
 enbiya 60
 Endonezya 114, 115

Envâr-ı feyiz 18
 Enzâr-ı âlem 242
 erbâb-ı belâgat 27
 Erbâb-ı fazilet 31
 Erbâb-ı fikir 42
 erbâb-ı hakikat 16
 Erbâb-ı mârifet 14
 Erdebil 134
 eser-i himayet 52
 eser-i terakkî 16
 estetik 79, 81
 evliyâ 97, 243

F

Fas 115
 faşizm 181
 Fazilet-i insaniye 17
 felek 13, 215
 felsefe 36, 78, 139, 166,
 169, 189, 192
 Felsefî araştırmalar 36
 fen adamı 126
 fen ilimleri 127
 fenler 127, 164, 175
 Feriştah 210, 213
 ferman-ı ezeli 192
 Fetret Devri 133
 feylesof 194
 Feyyâz-ı Mutlâk 32
 Finlandiya 193
 fizik 127
 fıkıh 60
 Fransa 47

Fransız 196
 Frenk 44, 177
 Fünûn-ı cedîde 127

G

galebe-i kâmile 50
 garabet 14
 Garb 49, 65, 125, 158, 159,
 160, 162, 163, 175, 179,
 180, 192, 193, 225

H

Hacer-ül Esved 219
 hafî 20
 Hakâik-i îmaniye ve
 Kur'âniye 143
 Hakikat-i fenniye 74
 hakkaniyet 48
 halife 52
 halife-i zişan 52
 Haliliyet 146
 hânedan 235
 Harb-i Umumi 102
 Hatem-ül Enbiyâ 43
 hatt-ı hareket 49
 hatt-ı muvâsala 188
 Hayat-ı Îsâ 47
 hayat-ı mânevîye 84
 hayat-ı şahsiye 84, 214
 hidâyet 16, 19, 21, 38, 64,
 98, 160, 212, 221, 223,
 224, 225
 hikmetfeşan 20
 Hilafet 126

Hind 46
 hitab-ı Ezelî 16
 Hıristiyan 49
 Hıristiyanlık 38, 39, 41, 45,
 48, 143, 148, 161, 212
 Horasan 131
 Hukuk-u ibâd 139, 156
 Hukukullah 139, 156
 Hulûl-u ittihat 132
 Hüsn-ü terkip 28

I-İ

İbâhiyye 133
 icrâ-yı faaliyet 124
 ideolojik gaye 138
 İdris-i Sünûsî 115
 ifsat 132, 136, 152, 157,
 167
 ihsan-ı ilâhi 60
 ihtiram 16, 245
 İhvân-ı Müslimîn 115, 116
 iksir-i mânevî 88, 192
 i'lâ-yı kelimetullah 44, 174
 ilm-i hadîs 60
 ilm-i tasavvuf 60
 îman-ı billâh 54
 imparatorluk 215
 İncil 42, 46, 47
 İngiliz 147, 236, 238
 İngiltere 147, 193
 inkâr-ı ulûhiyet 53, 151
 İnkırâz-ı umûmiye 126
 İnsan hakları 167

İntibah 18, 83, 111, 112,
 141, 226, 233, 234
 İran 46, 70, 129, 130, 131,
 132, 133, 134, 136, 137,
 212
 İranlılar 131
 irfan 14, 19, 31, 44, 58,
 114, 118, 121, 151, 190,
 197, 232, 236, 244, 246
 irşâd-ı İlâhi 17
 İslâm 6, 15, 39, 40, 41, 44,
 53, 54, 56, 71, 79, 97,
 101, 103, 104, 105, 108,
 109, 111, 112, 113, 114,
 115, 117, 118, 119, 120,
 121, 130, 131, 133, 137,
 139, 140, 141, 142, 143,
 144, 145, 146, 147, 148,
 151, 152, 160, 161, 162,
 163, 169, 171, 172, 173,
 174, 175, 177, 182, 185,
 187, 189, 190, 193, 196,
 198, 208, 214, 215, 225,
 235, 243, 244, 247
 İslâmiyet 15, 21, 35, 39,
 43, 44, 48, 49, 53, 54,
 56, 108, 110, 112, 113,
 118, 145, 172, 174, 183,
 193, 194, 196, 197, 215,
 234, 242, 245, 246
 Isparta 5, 207
 İstanbul 10, 26, 53, 59, 74,
 76, 92, 133, 149, 164,
 174, 175, 194, 214, 248,
 253, 254
 İsveç 193
 İtalya 135

İtalyan 49
 İttihâd-ı İslâm 109, 137,
 139, 145, 148, 247
 İttihat 112
 izâfî 48
 ırkçılık 110, 144

J

Japon 238

K

Kâbe 29, 34, 211, 219, 225
 kâbil-i tatbik 87
 Kabiliyet-i temeddün 242
 Kab-ı Kavseyn 207, 208
 Kader-i ezeli 112
 Kâdir-i Kayyûm 147
 Kâinat 21, 26, 250
 kapitalist 140
 kapitalizm 161
 Karamanoğulları 133
 kavim 21, 25, 44
 kavl-i leyyin 50
 kavmiyetçilik 110
 kelâm 60, 83
 Kelâm-ı İlâhi 32
 kelil 15
 Kemâl-i teslimiyet 89
 Keşşâf-ı bedi 61
 kimya 127
 Kisra 211
 komiteciler 178
 komünistlik 133

Komünizm 181
 kongre 141
 Kudüs 161, 207
 Külliyyetü'l-Hukuk
 Kongresi 193
 kutb-u âzam 52, 53
 kuvve-i kudsiye 75
 Kuzey Galler 147

L

lâhutî 13, 120, 187, 194,
 202, 216, 231
 letâif-i ulviyet 30
 Levazaune 195
 levha-i ibret 59
 Levh-i mahfuz 205

M

mağrip 49, 115
 Mâhitab 14
 Mahzen-i mucizât 22
 Makam-ı İbrahim 219
 Manzume-i hakikat 63, 88
 Mârifet-i İlâhiye 77, 155
 mason 41
 materyalist 178, 181
 mebhût 15
 medeniyet 10, 21, 56, 122,
 125, 138, 156, 159, 166,
 167, 168, 172, 225, 233
 Medine 4, 207, 213, 223,
 225, 243
 Mehâsin-i medeniyet 159,
 166

Mekke 207
 memba-ı hidâyet 16
 merdâne 49
 Mescid-i Haram 218
 Mevki-i muallâ 55, 242
 Mezâya-yı âliye 19
 Mezâyâ-yı haşmet 30
 Mezdek 133
 Meziyet-i insaniye 217
 mimsiz medeniyet 168
 Mina 222, 223
 misyoner 50
 Mısır 4, 207, 209, 210
 modern fen ilimleri 127
 Moskova 124, 135
 mübâreze kanunu 146
 mübeccel 14
 müceddid-i Âzam 153
 müceddit 52, 53
 mucize-i ekber 41
 müderris 132
 muhabbet-i İlâhiye 208
 muharrir 124
 mukaddesat 115, 178, 221
 Mukannen 131
 mürebbî 13
 mürşid-i Ekber 153
 mürşid-i ekmel 52
 mürşitler 120, 132, 236
 muslih 52
 mutaassıp 44, 47, 158, 197, 202
 mütefennin 67

Müteharrik-i bi'l vâsıtâ 180
 Müteharrik-i bizzat 180

N

Nâsır 110
 Nasrâniyet 45, 48, 173
 naziler 135
 Nefha-i irfan 19
 nesim-i saba 18
 nesl-i cedid 175, 242
 nev-i beşer 193
 Norveç 193
 nümune-i imtisal 113, 144
 Nurs Köyü 62
 Nûr-u Hak 18

O

Orta Anadolu 207
 Orta Doğu 108
 oryantalist 38
 Osmanlı 119, 120, 123, 129, 132, 135, 136, 147, 158, 159, 163, 234, 235
 Osmanlı Devleti 119, 123, 158, 234, 235
 Osmanlılar 120, 122, 123, 129, 134
 Osmanoğulları 215
 Otlukbeli Savaşı 135

P

Pakistan 113, 114, 115, 118

Pekin 124, 135
 petrol 108, 109, 140
 peygamberlik 17, 93
 Polonya 181
 Post-u irşat 131
 Put 34

R

Râbîta-i diniye 145
 Risale-i Nur 11, 51, 54,
 55, 56, 57, 58, 59, 60,
 61, 62, 65, 66, 67, 68,
 69, 70, 71, 72, 73, 75,
 76, 77, 79, 81, 86, 91,
 92, 96, 97, 98, 100, 101,
 102, 103, 105, 106, 107,
 154, 155, 156, 157
 Ruslar 236
 Rusya 109, 135, 138, 142
 rûy-i zemin 36

S-Ş

Safa ve Merve 223
 Safevî 131
 sâhib-üz zaman 103
 Sahife-i semâ 20
 Şahs-ı mânevî 60, 99, 103,
 166
 şair 18
 Saltanat 126, 132, 146, 223
 Saltanat-ı Osmaniye 132
 sanayi 123
 Sanem 34
 Şark 65, 70, 132, 136, 141,

159, 162, 175, 180
 şarkiyatçı 38
 Sava Nehri 211
 şehâmet 14, 113
 Sehl-i mümtene 61, 70
 şehzade 136
 Selçuklu 235
 Semâ-i insaniye 19, 23, 30,
 197
 semâvî 27, 39, 42, 46, 47,
 186, 187, 188
 semâvî dinler 39, 42
 Sergüzeşt-i hayat 232, 239
 seri-ül intikâl 85
 Seyyare 37
 Seyyid Kutub 115
 Seyyid-ül-Enbiya ve Evliyâ
 208
 Shebol 194
 Şîa 130, 135
 Sidret-ül Müntehâ 207
 Şiiler 135
 Şiilik 131
 silsile-i diyânet 39
 Simavna 133
 siyâset 98, 99, 100, 109
 siyâsî 40, 41, 42, 45, 48, 63,
 66, 96, 109, 110, 116,
 118, 119, 124, 130, 131,
 133, 134, 135, 138, 139,
 149, 170
 Sıddık-ı Ekber 147
 sosyalizm 109, 148, 161
 sosyolog 172

Subh-u bahar 20
sulh-u umûmî 183
Sultan-ül Ulemâ 207
Sünnetullah 111
sünnî 135

T

Taht-ı saltanat 131
Tanzîmat 123, 158, 234
Tarikat 131
Tasavvuf 6
Tebliğ Cemaati 115
Tebriz 134
Tecelli-i Samedaniyet 208
Tedkikât-ı felsefe 36
Tefsir 60
tekâmül kanunu 39
teknoloji 140, 184
tenevvür 18, 31, 60, 249
terör 115, 126
Tevrat 42, 43, 45
tiryâk-i nâfi 192
tiryâk-ı sâfi 54
tiryâk-ı şâfi 152
Tokat 136
toplantı 41, 104, 141
Tunus 115
Türkiye Cumhuriyeti
Devleti 119

U

Uhuvvet 19, 44, 55, 60,
109, 117, 138, 146, 151,
157, 162, 189, 203, 216

uhuvvet-i insaniye 44
Ukûl-ü beşer 212
ulemâ 121
ulûm-u âliye 245
usûl-ü fıkıh 60
usûl-ü hadîs 60
usûl-ü kelâm 60

V

Vahdâniyet 45
Vahdaniyet-i İlâhiye 17,
80
vahy-i İlâhi 21
Van 207, 216
Vehham 148
Viyana 163

Y

Yahudi 109, 134, 238
Yahudilik 41, 43
Yaratılış 19, 31, 77, 89,
125, 197, 211, 236, 247,
251
yeryüzü 221

Z

zevk-i rûhanî 17
zûlal-i mârifet 93
Zulûmat-ı cehâlet 25

Şahıs İndeksi

A

Abdülkâdir Geylânî 117
Abdullah ibni Meymun
132
Aristo 78, 127

B

Bediüzzaman 5, 6, 26, 52,
54, 59, 62, 81, 85, 86,
92, 93, 94, 95, 96, 97,
99, 102, 103, 107, 112,
140, 148, 151, 152, 153,
154, 159, 162, 164, 165,
166, 167, 173, 174, 207,
216, 217, 253
Bernard Shaw 196
Börklüce Mustafa 133

C

Cat Stevens 196
Cicero 169
Cinnah 113
Cousteau 196

D

David Strauss 47
Dr. Johnson 195
Dr. Maurice 195

E

Edebali 133
Edward Monte 195
Erdebil şeyhi Safiyüddin
134
Ernest Renan 47

F

Firavun 146, 210, 211

G

Garaudy 196
Gaston Care 195
Gavs-ı Âzam 96, 105

H

Hacer 207, 219, 223
Hasan Sabbah 132
Humeyni 136
Hz. Âdem 39, 207, 209,
223
Hz. Ali 73, 105, 109
Hz. İbrahim 146, 223
Hz. İsâ 42, 46, 47, 161
Hz. Mevlânâ 207
Hz. Muhammed 27, 53,
65, 207, 211

Hız. Mûsâ 42, 146, 207,
210, 211

Hız. Ömer 109, 131

Hız. Osman 131

Hız. Peygamber 15, 147

Hız. Üstâd 102, 104

Hız. Yûsuf 207, 209

İ

İmam-ı Ali 96

İmam-ı Gazâlî 51, 117,
153

İmam-ı Rabbânî 51, 117

K

Kaddâfî 110

L

Lawrens 147

Leone Caetani 49

Lord Headley 49

M

Marmaduke Pickthall 195

Mehdî 52, 92, 93, 94, 95,
96, 97, 98, 99, 101, 107

Mehdî-i Âzam 92, 94, 96,
107

Mevdûdî 115

Mevlânâ 207, 248

Mirza Cihan Şah 134

Muhammed İkbâl 113

Mûsâ 42, 146, 207, 210, 211

N

Neil Armstrong 196

Nemrut 146

O

Osman Gazi 132

Osman-ı Halidî 96

P

Pisagor 169

Prens Bismark 194

S-Ş

Sâdeddin et-Teftâzânî 51,
153

Safiyüddin 134

Şah İsmail 134, 135, 136

Şeyh Bedrettin 133

Şeyh Cüneyd 134, 135,
137

Şeyh Haydar 134

Shakespeare 236

Sultan Fatih 133

U

Uzun Hasan 134

Y

Yavuz 6, 136, 247

Yavuz Sultan Selim 6, 136

Yunus 243, 248, 249, 250,
251, 252